Түзгөн
ЖЕКШЕН ЖЕТИГЕН

АЛЫКУЛ

(Тандалмалар)

Капталарык
2005-ж.

УДК 82/821
ББК 84 Ки 7-5
А 59

Кыргыздын залкар акыны Алыкул Осмон уулунун
(1915-1950)
90 жылдыгына арналат

Бул китеп Кыргызстан илимдер Академиясынын илимпоз-адабиятчылары Бүбү Керимжанованын жетекчилиги менен Жаңыл Мусаева тарабынан түзүлүп, 1964-жылдары чыккан жыйнактардын негизинде алымча-кошумчаланып басмага даярдалды.

А 59 **АЛЫКУЛ: (Тандалмалар).** - **Карабалта: 2005, - 462.**
ISBN 9967-22-942-X

Улуу акындын ушул жыйнагын чыгарууга белсенишкен, Кыргыз Республикасынын өнөр жайына эмгек сиңиришкен, - Кыргыз эл депутаты - Капталарык айылынын дагы бир чыгаан кулунуна - Эсенаманов Замирбек Садыбакас уулуна жана ошондой эле Кожоматов Н. Т., Казакбаев Ж. И. жетектеген Карабалта тоо-кен комбинатынын жамаатына залкарды зыяпаттаган-аздектегендердин атынан терең ыраазычылык билдирем.

Түзүүчү

А 4702300200-05
ISBN 9967-22-942-X

УДК 82/821
ББК 84 Ки 7-5

© Кыргызстан илимдер Академиясы, 2005
© Осмон уулу Алыкулдун үй-музейи, 2005

Бүт дартыңды
өз мойнума
алайын,
Сен ооруба,
мен ооруюн
Ата-Журт!

Алыкул

Тарткан: Кыргызстандын маданиятына эмгек сиңирген ишмер, акындын жердеши Бейшеев Аспек Жаныузак уулу

ЖАЗУУЧУЛУК БАЯНЫМ

Мен жазуучулукка бала күнүмөн ынтызар элем. 1927-жылы, он үч жашымда кайсыдыр бир окуу китебине басылып чыккан "Жайлоо" деген (авторун билбейм) аңгемеге ашык болгонумду унутпайм. "Эне тил" сабагынан бере турган Артыкбай Жолдошев деген мугалим ошол аңгемени бизге окуп берди да: (жаз чыгып келе жаткан мезгил эле) "Жакында жайлоого чыгасыңар, кайра күз келгенге чейин ушул өңдөнгөн аңгемени жаза келгиле" деди. "Чын эле кантип жазам" деген ой мени аябай эңсетти.

Аңгыча жай бүтүп күз келди. Баягы аңгеме дагы эле эсимде. Бирок жазууга күчүм жетпестигин билип турам. "Мага бир күч пайда болсо да, бир дегенче жаза койсом" - деген санаа түшөт. Күзгү окуу башталды. "Эми мугалимге эмне дейм" - деп кайгырам, бирок мугалимибиз ал аңгеме тууралу ооз ачкан да жок.

1929-жылы мен 1925-жылдан бери окуп жүргөн Токмок шаарындагы интернаттын дубал газетасына биринчи ырым чыкты. Ошол кезден баштап жазуу ишине көңүл кое баштадым.

1929-жылы Фрунзедеги педагогия техникумуна келип кирдим. Ал кезде мындагы окугандардын көпчүлүгү адабиятка шыктуу эле, мени ого бетер кызыктырып, бир жагынан сүрдөнтүп жүрдү.

Ошол убактан баштап: Пушкин, Лермонтов, Лев Толстой, Тургенев, Некрасов, Гоголдун аттарын уга баштадым жана казак классиги Абай Кунанбаевдин ырларын окуп жүрдүм. Көп убактарда китептерден, дубалдын боорунан ал жазуучулардын портреттерин көрө

баштадым. Өз ичимден: "Эң эле улуусу Лев Толстой, анан Тургенев, Некрасов, Гоголь, эң кичүүлөрү (баласы) Пушкин менен Лермонтов го" деп коем. Себеби, кимиси сакалдуу болсо, ошонусу мурун жашаган экен деп ойлоп жүрөм! Кийин талдап окуй келгенде "бала жазуучу" деп ойлогондорум (Пушкин) баарынан илгери жашап жана орус адабиятын ошолор негиздеген экен. Мени бул окуя көпкө чейин айран калтырып жүрдү.

1929-жылдын кышында биринчи жолу А. С. Пушкиндин "Зимний вечер" деген ырын котордум. Албетте, ал эң начар которулган болсо керек, бирок жолдошторумдун "сонун экен" деген мактоосу мени аябай уялтты. Аларга көрүнбөй качып кеттим.

Ошол жылы, кышында дубал газетага Уултай деген кыз тууралу жазган какшык ырым чыкты.

1930-жылдын сентябрь айында "Сабаттуу бол" деген республикалык газетага "Кызыл жүк" деген ырым чыкты. Ал ырды окуп алып ошол түнү кубанганымдан уктабай чыктым. Газетаны катып коюп, күнүгө он жолу окуйм. Эртеси дагы бирди жазып алпардым, анан дагы... дагы... Сабак маалында да, бош убагымда да жазам.

Кийинчерээк башка газеталарга, анан айрым альманахтарга, "Чабуул" аттуу журналдарга ырларым чыгып жүрдү. Кезек-кезек драм кружогу үчүн пьеса жана декломация жазам.

Аңгыча кыргыздын ошол кездеги көрүнүктүү акындары менен тааныша баштадым. Эң биринчи эле Жусуп Турусбеков менен жакын болдум. Бир күнү ошол акынга ыр алпарып берсем, окуду да "сенин ырларың дурус экен, мен Аалы Токомбаевге айтайын жана эмки жекшембиде окуучуларды чогултуп тур, мен барып жыйналыш өткөрөм" дей салды. Көп узабай А. Токомбаев менен жолугуштум, ал кишиден да мактоо угуп аяай кубандым. Айткан күнү техникумда мен тууралуу "Мактоо жыйналышы" болду. Жусуп Турусбеков ошол кездеги эреже боюнча мени жалаң гана мактоого тундурду. Ошол жылы (1931-жылы) кышында "Ленинчил жаш" газетасына менин чыгармам тууралуу айрым полоса уюштурушту.

1932-жылы ооруп айылга кеттим, кайра кайтканда ошол кездеги жазуучулар союзунун төрагасы А. Токомбаев мага жакшы жардам кылып, "Чабуул" журналына орноштурду. Бул мезгил менин болочогумдун чечкиндүү жылы эле. Себеби, эгер журналга орношпой калсам, айылга кетмекмин...

1935-жылы "Таңдагы ырлар" деген биринчи ырлар жыйнагым чыкты. Анын ичинде "Ок жаңылды" деген биринчи поэма да бар. 1932-1935-жылдардын аралыгында көп окуп, көп жаздым. Кээде таң агарып атканга чейин ыр жазган күндөрүм болгон.

1935-1936-жылдар чыгармачылыгымдын, артка кеткен жылдары болду. Анткени турмуштан аябай четтеп, шаардын тар рамкасында болуп, жалаң окуган китептер боюнча жазып калдым. Ошол жылдары чыккан "Жылдыздуу жаштык" деген экинчи китебим эң начар, колго алгыс китеп болду.

Бул жылдарда мен көбүнчө которуу ишине киришип, А. Пушкиндин лирикаларын, 1937-жылы "Балдасын" жана Лермонтовдун лирикаларын, кийинчерээк "Качкын" деген поэмасын, 1936-жылы Иван Крыловдун "Басняларын" ("Тамсилдерин") котордум.

1937-жылы Москвага бара жатып да, кайра келе жатып да Шота Руставелинин "Жолборс терисин кийген баатырын" подстрочный котормосун, ал жөнүндөгү кээ бир макалаларды окуп жана ошону которууну ойлодум. Бул санаа мени көп уйкулардан калтырды. "Чоңойдум, эр жеттим, эми бир зор иш кылбасам, менин Алыкул атым кайсы?" деймин. "Эгер бул иш менин колуман келбесе, анда мен чабал акынмын, колумдан эчтеке келбегени" деп ойлоймун. Буга кошумча бул укмуштуу поэма мени аябай кызыктырды.

1938-жылдын май айынан баштап ушул улуу поэманы которууга кириштим. Ушул айда мен өмүрүмдө биринчи сүйгөн Айдай Жигиталиева деген кыз менен ажырашкан болчумун. Анын себеби эмне экенин ушул күнгө чейин билбеймин. Өз ичимден: "Бул күйүттү ыр менен басуу керек жана өзүмдү тааныткым керек" деп коем да

бардык намысым менен иштейм. Поэмадан ажырай албайм, көп убактарда таң атканга чейин олтурам. Окуйм, котором, таңкалам, кубанам!.. Дүйнөдө мен гана бактылуумун деп ойлойм!

Көбүнчө подстрочный переводдон котором да, ошол кездеги басылып чыккан: Бальмонт, Цагерели, Петренко ж. б. котормолордон пайдаланам. Грузин илимдер Академиясынан чыккан "Шота Руставели" деген илим-изилдөө статьяларынын жыйнагынан пайдаланам. Жай, кыш, күз дем албай иштедим. Себеби анын кызыгы ошондой болду.

Акыры Фрунзеде, Токмокто, Ошто, Москвада жүрүп которуп, 1939-жылдын апрель айында Москва алдындагы Малеевка деген жазуучулардын дачасында бүттүм. Китеп 1940-жылы Казандан басылып чыкты.

Бир жылдан соң айылдан Тариэл, Автандил, Тинатин, Даражан деген жаңы туулган балдардын, кыздардын атын уга баштадым. Демек китеп кыргыз элине жетип жана аябай жаккандыгы билинет... "Жолборс терисин кийген баатырга" чейин "Чолпонстан" деген 2 ырлар жыйнагым чыккан.

1939-жылдан 1940-жылга чейин аз жаздым, бирок көп, бир топ пессимисттик ырлар жаздым. Кийин 1941-жылы анын баарын өрттөп салдым.

1941-жылы (согуш башталган айдан баштап) согуштук ырлар жаздым. Алар атайы жыйнак болбогону менен, айрым газеттерге, журналдарга орус, кыргыз тилинде (1945-жылга чейин) басылып турду.

1942-жылы "Он экинчи түндү" (Вильям Шекспир) котордум. Баса 1941-жылы "Хосров-Ширинди" (Низами Гянжави) которгом.

Мындан мурунку жыл араларында:

1.Перронун "Жомоктору",

2.С. Маршактын "Пожары",

3.Чуковскийдин "Федорина гореси",

4."Төрт түс" деген китеп

5.В. В. Вересаевдин "Пушкин турмушу" дегени ж. б. мен тарабымдан которулган болучу.

1945-жыл менин жеке өмүрүмдүн жана чыгармачылыгымдын бышкан мезгили деп ойлойм.

Ушул жылы (1945) "Махабат" аттуу ырлар жана поэмалар жыйнагым, 1947-жылы "Менин жерим - ырдын жери" деген ырлар жыйнагым чыкты.

1945-46-жылдар ортосунда В. Шекспирдин "Отеллосун" котордум.

Мындан башка 1947-жылы "Экинчи бригада" деген ыр менен жазылган пьесамы бүттүм. Андан мурда (1942-жылы) "Ким болду экен" деген бир актылуу пьеса жазгам.

1947-жылы Чолпон-Ата боюнда жатып "Ракыя" деген пьесаны жана "Корукчу Кооман" деген ыр менен жазылган комедияны бүттүм.

Ошентип, 1930-жылдан баштап ушул күнгө чейин басылган китептерим жана пьесаларым булар:

1. "Таңдагы ырлар" - ырлар жана поэмалар

2. "Жылдыздуу жаштык" - ырлар

3. "Чолпонстан" - ырлар

4. "Махабат" - ырлар жана поэмалар

5. "Жаңы ырлар" - ырлар жана поэмалар

6. "Менин жерим - ырдын жери» - ырлар

7. "Согуштук ырлар"

8. "Балдар үчүн - ырлар

Пьесалар:

9. "Жок, андай эмес (1 актылуу пьеса)

10. "Экинчи бригада" (4 актылуу ыр менен жазылган пьеса)

11. "Ракыя" - (4 актылуу пьеса)

12. "Корукчу Кооман" (3 актылуу ыр менен жазылган комедия)

Котормолор:

13.А. С. Пушкин. Лирикалары жана "Поп жана анын малайы Балда".

14.М. Ю. Лермонтов. Лирикалары жана "Качкын" деген поэмасы.

15.Маршак "Пожар".

16.В. В. Вересаев. "Пушкиндин турмушу".

17.Чуковский. "Федорино горе".

18. "Төрт түс".

19.Крылов "Тамсилдер".

Күн чыгыш классиктеринен:

20.Шота Руставели. "Жолборс терисин кийген баатыр".

21.Низами Гянжави. "Хосров-Ширин".

Күн батыш классиктеринен:

22.Перро. "Жомоктор".

23.Вильям Шекспир. "Он экинчи түн".

24.В. Шекспир. "Отелло".

Булар 1947-жылдын июль айына чейин жазылган жана которулган эмгектер.

28/VII 1947

Чолпон-Ата

ЫРЛАР

БИЗДИН ЖЕР

Төгүлдү, балкыды нур мемиреди,
Гүлдөрдөй, күлмүң-күлмүң берди белги.
Жыргалдык, кубанычтык жана бакыт,
Каптады карагыла биздин жерди.

1932

ТЕМИР ЖОЛ

Жүрсө поезд, түтүн оргуп арылдап,
Кайратынан тоо кыймылдап жаңырат.
Тиги турган Тянь-Шандын бер жагы,
Келсе экен деп, темир жолду сагынат.
Шашпа жерим, сом темирлер коюлуп,
Күлөт, сүйлөйт, байчечекей жамынат.

1932

ТАҢДА

Тентек желдин эркине,
Булуттар көчө баштады.
Таң нуруна бүлбүлдөп,
Жылдыздар өчө баштады.

Чыгышты бөлөп алтынга,
Таң агарган кез эле.
Таң нуруна боёлуп,
Жылтылдайт биздин терезе.

Ар бири нде бир кетмен,
Кээ бирөө чеккен араба.
Колхозчу эмгек атасы,
Түбөлүк бакты талаага.

1932

МЕНДЕ

Бүгүн башка толкунданат
Менин эркин жүрөгүм.
Жаш көңүлүм көтөрүлүп,
Тандайт талант күүлөрүн.

Чыгыш жактан бир шоола
Каптады жерди, тоолорду,
Кытыгылап күлдүрүп,
Шаттык күн мени торгоду.

1932

ЖЕҢИШ НУРУ

Биздин жерден жеңиш нуру төгүлдү
Кызыл-тазыл нурлар менен бөлөндү.
Биздер жеңдик эркиндигин дүйнөнүн
Мына бакты, күткөн ырыс көрүндү.
Кубанталы, комсомолдор келгиле,
Айдай балкып, күндөй күлгөн өмүрдү.

1932

ЭМГЕК КЫЗЫ

Жаз келип, эмгек жери талаа гүлдөп,
Эртелеп ишке кирди биздин жүрөк.
Трактор жер коңторуп кызуу темпте
Жаркырап болот миздүү кетмен күрөк.

Атылып коңторулуп чымы жерден,
Күч ташып барган сайын кара кердин.
Бирикме эпкиндикте баш көтөрбөй,
Камы үчүн келечекте эмгекчи элдин.

Курч мизин эр трактор тегеретип,
Даны алтын нечен түрлүү алтын эгип,
Жайнасын биздин талаа ак алтынга,
Күч алып үчүнчү жаз большевиктик.

Жарышып комбайндар талаа жиреп,
Артында шайман менен колхоз миңдеп,
Күчү көп чың колхозчу эмгегинде,
Жаралган эмгек үчүн биздин билек.

17/III 1932

ШАМАЛГА

Эртең менен терезеден
Таза абаны желдеттим,
Таза абадан таза жутуп
Көңүлүмдү дегдеттим.
Ай! Унуткам, мени ойготкон
Шамалы го эмгектин!

1932

ЭРКИН КЫЗ

Бетиңде Эркин бакыт нуру нурланган
Белиңди көр эмгекте элпек буралган.
Эркин кыз ай, күлүп берсең шыңкылдап,
Койчу деги чыдай албайм, кубанам.

Сени мактайм аалам уксун, үн салам,
Үн салуудан талантыма күч алам.
Эпкиниңе менин берген белгим деп,
Келчи Эркин кыз, келчи кызыл гүл тагам.

Кубатынан балбандуу бул колуңдун
Жазачы Эркин турмуштун бир сонунун.
Келчи Эркин кыз, келчи бирге күлөлү.
Келиштирип дүнүйөнүн форумун.

Эй, Эркин кыз, сен командир болуп ал!
Кел Эркин кыз авангарддын ролун ал!
Аалам уксун, Эркин кыз деп билишсин,
Алоолонгон кызыл тууну колуңа ал!

1933

ТҮНДӨГҮ ҮН

Ай асмандын түпсүз учун бойлогон,
Сансыз жылдыз ыргытышып ойногон.
Жашыл шибер, ачылган гүл, мамык жел,
Сүйүп-сүйүп миндеп сүйүп тойбогон.

Күмүшүмсүң, берметимсиң, нурумсуң,
Жаш тилекке неге мынча сулуусуң?
Нуруңду төк, толкунсуз көк бетинен,
Муңсуз жүрөк кубанычка жуулсун.

Колум жетсе кучагыма алайын.
Күмүшүңдү күзгү кылып карайын.
Сүйөр эмгек шоола чачтың жериме,
Көз айырбай ошондуктан караймын.

Деген күүлөр жүрөгүмдөн термелди,
Күлүк кыял өтүп жатты мендеги.
Жүргүн курбум биз алдынан тосолу,
Ана, кара! Толкун, толкун келгенди.

Араладым атыр жыттуу гүлдөрдү,
Көрдүм сайма жашыл ала түрлөрдү.
Арасынан аскер маршын кубултуп,
Булбул созот өзү билген күүлөрдү.

Кайда барат? Ал жашыруун иш эмес,
Мага келет катарланган миң элес.
Тиги тоонун ачыла элек сыры бар,
Ошондуктан карап жатчу биз эмес.

Күүлөр менен музыкалар урулат.
Шаңдуу дабыш алда кайдан угулат.
Тулпар учуп, жүрөк бирге токтобой,
Душман үчүн атырылат жулунат.

Белгиси бар кызыл жылдыз тагынган,
Жоосун жеңип алкыш алат табынан.
Болот кылыч жаркылдаса майданда
Мен да кызып, толкун чыгат каңымдан.

Айды көрөм күмүштөнтөт нурларын,
Жылдыз бермет көзүн ачып жумганын.
Кызыл аскер күрөш үчүн төрөлгөн,
Гүлүм, нурум, берметим күл, кубангын.

Ашкын кайрат дагы тоодой болсо экен.
Аскер болсом, жашым эрте толсо экен.
Күмүш нурум берер бекен мүмүндүк
Мен да барам, көргөнчө эсен бол десем.

12/II 1933

КЫЗЫЛ УЧКУЧТАР

Биз большевик,
Биз артыкча жаралган.
Бизге ок өтпөйт,
Биз большевик каарман.
Миллион баатыр
Болот жүрөк эрлерден
Кызыл учкуч
Сен да бирөө саналган.
Көккө учкула,
Көккө учкула учкучтар!
Көккө ойноого
Жарашыктуу көркүнөр.
Дальневосток
Пред. Восн. Ком. отдел
Сынга өткөрүп,
Көрсүн жолдош Блюхер!
Жел кеме бар,
"Кыргызстан" наамында,
Кан майданда
Аралашат жалынга…
Кызыл учкуч
Көккө учуруп жөнөгүн,
Сынашабыз
Ворошилов алдында!
Жаткан менен
Чарбалары куланып,
Нечен асыл
Буюмдары суугa агып.
Капиталист
Ушул ишин көтөрөт,
Жоого каршы
Даяр болуп туралык!
Жел кемеге
Учууну мен билемин.
Кызыл учкуч
Болуу менин тилегим
Жол баштаган
Авангарддык соңунан
Кайда күрөш!
Мен да ошого киремин.
Кызыл учкуч
Эр жүрөктөн саналат,
Жүрөгүнөр
Чын болоттон жаралат.
Көрөлүкчү
Сынашалык эрдикти
Жарышабыз
Булут менен аралап.
Көктөгү учкан
Биздин күлүк жел кеме,
Андай учкул
Болмок эмес чеңемде.
Биз учабыз,
Жарышабыз учкучтар
Кыргызстан
Жел кемеңди беленде!
Биз үйрөндүк
Дирижаблди минүүгө.
Кан майданга
Асманда учуп кирүүгө

Бомба ыргытып
Ок жадырып фашистке,
Биз үйрөндүк,
Газды жара билүүгө.
Кел, дирижабль,
Биз ыраакка кетебиз.
Тынбай учуп,
Жүр жылдызга жетебиз.
Жер гана эмес,
Асманга да өзгөрүш
Анда дагы
Эркиндикти чечебиз!
Уч, дирижабль!
Ыраакы күн чыгышка.
Уч, дирижабль!
Асманда ай, жылдызга.
Уч, дирижабль!
Дүнүйөнү көрүп кел,
Уч, дирижабль?
Кел эпкиндүү кыргызга!

16/VII 1933

ЖҮР, ЖОЛДОШТОР

Кызыл жаштар
Тизилгиле катарга!
Патрон сал
Колдогу беш атарга!
Полк башчысы-
Жолдош улуу командир,
Кана,чакыр
Биздер жеңчү сапарга!
Жүр, кызылдар,
Көрүнөлү толкундап,
Кызыл чепке
"Булук салчу" актарга…
Жүр, жолдоштор,
Тап коргоого барабыз;
Тизилгиле,
Тизилгиле катарга!
Жаркылдатып-
Жанга кылыч илели,
Көккө учууга-
Дирижаблди минели…
Бомба ыргытып,
Пулеметтон ок чачып,
Уландырчу-
Газды жара билели!
Жүр, жолдоштор,
Тиги кандуу жалынга!
Ал жалынды-
Өчүрчүү өнөр алгыла!
"Жаш агызчу"
"Чүчкүртчү" газ келет,
Коркунуч жок-
Маска бардыр жанында…
Кызыл жаштар!
Бизде жеңиш толкуну,
Кызыл аскер
Кайратың бар канында.
Ок жаадырса-
Жан талашса фашисттер,
Штык менен
Жүрөгүнө малгыла!
Бул билгим-
Жумушчунун билеги,
Ук, фашисттер,
Талкан кылат силерди.
Этим чымыр
Бар майданда көнүккөн,
Бетим сүрдүү,
Жумушчунун ирени…

Менин демим-
Жаңы дүйнө абасы,
Таза кандуу
Жумушчунун илеби!
Эл шартына-
Жер шартына ылайык,
Кийимди көр,
Аскердин боз шинели!
Бул мингеним
Кайтпас күлүк аргымак.
Агер чапсам,
Соккон шамал арылдап.
Мына кылыч
Атсам канга малынат.
Жаркыраган
Кызыл жылдыз чекемде,
Кызыл орден
Бул төшүмө тагылат.
Тизил жаштар,
Кылка-кылка кыналып,
Колубузда
Жеңиш туусу буралып,
Кызыл жаштар,
Кызыл чепке кылкылдап,
Түбөлүккө
Турсун өлкө нурданып.
Кызыл сызык
СССРди коргоого,
Кел, кызылдар,
Катар-катар туралык!

ТАП КОРГООЧУ БОЛОБУЗ

Ойноп-ойноп мен бир кезде келчү элем.
Энекелеп ак сүтүңдү эмчү элем.
Эсиңдедир унутпасаң энеке,
Мен эр жетип, аскер болсом дечү элем.

Ээ, энеке, максатыма жеткемин.
Колдо мылтык, азыр кызыл чекмемин.
Мурункудай эркелечү мүнөз жок,
Мен энеке башка болуп кеткемин.

Мүнөзүнө таң калба эне балаңдын.
Майданга ойноп, энеке өзүм балбанмын.
Жаркыратып болот кылыч тагынып,
Беш атардан ийинге асып алганмын.

Баатыр бол деп, энеке айткан сөзүңө.
Балаң кирген милдет кылып өзүнө.
Тап алдында сенин уулуң макталып,
Кызыл орден илип салган төшүнө.

Барлык ишти шайыр жашча кыламын,
Комсомолчо менин бардык сырларым.
Комсомолдон боло көр деп энеке,
Жаш кезимде маңдайымдан сыладың.

Ээ, энеке, катасы жок аныңдын.
Мына! Мына мен баатыры табымдын.
Кулунум деп эркелетип сылаган,
Маңдайыма кызыл жылдыз тагындым.
Жаш кезимде ачтың эне багымды.
Кызыл чекте мен кулунуң тура алдым.
Баягы сен, жетелечү кол менен,
Гранатты жоого каршы ура алдым.

Табым үчүн сайрай билем чеченмин.
Сайроо менен турмуш сырын чечемин,
Мылтык атуу, бомба ыргытуу гана эмес,
Дирижабилди минип учуп кетемин.
Кеңеш менен мен тап коргоп жүрөмүн,
Мен баатыры бул күрөштүү күндөрдүн,
Ээ, энеке сенин уулуң комсомол,
Табына арнайт, уулуң баатыр жүрөгүн.

Комсомолдор толкун чыгат каныңдан,
Биз өткөнбүз кан аралаш жалындан.
Комсомолдор он беш жылдык тоюңду,
Куттуктаймын миллиондор наамынан.

29/IX 1933

ЖАҢЫ УУЛ

Эй, көңүлүм, Кубанычтык сезесиң.
Эй, жүрөгүм, Толкунданып кетесиң,
Толкун жүрөк, Кубанычтуу көңүлүм,
Билем-билем, Бир топ сырлар чечесиң.
Толкунудур Же күрдөлдүү канымдын,
Ойлоп жүрөк, Же кимдерди сагындың.
Жок, жок, билем, Жүрөгүмдүн толкунун,
Ал эскерет Жеңиштерин табымдын.
Чынчыл бол деп, Бешигинде терметкен
Баатыр бол деп, Сүтүн берген энекем.
Комсомолдун Арасынан кулунуң
Мына бүгүн, Жигит болду эр жеткен.
Комсомолдор Курган бир чоң иретке,
Мен өскөмүн Ленинчилдик тилекке,

Мен тап үчүн Күрөш менен өлөмүн,
Мылтык алып, Баатыр өскөн билекке.
Мени өстүргөн Жерим шаңсыз жер эмес,
Эми жаңы Шайыры жок эл эмес,
Шаңдуу жердин, Шайыр элдин баласы
Табым үчүн Коркок өскөн мен эмес.
Күч көрсөт деп, Коммунизм жолунан
Жалтанба деп, Баатырлардан болуудан
Кызыл четти, Сак кайтарып келгин деп,
Билем эне Жөнөттүң өз колуңдан.
Сагынба эне Мен бул жакта аманмын.
Күт, күт эне Мен бир кезде барамын.
Ээ, энеке Өз колуңдан жөнөткөн,
Кабарын ук Алыстагы балаңдын.

19/X 1933

АКЫН ЖООМАРТКА

Көп күн болду сен бул жактан кеткенге,
Даңкы чыккан чоң Маскөөгө жеткенге.
Жарашыктуу көркөмдүгүн Маскөөнүн
Жаза келгин түбөлүккө эскерме.

Сагынычтуу ой санаасын жеңерсиң,
Бул жериңе кубанычтуу келерсиң.
Ырларыңды көп-көп күткөн жериңе,
Талыкпастан таңшып ырдап берерсиң.

6/XII 1933

МИЛЛИОНДОР

Дүнүйөнүн
Эрк жасаган борбору,
СССРдин
Ата журтун коргонуу.
Сураба аны
Комсомолдор билишет,
Ушул гана
Кубат жетет колдогу.
Большевикчил
Өскөн темпти көрө албай,
Аргасыздан,
Шылтоолоп кан төгө албай,

Тургундар бар
Жабышса эгер Советке
Күчтүү тантан
Кансырашар өлө албай.
Капиталчыл
Өлкөсүнө кек жасап
Адамдыктын
Бактысы үчүн өскөн тап.
Каалабайт ал,
Каалабайт
Кан төгүүнү
Жеңип чыгат,
Тынчтык асыл саясат.
Туткун Тельман,
Фашисттерди жеңерин,
Биз жеңдик деп,
Дүйнөгө даңк берерин,
Кадимкидей
Кучакташып көрүшүп,
Көзүм жетет
Бүгүн-эртең келерин.
Жарак менен
Бирге кармап даргасын,
Урушуунун
Таба алышпай аргасын.
Миндеп-миндеп
Желдеттерин белендеп,
Тургандар бар
Сактан, келип калбасын!
Фашисттерде
Канды суудай төгүү бар
Теңдик үчүн,
Жаштардан көп өлүү бар.
Отуз жылдап
Өмүрү өтүп түрмөдө,
Жарык шоола
Көрүү үчүн болот зар.
Өлүм жетип,
Күтүп турган майданга,
Канды соргуч,
Фашистчилдер байларга,
Миллиондор,
Кана жооп бербиз.
Социалисттик
Өскөн өлкө сайранда!

1934

БИЙИК ЖЕРИМ

Бийик жерим,
Биз билебиз баркыңды.
Эмгек менен
Көтөробүз даңкыңды.
Жакында эми
Өрдөш, сайын, кең жылгаң
Малга батпайт,
Биз билебиз шартыңды.
Бийик жерим,
Биз да мактап ырдайбыз.
Бактылуу өскөн
Пролетардын акыны.
Балким, дүйнө,
Бизден болуп кабарсыз,
Техникасы
Артта калган жарамсыз.
Деп ойлошор,
Бирок алар билсе экен,
Биз бат эле
Алга түшүп алабыз.
Жер алдынан
Метрону жүгүртүп,
Ленинграддай
Көрктүү үйлөрдү салабыз.

1934

ЖОЛДОШТОРУМ МЕНЕН

Бир топ жаш, түн мезгили келе жаттык.
Ай жарык, жылдыздарда терең шаттык,
Жылдыздын ошол терең шаттыгынан
Жүрөктүн эчен-эчен сырын ачтык.

Деги айтчы, булбул ырчы болор белең,
Десеңчи, гүлүңө мен конор элем.
Эриктим тоодон салкын эс десеңчи,
Мен сергүн көңүлгө жел согор элем.

Жеткен көрк, көркөм шаар сергүн аба,
Жетерлик сүйүү деми кылат даба.
Бакта шаң, анда биздин комсомолдор,
Дем берген, кубат берген ушул канга.

Урматтуу оюң менен ойду тазарт,
Кубаттуу күлкүң менен күлүп жашарт,
Сүйүүдө жаштык оту муздабасын,
Гүлдөйлү келечекке бакты жасап.

О курбум, неткен менен өмүр кыска,
Биз кошсок жаңы өзгөрүш санаабызга,
Сүйүүсүз турмуш көркү анча болбойт
Албырсын ашык оту арабызга.

Булбул бар бойго жетбей гүлүн сорбойт,
Бир гүл бар, бойго жетбей гүлүн коргойт.
Экөө тең арзышкандар, арзышкандар
Сүйүүсүз турмуш көркү анча болбойт.

1934

ЖОЛДО

Түптүз алыс жол менен
Паровоз зуулап келатты.
Түштүктүн кең жайыгын
Кыдырып ырдап келатты.

Мындан мурда бул жакты
Дегеле көргөн эмесмин.
Мен бактыга термелип,
Жерден көккө тең эштим.

Адыры толгон ак буудай,
Жайыгында ак алтын,
Байлыгы көп, үнөм көп,
Жер көтөрөт эл даңкын.

Жолдон алган жүзүмдөн
Бирден үзүп жеп коём
Анжияндын жүзүмү ай,
Таттуулугу ай деп коём.

Октябрь жеңген күрөштүн
Күрдөлдүү кубат деми бар.
Ак алтын менен кара алтын,
Түгөнбөс кенч кени бар.

Күрөш менен бир топ жыл,
Жылдоочу анык жер экен
Мунун даңкын жайылтып
Ырдоочу анык жер экен.

1934

ЧАЙХАНАДА

Шайы бешмант, топучан
Борсойгон боз балдары.
Борсулдашып күлүшөт,
Болсун кайдан арманы.

Өзүнөн чоң тордомо
Коон алып алыптыр,
Чайханага олтуруп,
Аны жарып салыптыр.

Өрүк, мейиз, жүзүмдөн
Дагы сатып алыптыр.
Мен барсам, "келиң-келиң" деп,
Дегеле шашып калыптыр.

Гүл патностун бетине
Дандырдан бышкан нан туурап,
Чыныга улам кант салып,
Кадырлап гана чай куят.

Чайханада кызыл бурч,
Жашоонун жаңы формосу
Жаңы турмуш жаңы иште,
Жашоонун анык жолдошу.

Жаңы жаштар топтошуп,
Келип газет окушат.
Ошондуктан жаштардын,
Сезими курч болушат.

Ошол күнү кеч курун
Чайханага топтолдук.
Мен да алардын деминде
Мен эриксиз шоктонуп.

Жаштардын деми жаштыкта
Өзүнө тартат жаш жанды.
Сулуу кыз, сулуу келин бар
Аңгыча оюн башталды.

Тиги жактан бир топ жаш
Ырдап коё бергени,
Даңкылдатып дударын,
Чертип коё бергени,

Жаңы көрк, жаңы шаң кирип,
Жаңы көрк шаң басканда.
Кыраан күлкү каткырык
Кошомат кылат жаш жанга.

Жүрөгүң эргип элирип,
Элирип кетет тим эле.
Эби менен эпилдеп
Кыздары бийлеп бергенде.

Кадырман түштүк, кең түштүк,
Кубаттуу күчтүү ал менен,
Түштүктүн өсөт жаштары
Жаштары өсөт шаң менен.

Тарыхта даңкка ээ болуп,
Жаңыча жашай баштады.
Ушундай жерге жашаган
Ырыстуу түштүк жаштары.

1934

"ПРАВДА"

Революциянын өртү жанган "Правда",
Ар жагынан жарактанган "Правда"
Большевиктик жолунан түк жаңылбай,
Өкүм сүрүп келе жаткан "Правда".

Эрчит бизди, биз да бирге барабыз,
Жердин жүзүн таңыркатып салабыз,
Ошончолук керексиң, бир кемчил бар,
Жети күндө колго зорго алабыз.

1934

САГА

Алган ишке октой атыл, кайтпай жүр,
Заман сонун иште, жырга ойноп күл.
Өңүн бузган, ыркын бузган жок эмес,
Дардактабай, алды артыңды байкай жүр.

1934

ЖАШЧЫЛЫК

Экөөбүз жаңы чыгып, өскөн кырчын,
Эмесе өскөн кырчын өкүм кылсын.
Биз дайым бир калыпта турмак белек,
Жашчылык бат өзгөрүп кетери чын.

1934

КЕЛЕЧЕКТЕ

Фрунзенин чандап кетчү адетин,
Жоюп салып, куруп көрктүн калетин.
Бул көрк эмес, көз уялтчу көрк берип,
Качанкыдан көрсөтөлү өз бетин.

1934

АЛТЫМЫШ БЕШ

(Айыл чарба мектебин бүтүргөндөргө)

Алтымыш беш ардактуусуң табыма,
Далай күрөш милдет жүктөйт баарыңа.
Силер чындап тайманбастан күрөшчү,
Билесиңер экинчи беш алдыда.
Үзгүлтүккө ыкчамдап бат келе көр,
Большевикче ишти бачым жеңе көр.
Алдыңдагы өзгөчө чоң милдетиң,
Айыл чарба ишине күч бере көр.

Ленин томун окуп жаттап алгыла!
Билим аз го, дагы билим алгыла!
Алтымыш беш техникага ээ болуп,
Ийгиликтүү ишти чечет дагы да.
Иште жигер-иште кубат толкусун,
Кана ишкерлер, ишти бачым болтурсун!
Кечээ гана жаштайында чоңойткон
Жаштар экен, деп калгандай болушсун.

Күчүң менен иш үстүндө сыналгын,
Большевикче сен баатырлык кыла алгын.
Айлыбыздын бүлбүлдөгөн жерине,
Илгин илим бадырайган чырагын.

1934

ЧАПАЕВ

(Кыргыз командирине)

Ушул менчи толкуп барып токтолом,
Замбиректин огуна окшош октолом.
Жүрөгүм өрт Чапаевче боло алсам,
Таамай аткан октон тайгып коркпогон.

Келерки жыл аскерликке өтпөсөм,
Баатыр өскөн Чапаевче өспөсөм,
Биздин тапка каршы тапты кыйратып
Чапаевче канын суудай төкпөсөм.

Түп түз тургун! Ук! Команда беремин,
Чапаевче каным кызып ээлендим
Эң алдыда алда кайда мен жүрүп,
Зор майданда Чапаевче жеңемин.

Кайрат берип эр Чапаев көңүлдө
Эч ким даап келе албайсың сүрүмө.
Мен табымдын баатырымын жаңы өскөн,
Мындан ары "Чапаев" деп жүргүлө!

1934

ПАРТБИЛЕТ

Сен партбилет жөпжөнөкөй кагазсың,
Бирок, оңой сен табыла калбассың.
Касиетиң жаным менен бипбирдей,
Өрткө салса кагазга окшоп жанбассың.

Эй, партбилет революция кылышам,
Күрөш тапшыр, күрөшүп мен жыгышам.
Өзүң эле сынап көргүн күчүмдү
Партбилет мен сен үчүн көп тырышам.

1934

КУРБУЛАРЫМА

Ой, сенинчи, оорго дейм чапаның,
Шамдагайлан, кана чечип таштагын.
Койсоң бекер кыжырына тиесиң,
Ар бир ишке ылдам көнгөн жаштардын.

Кече күнкү комсомолдор кордошкон
"Түк эби жок, жаралыптыр олдоксон"...

Деген ушу кудум эле сенсиң бейм,
Суранамын деги мындай болбосоң.

Кээ бир жаштар абышкача томсоруп,
Эрикчээлче ордунан жай козголуп
Бул гана эмес, өндүрүштө эң кыбыр
Иштейт экен, чыдай албайм бук болуп.

Ташта мындай мүнөзүңдү болбогон,
Пикириңе каршы аракет колдоном.
Ырас мен да суз кыялдуу болчумун,
Андайымды алда качан оңдогом.

Маданияттуу жашоого ой бөлбөдүң,
Галстукчан жүрүүгө түк көнбөдүң.
Жакшы кийим асылдарды кийинип,
Комсомолчо жүргөнүңдү көрбөдүм.

Мүмкүндүк көп, киного түк барбайсың,
Мындай болбо, минтсең өсө албайсың,
Жогоркуңду өзгөртбөсөң жаңылап,
Комсомолдун атын актай албайсың.

Заманды көр күндө оюн-тамаша,
Биздеги муң кетти алыска адаша.
Комсомолдор кайра куруп мүнөздү,
Жашайлыкчы мына ушуга жараша.

1934

ЖАҢЫ ТЕСКЕЙ

Турмуштун жаңы көркүн курган жердин,
Бактылуу эркин жашап турган элдин.
Жыргалын Жаңы тескей түбөлүккө,
Орноотуу тилек менен сага келдим.
Акындын сыры терең саламын ал,
Өзгөчө маанилүү бир кабарын ал.
Өзүңчө эриккенде эртели-кеч,
Ырдасаң бирге ырдашар обонуң ал.

Толкундуу жаңы турмуш, сырын чечпей,
Күндөлүк зуулап өткөн күндөрдү эстей,
Сендеги жаңылыкты унутупмун,
Бардык иш мына ушунда Жаңы Тескей.

Баягы мен кой жайган жашыл бетиң,
Ырдасам ыргалышкан көк шибериң,
Күдүңдөп мени көрүп кубанууда
Өстүргөн сагындыңбы кайран жерим.

Кечеги бир көк сактап мунарланган,
Керме тоо жашыл сайма көркүн алган.
Урматың, сенин бактың мен дегенсийт,
Өзүмө ишенбестей таңыркагам.

Керме тоо чынында да менин бактым,
Тескейиң мал ырысы, денең алтын.
Эриксиз таасирленем, кыялданам,
Себеби бир башкача сенин шартың.

Бул айыл колхоз айылы жаңы элдики,
Жаңы элдин жаңы мүнөз кыз-келини.
Кой жайып таң алдында үн алышат,
Өзгөчө коңур үндүү ырдап селки.

Жайылган жайытың кең багың өссүн,
Сен үчүн Жаңы тескей балын төксүн.
Көптөн бир күткөн үмүт тилегеним,
Дүркүрөп социалисттик малым өссүн.

Төрт түлүк Тескейимдин малы ушунда,
Кадимки жаңы турмуш шаңы ушунда.
Кыз, келин кызык оюн куруп алып,
Өз ара ырдоо, бийлөө дагы ушунда.

Бир күнү эрте турдум, таң аткан кез,
Керме тоо таң көркүнө көркүн бербес.
Тескейден жылкы чубап, кой чуркурап,
Бир башка көз алдыма келтирди элес.

Ал тиги, жаңы койчу эки үч курдай,
Көз тойгус көркөмдүктүн көркүн сурай,
Сансыз мал кең жайытын карап туруп,
Ырдады коңур үндүү үнүн улай.

Кең күңгөй кубаттанам демиң менен,
Сырдашам жумшак эзген желиң менен.

Кой жайып күүгүм талаш түшкөн кездс,
Тосуп ал кең пейилдүү белгиң менен.

Жайдарым Жаңы тескей элиндеги,
Эмгектин чын тилектеш бураң бели.
Турмуштун ким күбөлүк сырдашы экен,
Чынында кайда алпарат жаш тилеги.

Дегенде көңүлүнөн бакты, ташып,
Жаңы кыз жаңы койчу колтукташып,
Эр турмуш, көркүң биз ээ дешкенсиди,
Белгилүүжаш кыялдан шаттык ташып.

Суусамыр, 1934

ТҮШТҮКТӨН СУЛУУ ТАҢ АТТЫ

Тилесең эрк, бак берер,
Түштүктөн таң агарды.
Күн чыгыш күндүү узартып,
Бу да алтындан жаралды.

Тилесең эрк, бак берер,
Түштүктүн нурдуу таңы атты,
Түштүктүн сулуу кызындай,
Суктандырып каратты.

Кең береке түштүктүн,
Күрөштө жеңиш деми бар,
Бардык тагдыр кубатын,
Күрөшкө бергич эли бар.

Турмуштун жаңы көркүнө
Түштүк сенин жериң ээ,
Замандын жаңы шартына
Түштүк сенин элиң ээ,

Түштүктүн баатыр жаңы эли,
Түбөлүк жыргап жүрүшсүн
Түштүктүн сулуу кыздары,
Шаңкылдап ырдап күлүшсүн.

Тилесең, эрк, бак берер,
Түштүктөн таң агарды,
Күн чыгыш күндү узатып,
Бу да алтындан жаралды.

1935

ПАХТА ТАЛААСЫ

Баштагы көркко да бир көрк,
Пахтасы тегиз ачылып.
Айтайын деп уялып,
Тургансыйт сырын жашырып.

Пахтаны чөптөн арылтып,
Гүлдөткөн ушул тазалап.

Звеного бөлүнгөн,
Участканы карасаң.

Бешинчи бригат биринчи,
Максүт аны башкарат.

Теримге кирип калыптыр,
Демилге кубат берет шаң.

Эпкиндүүлөр толкундай,
Толкундай толкуп чыгышып,
Эпкиндүүлөр эпкиндеп,
Эпкиндеп иш кылышып,

Аппак алтын, ак алтын,
Талаанын аппак иреңин
Андан бетер агартып,
Буластайт жаш кыз-келин.

Күлайым, нурдуу Күлайым,
Теримге буда чыгыптыр.
Күлайым, сулуу Күлайым
Азаматтык кылыптыр.

Күлайым, күлүп, шаңк этип,
Теримге баштап кирди эле,
Күлайым терсин пахтаны,
Машина бейм тим эле.

Комсомол кыз темптүү кыз,
Күлайым менен Асылкан.

Бул эки кыз сулуу кыз,
Теримге көнгөн башынан.

Качан болсо эки кыз,
Эң алдыда жүргөнү.
Алыстан гана угулат,
Каткылыктап күлгөнү.

Адил иш, ак иш, жеңген иш,
Дагы эле жеңип баратат.
Темпи жок тиги Зууракан,
Шашып терип баратат.

Күлайым менен Асылкан
Сапаттуу иш жүргүзөт,
Ой, Зууракан жетип ал,
Деп гана ичин күйгүзөт.

Үймөк, үймөк ак алтын,
Алтынга талаа бөлөндү.
Чиркешкен кызыл жүк менен
Пунктка пахта жөнөдү.

1935

ТЕҢТУШТАРЫМА

(Ж. Ж. ларга)

Теңтуштарым, капа жеңген ойнуңар,
Кабак бүркөө, кыялымды жойдуңар.
Күлкү менен жүрөгүмдү эзилтип,
Койгулачы такыр болбой койдуңар.

Максатыбыз дагы окууга кетербиз,
Бирге чечкен оюбузга жетербиз.
Теңтуштарым сакал чыгып калганда,
Дагы ушинтип, алыша алар бекенбиз?

1935

ТАҢШЫР БУЛБУЛ

Сайрап-сайрап эс алып,
Кончу булбул үнү бар.
Кайта ойгонуп тил безеп,
Сайрачу булбул үнү бар.

Кадырын билбей кор кылчу
Бороону күч ызгар жок.
Тили катып саргаяр
Булбулга жоо кыштар жок.

Келчи булбул эртерээк,
Бакчамдын гүлү ачылды.
Сен келет деп бакчада,
Сайрагандар жашынды.

Өз үйүмдүн бурчуна
Гүлдөр тигип берейин.
Булбулум таңшып сайрачы,
Күкүктү билип келейин.

Билбейм неге шылтоолоп,
Айтты бекен жашсың деп.
Бүгүн эртең күн болжоп,
Таңшыр булбул таңшый элек.

Бардык жер, кызыл-тазыл гүл,
Ачылды булбул жайдарың.
Дайым жаз учуп кетпессиң,
Булбулум келгин сайрагын.

1935

ФРУНЗЕ

Эй, карачы эс алуучу жер сонун,
Көрө аласың ыракаттын толугун,
Бирдемеге ыраазы эмес жан элең,
Келсеңчи сен, кетет кыял жоругуң.

Фрунзе өстү, таштап баткак чыласын,
Бир эле көр, дүйнөгө кеп кыласың,
Жайдын толуп турганында Фрунзе,
Бир көрк алат, арманыңдан чыгасың.

Көп эле сен ачуума тийбесең
Былжыраба, эчтекени бибесең!
Анчейин бир кыштак экен дептирсиң
Сен экенсиң, атайлап мен ким десем.

Комсомолдор чоң далалат көтөрүп,
Кечээ гана ишембилик өткөрүп
Даңгыраган таш көчөлөр жасашты,
Атайылап арабалар кум төгүп.

Дагы мына сабыр кылгын шашпагын.
Тээтстиги бийик зоока таштарын
Ташып келип сонун тамдар тургузсак,
Келет го дейм дагы миң жыл жашагың.

1935

БҮГҮН

(8-мартка)

Айып этпе, бактым, күнүм, нурум дейм
Ошондойсуң эми эмнеге кайгы жейм.
Жаш сулуулар, өңкөй кыздар чогулат,
Бүгүн жүрөк башкачарак болот бейм.

1935

ЧОҢ КҮЙҮТ

Революциянын өртү менен тапталып,
Киши элс го өз ишинен атагып.
Келе жаткан эң алдыңкы катарда
Өлдү дейт го - дагы бир чоң капалык.

Кече гана душмандардын огунан
Киров кетти большевиктер тобунан.
Бүгүн дагы Куйбышевди узаттык
Шум өлүмгө арга-амалдын жогунан

Жараланган жүрөк кантип айыгат,
Көңүлдү ороп, андан бетер басты дат.
Бул иш үчүн эми эмне кылабыз,
Пролетарлар акылың бар ойлоп тап!

Жок табылат, мындай иштин чарасы,
Ырас канар душмандардын табасы.
Биз баарыбыз Куйбышевче иштейли,
Душмандардын дагы кетсин аргасы.

1935

БИЗ ЛЕНИНСИЗ

Жолдош Ильич далай милдет тапшырып,
Кетти эле го, көбүн ишке ашырдык.
"Ленин өлдү: большевиктер жеңилет"
Дегендердин оозуна таш каптырдык.
Биз Ленинсиз көп иштерди кыла алдык,
Мурункудан дагы бекем чыңалдык.
Биз Ленинсиз биринчи беш жылдыктан
Эбегейсиз жеңиштерди чыгардык.
Жолдош Ильич ушул кезде бар болсоң,
Окуйт элек, томдоруңа кошуп том.
Бирок сенин өз жолуңда бараткан
Пролетарит өлкөсүнүн иши чоң.

1935

ГҮЛҮМӨ

Жайлоодо өскөн жадырап,
Кыпкызыл, жашыл гүлүм бар.
Өмүрлүккө сактаган
Бактылуу гана күнүм бар.

Гүлүмө кир жугат деп,
Эч кимиңе карматпайм
Көрсөң куса болосуң,
Жаныма окшош ардактайм.

Гүлүмдүн жыпар жыты бар,
Эч кимиңе жыттатпайм.
Көпөлөк болуп учарсың,
Желе тартып кылтактайм.

Гүлүм аска башында,
Учсаң чарчап каласың.
Татынакай гүлүм бар,
Кимиң жетип аласың?

Жайлоодо желден дем алып,
Гүлүм гүлгө жеткенде.
Экөөбүз бирге жашайбыз,
Күкүктөр күнгө кеткенде.

1935

УКТААРЫМДА

Кыймылы жок тим гана
Мурда турган көк карап,
Шуулдап соккон шамалга
Шуудурады бак-дарак.

Тоо ашып күн жашынып,
Өскөн нур басты батышты.
Каргалар түнгө жай издеп,
Салпылдап учуп жатышты.

Көзгө уяң, айга көрк,
Түн жайнатты жылдызды.
Жылдыздар алыс-алыстан,
Билдиришпей көз кысты.

Дем алчу жайкы бак менен
Колтукташып барабыз,
Өңкөй жаштар бир болуп,
Күлүп көңүл ачабыз.

Өмүрлүк кетип бир жакка,
Бизди унутуп жүрбө деп,
Жакшылап сактап алууга
Кыздар мага гүл берет.

Ошол жерде олтуруп
Дептериме ыр жазам.
Гүл ордуна ыр берип,
Кыздар менен сырдашам.

Жалгыз келип үйүмө
Үстөлгө бир аз олтурдум.
Эх, эчендерди ойлонуп,
Толкуну болдум толкундун.

Кең ачылган терезем,
Таза аба көңүл сергитет.
Жука кийген көйнөгүм
Турганын көрчү делбирттеп.

Оюма түшүп кыздардын
Таттуу сөзүн укканым.
Тынчый албай кыйлага
Анан барып уктадым.

Турсам да, жүрсөм, уктасам
Көңүлүм такыр тынчыбайт.
Эмгектүү менин көп курбум,
Ойготуп ойду чымчылайт.

1935

БИР ТҮНҮ

Айлым булак мандайында,
Көчүп барып кономун.
Жерди ойготуп, жерди ойнотҡон,
Таңдын нуру боломун.

Мобул тоолор кеч болордо
Көлөкөсүн калдайткан.
Тетиги аска менден мурда
Кылымдарды картайткан.

Күн чыгарда күн чыгыштан
Тарткан алтын боёгун,
Таңкы жүргөн шамал менен
Жатып ырдап коёмун.

Түн болгондо жомок айтып,
Шылдырлаган булактын
Күүсү эмне экен, көпөлөктөн
Булбулга айтып сураттым.

1935

Билдим анын, уктум күүсүн,
Булбул айтып бериптир.
Колхоз айылы жыргап жаткан,
Санааны бүт жеңиптир.

1935

ӨЗҮМ

Ырдап жүрөм, бирок көп эл уга элек
Китептерим атак алып тура элек,
Кагаз таңгак, бардыгы тең кур турат.
Сыя өңдүү калемиме жуга элек.

Талант толку, толкун менен кеңешкин,
Бир баш тартпай күчү менен ченешкин.
Бекеринче бирок такыр мактанба,
Жерде жүргөн жеңил кеме эмесмин.

Жүрөгүм сен, аптыккандай урбасаң,
Бул ишке эми чындап көңүл бурбасам.
Ырым менен бүт ааламды эритип,
Айга ыракат, жылдызга оюн курбасам.

Азыркы элдер тамшанышып калышсын,
Кийинки элдер издеп жүрүп табышсын.
Курбуларым өздөрүндөй сакташып,
Кыздар сүйүп, гүлдөр тандап тагышсын.

Качан?..- дешип күткөндөр бар сагалап,
Өскөн талант, көргүн турмуш аралап.
Актай турган кагазыма ыр толуп,
Том-том болуп жакын күндө таралат.

1935

ЖОЛДОШ КИРОВ

Жан дилин чын, өз табына арнаган,
Эч ким аны майыштыра албаган.

Жолдош Киров, Киров анык большевик
Чыгуу кыйын мындай адам адамдан.

Он-он беш жыл жашасаң аз болгондо,
Толгон ырыс, бакты жеңмек элең го!
Ченемсиз мол, сенде акыл бар эле,
Ленинчилдин ирдүүсүнөн элең го.

Авангарддык ролун алып баратты,
Жаңы өлкөгө жаңы форма жаратты.
Жолдош Киров болоттон бек большевик
Партиянын бепбекем оң канаты.

Жолдош Киров ашкан чечен жан эле,
Биздин аалам Кировго айран таң эле.
Октябрда жеңген таптын туткасы,
Чын ленинчил деген урмат бар эле.

Анын иши күрөш менен башталган.
Айттым го бу чанда чыкчу башка жан.
Акылың бар өзүң эле ойлосоң.
Кандай адам, Ленин шаарын башкарган.

Кандай кабар, аалам угуп алыптыр,
Чоң күчүнөн тап айрылып калыптыр,
Бузуку ит, душмандарга жалданган,
Андып туруп Кировду атып салыптыр.

Биз билебиз душман күлөт, кубанат.
"Большевикке ушундай кыл" деп жатат.
Эй, душмандар көп тийише бербегин,
Кармалаба, бекер мылтык от алат.

1935

ОЙГОНОРДО

Ушул жердин, жаш кезде
Уктум эле атагын.
Мына бүгүн үч-төрт ай
Эс алууга жатамын.

Тетиги кыштак былк этпей,
Түн койнунда жай жатат.
Жоголуп жылдыз бир бирден,
Жалкоолонуп ай батат.

Мөмөсү бышкан калың бак,
Мен уктап таң аттырам.
Ырдайм, басып жүрөмүн,
Ойлоого ой арттырам.

Аңгыча күн кылайып,
Алтын кирпик көрүнөт.

Булбулдар күндө ырдачу
Таттуу ырына чөмүлөт.

Уктарымда күкүктөр
Кыялымды ойнотот.
Таң атарда булбулдар
Сайрап жатып ойготот.

1935

КУБАНАМ, БИРОК АЙЫБЫМ БАР

Эң ак жолтой бактылуу го жолуңар,
Билимиңер, бу силердин огуңар.
Сонун турмуш кызыгына чоңоюп,
Эми силер биздин бир күч болдуңар.
Билимиң ок, колдоно көр жакшылап,
Ошондуктан мылтыгыңды мээлеп ат!
Аздык кылат, иште дагы окугун,
Профессор бол, биз үчүн бул эң кымбат.

Большевикке большевикче иш кылыш,
Билесиңер, бизде бар бир чоң кылмыш.
Биздин жакта сабатсыздык дале бар,
Бул иш үчүн ыза эмеспи Күн чыгыш?
Жамандарча жалжактап тим жүрбөстөн
Көпчүлүктүн пайдасы үчүн күрөшкүн.
Биз дагы ушул техникумдан чоңоюп,
Жакшы турмуш жыргалында бирге өскөн.

Курбуларым техникумду бүтүрдү,
Кыргызстан бир чоң жеңиш күтүндү.
Ошондуктан этекеге бой бербей,
Кана эми чындап чыгар күчүңдү.
Билим менен дүңгүрөтүп тоону жар.
Билим менен күйгөн өрттү өчүрө ал.
Чынында да бул кубат бар силерде,
Мен кубанам, бирок менин айбым бар.

Силер менен бирге бүтөт элем го,
Кубанычта бирге жүрөт элем го.
Педагогдун бири болуп калдым деп,
Мен ташкындап дагы күлөт элем го.

Бат элс мен чоң окууга барбасам,
Жанды берип абдан окуп салбасам.
Өмүрүмдүн баары кетсе мейличи,
Билимдүүнүн бири болуп албасам.

1935

МЕН ӨЗ ЖҮРӨГҮМ МЕНЕН

Эй, кең жерим кимге гана жакпаган,
Алтын кылып тарых сени сактаган.
Билемин мен дүркүрөп бат өсөсүң,
Ушунуңа ээ жаа бербей мактанам.

Өрт жакчуга мен мүмкүндүк этс албайм,
Аз өмүрдө, ырдабай түк кетс албайм,
Кыял кылам, барып толкун чапчыймын
Ал талантым, ага мен түк жетс албайм.

1935

ЖАШЧЫЛЫК, КОШ

Бойтойтуп кыска көйнөк кийип алып,
Балчыктан кипкичине тамдар салып.
Турмушту кайдан эске алар элек,
Ойнойбуз чарчаганча мookум каныпп.
Жашчылык кош, бул бир гүлдөө убагың,
Кантем анан, эстеп гана турамын.

Мойнума тагып алып, кызыл жагоо,
Пионер жашына да өстүм дароо.
Ай ал күн эң бир кымбат күндөр экен,
Издебе, көктөн, жерден болбойт кароо.
Жашчылык кош, түк билинбей кетипсиң
Желге кетер жашты дуушар этипсиң.

Далай күнүм пайдасы жок соолуптур,
Бала денем балбан болуп толуптур,

Курбуларым, тамаша эмес чын элс
Жигит дешип чакырышчу болуптур.
Жашчылык кош, сага айла жок экен,
Амал канча мына ушундай деп чечем.

Иштейм, ойнойм, күлөм, жыргап жүрөмүн,
Мына ушуну талап кылат жүрөгүм,
Дагы далай жашоо, күлүү күндөр бар,
Сен жүрөгүм, үзүлбөсүн күдөрүм.
Жашчылык кош, чыдап күтүп бергенче
Эмки жылкы июнь айы келгенче.

Кайда, шашапа, али сакал чыга элек,
Картаң дешип кыздар шылдың кыла элек.
Өмүрүмдүн кызык доору ушу экен,
Жигитчилик калыбынан жыла элек.
Жашчылык кош, карылыкты жеңгенче
Сабыр кылгын, май айлары келгенче!

Ушул заман, ырысына чулганып,
Жашайлыкчы, жаштар, күндөй нурданып,
Калп элс айтам, оңой менен картайбайм,
Кеткен күндөр кала берсин "булганып"
Жашчылык кош, күлүп жашоо жеңсинчи,
Ойноо, күлүү, иш айлары келсинчи.

1935

КОМАНДИР КЫРГЫЗ

Кана келчи олтур бирге сынайлык,
Маанилүү кеп, жеңил ойлук кылбайлык.
Мына, ха-ха! Кудум элс өзү экен,
Кыргыз уулу командирге ылайык.

Көрсөң өңүн, сүрдөп кете жаздайсың,
Сунса колун, батып кармай албайсың.
Октон коркуу адети жок буларда
Неге эртерек бомба берс салбайсың.

Эмесе ал атка мингиз, карашсын,
Командирлер катарына жарашсын,
Саналды бу, кана маузер тагып кой,
Чакан, чымыр денесине жарашсын.

Взвод, түз тур!
Командир кыргыз-
Команда берди
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди.
Командир жээрде атчан,
"Бир-эки,
Бир-эки!"
Команда берди.

Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп,
Кылычтар кыңгырап,
Кынынан суурулуп.
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.

Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Зуулдап жөнөштү
Төрт-төрттөн катарлап.

Мына айттым: кантип анан жакпады,
Көрүп сынап доктор аны мактады.
Болот окшош баатыры деп өлкөнүн,
Күнгө күйгөн далысына таптады.

Чын эле ал кең далысын өлчөтүп,
Былк эттирбей кап-кап эгин көтөрүп.
Бышкан дене, жоон кара билектен,
Чоюнга окшош, булчундарын көрсөтүп.

Жапайы тоо аскасы өзү сүйлөнгөн,
Жолборс, илбирс айкырып таш үйлөрдөн,

Кыргыз эли жигиттигин жибербей,
Ушуну аткан, баатырлыкты үрөнгөн.
Взвод, түз тур!
Командир кыргыз
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди
Командир жээрде атчан:
"Бир-эки,
Бир-эки!"
Команда берди.
Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп.
Кылычтар кыңгырап
Кынынан суурулуп.
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.
Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

Кыргыз уулу мына ушуну жактырды,
Атка минди, кызыл форум тактырды.
Союл чапкан колуна алган беш атар,
Эми кыргыз, өзүн көрүп каткырды.

Торпок минип оодарышып алышкан,
Жаш кезинен атка үрөнүп калышкан.
Тоодогу өскөн тор атынын күчү бар,
Кете берет замбиректер ташытсаң.

Командирдин командасы негизден,
Көрөрсүңөр көктү да алып беришет.
Байкарсыңар, мейли өзүңөр көргүлө.
Кыргыз эли кылычка уста келишет.
Взвод, түз тур!
Командир кыргыз
Команда берди.

Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди
Командир жээрде атчан:
"Бир-эки,
Бир-эки!"
Команда берди.
Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп.
Кылычтар кыңгырап
Кынынан суурулуп.
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.
Атчандар аттарын
Секиртип тапатак.
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

Келген мүчө көрчү өзүңдү каратат
Булар окту окко салып санатат.
Оңго, солго өз тилинде кыйкырып
Взвод артта Буденныйча баратат.

Көктө, бомба, мейли газдар чачылсын,
Жерде танка, замбиректер атылсын.
Командирлер атка дароо минишет,
Эр болушса кана келип катылсын!

Тынчтык сүйгөн эли кенен дем алат,
Кыргыз уулу качан болсо келе алат.
Ал катарда эр командир ар качан,
Замбиректин огуна ок бере алат.
Взвод, түз тур!
Командир кыргыз
Команда берди.
Тор атчан, боз атчан
Тизилип келди
Командир жээрде атчан:
"Бир-эки,
Бир-эки!"
Команда берди.

Ойноктоп ат ыргып,
Шып этип бурулуп.
Кылычтар кыңгырап
Кынынан суурулуп.
Командир бир карап,
Дүр этип ар тарап.
Атчандар аттарын
Ескиртип тапатак.
Шуулдап жөнөштү,
Төрт-төрттөн катарлап.

1935

АЧУУМА

Элим сонун, эркин жашайм жолум оң,
Баатыр болсом, андан бетер баркым чоң.
Ошондуктан келечекке тырышып,
Ай, сениби, Чапаевтей болбосом!

Токто эми ачууңду тыя тур,
Шашпа деги толкунуңду жыя тур.
Биз чоңоюп барлыгына жетебиз,
Жүрөк учпа өз кабыңа сыя тур.

Андачы мен шлем кийип жарашып,
Айсыз түндөн айсыз түндү карашып.
Колдо мылтык, түптүз гана турармын
Жеңиштен соң эс алармын чер жазып.

1935

ЖАКЫНДА

Барбаңдатып кансыз алдуу колдорун,
Кишенделүү тоскон чынжыр торлорун.
Быркыратып, майыштыра бир кармап,
Жаштар табат келечектен жолдорун.

Чыдай албай өлүм күткөн чапчылап
Дубалынан "дубалдуу" кан тамчылап.

Турган жерге кызыл шоола шам жанып,
Анан түрмө, эшиги чоң ачылат.

Бир жарк эткен нур, дүнүйөнү, жерди ороп,
Туш-туш жакты каптап кызыл туу толот.
Чыгыш-батыш эки жактан таң атып,
Эркин элден гүлдөгөн жел согот.

1935

КАГАЗЫМА

Азырынча жөн жата бер, билинбе,
Көп ырларым, кабардаш бол, бириңе.
Аман болсом жазып жатып өлөмүн,
Талант жатсын, кагаздарым чирибе.

1935

СЫЯМА

Мен жазамын, сыям толкун баспасын,
Мен аңтарып жүрөгүмдүн казнасын.
Сыяларым, түпсүз дарыя болсо да,
Күчөгөндө соолуп кетс жаздасын.

1935

КАЛАМЫМА

Эй каламым араң чыгат дабышың,
Али керек алыс жакка чабышың.
Ушул жолдон имерилбей кете бер,
Тоого өрдөсүн катуу жорго салышың.

Күкүк, торгой эстеринен танышсын,
Арт жагыңдан болбой эрчип калышсын.
Сайрап жаткан булбулдар да токтолуп,
Ой чиркин ай, деп бир карап алышсын.

1935

СҮЙҮҮ

I

Түгөтө албайм жазып заман ырысын,
Ай, жаштар ай, көрчү ыракат кылышын.
Кыздар болсо, гүлдүн жыты жыттанып,
Байкачы ана, эстүү, сулуу чыгышын.

Жакшы турмуш сулуулукту чыгарат,
Биз эмеспиз сүйүшүүдөн болгон жат.
Жалгыз эмгек өзү бизди өстүрүп,
Артык адам, алтын адам кыла алат.

Салкын бактын мөмөсү өсөт кайталап,
Саргайбасын ырдап булбул кайтарат.
Күнү бою күз өз кейпин түшүрсө,
Күкүгү жок күнүм кимге айта алат.

Сүйүүчүлүк кандан, жандан жасалат.
Жашчылыктын жаш күндөрү башталат.
Жазда чыккан жашыл гүлдү жалбартып,
Булак ырын ырдатпай ким баса алат.

Жок түк болбойт күкүк эркин ырдасын,
Салкын бактын салкынында жыргасын.
Булут менен бирге көчпөс өмүрдү,
Бузбай булак буулукпастан ырдасын.

Сүйүшүү жок кеткен кептер азандан,
Сүйүшүү бар, солгон жүрөк жашарган.
Иште сүйүү, сүйүү иште бүгүнкү,
Жеткен тилек, максат табам жаштардан.

Кыздар десем таңдын нуру элестейт,
Сүйшүү-от, көңүлүм көлгө кеңешпейт.
Таң азанда таңдын нурун сенсиң дейм,
Жок жүрөгүм, таңдын нуру эмес дейт:

Ойлойм, ойлойм кызды гүл деп санаймын,
Кыздын сырын жүрөктү ачып караймын.

Түк таба албайм, бекем экен ачылбайт,
Сүйүү күнүн, бакты жылын самаймын.

Бакты жылын самаймын деп айтканым,
Башка маани жаштар жакшы байкагын.
Мен сүйүшкөн жарым деген санашкан
Унутпаймын, убадасын айтканын.

Кыздар деген өмүргө эне өндөнөт,
Жигит ата, бу өмүргө дөңгөлөк.
Бирок экөө коммунизм таңында,
Жолдор жасап чыгып барат жөргөлөп.

II

Биздин ата, биздин эне кайрадан,
Билегине жаңы кайрат байлаган,
Буларда да өздөрүнчө сүйүү бар,
Өчкөн көздөн жаштык оту кайнаган.

Атам, энем силер эски кишилер,
Кайра чыкты, мурда түшкөн тишиңер.
Мурутуңар, сакалыңар ак эмес,
Иштөө, жашоо, сүйүү, жыргоо ишиңер.

Кой, эски экен,-шейшебинди ыргыткын,
Таза көйнөк, шайы жууркан кылдырткын.
Калсын кепе, даңгыраган там жаса
Декилдетпей, деги мени тындыргын.

Ата, кечте малдан кайтып келесиң,
Эне, сен да, көп-көп эмгек чегесиң.
Жаңы шейшеп, жакшы жууркан булганат.
Барбы, кайда, кандай кийим бересиң.

Жашай билүү, жашоо күнү бузулбай,
Өз бактысын өз гүлүнөн учурбай,
Мейли жаштар, мейли болсун карылар,
Сүйүү турмуш жолдору бар ушундай.

III

Кээ бир жаштар күткөн жарын жашырат,
Бирин бири мактап айдан ашырат.
Мен да жашмын чын сырымды айтайын,
Ыраазымын уксаң курбум жакшылап.

Элес кылам басып келип буралып,
Пайда болуп жарык шоола нурданып.
Батпайт алгын, ташып кетти сүйүүлүк,
Деп асманда жылдыздан мен суранып.

Колхозчу кыз кетменин мен чабыштым,
Атын айтпайм ай менен мен таанышТым.
Мени сүйүп, мен да сүйүп жаным деп,
Комсомолдук жүрөгүмдү алыштым.

Оо ал азыр, чоң шаарлар тоюнда,
Кыргыз эли берген милдет моюнда.
Ал, ал жакта, иштейт, окуйт, тырышат
Кетпейт бирок сүйүүчүлүк оюнда.

Анын берген сүрөтү бар, өзү бар,
Ойноктогон, жанган кара көзү бар.
Маскөө жактан мага жазган катында,
Мындай деген унутулбас сөзү бар.

"Жаштык деген кыйын экен сагындым,
Ар турмушка көндүм, быштым кагылдым.
Жок, жок чыда, окуп техник боломун,
Ойлоруңа ой туудурам баарыңдын".

Техник болот курулуштар салдырат,
Биздин тоого, күн шооласын жандырат.
Менин жарым, өз элине жан берип,
Көп заманга өчпөс даңкын калтырат.

Мен өзүмдү, түк токтотпойм шаштырам,
Талантымдан таңда ырлар жаздырам.
Көп-көп кылым бир кирдетпей окуучу,
Жаштарга арнап жаңы томдор тапшырам.

Комсомолдор сүйүшүүгө чыгабыз,
Кыялыбыз суз жүрүүгө чыдамсыз.
Сүйүү менен душман жеңбес эр болуп,
Өлкөбүзгө далай жумуш кылабыз.

Келет жарым, жыйырма бешке жеткенде,
Сүйүүчүлүк толук сабыр эткенде.
Комсомолдор, кыйбат сүйүп жөнөтөт,
Маскөө калат поезд жүрүп кеткенде.

Бирок максат, муну менен чектелбейт,
Муну менен сүйүүчүлүк эп келбейт.
Биз окуйбуз жеткен адам болобуз,
Толкунбуз биз, эч эчтеке кептелбейт.

Сүйүүчүлүк деги сүйүү шашпачы,
Менин жарым, катты көп-көп жазбачы.
Курбум мени сүйүшүүгө жеңдирбей,
Кана деги, жаңыча иш баштачы.

Келчи кана сагыныччтык таралсын,
Күткөн жүрөк демин кенен ала алсын.
Комсомолдор ысык сүйүү доорунда,
Ленин өңдүү гений адам жаралсын.

1935

ЭМИ БИР КЕЛГЕНЧЕ

Байкасам жерим жердин сымбаты экен,
Карасам тоолор тоонун кымбаты экен.
Мен келсем, сымбаттуу жер, кымбаттуу тоо,
Кыялдуу ойлорумду чыгарды эстен.

Аскадан аска чыккан кардуу тоону,
Тиктеймин сүрөткө алып нечен жолу.
Мен тоолук, кечки шамал, таңкы сергүн,
Тунук суу жүрөгүмө дары болду.

Желди кууп, кептер болуп учсам боло,
Булактан канатыма сүзсөм боло.

Түндө да шоола калар жерге конуп,
Тоо ашчу туманды айдап бузсам боло.

Өзүмө канат жасап учуп барам.
Кадимки кыраан чыккан бүркүттү алам.
Экөөбүз аны асманга кароол кылып,
Караңгы үңкүрлөрдөн шамдар жагам.

Кашка суу, шашып аккан жылгаларың,
Шар менен сөзүн айтат жыргагандын.
Тоо суусу сен да толкун жасап алып,
Мен өңдүү жүрөгүн бас ырдагандын.

Зоокалар көккө карай өсүп кетти,
Булуттар ошол жакка көчүп кетти.
Дал ушул, мен ыргытар таштар эртең.
Тоо болуп каларына көзүм жетти.

Мейли эрте, мейли кечте чыкканда үйдөн
Муздак же, жүрөктү өбөт, мен да сүйгөм.
Бол бачым, тоодон бийик тоону куттук.
Мындагы эл, эсиңе алып ушуну үйрөн.

Шагылды салынчу үйгө кум кыларбыз,
Кыштакты нурга ойготуп суу бурарбыз.
Аркы өйүз, берки өйүзгө ак там тизип,
Капчыгай сени кылып үн чыгаргыс.

Биз эртең, жалама зоо сени бузуп,
Болот куш, тоскон асман тоодон учуп,
Кыргыздын дал биз өңдүү комсомолу
Поездди жөнөтөр дейм алтын сузуп.

Кардуу тоо, кардуу чокуң кур кергиче,
Элсиз таш коркуп түнгө ыр бергиче
Күндүз ай, күндүз жылдыз болуууну тап,
Сагынып бир кайрылып мен келгиче.

Арашан, 1935

УЧКАН БУЛБУЛГА

(Г. . . .а)

Жашчылыкта жүрөктүн
Адсти отсуз тутанмай.
Сулуулар да курсунчу,
Суктанам суу жута албай.

Жалган болуп калабы,
Дайрага жетем дегеним.
Кыялым жаман ойчулмун.
Көп убара чегемин.

Уктайын десем да болбойт,
Чүмкөнөм такыр кыйналам.
Бу кандай жаштык талабы
Жүрөктө ташкын сыйбаган.

Булбулдар ырдап той кылчу
Салкын бакка мен барып
Үйгө кайра кайткамын
Сулуулар үчүн гүл алып.

Сулуулардан тандалган
Айчүрөктөр чыгарып,
Кошулган булбул биз менен
Турмушту турмуш кылалык.

Кыргыздын сулуу кыздары
Торолуп гүлдөп келатат.
Шылдырап суулар, бак өсүп,
Тура албайт сууга чөн чаңкап.

Бир-эки жылда кайрылып,
Биз жакка булбул келе кет.
Терезеге олтуруп
Кубулжуп сайрап бере кет.

Гүлдөгөн өнөр гүл ачып,
Көккө да көркүн жайнатат.
Салкын бак, жашыл жалбырак,
Күкүктөрүн сайратат.

I/II 1935

ОКУУ МАГА

Болуу үчүн -
Күч,
Күкүк суу шарындай
Табылмакпы -
Оттуу
Жаштык чагындай…
Улутунган
Себебимдин чечүүсү
Окуу -
Мага,
Керексиң ээ…
Дарыдай.

1935

ТӨРТ ЖЫЛДАН КИЙИН

Ким да болсо, жаш кезинде
Жаш күнүнө мактанар.
Мындан баштап, не бир сонун,
Кызык күндөр башталар.
Гүл ээрчитип, желге минип
Туура айга алпарар…
Жигит, кыз да экөө бирдей
Курар турмуш, тапталар…
Мага ушундай көп ой келет,
Кандай экен башкалар?

Күн ачылды бир аз мурда
Жамгыр жааган дыбырап.
Болбой такыр, курбум мага,
Бир жаңы иш шыбырап.
Мен кошулам, бирге болот
Ойлор келет зымырап.
Жашчылыктын максаты да,
Ал биз үчүн кыдырат.
Кечир сулуу, мен эмне айтам,
Ойло, муну ойлор чак.

Келдим. Айыл тааныган жок,
Алда качан унуткан.
Бу ким эле, деп тоо сурайт.
Үстүндөгү булуттан.
Бирдеме деп жооп айтат,
Тоо түшүнбөй болот маң…
Сулуу кызга ушак айтып.
Менден көңүл сууткан.
Мына ушул: ээ дал өзү
Суу алган кыз кудуктан.
Келчи сулуу, тааны мени,
Балким чоочун өңдөнөм
Тосчу сулуу алкымынды
Төрт жыл сени көрбөгөм.

Ак жүзүндөн мен өбөйүн
Төрт жыл сенсиз чөлдөгөм.
Мунуң ката жашыбачы,
Турам, мына, өлбөгөм…

Сулуу мени айып этпе,
Токтот, жүрөк жалынын.
Алкымыңа тагы калды,
Кантем анан сагындым.
Төрт жыл бою сакталган ой,
Чеччи сулуу бардыгын.
Төрт жыл мындан жүрдүм алыс
Көрбөй тоонун гүлдөрүн.
Сен сулуу кыз ойдо болдуң.
Үзгөнүм жок күдөрүм.
Ай сагындым жаш күнүмдүн
Айы чыккан түндөрүн.
Анан кантем жашык болуп,
Көнгөн тура жүрөгүм.
Бирок сулуу муну да бил,
Мен да бекер жүрбөдүм.

"Менин жарым кетти төрт жыл
Колу жумшак дебегин.
Көргүн өзүң чоң далымды
Көзүң менен ченегин.
Сүйөм сени, иштейм бирок,
Издейм турмуш керегин.
Менин айткан бул сөзүмдүн,
Тапкын сулуу себебин.
Койчу сулуу кубанасың,
Неге жашың агыздың?
Өлгөнүм жок, турам мына,
Дейсиң улам жалгызым
Кечир сулуу, мунуң ката,
Жалгыз эмес, сансызмын.
Бирок сүйүү сүйүү кыйын,
Учуп гүлгө жабыштым.

Төрт жыл жүрдүм акыр сулуу
Өзүң менен табыштым…

Айтсам, сулуу ээн түндөрү,
Күтүп көпкө жаткансың.
Туруп чочуп келдиби деп,
Түндө чырак жаккансың.
Мен келгенче төрт жыл өтүп.
Сен да кетмен чапкансың.
О, мобулар, комсомолдор,
-Менмин аттан түшкүлө.
О, айылдан өскөн жаштар,
-Туура келем күчүңө,
Колхозчулар кырман басар
Кызып эмгек үстүндө:
-О, Алыкул, садагасы
Түндө кирген түшүмө
Эх.. өзгөргөн, бул өзгөргөн,
Ой, карап көрчү күзгүгө!

Абышкалар, күбүр-шыбыр,
Жумуп бармак санашат.
Бирден төрткө жыл чубуртуп,
Кээси кайра адашат.
Айылда өскөн, көп кыз турат.
Баары жалжал карашат.
Сүйгөн сулуу кыз тобунда,
Алар менен жанашат.
Сезем, мени ал өзгөчө
Бербечүдөй талашат.

4/X 1935

МАЯКОВСКИЙГЕ

Анчейин - мен
Сени туурап
Сенче ырдап.
Бирок -
Ошончолук,
Акыл-ой
Курап,
Мен-чындап…
Жолдош!
Башкача айтсам,
Социалисттик
Улуу доордун
Коркпос,

Эр
　　Жекс-
　　Миндик
Оратору-
　　Акыны,
　　Найзасы бар
　　Баатыры,
Владимир
　　Маяковский!
Мен
　　Ушул ырларымды
　　Түгөтө ырдабай туруп
Айтарым:
Табыштап,
Кызуулап,
Кыйкырганымды
Жакшылап ук
　　Берем!
　　Өмүрдү,
　　Жашты!
　　Адамдыгым,
　　Акындыгым,
　　Акталсын,
　　Акталсын!
　　Чиркин жан,
Калбасмын суул
　　Ушул баштан:
　　Ойлормун,
Ойлормун,
Ойлормун
　　Шумдук.
Ырларымдан
　　Бомба жасап
　　Эй!...
　　Дүңгүрөтөрмүн,
Бир
　　Уруп!
"Жашасын" кур кеп
　　Үгүт... үгүт,
　　Ушуга ондоп-
　　Андан да көп,
　　Жыл кетти...
Бул керек!
Орустардан
　　Саша Безыменский
　　Александр Жаров!
　　Кирсановдор
　　Ушул жолдуу
　　Сызыктуу
　　Ырлар менен
Караңгы түндөрдү
　　Сүйлөттү.
Бизден:
　　Аалы,
　　Мукай,
　　Жоомарт,
　　Жусуп,
Кубанычбек Маликов!
　　Ушул үчүн
　　Далай
　　Мээ-
　　Түгөттү
　　Бул,
　　Максат!
Адамдык үчүн күрөшүү
　　Муну,
　　Маркс-
　　Энгельс
　　Ленин
　　Үйрөттү...

11/X 1935

БИР ЖОЛДОШУМА

(Ж. . . . .га)

Ар күндө түрдүү ойдомун,
Ой менен келбейт ойногум.
Мындан негиз чыгарам,
Мунумду түк койбодум.

Танда да бир иш колго алгын,
Түбүнө жетер жол салгын.
Өлсөң да жок деш болбосун,
Келбей койбос дарманың.

Мен айтсам мага жел күлүк,
Секунттап соккон дем күлүк.
Бирок буга эрчибейм,
Унуттум кайгы жүр күлүп.

Ойлон курбум бакты үчүн,
Иште элиңдин даңкы үчүн.
Кана эми, бир эрдик кыл,
Адамдыктын аты үчүн:

Сендеги болгон санаалар
Ысык-Көл менен барабар.
Айтаар жалгыз акылым,
Дүйнөгө курбум кең көз сал.

1936

ОЙ, ЖЕР АЙ

О, тунук кашка сууларың,
Күр этип ташка урганың.
Бир гана жутуп алууга
Көрүү суусап турганым.

Агыны катуу, күүсү шар,
Болгон менен сабырлуу.
Нак жерден чыга оргуган.
Оору жанга дарылуу
Ушуну көңүлүм желдетсин,
Сууларына не жетсин?

Тагдыры үчүн эрк эңсеп,
Канын төгүп жан тепсеп,
Кылычка, окко, союлчан
Эринин аты Темирбек.
Жүз жаштан аша жашаган,
Адамынын жаны бек.
Элдериңе не жетсин,
Ушуну көңүлүм желдетсин…

Сүрөттөөгө тоосу бар,
Аты-Ала-Тоо, баскан кар;
Жүз жылдар мурун ушу эле,
Деп кеп кылат картаңдар.
Сүйдүргөн сүйүп өз калкын,
Ала-Тоо тоодой бүт алтын.
Сан жеткис жылкы каптаткан,
Милиондоп уйлар жуушаткан;
Короолуу койлор мал көркү
Канча болсо бүт баткан.

Сулуу уктап, таттуу түн;
Ала-Тоодон бал тапкан.
Жер айлансын, мейли бек!
Нык орногон тоолор чеп.
Ушуну көңүлүм желдетсин,
Тоолоруна не жетсин?

Өскөн сенин гүлдөрүң,
Өчпөс сенин күндөрүң.

Эрк талашкан эрдик бар
Калганынча сүлдөрүң…

Эсимден кетпейт балалык,
Далай кызык иш кылдык.
Атайы күтүп тынч түндү
Топтолушуп бир чыгып,
Жарык түндөр эсте бар,
Ак чөлмөк ойноп ыргытып…

Далай жигит күтүп жар,
Кыздарына болгон зар;
Алда сенин түнүң ай!
Жылдызы бар, айы бар
Ойгонгон эркке болуп ээ,
Чоңойгон гүл ичинде…

Атадай маңдай сылаган,
Кыраандай таптап чыгарган,

Кыргыздын калкы каарман
Кубантты бизди нур заман
Жетүү үчүн бул күнгө
Ыр менен элим какшанган.
Кесилип көкөй, көз соолуп,
Кыялы бүркөө, суз калган,
Карамолдо ошондо-
"Көкөй кести" күү чалган.
Кыргызга гүлдөй өсүүгө
Жол ачты го бул заман!
Көчүп кыргыз тоо тоодон,
Тоодо ойрондуу бороондон
Баскан жолу кыл аска,
Коргонгон чеби тоо болгон…
Угулуп тар айылга,
Далай талант кор болгон.

Эл ардактап көсөмүн
Атасындай сагынган.

Жерим жүрөк дарысы,
Жерим көкүрөк дарысы…
Байлык болгон санаада,
Жеримде бар баарысы.
Адамдыкка кас ойлор,
Келер үлүш алгысы.
Ой, жер аай
Канга сиңген сөз,
Элимдин катуу намысы.

Жер ай, жер ай, ой, жер ай!
Ойлоп келсем ойго бай.
Бардыгына не жетсин?
Бардыгын көңүлүм желдетсин!

II

Ленинге ыраазы!
Ленин бизге жол ачты!
Балкалуу кол, мол акыл
Аңтарып кирди тоо-ташты.

Боз үйдүн баксыз булбулу,
Чарчабас кыргыз дулдулу.
Каргыл үн менен какшанган,
Көзүнөн ойноп от жанган
Калык ырчы ыр жазды.
Ыйлата комуз күү чертип,
Ырчысы далай боздогон;
Эркиндик сүйгөн азган эл
Эмнеге кол созбогон?
Ар аскада бир өлүк,
Кетпес ойдон күн болгон…
Кыргыз батты жыргалга
Мына ушул күн, окшогон!

Ленинге ыраазы,
Ленин бизге жол ачты!

Биз элбиз согуш сүйбөгөн
Амалын анын үйрөнгөн.
Сөзсүз кылыч жарк этет,
Кылычка кылыч чак этет…

Биздин кымбат адамдар,
Табыла койбос акыл бар.
Түрдүү ишинде жол билген;
Танка минип секиртксн,
Мында да биздин уулдар,
Мында да кыргыз уулуң бар.
Кыргыздан көккө учкуч бар.
Бул кезде чыкты укмуштар…
Жарачуу баатыр эл болот,
Керек кылса уруштар…
Мында да биздин уул бар,
Мында да кыргыз уулуң бар.

Сүйгөн жерин, март элин,
Сүйүндүрүп берген бак.
Учкуч да бизде, суучул да,
Жан арнап кызмат кыла алат.
Атчандары бир катар,
Чыдамсыз мезгил жуп жетсе,
Кыргыз уулун бере алат…
Биздин жаңы баатырдын
Адаты- бербес намысын…

Ансыз элин сактоо жок,
Ансыз атын актоо жок,
Атасы кол бербесин.
Энеси сүтүн кечпесин.
Биз ошондой жаралдык,
Элдин уулу эр келсин!

Ойлосом оюн дайрадай
Чыккан ойдон жалынмын;
"Ой элим" деп саргарган,
Алашчылар агымын
Туурап жаткан жерим жок.
Өзүмдүн жетер бар ырым…
Мен сүйгүч элге берүүгө…
Жүрөктүн кесиип жарымын.
Аз болсо да алымча:
Элге арнаймын бардыгын.
Өмүрүм жумшал эл үчүн,
Ошолор үчүн табылдым.

III

Ой жүгүртсөм алдыга.
Болгон кезим балалуу.
Балам болуп агалуу;
Жылдызга учуу ойлонуп,
Дагы уулум бар эң улуу.
Агарып сакал, чач түшүп,
Чарчабай жазып олтурам
Өмүр анда дабалуу…
Жүздөн ашкан китеп бар,
Ыр, дүйнө таанып романдар…
Ушуну ата жаздыңбы!!
"Кантип эле" дейт балдар…
Ха, ха, ха, чал болдумбу?
Деп карайм
Ушуну ойлоп көп самайм.

Күчтүн билем жетерин,
Күтүүгө шашкак экенмин…
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Акылдуу менин досторум,
Гүлдөтүшкөн өз доорун.
Уктоосуз жазган эмгектер
Таба билген өз ордун.
Сылап коюп сакалын,
Белгисин кылат атанын.

Аалынын ушул Жолдошу,
Чын эле болуп жолдошу…
Башкача тилден сөз кошуп,
Аманбы чал деп кол созду.
Баягы мен: "ай" өмүр…
Ушунуң даба болбоспу!

Жигит болгон балдары:
Жусуп,
Жоомарт,
Кубанычбек чалдары…
Жазууда жүрүп карыган
Кары Мукай бар дагы…
Менин:
Сонун жигитчилик кезимчи?
Элестей түшөт ал дагы…

Андай басса,
Кайда барса…
Сүрөтчүлөр тарткылайт,
Аалыкемде үч, төрт орден,
Көп акындын
Төштөрү эле жаркырайт
Ха, ха, ха!…
Чын элеби деп карайм:
Келер күндү көп самайм.

Күчтүн билем жетерин,
Күтүүгө шашкак экемин…
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Гүлдөгөн күндө, бирге өскөн;
Курбуларым эскирип…
Лондондо, Париж, Кытайда
Кылкылдаган кызыл туу,
Барлыгына илинип…
Коммунизм доорунун,
Бактысы үчүн чечилип,
Сур түрмөдөн чыгып эр,
Жарк күлүп алып эркиндик!
Бүт дүйнөнүн бир боору,
Кездешкен кез биригип.

Жыргал жашоо башталып,
Дүйнөдө элдер түбөлүк
Өзүн өзү башкарып.
Ушул күн бат келсе деп,
Алдын тоскон-мен элчи.
Дүйнөнүн бардык бурчтары
Тезирек эле теңелчи…
Ха-ха, ха!…
Ачып көздү мен карайм
Ушуну ойлоп көп самайм.

Билем күчтүн жетерин,
Күтүүгө шашкан экемин.
Ырас эле кез келип,
Ушуну көрөр бекемин?

Көчөлөрү жаркырап
Шаарлар сулуу болду абат.
Ох, деп эстен танарлык
Алган кезде бир карап
Корком сонун үйлөрчү
Эң эле азы үч кабат!
Кыздары күлүп шыңкылдап
Келиндери кылтылдап,
Эх, кандай бу жарашат!
Теңелгин элим, теңелгин!
Баюуга сөзгө мен кеңмин.

Максатыңа көздөгөн
Жстүү үчүн бар го эбиң!
Эмгек, эрчес болбосо,
Эмнеге бүткөн бай жериң?
Оңой эмес атагың
Жеңил эмес бул наамың,
Мына ушундай жеримден
Ушуну көрөр бекемин?

Көчөлөрү таптаза
Жүрчү жолдор бир башка;
Дем алып келчү жер болуп,
Көрүнүп турган ушу аска!
Жер алдынан зымырап
Жетип барып бир паста...
Өкүнүп элдер бир барбай
Сулуу жер жок түк андай.
Эч болбосо көрүүгө,
Бык-бык толгон эл кандай.
Ургулап келип коңгуроо,
Шарт бурулат трамвай...

Койчу ары, кандай ой басты,
Ойлодум кайдан ал чакты?
Бардыгы:
Мына, мына
Кадимки
"Болсо экен" мына, ыраспы!
Угулгансыйт дүңгүрөп,
Казылгансып жер асты.

Мына мени тынчытты,
Ушул санаам чын чыкты.
Ушуну көрөр бекемин,
Дегенге күчтүн жетерин,
Билип айттым мүнөзүм:
Издебей сөздүн бекерин:
Сен үчүн элим ойлоном,
Ушундай болот эртеңиң!

Ушундай мага күн келер,
Тилегимди бир берер,
Өмүрүң тунук кашка суу,
Кыргыз эли күлө бер.
Ошол турмуш алдында
Тоо жели ойноп жүрө бер
Не бир сонун курбум бар,
Курбулар эмес - булбулдар.
Ал сонун күндө, гүл болуп
Бирге жашап жүргүм бар.
Акылда бар көп байлык,
Алиге кылт этс элек,
Сөздө да бар көп байлык,
Алиге былк этс элек,

Курбуларым соо болсун,
Талабы аскар тоо болсун.

Жерим - жүрөк дарысы,
Жерим - көкүрөк дарысы
Байлык болгон санаада
Жеримде бар баарысы.
Адамдыкка кас ойлор,
Келер үлүш алгысы!
Эч душман үлөш ала албас.
Жеримден орун таба албас.
Биздеги эркин турмушка
Бүткүл дүйнө кабардаш!
Ой, жер ай...
Канга сиңген сөз,
Элимдин катуу намысы.
Кан күнгө так калтырган,
Кыргыздын союл чабышы!
Жер ай,
Жер ай...
Ой, жер ай...
Ойлоп келсем
Ойго бай...

1936

ШУМКАРГА

Биз Ала-Тоо шумкары,
Учалы курбум учалы.
Талаалар келет, көл келет,
Жол алыс, талбай сызалы.

1936

ГҮЛ МЕНЕН КУШ

А. . . . .га

Же, жыпар жыт гүлдөндүр
Үзөм деп бирөө жүргөндүр.
Консо кандай жарашат,
Сулуу куш көзү түшкөндүр?

Гүлдүн жашыл шагы экен
Өскөнү салкын, багы экен,
Ушул кушка ылайык:
Гүлдүн да толгон чагы экен...

Түшөсүң гүлүм кимдерге?
Өспөсүң дайым бул жерде...
Үзүлгүн гүлүм соолутпай
Салкында кармай билгенге!

Сулуу куш, учсун көрүнсүн,
Учсун да, ушул гүлдү үзсүн
Солуба, гүлүм, соолуба
Азыркы жаштар көөнү үчүн.

Гүлүм сени жыттайын,
Сен күзгүдөй нуру айдын
Кысып сени боорума
Зыпылдап алыс учайын.

Сулуу куш - жигит, гүл - бир кыз,
Гүл десем жүрөк этет тыз,
Кушту мынча талпынтып,
Мынчалык жапа кылдыңыз!

Жаштыкта не бир сонун бар,
Болсунчу бирге колуңар,
Заман бизге эрк берет,
Бирге болсун жолуңар.

Эмесе бачым күн жетсин,
Гүлүм гүлүн түрдөнтсүн!
Гүл үзүп күнгө зыпылдап
Куш канаты жарк этсин.

Ырым көп бирге ырдасак,
Заманды бирге жылдасак,
Кушуңдун көркүн келтирип,
Гүлүңдүн көркүн чыгарсак.

Жолуктумбу мезгилсиз,
Кандай күнөө сездиңиз? -
Сүйүүбүз соккон жүрөктө
Болсунчу бирге энчибиз!

Же жыпар жыт гүлдөндүр
Сулуу куш көзү түшкөндүр.
Жашчылык гүлгө сугалак
Жыттайм деп бирөө жүргөндүр.

Биздин кызык күндөр бар,
Биз кызыккан гүлдөр бар. .
Сүйүү менен - эрдикке,
Даярбыз, кыз-уландар!

Түшөсүң гүлүм кимдерге
Өспөссүң дайым бул жерде.
Үзүлгүн гүлүм солутпай,
Салкында кармай билгенге.

1936

КУРБУЛАРГА

Жүрөктөштөр, жылдыз ырын алгыла!
Жылдызда ырдай, айга кабар салгыла!
Менин ырым жашарт жаштар жүрөгүн,
Курбуларым күтөр сени сагына
Ырлар чыгат жүрөгүмдөн эзилип,
Нур замандын алтын күнү барында
Ырларым жет, жаштар көңүл желпинтсин,
Ырдала көр комсомолдор багында!

9/XII 1936

***

Жаз келет миң бир кулпура.
Гүлдөрү ай, жыпар жыт ура,
Ушуну сайрап бере алган
Жаздын көркү булбулда.

Сен жазга окшоп кулпуруп,
Түрлөйсүң го жашчылык,
Жыпар жыттуу жыт уруп-
Гүлдөйсүң го жашчылык.

Карылык келет угулбай,
Келбес кеткен ушул жай.
Жаштыгың жаз, күз сыяктуу
Тура албайт го кубулбай.

Ыйласаң ыйла жаш тыйбай,
Карылык кармайт бастырбай.

Айтат дейсиң эмне үчүн
Олдо кайран жаштык ай.

Ушинтип турмуш кубулат,
Айтуу үчүн сулуулап
Сөз жетпейт сайроо керек го
Булбулдай үндү миң бурап.

Ырдай бергин сулууну
Турмуштун шартын бул курду.
Кыялдын кыл кыягы
Акын - турмуш булбулу.
Акынсыз кантип туруу бар,
Ыр жокто трмуш бугу бар,
Сүйгүсү келсе акынды
Байкасынчы сулуулар.

1937

СЕН ЖАНА МЕН

Мен жанында олтурам,
Жалдырап сага кол сунам.
Турасың бир кыймылсыз,
Сөз да чыкпайт оозуңдан.
Сенин сүрдүү кабагың,
Элеси бир замандын.
Жулкунган сенин өзүңдөн
Эркинге зар көзүңдөн.
Ойлоп барын байкадым,
Ушул сенин айтканың.

Бир калыпта турасың,
Канчалык бай мурасың?
Сүйлөшөлү экөөбүз,
Сөзүмдү бир аз угарсың.

Булбулдун үнү булбулга,
Таанышко дейм угууга.
Бир булбул зарды сайраса,
Бир булбул шаттык сайраса.
Бир булбул муңга ыйласа,
Бир булбул таңшып жыргаса.

Күндөрү башка болсо да
Үндөрү бир эмеспи,
Сайроого эркин күн болсо,
Гүлдөрү бир эмеспи.

Таң алдында сууга чыгып,
Ырдаган кыз ошондо.
Эркин деңиз жээгинде өсүп,
Сайраган куш ошондо.

Монгол, калмак, тунгуз, кыргыз
Булбул үнүн тыңшады,
Булбул үнүн эркин жаттап,
Өз тилинде ырдашты.

Пушкин сага жолугууда,
Ушул гана айтарым,
Сенин ырың токсон тилде,
Эми кайсы арманың.

Адам үчүн бир кокустан
Сен жаралган адамсың
Атың өчпөйт жүз, миң жылдар,
Дагы элс сен каласың.

Адамдыкка сайрап турган
Булбулсуң го сен чиркин.
Тийип турган жаркын нурдай
Ыр күнүсүң - сен биздин.

Топко салар күлүк болсоң,
Сынымсың го сен чиркин.
Тартсам кыяк, чертсем комуз,
Ырымсың го сен чиркин.
Токтогулдай талант чыкпай,
Элимдин көңүлү ток эмес,
Өз жаныңа бирге турар
Биздин элден жок эмес.

Кош акыным, жүздөп кылым
Бир былк этпей тура бер,
Жетсин ырың дагы алыс,
Колду бийик суна бер.
Мен анчейин бир баламын
Өтүп кеткен жолдогу.
Пушкин менен кол алышкан,
Деп коюшса болгону.

Үстүңдөгү көчкөн булут,
Сени асмандан кайтарат,
Дагы келет көп кылымга
Сен жөнүндө айта алат.

Биз өндөнгөн келген, кеткен,
Сени менен сырдашат.
Эч болбосо каламдуулар,
Сен жөнүндө ыр жазат

Кош акыным, жүздөп кылым,
Бир былк этпей тура бер,
Жетсин ырың, дагы алыс,
Колду бийик суна бер.

1937

МУЗЫКА

I

Эмне кызык адамга,
Батпай койбойт арманга.
Турмушта барлык аракет,
Көбүрөк жашап алганга.

Алган сүйүп жарыңды,
Аракеттин бардыгы,
Күтүүсүз жерден гүр этип,
Бир өчүрөр шамыңды.

Балаңды гүлдөй өстүрө,
Кубанып күлүп көзүңө,
Кандай суук шум өлүм
Тартып алар өзүңө.

Турмушта гений жок эмес,
Турмушка булар көп келбес,
Адамзат жалбар, мейли ыйла.
Аяп өмүр жаш бербес.

Ушулар түшөт башыңа,
Чын айтат муну жашырба.
Кайгыр өрттөн уу ичип,
Ыйла мейли басылба.

Жүрөктөн ыйлоо муң сыкпайт,
Ыйлоону капа мыскылдайт,
Канчалык капа түшсө да,
Ыйлоо менен чер чыкпайт.
Тап айласын музыка!

Кайгырсам жалгыз кайгырбай,
Кайгымды бирок айттырбай,
Музыка боздоп ыйлачы,
Ыйласаң элдер кошо ыйлай.
Сен кайдасың музыка!

II

Жаңыдан назик жар сүйүп,
Өмүргө таттуу бал сүйүп.
Сулуу түндө жарк этип,
Өмүрүнө шам күйүп.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Бирөө кетип алыска,
Бирөө калып жалгызда,
Айлар өтүп жыл өтүп,
Экөө кайра табышса,
Кээ бир жаш буга кубанат.

Толуп мезгил келип жай,
Тийип түнкү сулуу ай.
Келсе жары жылмайып,
Ушул айдын нурундай.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Ышкыра тартып жылкычы,
Түнкү жел мамык шыбырчы.
Чыкканда сүйгөн селкиси,
Жылкычы кандай шылдыңчы.

Жылкычыны агайлап
Жылкычы сөзүн абайлап,
Жалбарып турса селкиси
Жылкы жалын саамайлап.

Койчу жаным менин деп,
Койчу жарым менин деп,
Бөлүнүшсө эки жар
Эртеңки түндү белгилеп.
Кээ бир жаш буга кубанат.

Бирин бири жаратса,
Бирине бири жарашса.
Жолуксам деген өз жарын
Кучактап алып баратса,
Кээ бир жаш буга кубанат.

Кубаныч түшөт башыңа,
Кайратыңды ашыра.
Турмушка кубат байлайсың,
Жашаган жашты жашыра.

Замандын ушул күндөрү ай,
Замандын жарык түндөрү ай.
Туш келген адам бактылуу,
Бактылуу соккон жүрөгү ай.

Күлүү менен дем чыкпайт,
Күлкүгө шаттык тең чыкпайт.
Кубанган менен канчалык,
Күлүү менен чер чыкпайт.
Буга керек музыка!

Кошулсам жайнап көөнүм ток,
Кошулбас менин түрүм жок.
Өмүргө кошо эрчиген
Сенсиз такыр күнүм жок.

1937

АКЫРКЫ БАЛАЛЫККА

Балалыгым, кылган ишиң балалык,
Кароо эмес, бабалыкка таң калып;
Ишиң жумшак мүчөлүң аз болсо да,
Балалыгым - десем калат бал татып.

Сенин күнүң эле жаздын таңындай,
Сенин күнүң эле түнкү тийген ай.
Балалык кез бир көрүнчү көзүмө,
Көрүнбөссүң ай балалык чагымай.

Сенин айың, сенин далай жылдарың,
Ушул күнгө сезбейм, кантип жылганын.
Балалык кез өзү баатыр жаралып,
Көрөт тура чын турмуштун жыргалын.

Бала кезим, минут, саат күндөрүң,
Сен бири элең өскөн көп гүлдөрдүн.
Муңсуз, кирсиз сага берип жыпар жыт,
Сен ушинтип тоо боорунда гүлдөдүң.

Балалыгым сенин алтын көздөрүң,
Аталаган алда таттуу сөздөрүң.
Кимди ата дейм, айткан менен уят го,
Сен ушинтип балалык кез өзгөрдүң.

Байкуш энс кантип тилге салды экен,
Муну билсе неге күйүп жанды экен,
Жөлөк кылган жалгыз уулун көрсүнчү
Бала күнү байкуш эне бар бекен.

Бала деген күнү болбойт ойну жок,
Жашоо эмне, балалыктан ою жок.
Айды ал деп алам ата алам дейт,
Жаш жүрөгү балалыктын күйгөн от.

Бала деген таңдын кызыл гүлүндөй,
Ал кызыл гүл турмак беле күбүлбөй.
Эне жыттар балалыгым жытым жок,
Бала тили, таңкы торгой тилиндей.

Жаз алдында алсыз чыккан казгалдак,
Бирок аны жыттайт сулуу кыз кармап.
Акылдуу кыз соолубачы десе да
Бош өмүрүң бир паста эле болот сап.

Балалыкка арман кылуу бул бекер,
Турмуш алда, жашоо үчүн күч жетер.
Шашпа токто балаң ата дегенде
Балалыгым жүрөгүм бир тыз этер.

1937

СҮЙҮКТҮҮ ТҮН

Тос бетинди сулуу айга,
Сен да сулуу болорсуң,
Ушул түндө бизге күлбө,
Айдай сулуу сорорсуң.

Тос бетинди жарың өпкөн,
Сен дагы өпкүн жаным деп,
Ал сүйүүлөр өзүнчө өткөн,
Андан ысык күн өтөт.

Ырас, жаркын, кара көзүм,
Сенин кымбат бир сөзүң.
Үзбөй туруп гүлдүн өзүн,
Жыпар жытын жытта өзүң.

Бир гүлүм бар сен билесиң,
Же жаштыктын отубу?
Жүрсөм да ой, сен да сезгин
Жатсам түндө жок уйку.

Курбум билет, аз күн болду
Санаам такыр өзгөрдү,
Же кеч, эрте сундум колду
Алууга айды көктөгү.

Билем жаркын билем сени,
Өрттөйт сенин ырдашың.
Ал билбейби жи билеби
Бекер шылдың кыласың.

Ошол гүлдү үздүрбөсмүн,
Жаштык күнүм барында.
Кызыл гүлүм түшүрбөсмүн,
Өскөндүрмүн багына.

Тилектешим кара көзүм,
Сулуу түндү билбейсиң,
Сулуу асман бузуп көркүн,
Айга булут тилейсиң.

Билем жаркын ал узакта
Жакшы үмүттө жүргөндүр,
Санаа чындык бул убакта
Жар өбүүсүн ойлой жүр.

Сүйүктүү түн ар кимге эмес,
Сүйүктүү түн сүйгөнгө,
Сүйүктүү түн улам келбес,
Сүйүү отунда күйгөнгө.

Ай бир сен деп, түк уйку жок
Сезесиңби деги өзүң?
Сүйүктүү түн менде айып жок,
Кечир жаштык күнөөсүн.

Курбум билет аз күн болду,
Санаам такыр өзгөрдү.
Же кеч, эрте сундум колду
Алууга айды көктөгү.

1937

ТАҢ АТАРДА КӨЛ БЕТИ

Ысык-көлдө чабактын,
Сүзсө, ойносо өз эрки.
Даяр тосуп алууга
Бир четинен, бир чети.

Мына көлдө таң атты,
Таң алдында көл бети.

Карап турсам таң нурун
Көлгө тегиз төгө алды,

Эркин сүзгөн чабактар
Ыргып шоола көрө алды,
Көздүн көрктүү толкуну
Көлдөн көлгө бөлө алды.
Сулуу таңкы шооланы,
Көл кучактап өбө алды.

Таң атарда көл бетин
Карап турчу азырак,
Таңкы таттуу уйкуга
Талыкшыбай жакшырак.
Алыста калган жарыма
Кайрылууга азгырат.

Көлүм таңда мен көргөн
Таң алдың сулуу экен го.
Толкундан шоола тараткан
Шамалың сулуу экен го.
Көлдө эркин сүздүргөн
Заманың сулуу экен го,
Сулуулукта ойгонгон
Талабым сулуу экен го.

Таң алдында көл бети
Жаштар курган оюндай,
Таң алдында көл бети
Жарым ысык койнундай.
Таң атарда көл бети
Түнкү Нева боюндай.

1937, Жети-Өгүз

ТҮНКҮ КАЙЫК

Түн айлуу түн, көл да бүгүн толкунсуз,
Бир телмирип, бир жылмаят кээде суз.
Бурчу бери, ушул түнкү кайыкты,
Көл үстүндө мен болоюн учкан куш.

Көлдүк курбум ме, кайыкты айдагын,
Ысык-Көлдүн күңгөй жагын айлангын,
Ушул күндө кайра тартып алабыз,
Жаштык күндүн өткөн жылдар айларын.

Турчу мындай, айдайынчы мен өзүм,
Көлдөй талап бар экенин көл көрсүн,
Кыргызымдын аккан кайран кандары ай,
Ушул көлдөй өмүр кайра төрөлсүн.

Көл четинен ортосуна түшөлү,
Кең жол алып, кеңдирек сүзөлү.
Түнкү кайык, кайда бара жатабыз?
Бул рахат эмес бекен түштөгү.

Жаңы өмүрдү гүлдүү күндү элдеги,
Менин жарым көлгө да айта кел деди,
Түнкү кайык бизди таанып калышсын,
Көл бетине ырлар жаза келели.

Таң атарда күн чыгыштан жел согот,
Ойгонгондой көздүн бети козголот,
Бир чер жазар көлдүн таңкы адети,
Толкун келет, толкун толкун кошоктоп.

Биз ошондо буга кучак керебиз,
Себеби: көл биздин тууган энебиз.
Түнкү кайык биз бүтүрүп сапарды,
Толкун минип кошо толкуп келебиз.

Көлдүк курбум ме кайыкты айдагын,
Ысык-Көлдүн күңгөй жагын айлангын.
Ушул түдө кайра тартып алабыз,
Жаштык күндүн, өткөн жылдар, айларын.

1937

Жети-Өгүз

БОЗ ҮЙ

Жети-Өгүздүн чоң жайлоосу Көк-Жайык.
Күңгөй, тескей эки жагы тең жайык,
Ак өргөлүү колхоз айлын карачы,
Невадагы кечки сүзгөн жел кайык.

Кеч бешимде келип түштүк жакадан,
Жайлоо алыс, минген аттар чарчаган.
Биздин кыргыз меймандыл эл эмеспи,
Дасторконду кере жайып таштаган.

Бизге тарткан түркүн тамак жер жайнайт,
Жана асылган чоң казанда эт кайнайт.
Ушу үй ээси, төрдө отурган карыя
Ачык колдуу, оокатына бел байлайт.

Берекелүү, кесирлүү бул дасторкон,
Бир сындырым нансыз калган күн болгон.
Каттамадан, майдан, канттан алгыла,
Өзү өнгөн жок, келди мына бул колдон.

Чер кумары комузуна бурулат,
Аны коюп, кайра мандаш урунат.
Э, балдарым бир көргөндү айтайын,
Деген кезде үй да тым-тырс тынчтанат.

Жылан жылы күүгүм талаш жол тарттым,
Кап түбүндө арпа да жок бир тартым.
Түштүк жерде үмүт кылган тууган бар,
Балдар үчүн талкан суроо кызматым.

Каш карая чоң жол менен келатам,
Дарманым жок, арбыбаган жер басам,
Бир убакта калың күмбөз кез келди.
Как алдымдан чыга келди эки атчан.

Экөөндө тең жигит зээри күлүк ат,
Экөөнүн тең ирсеи ток, үнү шат.
Мүнөздөрү кыз издеген жигиттер,
Күмүш жабдык түнгө болбой этет жарк.

Мүрзө жолун кокунучтуу мурунтан,
Жолдо тосуп ач бөрүлөр улушкан,
Керимбектин, Шадыкандын тытылган
Малакайы табылыптыр деп уккам.

Менден мурун көп күндөр, көп айлар,
Оокат издеп кеткен далай малайлар.
"Баланчанын кеткен бойдон дайны жок"
Ошол бойдон кайтбай калган далайлар.

Токто дешти эки мырза токтотту,
Шылдың, күлкү бардыгына окшотту.
"Ач дөбөткө жол кыдырган эрмек дейт"
Жолуң болсун, көрүп келгин тозокту.

Жүрөк кылды коркунучтуу урушту,
Кайраттандым ойлоп кайра турмушту,
Эки мырза кызыгына батууга,
Байкап турам, четтеп барып турушту.

Эсенкулдун күмбөзүнөн жаңы эле,
Элең-булаң шашып өтө берерде.
Жүз кадамдан түнкү сокон бороондой,
Чаң ызгытып келе жатат бирдеме.

Сөзгө келдим, түшүмбү, же өңүмбү,
Жок дедим да эске албадым өлүмдү,
Боор этине ыксыраган адамдын
Ач көркоонун жанган көзү көрүндү.

Кирип келди, жардам, жардам, тууганлар,
Үнүмү укту, жашырынган жок алар.
Арыстандай мен да кошо бет тостум.
Колду сунуп, чоң казатта туу кармар.

Уулуу тиштер мага келип ар деди,
Кандуу тырмак чукул келип сермеди,
Ушул күчкө токтоо берген былк этпей
Кубаты эле жыйырма бештин мендеги.

Ат дүбүртү ары карай чабышты,
Бир биринен узоо үчүн чабышты,
Өлүм менен биз турабыз тирешип,
Колум барып алкымына жабышты.

Ыгым келди жанда канжар болсочу,
Өпкөсүнө такалсачы толтосу.
Сол кол менен төрт чөнтөктү аңтардым,
Кездик таптым бир досумдун колкосу.

Ач көркоону оң кол менен тиредим,
Үйдөй ташка такалгандай билегим,
Жолдон тозгон жолбунга мен жем эмес,
Таамай уруп жүрөгүнөн жиредим.

Мына анын таш жүрөгүкалк этти,
Өлүмдөн суук сүрдүү ирени жылт этти.
Алсыратып тиреп турган күч бошоп,
Төөдөй көркоо жерге барып талп этти.

Эки колдон менден тамтык калган жок,
Бир тамчы кан бирок жерге тамган жок,
Мүрзө үстүнө сендиректеп олтурдум,
Жол дагы алыс, бут шилтерге дарман жок.

Дүбүрт чыгат мени карай чабышкан,
Бир-биринен чыгуу үчүн жарышкан.
Бая жолдо учураган мырзалар
Ат тердетип жетип келип калышкан.

Бали жигит, сага дөөлөт консун дейт,
Капшытыңа алтын, күмүш толсун дейт.
Азаматтын бир басканы өчбөс из,
Баатыр мунуң бизге соогат болсун дейт.

Көңүлү суур күлүк минип чабыштын,
Көңүлү суур дүнүйөгө сук жарыштын,
Алтын эмес, күмүш эмес дан толсун,
Дүнүйөгө толсун сенин капшытың.

Бир көркоонун териси экен ал дедим,
Көзүң өтсө ичик кийип кал дедим,
Жолуңарда учураган айылга
Баатырлыкты мырзам айта бар дедим.

Эки мырза жакын тартты эки атты,
Көл шал болуп бир саатта зорго артты.
Ошондо да төрткөбүктөп салганда,
Төрт бучкагы жерди чийип баратты.

Берекелүү, кесирлүү бул дасторкон,
Бир сындырым нансыз калган күн болгон.
Каттамадан, майдан, канттан алгыла,
Өзү өнгөн жок, келди мына бул колдон.

Ай нур төктү жайлоо бети октой түз,
Кайык минип терең кыял көлүн сүз.
Түн ойнуна баарысы актан кийинди,
Кең жайыкта, түндө ушундай көрүнүш.

Тегеректеп четте олтурду картандар,
Ай он сегиз деген арман ичте бар.
Өмүр гүлү жаштар четке бөлүндү,
Өңкөй кыздар менен өңкөй боз балдар.

Жаштар ойну кытыгылайт түн койнун,
Көк жайыкта ойноо жакшы түн ойнун.
Карыялар көрөлүчү дейт оо балдар,
Деди бирөө, баштайлычы кыз ойнун.

Ж и г и т т и н ы р ы:
Маңдайдан сылайт жыпар жел,
Жыпар жел жарым бери кел.
Жаркыным бир сен дегенде
Адетим ырдап жиберер.

Кыш айланып жаз болот,
Кыркалай тартып эл конот.
Көңүлдү улап ошондо,
Бүгүнкү жыпар жел согот.

Атканда күлүп нурлуу ак таң
Мен келатсам ыраактан,
Сүйгөн бир жарым беш саамай
Суу алып жатсаң булактан.

Колдон бир туйгун учурсаң,
Кыйкуулап көктөн куш куусам.
Жылкыдан чарчап кайтканда
Кой көзүм саамал жуткузсаң.

Жаркыным алма убагың,
Кызыл бир гүлдөй бурагың,

Кой көзүм менин бактыма
Толуп бир турган убагың.

Күйгөнүмдө жалган жок,
Күйүп бир кетер арман жок.
Курбулар сурап калганда
Чынымды айттым аргам жок.

Жаркыным бери кел басып,
Айлуу түндө чер жазып.
Ушул го биздин сүйүүлөр
Өмүргө болсун кулазык.

К ы з д ы н ы р ы:
Кызыл гүл күнү жел менен,
Желдин күнү көл менен,
Гүлдөй болгон жигитке
Шек келтирчү мен белем.

Жайлоонун гүлүн үзүп ал,
Гүлдөй өмүр тосуп ал.
Толкунга чөкбөс турмуштун
Кайыгына түшүп ал.

Мен болсом сенин күйгөнүң,
Бир сенсиң менин сүйгөнүм.
Таратсак биздин айылга
Жыргалын кандай сүйгөндүн.

Сайраган булбул биз бүгүн,
Таба гой билген өз гүлүн.
Биздин сырды таратчы,
Жашырбачы айлуу түн.

Деген кезде, түн узак жол тарт дешти,
Жаштык күнүн тандап сүйүү шарт дешти.
Оюн бүтүп топтор тарар алдында,
Кемпир, чалдар жаштыгыңа бах дешти.

Оюнга мас чала уйкуда мен жатам,
Бир күн конгон ушул үйдөн сыр чачам.
Мен түшүмдө ушул боз үй ичинде,
Көл үстүндө жылжып алыс жол тартам.

Жети-Өгүздүн чоң жайлоосу Көк-Жайык,
Күңгөй, тескей эки жагы тең жайык.
Ак өргөлүү колхоз айлын карачы,
Невадагы кечки сүзгөн жел кайык.

1937

БИЛИНБЕГЕН ҮЧ МЕЗГИЛГЕ

Үй алдында көрктүүкалың бак өсөт,
Өз башынан көп доорлор өткөзөт,
Булбул келер, булбул сайрар тили өчөр
Көз алдыма үч мезгилди көрсөтөт.

Бир мезгилде: сулуу аткан таң келет
Өмүрүндө эсте калар бир ирет,
Бул бакчада ыракаттуу уктасаң,
Таңөда таттуу үндөр сайрап жиберет.

Бирде ойгонсоң бакчаң гүлгө жайнаган,
Бакчаң эмес гүлгө толгон айланаң.
Жаштык доору дал ушул гүл куактуу
Гүл ичинде бал сорушкан таңдайдан.

Айы толгон, май түнүэкен теңи оогон,
Уйку безген өңкөй тентек топтолгон.
Көздө сүйүү, сөздө жалган эрегиш,
Жигит тарап, кыз тарабы бир болгон.

Кээ бир улан тийип качып шоктонот,
Оюн куруп кайра баары топтолот,
Чер жазылып жалгыз өбүүкалганда
Жумшак түгө жашырынып жок болот.

Жалгыз мезгил бул чак эмес мезгилдер,
Жалгыз мезгил, достор жаштык кезиңер.
Бакка келген сулуу түндө көп кылмыш,
Жаштык кезиң көп кылмышты кечирер.

Бир мезгилде бак кыйраткан шамалдар,
Көрктүү багым токтоого алы арaң бар.
Таттуу күндөр, жыттуу гүлдөр салкын кез,
Кайда-кайда бышкан кызыл алмалар.

Бир мезгилде күздүн бүркөө түнү жок,
Алда качан жаздын жашыл гүлү жок.
Жалгыз гáна көк караган тоо башы
Бул бакчамда адам кирер түрү жок.

Мен ойлоном ойду ойго толтурам,
Санааларга мээ талдырып болтурам,
Бакча ичинде өзүм жалгыз термелип,
Үч мезгилди элестетип олтурам.

Бир замандын жаштарыбыз эрк алган,
Кыска өмүрдү мол кылууга атганган,
Бул доорго туулуп жашап кетүүдө,
Адамдыкты актап кет дейт бул заман.

Жолдош сенин көптү көрөр көзүң бар,
Бул өмүрдө көпкө жашаар өзүң бар.
Жеке сүйгөн бир курбума бул ырды
Эстесин деп айтып калар сөзүм бар.

Сүйгөн курбу далай сүйүп өптүңөр,
Жүрөгүмдө калар ошол көркүңөр.
Жаштык кезди эске аларбыз тамшанып,
Кыздар деген,
Балдар деген, сөз бүтөр.

1937

ДҮЙНӨГӨ КӨЗ КАРОО

Балам, мен көпгү көрдүм, көпту билем,
Көп уккам карыя сөзү жакшы деген,
Кадырлуу жолугууга эрмек үчүн,
Карылык сөздү айтайын бирден-бирден.

Алдында бүркүт сүрдүү кабак, кашым,
Арыстандай куба сакал ак чач башым,
Үзүрүн менин жолборс көзүм көрдү
Саноого оңой эмес сексен жаштын.

Айылда Бекзат деген бекзат болду,
Бүт мүлдө көлдүн жээгин алган орду,
Колдо ырыс, колдо дөөлөт ойногон соң:
Ачылган тоонун кызыл гүлүн сорду.

Эр жигит тишиң барда таш чайнап кал,
Үйрөнгөн атасынан макалы бар.
Ал үчүн тоо, көл эркин сайран болуп,
Шаңкылдап самап көктү, салды шумкар.

Кең сайран доорун сүргөн күндөр өттү,
Бекзат ат кыргыз жерин дүңгүрөттү,
Адамдык ракатын мен табам деп,
Айылдан тандап сулуу кыздарды өптү.

"Жер өрттө чыксын десең кыргызга атың"
Дегендей билбеген ким Бекзат атын.
Картайган жетимиш жаш өмүрүндө
Ошондо колунда элс он бир катын.

Дүйнөдө адам болуп жаралмак бар,
Дөөлөт кең жаштык ачат өмүрүң тар,
Пайгамбар кырк бир катын алган тура,
Бекзат ат, атың барда дүркүрөп кал?!

Он беш жаш, жаш сулууну алып көрдү,
Жаш гүлдү уулу тили чагып көрдү,
Рахат мында да эмес, башка жакта,
Деп Бекзат мындан дагы таныып көрдү.

Кемитип, он бир жашты алып көрдү,
Он сегиз бышкан алма кагып көрдү,
Ракат мында да эмес, башка жакта,
Безат ат, гүл даамынан таныып көрдү.

Өмүрдө кулун сындуу ат минбедим,
Койнума бала жыттуу кыз кирбедиң,
Бекзатты ушул жактан кем жаратып,
Я кудай, кур дөөлөттү неге бердиң.

Эртеси көл жээгине жыйнады элин,
Калайык калың журтка айтты кебин,
Койнума бала жыттуу кыз кирбедиң,
Өмүрдө кулун сындуу ат минбедим.

Картайды касиеттүү заты калды,
Куш салып сайрандачу аты калды.
Өмүрдүн Бекзат үчүн кызыгы жок,
Ал кетип, бели ийилип, чачы агарды.

Жакшылар бөлүнүшүп жөнгө олтурду,
Эртеден күн батканча кеңеш курду,
Кой эми Бекзат олуя бала жыттуу-
Кыз алсын деп бирдикте сөз болтурду.

Сөздү илип үйдөн-үйгө кетти жайып:
Жарыктык олуя Бекзат болсун шайык,
Кедейдин жаңы чыккан тогуз жашка,
Көп кыздан Күмүш деген болду ылайык.

Күмүштү алып келди тыбыратып,
Бекзаттын көр жыттанган койнун ачып,
Кан жүрбөй муздай тоңгон тизелерин
Кетишти зордук менен кучактатып.

Күн өттү катар, катар айлар ашты
Күмүшкө тоңгон денин ушалатты.
Жаш демге Бекзат "олуя" жанга кирип,
Уялбай Күмүшжанга кучак ачты…

Аз болду албаганы колдун деди,
Адамдын жыргалына кондум деди,
Койнума бала жыттуу кыз кучактап,
О, дүйнө, эми армансыз болдум деди.

Ушундай азабы эсте өткөндөрдүн
Карыдым азыр бакыт төрүндөмүн
Жүрөктө чертге айланган кектери бар
О, балам, өтүп кеткен көп күндөрдүн.

Өмүрдүн мен отурган чоң төрүнөн
Кыңылдап өз ичиме ойлор бөлөм.

-Аксакал, мына турмуш артыңызда
Дейт балдар ошондо мен эмне көрөм?..
Балам көп, жүрөгүмөн ысык көрөм,
Алдында санаасы кең Ысык-Көлдөн.
Ала-Тоо турмушунун ак сакалы
Балдардан күндө өзгөртөн кызык көрөм.
Кээде көрөм ушул улуу турмуштан,
Тамашасын көл бетинде куусу учкан,
Айланамда жаштык күндөр гүлдөшөт
Карылыктын кайгыларын унутам.
Жолуман элим жаңы күндөрдү ачат,
Таалайын жаңы ачылган гүлдөр басат,
Бактынын асманына өтүш үчүн
Кыргызым кыяны ашып бара жатат.
Мен көрөм: элим өттү тепсен азап,
Дүйнөнүн келечеги алда жатат.
Тоолорум баатырларга калкан болуп
Кыргызым чабуул коюп бара жатат.
Эмгекчи эл мен байкасам чебер экен,
Кызыл туу келиштирип соккон бекем
Карматып жумушчунун оң колуна,
Москвадан жер жүзүнө желбиреткен.
Ооба, ырас, өзү жеткен уста да экен,
Мейли укмуш канат байлап учса жеткен-
Алтындап орок менен балка согуп,
Үстүнөн Кремлдин көк тиреткен.
Татаалдуу кыйын жолду өзү баштап,
Майданда беттешкенин эңип таштап,
Дүйнөнүн көркү болуп көрүнгүлө,
Деп элим бербедиби сайма жасап.
Жаша элим, жашай турган убагыңда,
Нур салыш, өз жериңдин нурларына.
Заманың көзүм жетет уулдарым,
Жаркырап миң-миң кылым турарына.
Мен атаң санаам жаңы, көңүлүм тентек,
Куралбай ырдын башын айттым эптеп,
Эмгекчи эл сен кармаган ушул заман,
Былк этбей далай кылым тура бермек.

Адаммын пейли ыраазы сексен жашым,
Жүз жетимиш миллион калк замандашым.
Балдарым колдон өттү эки дүйнө,
О, чиркин, ошол күндөр каран калсын.
Балдарым ай, күн нуру өзүңөрдө
Ошондой бул дүйнөгө көз карашым.

Кыргызстан-Чолпонстан жаңы атың,
Акта эми элим, элдин жаңы урматын.
Адамдыктын алга кеткен акылын,
Октой зуулап куба турган убагың.

Кыргызстан бактылуустан жаңы атың,
Жайылды элим, сенин бүркүт канатың,
Качан укмуш, качан өнөр берет деп,
Күтүп турат сенин ар бир саатың.

Кыргыз жерин көтөрүшөр колмо-кол,
Эл, жеримди устаң бизбиз оңдошор.
Октой зуулда учкан кыйын тилекке
Жетишебиз ким бар экен жол тосор?

1937

Жети-Өгүз

ПОРТРЕТКЕ

Жашынмактуу жаштык сырын чечерге,
Күлкү кылбай гүлдүү ушул кездерге,
Кыска өмүргө чындап болсун даба деп,
Жаштык күнүн кылдым сизге эскермe.

1937

СУЛУУЛУККА

Сабырсыз жатып таттуу уктап,
Көшүлтүп уйку жуп-жумшак,
Селт этип чочуп көз ачсаң,
Агартып атып чыгыш жак.
Уялчаак жаңы сүйүүдөй
Көшөгө тартып чыгыш жак.
Сабырдуу күткөн тынчтыкка,

Кызыл нур чачып чыгыш жак.
Бул бир жеткен сулуулук.
Ошол күн кайра күн батып,
Дагы эртең келет түн катып.
Жайдын жука булуту
Кайдандыр чыгып узатып,
Күндүн батар шоласы,
Күн батыш жакты кызартып.
Ой таасирлүү бул мезгил
Бир кезде жаңы сүйүшкөн,
Бир кезде күйүп айрылган.
Сагынычты эске алып,
Гүл ачкан жаңы өмүрдү
Жашаткың келет узартып,
Күндүн батар мезгили
Алдыңы узак жол тартып.
Бул да мага сулуулук.
Көп балдар теңтуш катарбыз
Бүгүнкү түн да кандай тынч.
Жайлоонун коңур түнү элс,
Короо имерип жатабыз,
Тийишип кыздар тобуна
О, бекбекей айтабыз.
Тийген айдын нуручу,
Сулуулук тартат көз алгыс,
Бирде ойноп, бирде ырдап
Түнгө чоор тартабыз.
Тоо эли баткан жыргалдын
Кызыгына батабыз.
Ушул түн мага сулуулук.
Кечээк мен күйдүм бир ишке,
Сүйгөндөр эгер билишсе.
Мен сүйүп жүргөн кара көз,
Тийиштүү болор бул сизге.
Айтсам да жүрөк күйүтүн
Сенсиң тандап сүйгөнүм.
Ыракат бизде, күн бизде,
Дегениме бүркөлгөн
Кыялыңыз бул эмне?

Сүйүүдө жүрөк күйүү бар,
Анык сүйө билгенге.
Жүрөктөн каным тамчылап,
Көзүмдөн мөлт-мөлт жаш чыгат,
Кадырды билбес кыялың
Сакталып калды бул менде.
Эчтекс эмес турмушка
Кирүү керек үйрөнө.
Жашчылык күнүң ошентип,
Жаралат тура дүйнөгө.
Бул дагы мага сулуулук.
Жаралып кайра жаркырап,
Өнгөндүн баары сулуулук.
Өмүргө жаштык баш ийип
Көнгөндүн баары сулуулук.
Жашап турсаң дүйнөдө
Көргөндүн баары сулуулук.

1937

***

Сезчи сулуу, чын сүйгөндүн сулуусу
Сезчи курбу, таалайлуунун курбусу.
Жаштык бизде сезчи туугаи жеринди,
Сонун күндөр, бизге келген мына ушу!

БЕШИК ЫРЫ

Эл уйкуда,
Терезеден ай нуру
Бетке тийип таттуу кылат уйкуну.
Не бир кызык,
Түштөр бөбөк түшүндө,
Элпек эне тынчсызданат утуру.
Укта бөбөк, укта бөбөк, уктачы
Алдей, алдей таттуу уйкунду бузбачы.

Жылдыздар да бөбөк кылып алсак дейт,
Коммунизм бешигине салсак дейт.

Сен эр болуп, женип дүйнө асманын
Туу көтөрүп, Кремлге барсак дейт.
Укта бөбөк, укта менин жылдызым,
Укта бакыт, укта шоолам, ырысым.

Эне уйкусуз уулун алып колуна,
Эл жылдызын улам кысып бооруна.
Түн оодара бөбөк жолун аңтарат,
Болочоктун санаасы көз алдында.
Укта бөбөк, укта сонун болочок,
Өткөн күнгө сыздабассың бизге окшоп.

Бир азда эми тамтаң-тумтаң басарсың,
Ата, эненин көңүлүн бир ачарсың.
Ошент бөбөк, ошент күлкүң чыкса эсен,
Балалыгын эстеп көбү жаш алсын.
Ооба, бөбөк, ыйлаганды коёрсуң,
Көп-сөп балдар арасында ойнорсуң.

Заман сага-
Бар өнөргө берди эрк.
Буга бөбөк сен эртерээк өсүп жет,
Бир жылдырда, бир сентябрь айында,
Дердеңдерсиң мектепке окуп келдик деп.
Ыйла бөбөк, ыйлабасаң эмчек жок,
Тырыш бөбөк, тырышбасаң эмгек жок.

Чоңоёрсуң тентек улан болорсуң,
Кырчын байлап, муун катып толорсуң.
Большевиктер женип кеткен азаптын
Изин окуп, жаңы дүйнө согорсуң.
Укта бөбөк, далай сонун күн өтөр,
Укта бөбөк, Ленинизм үйрөтөр.

Так ошондо, так бүгүнкү май айы,
Колтуктарсың беш кокул беш саамайды,
Сүйгөн кызга өзүң сүйгөн эркти айтып,
Жалынтарсың жароокерлүү далайды.
Өскүн бөбөк, кызыл гүлдөй өсүп жет
Жашсың бөбөк, сенде бирок көп милдет.

Күчүң толор, элим жигит болду дээр,
Чыгыш жакка же батышка жиберер,
Энс сүтүн актап кайра кайтканда,
Үч көтөрүп, үч түшүрөр тууган жер.
Ооба бөбөк, буга өсүп жетесиң
Буденныйдын атчанына кетесиң.

Жер кыдырып деңиздерге сүзөрсүң
Оксандан оксанга түшөрсүң.
Уулдарга жомок кылып айтарсың,
Бир доордо большевиктер күрөшүн.
Укта бөбөк, көрбөгөндү көрөрсүң
Укта бөбөк, көнбөгөнгө көнөрсүң.

Маркстан сен көп сабактар аларсың,
Дарвинди да далай ачып карарсың.
Укта бөбөк, таттуу уйкулуу көзүңдү ач,
Адамдыктын ыракатын табарсың.
Укта бөбөк, уктай койгун дегеним,
Күрөш, кармаш! Уйку издегин дебедим.

Термел бешик,
Термел бешик тынч термел.
Коммунизм жылдызына уйку бер.
Бөбөк сага бир ырыстуу жылдызды,
Бул бешикте терметүүчү күн келер.
Укта бөбөк сенин күнүң сонун да,
Жашоо жолу эркин тиер колуңа.

Жылдыздар да бөбөк кылып алсак дейт,
Коммунизм бешигине салсак дейт.
Сен эр болуп жеңип дүйнө асманын
Кремлге туу көтөрүп барсак дейт.
Укта аппагым, укта чолпон жылдызым,
Укта бакыт, укта шоолам, жылдызым.

Күндөрү ойноп тентек бала кезиңдин,
Ачып кирер коммунизм эшигин.

Укта бөбөк бардыгына жетсесиң,
Ай менен күн ортосунда бешигиң.
Укта бөбөк,
Укта бөбөк,
Уктай кой.
Убайымсыз -
Жыргалга ашар сендеги ой.

1937

БУЛБУЛДУН БИРИНЧИ ҮНҮ

Кирсем токой аралап,
Бирде жакын, бирде ыраак
Сайрап тосот булбулдар,
Алда мендей ырга ынак.

Жерим гүлдүү күнүм ай,
Жайдын сулуу күүгүмү ай,
Күн батар кезде мен уккан
Биринчи булбул үнүң ай.

Булбулсуң булбул сен өзүң,
Гүлдөр тандап өбөсүң.
Сен бир сайрап кеткенде,
Бир жылдык рахат төгөсүң.

Гүлдүн баары сеники,
Жашыл, көк дагы сеники.
Сен өзүң тосуп сайраган
Таңдын алды сеники.

1937

ЖОЛУМ

Аттануу керек бул жерден,
Аттануу керек бул элден,
Эр болсоң көккө чыгарат
Баары болот ата, энең.

Тосо албас күчү эч кимдин,
Теңселтер тоону эпкиним.
Чапканда жер солкулдар,
Ушундай күлүк мен миндим.

Бакты экен, муну ким тапкан,
Элиме анын кызматы ак,
Күлүгүм чуркар табында
Коё бер оозун камчы чап.

Жапкын жабуу сулуулап,
Күлүктү билгич ушу убак,
Тартсам да оозун ээ бербей
Жер чапчып күлүк жулунат.

Жүздөп күлүк кошкондо,
Сен ичинен озгондо,
Өзүмдүн чапкан күлүгүм
Чыгарсың сынга ошондо.

Күлүктү күлкү кылчулар,
Ошондо шагың бир сынар,
Күлүгүм бизге айтты го,
Сынап жүргөн сынчылар.

Бек карма тизгин колдогуң,
Жүрүшүн табар жоргонун.
Чарчатып койбо күлүктү,
Узак болот бул жолуң.

Бороондой чаң ызгытып,
Жолго мына биз чыктык.
Кээ бири суу берсе да,
Калышат таш ыргытып...

Андайлар бизге кеп эмес,
Андайлар жеңил, бек эмес,
Жылдыздуу жаштар биздики
Күчүбүзгө тең эмес.

Биз бараткан ушу жер
Учу жок качан түгөнөр,
Тизгиниң колдо эрк менде,
Уча бер күлүк уча бер.

Учсун да, тулпар учсун да,
Ырыстуу жылдыз тушунда.
Мээнстиңди ак кылып,
Кучактачу эл ушунда.

Күлүгүм эмес, тулпарым,
Тулпарым алыс чуркагын,
Чуркагын эмес асманда
Сонун го куштай учканың.

Тулпарым сезип кошкурат,
Күлүктөр жолдон кошулат,
Биз дагы тең чабабыз,
Жол созулат, созулат.

Күн чыгат да, таң атат,
Алмаша берген бул адат.
Дагы элс бир быш этпестен
Күлүктөр зуу-зуу баратат.

Бирде алдыга озобуз,
Бирде күлүк кошобуз
Биз алыска чуркайбыз,
Деп марааны созобуз.

Байкап жүргөн тыңчылар,
Ырдап жүргөн ырчылар,
Күлүктөн кабар угузам,
Эмесс кокуй чыр чыгар.

Биз жөнөрдө эл жаткан,
Кыздар чыгып узаткан,
Биз жуп атка мингенде
Жылт-жылт күйгөн өчтү шам.

Салышып мен да баратам,
Чабышып мен да баратам,
Күлүк барда мен да бар,
Жабышып мен да баратам,

Мен билем күлүк чабышын,
Мен да билем кайда барышын,
Талап деген кыйын го,
Мен билем күлүк жарышын.

Тоолор калды алыста
Тулпарым келди намыска,
Күлүктөн караан үзүлбөйт,
Күлүгүм бөлүн, арышта.

Учсун да, учсун тер алсын,
Тер алуу менен дем алсын,
Азыр басып өтөлү,
Казактын Бетбак талаасын.

Даңкыбыз ансыз угулбас,
Элибиз ансыз чуу кылбас,
Күлүгүм артта калсынчы,
Түркмөндүн кызыл кумун бас.

Баспаган жолдун оңоюн,
Кыйын жолдо чоңойгун,
Эмесе тепсеп өтөлү,
Сибирдин түнт токоюн.

Сен чапкан сайын тер алып,
Менден чакырым жер калып,
Экөөбүз илген кызыл туу,
Калып жатсын кызарып.

Арышты күлүк кең алгын,
Төрт аякты тең салгын,
Жер шарын бүт айланып,
Ошондо анан дем алгын.

Биз ашпай турган бел калбайт,
Биз баспай турган жер калбайт.
Тизгиниң колдо, чап тулпар,
Биз ашпай турган жер калбайт.

Неаполдордун жеринен,
Лондон, Париж, Берлинден
Көз жумганча өтүп кет,
Күлүгүм буйрук бердим мен.

Күлүгүм күлүк даң салган,
Чапкан сайын даңк алган.
Мен бир шандуу жигитмин
Бүркүтүн издеп жар салган.

Жер калбасын биз билген,
Тулпарым кемсиң сен кимден?
Калып жатсын арт жакта,
Кызыл туулар биз илген.

Кармаган тизгин колдогум,
Жүрүшүн табат жоргонун,
Жаш кезимден аттандым
Узак болот бул жолум.

1937

КҮНДӨР ЖӨНҮНДӨ ЛИРИКА

Жаратылыш сенде кандай кубулуш,
Өз бооруңа кучакталган бул турмуш,
Жаз алдында жаңы ачылган гүлдөрдөй
Күндө алдыңдан гүлдүү күндөр болот туш.

Ар бир күндүн өзүнчө го жаштыгы,
Жарашыктуу күлкү, оюн шылдыңы,
Сонун акыл, сонун сүйүү туулат
Зымырылып куугaн сайын жыл-жылды.

Мына заман октой учуп зыпылдап,
Калың турмуш арасында кыдырат.
Көрчү досум, биз жашаган күндөрдү
Адамдыктын бактысы өсөт, гүлдөп бат

Жаштык колдо, кубат да мол, курбулар,
Жашоодогу кымбат күндөр бизде бар,
Астыбызда мол өмүрдүүкүндөрдө
Бар го далай ачыла элек кулпулар.

Күн сен нурлуу, ай бактылуу тие бер,
Жалгыз гана жарашыктуу биздин жер.
Жардай ысык биздин күндү көрүшсүн,
Кайгысы жок эл бар бекен дегендер.

Күн сен нурлуу, ай бактылуу тие бер,
Жалгыз гана жарашыктуу биздин жер.
Шаттык, күлкү, жашчылыктын ичинде
Сен да жыргап туула бер жаш күндөр.

1937

***

Мен өзүңдү сүйгөнүмө кайгырам,
Билем сенин таалайың кең жайылган.
Сен күлөсүң мени таба кылгандай
Убалыңа жетер көздөн аккан кан.

1938

ЖУМУШЧУ ДЕГЕН КИМ

Күлүктүгү санаадай учкул минсек,
Асман менен жер жүзүн тегеренсек;
Адамзаттын ээлеген топурагынан
Биз ошондо нелерди көрөр элек.

Көрөр элек жер үстүн сайма ланган,
Ар бир эл түрлөндүрүп дүйнө курган,
Окшобойт бир-бирине карап турсаң,
Алтын күн, күмүш айдан жарык алган.

Тургузган мунун баарын жумушчулар,
Колунда балка менен күрөгү бар.

5/XI 1939

***

Келсем турат мен туулган жер тамым,
Мында сиңген күлкү менен ыйларым.
Мында калган алтын бала чактарым,
Уруу, өбүүсү эне менен атанын.

1939

ҮСТӨЛ ҮСТҮНДӨГҮ КҮЗГҮ

Жаш сулуу мындан өзүн карагандыр,
Тең жарып кара чачын тарагандыр,
Күнөөсүз, чырымталсыз ак жүзүнөн
Жаштыкты ызалантчу от жангандыр.

Көп айлар далай жылдар алыс калды,
Күзгүдөн да бир жолу карагандыр.
Мурдагы шооласы жок жаркыны жок,
Жүрөгү өчкөн оттой жарадардыр.

10/XI 1939

БАЛ

Жаңы жыл, Ленинград зал, эл ызы-чуу,
Бокалдар шаңгыр-шуңгур кагылышуу.
Биз жылдын келбес болуп кетиши үчүн,
Кызыган көңүл чалкып алыска учуу.
Аңгыча музыкалар бий, күү ойноп,
Буралып кыз-жигиттер өттү дуу-дуу.
Ичинде көзү тааныш бирөө жүрөт,
Кем эмес тигилерден, сулуу кыздуу.
Карасам биздин кыргыз уланы экен,
О, кандай кубанычтуу, кубанычтуу.

28/XI 1939

НАН МЕНЕН АКЧАНЫН МЕЛДЕШИ

Акча айтат:
-Мен күчтүүмүн!
Нан айтат:
-Мен күчтүүмүн!
Акча айтат:
-Мени менен сатып алат.
Нан айтат:
-Мени сатып, сени табат.
Колунда акчасы бар, наны да бар,
Бир кыргыз анык калыс жагы да бар:
-Акча аке, сени менен өтүк кийем,
Нан аке, тоё жээгө ишендирем.
Согушта кимиң мага бектик кылсаң,
Ошондо күчтүү экениң айтып берем.

29/XI 1939

***

Туурамчы туурамчыдан майда туурап.
Кесмесин чакан салып, чыгын чыктап,
Аксакал алыңыз деп үлпөт кылып,
Жеп жатсаң бешбармак да сонун тамак.
Бирок да улуу элдин памидорун,
Капуста, бадыраңын кабыл алсак.
Айылда жаңылыкты кубатташса,
Андан да болор беле даамдуурак.

30/XI 1939

СҮЙЛӨШҮҮ

Сынчы:
Ырың жаман акыным, ырың жаман,
Чыкпайсың бир калыптуу такылдактан.
Сына деп кыйнамайың жанга батты,
Кур сөздү түзө салып, төрт-төрт саптан.
Күнүнө бирден китеп тапшырасың
Окусаң көңүлүңдү кайгыланткан.
Ичинен иргеп алар бирөө да жок,
Не кылар айла таппай келе жатам.

Акын:

Билбейсиң анын терең маанилерин,
Тарыхка кала турган келечегин.

Сынчы:

Сурайлы андай болсо калыстардан
Биринчи айылдагы колхозчудан

Колхозчу:

Кат билбейм, балдарыма окуткамын
Аябай ынтаа коюп тыңшагамын.
Жаштардын жыйырма менен жыйырма бешке,
Жетинчи, сегизинчи жыйнактарын.
Жер айдайм, жер айдоодо ырдайын дейм,
Чөп ором, чөп оргондо ырдайын дейм,
Тилиме бир жумшак ыр таба албадым.
Кой жаям, кой жайганда ырдайын дейм,
Эс алам, эс алганда ырдайын дейм,
Бир ырды он обонго сала албадым.
Ошентип аман эсен келе жатат,
Өзүмдүн таап алган кыңылдагым.

Акын:

Түшүнбөйт, кантесин абам караңгы да.

Сынчы:

Баралы андай болсо жумушчуга.

Жумушчу:

Ырлар бар мына мындай жаттап алгам:
"Эмгекчи өз ишине шакылдаган,
Күүлөнүп станоктор такылдаган".
Балкамбы, же ырларбы кызыгында,
Адашып айырмасын таппай калам.
Биздерде жаман кызмат брак болот,
Силерде бирдей белем жакшы-жаман?

Акын:

Мен жазам, интеллигент достор үчүн,
Ушулар дурус билет ырдын күчүн.

Интеллигент:

Аз эмес көптөн жазган жазуучулар,
Адамды алдай койгон өңкөй куулар.
Китеби он жыл мурун "Толук жыйнак"
Ал эми дал эле ошол "Тандалмалар"
Кубанып жаңылыгы бардыр десең,
Баягы-баягы эле окшош саптар.
"Ала-Тоом", "Ысык-Көлүм", миң кайтара,
Биринен, бирине өтүп карызданар
Үргүлөп уктап кеткен кезим болот,
"Надоело, наконец" мындай ырлар.

Акын:

Айтышсын жаш өспүрүм окуучулар,
Түшүнгүч курч акылдуу садагалар.

Сынчы:

Макулмун, аныңа да, кана сура.

Өспүрүм окуучу:

Өтүнөм жазуучу, акын агаларга,
Мени да мүчөлүккө кабыл алса,
Себеби "Ыр жыйнагы" менде да бар,
Кем эмес көркөмдүгүн салыштырса,
Бүткөндө мектебимди акын болом,
Баарынан акын болуу арзан тура!

Сынчы:

(Акынга мурутунан жылмайып карайт)

Акын:

М... м...
Ырас, ырас, "көп айтса калп айтышпайт" деген кеп чын
Бирок да билсе акындын капалыгын.

Элим бар миллионго жетер жетпес,
Китебим төрт миңинен ары кетпес.
Пушкиндей миллиондогон окуучум жок,
Көп азап, азга жазуу, турсаң ойлоп.
Ырымдын начардыгы ушундандыр,
Кантели ким айыптуу, жалгыз тагдыр.

Сынчы: *(китепканачыга)*
Мен сизге бере турган тапшырмам бар.

Китепканачы:
Даярмын аткарууга кадырмандар.

Сынчы:
Элинин бздин элден саны аз болсун,
Атагы СССРге тааныш болсун.
Ушундай бир акындын китебинен
Көп рахмат айтар элем алып берсең.

Китепканачы:
Мынаңыз!

Акын *(окуп)*
Коста Хетагуров!

Сынчы:
Костанын эли болот аз осетин,
Билерсиң биздики андан көп экенин.
Карачы, орус, кыргыз түмөн калктар,
Бардыгы өз тилиндей сүйгөндөрүн.

Жамансың акыным, өзүң жамансың да,
Жаман деп бетиңе айттым ызаланба!
Үйүң бар, жайың салкын, кышың жылуу,
Жашайсың Фрунзенин бир бурчунда.
Көрбөйсүң айылдагы турмуштарды,
Сагынып сени дайым күтүп турса.
Жетишсе китебиңе чебердигиң,
Кылымдар сакталуучу алптар анда.
(Акын ойлонуп отуруп калат)

30/XI 1939

САНААМ

Келатса чала тааныш бир топ адам,
Алды-арты кырктан сексен жашка барган.
Таякчан көпчүлүгү көз айнекчен,
Кашка баш чекелери бир карыштан.
Бир сөздү ортосуна талаш кылып,
Кылдаттап бирди миңге майдалаган.
Аңгыча жанымдагы жолдошумдан
Буларың ким болот деп сурап калсам:
-Четкиси профессор Керимбаев,
Беркиси академик Бекболотов,
Ортоңку доктор Аалы Касымбеков.
Кадимки биздин кыргыз балдарынан.
Деп гана жооп берип таныштырса,
Көңүлүмдө калбас эле эч бир арман.

30/XI 1939

***

Чыр, талаш, октуу, оттуу күндөр бүтсө,
Кең уктап, кең ойгонгон мезгил келсе,
Нечен жыл катуу ойлоп мээлери ооруп,
Каржалган акылдуулар жеңилдесе,
Болотту колуң менен кармап көргөн,
Бейиштей эң укмуштуу убак жетсе,
Жер жүзү бир атанын баласындай,
Чакырып бирин бири мейман этсе.

1/XII 1939

БИР АЙЛЫК ДЕМ АЛЫШТА

Жайлоолор, биз жайлаган ой-тоолорум,
Төрт түлүк мал каптаган боорлорун.
Жыбырай сулуу конгон калың айыл,
Баарына бир боордой болгондорум.
Эриккен көйрөң жаштар итти үрдүрүп,
Салдырып өтүп кетмей жорголорун.
Келиндер сыртка чыгып карап турмай,
Алардын оодарышып ойногонун.

Алдуусун шамдагайы жыгып кетсе,
Эл менен мен да эзилип күлгөн доорум.

***

Түн жарык, түшкөн ийне табылгандай,
Ай калкыйт, уялыңкы акырын жай.
Суранса энелери уруксат берип,
Оюнга бирин бири чакырышмай.
Ыргытса кулачы узун алыс кетип,
Уландар ак чөлмөк деп жулкулашмай.
Бозойлор сүйгөнүнө жоолук таштап,
Байкатпай ала калып ургулашмай,
Селкилер ай деп жалган чочуп кетип,
Бурандап элди айланып катуу качмай.
Кап дешип, ажырашмай көзү кыйбай
Оюнга чала канып, чала канбай.

***

Кой-Сарыда эс алышты көп балдар,
Жаңы ачылган жаркыраган жылдыздар.
Турмуш менен алеги жок, ою жок
Арасында эркеги бар, кызы бар.

Бир кыз, бир уул: Күлай менен Керимбек,
Кайда болсун: ажырашбай бир жүрөт,
Балдар ойнойт, булар четте турушат,
Неге мындай, эмне экенин ким билет?

Ай аяктап, кеме келди эл түштү,
Тигилер да улуу менен кичүүсү.
Күлай жүрөт букет кармап элтеңдеп,
Ким болду экен, анын бүгүн күтчүсү?

"Кош-кош" деди. Кеме акырын жылжыды,
Күлай гүлдү Керимбекке ыргытты,
А да ыйлады, бу да ыйлады карашып,
Көздөрүнөн ысык-ысык жаш чыкты.

Таң калтырды карап турган элдерди,
Ичинде бар бир тууган го дегени.
Неге ыйлашат деп сурасам бир бала
Керимбекти сүйөт го деп жооп берди.

Көл күүлөнүп жарга урунду шуулдап,
Түш маал элс, күн нуруна жымыңдап.
Керимбекти алаксытты достору
Каютадан көлдү карап ыр ырдап.
Анда калган кайгыларын Күлайдын
Унуттурду чаңк деп учкан ак чардак.
3/XII 1939

КОЙЧУНУН ЫРЫ

Кош, кош, жөн бас, кула кой,
Жаткан кара, тура гой.
Кемибей түшсөң жайлоодон
Колхозго болот ак жолтой.

Чек, чек, башта, ала эчки,
Жайытты тапкыч "жетекчи".
Семиртсем текши баарыңды,
Кубанар Көк-Ой фермасы.

Жылт-жулт жүнүң буласа,
Элдердин көзү уялса,
Мактанып туруп мен десем,
Койчусу ким деп сураса.

Шаңк-шаңк күлгөн жарыма,
Басып барсам жанына.
Ударнигим деп сүйүп,
Кучагыма буралса.

Жүнүң кетсе алтынга,
Оор чыкса тартылса,
Этиң жагып дарыдай,
Калкыма балдай татыса.

Жер жерден колхоз жыйналса,
Койлорумду жактырса.
Мактанып туруп мен десем,
Койчусу ким деп сураса.
10/XII 1939

ТҮНКҮ КҮЗӨТ

Күмүш булут үстүнөн,
Ак айдын нуру төгүлөт.
Ак айдын сулуу бетинен
Менин жарым көрүнөт.

Асмандын ачык жеринен,
Быркырап жылдыз бөлүнөт.
Жылдыздын уяң бетинен
Менин жарым көрүнөт.

Ал азыр сары күңгөйдө,
Жаткандыр короо имерип,
Саргарып мендей күйгөнгө
Шамалдан салам жиберип.

Көп-көп келин кыз менен
Ак айды тиктеп жалдырап,
Жылдыздардын ичинен
Ал дагы мендей жар карап.

Аргымак минип алкынтып,
Айлына барар бекенбиз?
Жалындуу дартты басылтып,
Айкалышар бекенбиз?

10/XII 1939

ЖЕР ЖҮЗҮНҮН КАРТАСЫ

Жер жүзү кандай кенен, канча мекен,
Картага батырылган өнөр менен.
Биринен бирин айрып таануу үчүн,
Боёлгон ар түрдүүчө боёк көрөм;
Антпестен бир гана түз болсун үчүн
Бардыгын кызыл менен боёр элем.
Бетине сулуу оюлган тамганы уруп,
Окуса: үч С жана бир Р деген.

1939

***

Көбүктөнгөн күлүк аттай аркырап,
Жыйырма беш жетип келди чапкылап.
Алы жетпес - күчтүү күчкө жол ачып,
Жашчылыктар кала берди кол булгап.

Кетти, кетти, балалыктар кайрылбай,
Аткан октой кайрылууга айныбай.
Эсте калды бир күн көргөн оюндай,
Аз ырдалып унутулган ырлардай.

Кош бол, кош бол, уурдалган жылдарым!
Кайкып учкан лачын куштай чактарым…
Артың өкүнүч, алдың кызык койнуңда
Аз жашадым, дагы азыраак жашармын.

1/1 1940

***

Мингениң алтын ээрдүү күлүк салт ат,
Камчылан! Айга алкынып салсын таскак,
Калтырып, сан бууданды, кайыктай сыз!
Күчө элим, дарыядай ташкындап ак.

4/I 1940

ЖАҢЫ ТАМДАР

Мында ырыстуу балдар туулат!
Таалай менен жуунат.
Кыргыйектей талпынып,
Айга жетсем деп турат.

3/II 1940

БИЗ

Боорунда Ала-Тоонун ойноп-күлдүк.
Алкынтып азоо күлүк атын миндик.
Этин жеп, кымызын ичип кыялданып,
Асылкеч уяң, сулуу кызын сүйдүк.

4/II 1940

***

Шаарымдын бир учунан бир учуна карасам:
Жаңы түшкөн, тааныш эмес, жаңы там…
Замандардан замандарга калкуучу,
Чөкпөй турган корабльдей салынган.

Ал тамдарда жашагандар ким десең?
Менин бир боор кыргыз деген үй-бүлөм!
Жаш калаага туруктуу уул болууга,
Аз жыл болду тоодон көчүп келишкен.

1/II 1940

АТА МЕНЕН ЭНЕ ЭҢ КИЧҮҮ БАЛАСЫН ЖАКШЫ КӨРӨТ

Төшөгү ак мамыктай, жумшак жылуу,
Болочок таалай жолу даярдалуу.
СССР - эмгекчи элдин өз энеси,
Көздөрү асмандай көк, эки уул тууду.

Кучактай алдына алып эркелетет,
Жетилген балдарына жетелетет.
Ошондо биздин кыргыз тилек кылат,
Энебиз бизге да уул тууп берсе экен деп.

1940

ЖАЙЛОО

Жаңы айыл, түшсөң эркиң - кимдикине,
Жаткызат кең салынган төшөгүнө.
Ошондо не бир рахат дарыясы агат,
Жайлоонун карап турсаң күндүзүнө.
Сагынган көзгө сонун, жашыл ыраң,
Энедей, эркелетип кучактаган.
Кулпунган бала чакта жулган гүлдөр
Оюндан көп аттары унутулган.
Тиккендей калың чыккан карагайлар,
Билбейсиң арасында эмнелер бар.
Камкорсуң ойноо күндө сагыз издеп,
Жыңайлак из калтырган алтын жайлар.
Чоң өзөн суу алууга далай баргам,
Уялчаак теңим менен бакандашкам.
Энтигип, өр талаша чарчаганда
Ал жутса, эрегишип мен да жуткам.
Катуу эмес, акырын да эмес эскен желдер;
Биз кылган шоктуктарга тең шериктер.
Калпакты улак кылып чоңдорго окшоп,
Тай жокто, торпок минип эңишкен жер…
Тааныш ой, тааныш колот, тааныш кырлар
Чубуруп өтүп турган сагынычтар.
Жайлоонун баркын билип сактап алсаң,
Ташкындап төгүлбөйбү ырахаттар.

Күч кошуп, чаң баскан жаш көкүрөгүңө
Кең жайлоо өмүр ўлайт өмүрүңө
Элдерин куландай соо таза баккан
Өзүңө тыптынч жаткан жарык дүйнө.
1940

ЖАШАСЫН ЖҮРӨК, ЖАШАСЫН АКЫЛ

Душман жакын
Душман өжөр-
Амалдуу!
Көп самолет,
Көп танкалуу
Бомбалуу…
Ошондуктан-
Арам колго
Кыйбас шаар:
Киев,
Харьков,
Одессалар
Ызалуу!
Эл ызалуу,
Капалуу эмес -
Ачуулуу!
Эми каптаар
Сел сыяктуу
Кайраттуу
Өз энчисин,
Кайра тартып алууга,
Кеменгердей
Сабыр кандуу,
Чыдамдуу.

**

Душман жакын
Ленинград жанында.
Кармашуулар
Ок жамгыры алдында!
Ушул жерге
Катуу урунуп
Кыйроодо:
Чабуул салган
Коркунучтуу
Техника!
Бербес үчүн
Ленин ата намысын,
Чеп болууда-
Биздин улуу армия:
Ошентсе да:
Жармашкан жоо
Арылбай,
Жанталашып
Ак атууда,
Атууда!

**

Душман жакын
Күчөп соккон бороондой,
Москва - жүрөк
Бу да
Шашып соккондой:
Өз алдында
Кандуу майдан,
Кагылыш,
Тагдыр талаш-
Же бар болмой,
Жок болмой!

Бул намыска,
Чыдай албай
Арданып,-
(Өлүм дагы
ага каршы болбостой)
Пушкин,
Горький,
Улуу Ильич ойгонуп,
Армиянын
Командири
Болгондой!

**

Душман жакын,
Биздин өмүр
Чегине!
Күз түшүрмөк,
Жаштык кызыл
Гүлүнө:
Түн бастырмак
Жанбас кылып
Экинчи-
Көп бөлмөлүү
Биздин
Жарык үйлөргө!
Таш каптырып
Даамдуу тамак
Ордуна,
Уу куймакчы
Идиштердин
Түбүнө
Адил жүрөк,
Чындыкка көрк
Көкүрөктү,
Чиритмекчи:
Ыза кордук,
Күнөөгө!

**

Жок,
Бул
Болбойт!
Душман
Жакын
Болсо да!
Миң алаамат
Амал, айла
Кылса да!
Жеңсен
Болмок,
Не кыла алмак
Борошоң?
Эгер
Аалам-
Оксаны каптаса!
Эмсе
Биз,
Оксанбыз
Каптоочу
Кана
Калкым,
Эң чечкиндүү
Катарга!
Бул катарга
Кайрат берчү,
Жаша жүрөк,
Жаша акыл,
Эрк
Жаша!

1941

ЧЫН ЖОЛДОШ

Муну айтсам, бирөө угар, бирөө укпас,
Чынында азга жагар, көпкө жакпас.
Кары, жаш ушунча көп адамзаттын -
Бир гана жолдошу бар түк айрылбас.

Ал жолдош көп кылымдап, нечен-нечен…
Эң башкы Адам ата, Ава энеден.
Түбү жок, уч-кыйры жок сапар чегип,
Эшикти тырс-тырс кагып бизге келген.

Дүйнөгө алтын бөбөк келер замат,
Куттуктап, бизден мурда тосуп алат.
Соксоюп бешиктин дал маңдайында,
Уктабай үңүрөйүп карап турат.

Ошондон түк айрылгыс жолдош болот,
Айбыгып эч нерседен коркпос болот.
Эр болсоң, сенден күчтүү а да эр болуп,
Шер болсоң күркүрөгөн жолборс болот.

Сени эрчип, тойго барсаң, тойго барат,
Ат минип жолго аттансаң, кошо аттанат.
Эгерде айдай сулуу жарды сүйсөң
Ал дагы бир жагынан колдон алат.

Кайгырсаң - кайгырат да, күлсөң күлөт
Уктасаң кошо жатат, жүрсөң - жүрөт.
Алам деп көктөгү күн сураса да,
Түк бербейт, сени ошончо жакшы көрөт.

Бирөөгө бул мындай деп сырыңды ачпайт,
Сүрдүү сот, ок алдында айбыңды айтпайт.
Ал өзү ошончолук адил жолдош,
Калп айтпайт, ушактабайт, жамандабайт…

Алыкул, чын жолдошуң ал ким десең,
Эң уяң… көзүбүзгө көрүнбөгөн -
Эли жок, жери да жок, тууганы жок,
Кадимки кайран баатыр өлүм деген.

Азбаган, картайбаган, жүдөбөгөн,
Мүлдө аалам түгөнмөйүн, түгөнбөгөн…
Эринбей, шашпай басып, жалгыз гана
Укумдан тукум кууп жүрө берген.

Сен айтчы, жан шеригим, мен сүйгөн жар,
Жана да улуу-кичүү жаң курбулар:
Шум өлүм, өлбөй турган жок болгон соң
Кандайча жаман көрөр жөнүбүз бар?..

26/XI 1944

Койсары

БӨБӨККӨ

Эң жаш калып, эстс калбай ата-энс,
Кайнап бышып, далай кыйын кездергс.
Балбан турмуш төбө калың болсо да
Керск жерин жара тээп кирердс.

Тооруй басып тосуп чыгып жолумдан,
Бурай кармап, майыштырып оңумдан,
Жаш өмүрдө жаңы бөбөк көрөрдө
Таш боор өлүм тартып кстти колумдан.

Күндөр болду ырас, аздым, жүдөдүм
Эртесиндс кайра унутуп күлгөмүн,
Бирок чиркин, бөбөк деми күч эксн,
Эч мынчалык ууланбаган жүрөгүм.

Эң таза элс сүт үстүндө каймактай,
Сайрайт элс булбул кушту сайратпай.
Бирок тагдыр жеткирген жок ал күнгө
Ай, чиркин ай, өмүрүнүн кыскасы ай.

Алтын да бар, асыл да бар элдердс,
Нс бир түркүн сонундар бар дүйнөдө.
Ошончолук кымбаттардын ичинсн
Атасы үчүн бөбөккө тең жок элс.

Сулуу тоолор көркөм көлдөр четиндс,
Көп гүлдөр бар, кызыл-жашыл түрлөрдө,
Жер аңкыган ошончо жыт ичинсн
Атасы үчүн Жыпардай жыт жок элс.

Жаштык ширин, сүйүү ширин билгенге,
Андан ширин, бир боор тууган ата-эне.
Ошончолук көп шириндин ичинен
Атасы үчүн андай ширин жок эле.

Түпсүз кубат, чексиз элес болучу,
Сырга чоң сыр, ойго кеңеш болучу.
Энесиндей эссиз эмес болучу,
Атасындай кекчил эмес болучу.

Өлдү бөбөк жүргөн каны токтогон,
Бир жылт этип өчкөн чырак окшогон.
Учсуз жердин бир ууч куну кеткен жок,
Эти жок ай, жер уялбайт ошондон.

Кетти бөбөк жана гана бар болгон,
Жарык таанып жаңы гана ойгонгон.
Түпсүз көрдүн карыш бурчу кеткен жок,
Ары жок ай, көр уялбайт ошондон.

Бар болсо экен картайганда көргөнү,
Соо болсо экен жаштын жаңы жөлөгү.
Өмүр алда, эртеңкиге тобокел,
Өлбөсө экен башкалардын бөбөгү.

30/XI 1944

Койсары

ЖАМАНДОО

Келишкен көркү сонун кийми таза,
Пальтосу жаңы форум кара жака.
Көзү ойноп, кызыл эрди жып-жып этет,
Орусча, кыргызчалап сүйлөп турса.

Аңгыча дагы бири кезигишет,
Токтой тур тиги дагы келсин дешет.
Ошентип мен тааныган бир топ аяш,
Бир сырдын эркек көрбөс сырын чечет.

Ал эмне, бир жигиттин маселеси,
Мисалы Алыкулдун аңгемеси.
Дуу этип баары тегиз күлүп калат,
"Да, да" деп жер тепкилейт четки эмеси.

Бул дагы аз, эстүү курбум, момун досум,
Көп болсун… андай достор аман болсун.
"Ай кыздар, ал гана эмес мындайы бар",
Деп кошот "ай оңбосун, ай оңбосун".

Ал кезде мен олтурам үйдө жалгыз,
Ойлордон ойго батып түпсүз-сансыз.
Аттиң ай, бир чоң килем соксом ээ дейм,
Бир четин мүлдө кыргыз көтөрө алгыс.

Ойлойм да ойго батып бекер турбайм,
Пушкинден, Шота абамдан акыл сурайм,
Жок дешпейт, мындай дешип айтып берет,
Кайрадан көбүн оңдойм, иргейм, ылгайм.

Ошентип кирпик менен килем согом,
Өңү өчүп оңой менен гүлү оңбогон.
Жанагы "жаман" деген "жакшылардын",
Сөзүнүн чын, калпына күбө болгон.

2/XII 1944

Койсары

МЕНИН ЖЫЛДЫЗЫМ

Атамдын досу дешчү эс-эс билем,
Аксакал чоң абышка Касым деген.
Бир түнү койнуна ороп алып чыгып
Көрсөтүп бир жылдызды колу менен:

"Таанып ал, тээтетиги сеники уулум,
Карачы жаңылыгын, сулуулугун.
Билип жүр, сен батканда кошо батат,
Сөзү ушул бизден дагы мурункунун!"

Чоңойдум, жигиттикке күндөр жетти
Ой басты түнжураган эртс-кечти...
Эрчишип оюн-күлкү мастык менен
Эсимден анын баары чыгып кетти.

Калп эмес ушул күнгө ошол күндөн,
(Анына кээде өзүмчө ичтен күлөм)
Көк түстүү кең асмандын барагынан
Карайм да кайда экенин таппай жүрөм.

Ах, чиркин, да бир жолу көзгө түшсө,
Эгерде ай кызганып, күн түртпөсө,
Жер шарын колтугума кысып алып,
Мейманга барар элем эк-үч күнгө.

Көрсөтүп бир тилектүү жер баласын:
Болгондо биз сыяктуу эр данаасын.
Көп турбай кайра түшүп келер элем,
Таанытып адилдиктин заманасын.

3/XII 1944

Койсары

УЙКУМ КЕЛЕТ...

Абаке ай, кече күнкү биз жеген эт,
Андай эт майга оролуп күндө келет.
Кандайдыр, биз билбеген күчү бар бейм?
Ыксырайм, уйкум келет... уйкум келет...

Урушпа, сага бир кеп айткым келет,
Ал этти, парыс бексн дайым жемек?..
Жаштардын кол-аягы ичке болуп,
Кыздарга кайдан бүткөн одоно бет?

Кейибе, эмнени айтып дөрүрөйт деп,
Эт жемек өнөр бекен, күндө тердеп?..
Касымкул неге жалкоо? Билесиңби?
Дале жок, ана келет, мына келет...

Максат жок, эт жебегин, аба демек:
Мен жүрөм, күчүбүздү дайым ченеп,
Таарынба, чычалаба, ачык сөзгө-
Эмне үчүн биздин элдер борпоң делет?

Муну айтам эгер берсең, мага кезек:
Орустун көп даамына уруксат этсек,
Кара көз, чымыр дене көркүн алып,
Бир сонун гүлдөр элек… гүлдөр элек …

Кой дебейм, эмне берсең өзүңдө эрк,
Менде жок эт жебейм деп кесирленмек,
Өзүмчө бир байкаган сырымды айттым,
Негедир уйкум келет… уйкум келет…

3/XII 1944
Койсары

ШОТА РУСТАВЕЛИГЕ

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
Эр үчүн, керек жерде ак кызматы.
Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
Алдагы мен берген ат - кыргыз аты.

Таарынба, белегимдин көрдүң азын,
Сынагын кандай экен ичин ачкын,
Ал белек: сага тааныш - сулуу Нестан,
Мен аны кыргызчалап кайра жаздым.

Тариэл - сен көргөндөй баа жетпес эр,
Автандил - жүзү жылуу акылман шер,
Түз талаа, бактуу калаа, тунук суулар…
Баары бар… Тинатин кыз үн салган жер.

Баягы кара үңкүрдө күткөн Асмат,
Батмажан виного мас, күлгөн шат-шат…
Айтылды өз түрүндөй Фридон дос,
Не сулуу, айлуу түндөр күмүштөй ак…

Айбы жок жаш сүйүүнүн кайгылары,
Эң таттуу, эң бир жумшак муңу, зары,
Арфа ыры, жанды эриткен коңур үндөр,
Таарынуу, сүйүнүүлөр, баары баары…
Жок күтпөйм, алдын алып айтпа рахмат,
Өзүң көр, өзүң өлчө таразалап.
Арманым ошол сүйүү бул күнгө да,
Кайрадан жаралсачы атаганат!

Шота аба, чын достуктун эң кымбаты,
Эр үчүн керек жерде ак кызматы,
Жөнөй бер дагы сонун жерге алпарат,
Алдагы мен берген ат - кыргыз аты.

Койсары

4/XII 1944

ИЧКЕ СУУ

Ай күмүш суу, ай тунук суу - Ичке суу,
Жаштык, сүйүү кумарына ичме суу.
Он бештеги кыздар таккан чачбактай,
Заманыңа жарашыгың укмуштуу.

Сен өмүрдүн кол жоолугу - гүлдүүсү,
Көктөгү айдын жасануучу күзгүсү.
Буудай, арпа ысык койнун аралап,
Аккан үнүң боз балдардын күлкүсү.

Келдим, кеттим мейман болдум беш күндүк,
Жан кыйышпас дос болуштук өмүрлүк.
Жаңы тамдуу, кашкар талдуу колхозуң
Кайда жүрсөм бир боорумдай көрүнүп.

Ишенбайлар, Адыбайлар дагылар,
Жумадилдер, барлыгы эстүү адамдар.
Жаш көчөгө биринчи тал тигишип,
Алтын жерге биринчи арык салгандар.

Силер берген кызыл кымыз, канттуу чай,
Мынча ширин, мынча балдай таттуусу ай.
Колун тартты уулангандай сары оору
Аңдып жүргөн мени кыйып салчудай.

Колхозуң бай, байлыгыңдай берекең,
Мындагы элдер башкача бир эл экен.
Пейли менен мени кайра тирилтти,
Алым куруп, чыгар кезде керектен.

Кайра барам да бир жылы өлбөсөм,
Мени оору эмес, ооруну мен көмбөсөм.
Зуулап учкан улуу заман милдетин
Калкым үчүн каным менен төлөшөм.

Ай күмүш суу, ай тунук суу - Ичке суу,
Жаштык, сүйүү кумарына ичме суу.
Он бештеги кыздар таккан чачбактай
Заманыңа жарашыгың укмуштуу.

Койсары
4/XII 1944

КАРКЫРА

Бала кез, көктөм убак, жазгы баар,
Асманда карк-карк этет каркыралар.
Мен анда: "Эй, замандын калыстары -
Көрсөтчү, канатыңда не жазуу бар?"
Укկандай дал үстүмдө тегеренет,
"Ал мына окуп кал"... деп белги берет,
Карасам, канатында төрт сап ыр бар,
Эсимде ал төрт сап ыр мындай делет:
"Турмушта бакыт да бар, байлык да бар,
Болушкан бирин-бири көрүүгө зар.
Мына эми биздин күндө кошулат дейт,
Сен да кел, ошол жакка биздин сапар"...
Аз, көппү, санабадым күн эсебин,
Колхоздо бир нече ирет орулду эгин;

Арадан күндөр бат-бат алмашылып,
Айланып Каркыра аттуу жерге келдим.

Көйкөлүп мелт-мелт этет жайык бети,
Көрсөтүп чоң боз үйдү берки четки.
"Туугандар бул үй кимдин үйү?" - десем,
"Колхоздун койчусунун үйү" дешти.

Кыргызда адамдык парс салам айтмак,
Четки үйгө салам айтып кирип барсак,
Төрүндө Бакыт, Байлык, койчу менен
Каткырып кымыз ичип отурушат.

Кандай март, Бакыт, Байлык кандай элпек,
Жаңы өмүр койнунда экен кайда десек
"Заманың мына ушундай таанып жүр" - деп,
Асманда каркыра үнү карк-карк этет.

5/XII 1944

Койсары

СЫРТ ЖАЙЛОО

Сырт жайлоо аттуу адамга жакын жайлоо,
Жароокер кыз койнундай алтын жайлоо.
Бак кетпес, ырыс качпас, жыргал чанбас
Атыр жел, күмүш булак салкын жайлоо.

Жайлоонун жан жыргатар кымызы кең,
Жер-көктү теше чертчүү күчү менен,
Шуулдап сыр аякта чалкып турса,
Өзүмчө мына мындай ойго келем.

Турмушта кандай сүйсө ынак жары
Ошондой таза сүйгөн замананы.
Өмүргө кабак чытпай шаңк-шаңк күлгөн,
Жибектей кыз-жигиттин кыялдары.

Кири жок, жана да жок муңу, зары,
Даамына тамшандырган адамдарды.
Миң түрлүү өнөр менен шыңгыраган
Кадимки Муса, Атайдын авандары.

Элестеп, күңгүрөнүп оор күндөр,
Бирде ыйлап, бирде күлүп, бирде сүйлөр,
Ченемсиз кең тарыхты ичине алып,
Жаш төгүп Кара Молдо черткен күүлөр.

Зор "Манас" көлөмүнө жетпес чеnем,
Чарчабай үч ай айтса түгөнбөгөн,
Кыргызда дагы толгон көп укмуштар,
Чынында баары сенин күчүң белем.

6/XII 1944

Койсары

ТҮП СУУСУ

Катуу келдим минген атым кара тер,
Сүрдүү кең Түп, тайыз жериң кайсы жер?
Жол көрүнбөй күүгүм кирип баратат,
Аркы өйүзүнө тез өтөйүн кечүү бер.

Тээ алыста жылт-жылт жанган көп тамдар,
Эң бир ысык касисти бар сагынтар.
Орто көчө оң жак четки ак үйдө,
Колхоз кызы Канымкүлдөй жарым бар.

Абайлагам, анын жакшы көздөрү,
Агайлаган жумшак, таттуу сөздөрү,
Жаштык күнгө такыр күнөө кыла элек,
Жаз гүлүндөй жыпар жыттуу төшөгү.

Түнгө калсам, иттери бар кабаган,
Уйку бузуп анан кантип бара алам?
Барган менен эшик ачып киргизбейт,
Мени сүйбөс жеңеси бар караган.

Жарым деймин, бирок мени кыз сүйбөйт,
Сынбасын дейт, сүйбөстүгүн билгизбей,
Бул кайдагы эмгек күнү жок неме,
Деп күлөт да мени өзүнө теңсинбейт.

Айыл ыраак, дагы далай жол басам,
Ал жеңсме бир кадырым салбасам.
Колхоз кызы Канымкүлдүн дарты үчүн
Колхозуна мүчө болуп албасам.

Катуу келдим минген атым кара тер,
Сүрдүү кең Түп, тайыз жериң кайсы жер?
Жол көрүнбөй күүгүм кирип баратат,
Аркы өйүзүңө тез өтөйүн кечүү бер.

7/XII 1944

Койсары

ОТУЗ ЖАШ

Ырас өмүр кандай кыска кандай аз…
Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас.
Бирок чиркин аздыгына катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок элс,
Кайдан чыкты боз ат минген отуз жаш?

Ал зымырайт, үстү-үстүнө камчылап,
Жетээр жери, түшөр үйү барчылап.
Эгер анын жетээр жери бар болсо,
Неге суудай тынбай агат адамзат?
Ошондуктан тынымы жок өмүрүм,
Уч-кыйры жок алыс жолго шаштырат.

Бүгүн дуулап, кечскимди ойлонбой,
Кечээ жыргап: эртеңимс кайдагы ой.
Мени алдаган жаштыгыма ишим жок,
Өлүм мени эркелетип койгондой?!
Ушунча күн, ушунча жыл арасы,
Жана гана, бая гана болгондой.

Шайтан көрдүм - долулугун карачы,
Байкуш жандын момундугун карачы,
Өлүм-өмүр аралыгы даңгырап,
Тазалыгын, сонундугун карачы!

Даяр орду, белен жайы бош турбай,
Анын мелт-калт толумдугун карачы!

Артык экен, кымбат экен жаштык кез,
Алтын экен, жакут экен баа жетпес.
Мандайынан да бир сүйүп калууга,
Токтоп бербес, токтотууга күч жетпес.
Коюн толгон отуз жаштан айнууга,
Өмүр чиркин, өкүмү күч жол бербес.

Айныр элем, айныганда не пайда,
Он сегизде ойноктогон мен кайда?
Отуз да аз... көп болгонго кубангын,
Андан көрө амандыкка бел байла.
Тирүүлүктө кара өлүмдөн өч алып,
Калкың үчүн кан чыгарып бер пайда!

Кантсин боз ат бир топ жолду баскансыйт,
Атырылып алга карай баргансыйт.
Сүрөп алган жазмыш жолу аябай,
Камчы менен май сооруга чапкансыйт.
Жым-жым эткен ээндикке жоголуп,
Караан үзүп кирип бара жаткансыйт.

Токточу өмүр, токточу өмүр, токтой тур!
Көзүң чуңкур, өңүң кансыз, сары сур,
Тил албассың, жоголо бер, кете бер,
Сенден күчтүү, сенден өжөр бул учур.
Он беш жолу улам кайра туулуп,
Он беш жолу жашарбасам карап тур!

Ырас өмүр, кандай кыска, кандай аз,
Тагдыр ошол, өлөмүнөн көп кылбас,
Бирок чиркин аздыгына мейли эле,
Анын октой тездигине катат баш.
Кечээ гана тиги кырда жок эле,
Кайдан чыкты боз ат минген отуз жаш?

8/XII 1944

Койсары

ЧӨП ЧАБЫК

Колхоздо баягыдай жигиттер аз,
Майышпай чөп чабышка уландар жаш.
Андыктан кыйын салмак жеңемдерде,
Эмесе, болгон күчтү эмнеге аяш?
Сүрдөбөй эптүү кармап чалгыларын,
Саздак жер, машиналар барбас жагын.
Сол кылып кызгалдактай каптап алып,
Жайкашат, жашыл ыраң жибек жалын.
Эң жеңил, эркектердей шилтеши эпек,
Бүгүнкүм жүз сотыйга толсо экен деп,
Деңиз көк, катарына жалп-жалп жатып,
Жыпардай аңкыган жыт бур-бур этет.
Бат элe сол башына кайкып чыгат,
Күн ысык, терин арчып, аз тыныгат.
Карадан шарк-шарк эткен кубатуу үн,
Ах, чиркин чөп чабык кез кандай рахат?..
Жашоону терең таанып кеңири ойлоп,
Зор турмуш колхозчунун колунда ойноп.
Табият терезесин ачып коюп,
Жылмайып келиндерге көңүл тоёт.
Эрдик да, ак эмгек да, адилдик да,
Ырыстын далай кенчи колхозчуда.
Эгерде керек болсо - жаштар үчүн,
Калп айпас, тунук сүйүү кол алдында.
Көктөй бер, көгөрө бер кең талаалар,
Кем эмес, сага жетер чамабыз бар.
Камыкпа, согуштагы азаматтар,
Колхоздо Гомер айткан алп аялдар.

10/XII 1944

Койсары

ЭРКИН ЫР

Ушул күз: Чоң күндөгү үчүнчү күз,
Ааламдын шер алптары салышкан күч.
Көркүнөн эч бир колхоз өзгөргөн жок,
Дагы эле бүткөн бою алтын, күмүш.

Жакшы убак… Кызыл кырман, темин маалы
Көңүлдү кубандырып жаңы даны,
Карачы колхозчунун оюнда экен,
Турмуштун жүргөн каны, соккон жаны!

Тилегим: кийми болсун жибек, шайы,
Жагымдуу, жайлуу болсун жүргөн жайы.
Балдары аман болуп, тукуму өсүп,
Кант, шекер, бал татысын ичкен чайы.

12/XII 1944

МЕН ЭМНЕДЕН УЯЛАМ

Мен уялбайм, сүйбөдү деп жаш теңим,
Же болбосо аты назик ак келин.
Ая, жаным, антпе дешке чолом жок,
Чынын айтсам андай ишке жок эбим.

Мен уялбайм дайым бүркөө түрүмдөн,
Жаш болсом да картка окшогон сүрүмдөн,
"Койдум, курбум, мунуң жаман" - дей албайм,
Өзгөрмөй жок жаралган түс, гүлүмдөн.

Мен уялбайм ал кетирген оорумдан,
Баскан күндө төрт аяктап боорумдан.
"Кантем, апа, ушинтемби, я", - дебейм,
Сөөгүм чыкпайт бараткан түз жолумдан.

Мен уялбайм балам жок деп соңумда,
Жал-жал күлгөн жарым жок деп оңумда,
Балам, жарым - доорум үчүн шилтенген
Найза учунда, зор замбирек огунда.

Мен уялбайм кедейликтен, жоктуктан,
Тапкым келсе, жок колунан чок чыккан.
Менин казынам, байлыктарым миномет,
Батыш жакты жоо калаасын коркуткан.

Мен уялам, мына мындан уялам
Көзгө толор бир чоң эмгек кылбагам.
Колуң кезеп жолуң болгур дегенсийт,
Жер жарынан күлүк учкан заманам.

11/XII 1944

Койсары

КОМБАЙН

Бүтө элек чөп чабыгы, көп жер жатат,
Кайда али, беш-он гана үймөк жасап...
Аңгыча ал менчи деп кол булгалайт,
Апийим бир кыл аппак гүлүн таштап.

Башкарма кенен жатып уйку таппай,
Миң ойлоп, эч бир оңой амал таппай,
Бир бөлүп он аялды апийимге,
Чапкылайт көңүл тынбай ары карай.

Ортолоп эки тилим эми гана,
Кыруунун кызуу кези башталганда,
Орбосоң кубүлөм деп күлүп турат,
Теңселип, тегиз ырдап алтын арпа.

Күндөр да өчөшкөнсүп башкача ысып,
Ак буудай жылдагыдан эрте бышып...
Күч жетпейт, азаматтар батыш жакта,
Сыр бербейт, колхозчулар демин кысып.

Бир иштен экинчи иштин кемдиги жок,
Андыктан муну кантип таштап коёт.
Ошондой зарыл учур мезгилинде
Талаага эр комбайн пайда болот.

Болот миз үч кулачтай тишин салат,
Орулуп арпа кулайт шалак-шалак.
Кызылдап ошол замат данын төгүп,
Бат эле бир гектарды эки айланат.

Алыстан карап турган колхозчулар,
Ичинде бригадир бар, башкарма бар,
Рахмат комбайныным деп күлүшөт,
Дем кирип, бардык жумуш агат шар-шар.

Комбайн - колхозчу үчүн бакыт-таалай,
Эң жакын кичүүсүнүн агасындай.
Жана да агасы үчүн инисиндей,
Атанын баатыр жакшы баласындай.

Ушинтип түшүмдүү жыл ар күз сайын,
Жаңырып мыкты оңдолуп келген дайым.
Ак буудай ойдогундай бышып берсин,
Сен үчүн айланайын, ай комбайн.

13/XII 1944

Койсары

СҮЙҮҮ ЖАНА МЕН

Сүйүү эмне? Сүттөй таза колукту!
Ансыз анан алтын өмүр толукпу?
Ошондуктан эң биринчи жаш сүйүү
Бермет, жакут, каухар кийип жолукту.

Кучактадым, өптүм, кыстым боорума,
Бул турмушта өлгөнчө бир болууга.
Бирок, сүйүү эң жалганчы нерсе экен,
Кош деди да от карматты колума.

Экинчиси: андан сулуу, андан жаш,
Жалынына жана турган жансыз таш,
Анын көркү миң бир түрлүү көрүнүш,
Мен андыктан: кайра кумар, кайра мас.

Аз дууладык жаштык, мастык ойнунда,
Ант бериштик өмүр байлап көп жылга,
Бирок, сүйүү жерден муздак нерсе экен,
Жашырынды, жылаан таштап мойнума.

Мендс айып жок… төмөнсүнбөйм эч кимгс,
Андай болсо, "күнө өзүңдө" деп билбс,
Бирок сүйүү уудан бүткөн нерсс экен,
Үчүнчүсү, заар чачты бетимс.

Жылаан таштап, заар төгүп, чачып от,
Эрк сеники, жылдың кылмак, ойномок,
Бирок, түшүн, акылың кем жаш сүйүү,
Ошентсе да сенден көңлүм калган жок!

Билем, аңын туш тарабы терең жар,
Өзү зоока, куш жетс албай болгон зар…
Эгер сүйүү күчтүү болсо өлүмдөн,
Мен сүйүүгө теңелүүгө акым бар.

14/XII 1944

Койсары

АЛДАНБА

Бирин бири жыга албайт,
Багынтсам деп өзүнө,
Турмуш менен адамзат -
Бири - баатыр, бири - дөө.

Күн менен түн сыяктуу,
Кээде кара, кээде аппак,
Турмуш митаам, турмуш куу,
Өзгөрүлгөн эң бат-бат.

Бири зоока, бири аска,
Бири түз жер, бири ор,
Турмуш чиркин адамга
Бирде кор да, бирде зор.

Анткен менен адамзат,
Балбанраак турмуштан,
Турмуш болсо - найзачан,
Адам - болот кылыччан.

Бирок тиги өйдөкү,
Көз боочудай шамдагай.
Ошондуктан астыңкы,
Алдырып коёт байкабай.

Өзүм адам болгон соң,
Адамга айтар насаатым,
Биздин бөбөк, инилер,
Эч кайгысыз жашасын.

Андай болсо турмуштун,
Балдары ширин даамына
Жана кыздай жароокер
Наздыгына алданба.

Кээде жок да, кээде көп,
Аздыгына караба.
Бели ийилип картайбас,
Жаштыгына алданба.

Алтын төшөк, ак бермет,
Жаздыгына караба,
Телегейи тегиз шай
Мастыгына алданба.

Жашыл, сары, көк гүлдүү,
Көркөмүнө караба,
Атак, урмат кучактап
Өпкөнүнө алданба.

Кээде турмуш уу берет,
Ачуусун караба.
Кээде турмуш кант берет,
Таттуусуна алданба.

Дал турмуштун өзүндөй,
Миң айлакер жүздүү бол.
Дал турмуштун өзүндөй,
Акылдуу бол, күчтүү бол.

19/XII 1944

Койсары

АЙГА

Жаз мезгили, он беште ай,
Уйкуга мас өзөн-сай.
Көркүн калам айта алгыс,
Олдо тоонун түнкүсү ай.

Сүттөй аппак сулуу май,
Уйкуга мас капчыгай,
Сүрөт менен айта алгыс,
Олдо түндүн күчтүүсү ай.

Оюн курган сулуудай,
Оронгону жибек, шай,
Ой менен айтып бере алгыс,
Олдо түркүн гүлдүүсү ай.

Ойдогу үйдө уктабай,
Оюн курган кыз, бала ай.
Кыз, бала ойнун терметкен
Асмандагы алтын ай.

Ойноктогон чымчыттай,
Олдо кыздын күлкүсү ай,
Кыз күлкүсүн темткен
Ободогу күмүш ай.

Жаш күнүндөн картайбай,
Өңү өчпөгөн ак айдай,
Өзгөрбөсөң не болот,
Олдо кургур жаштык ай.

21/XII 1944

Койсары

МАГА КҮЛБӨ

Бул кандай ысыгы жок кансыз жүрөк,
Турмушта бүркөө түндөй жалгыз жүрөт.
Бечара ай, ээн талаадан эмне издейт деп,
Кара көз бетин басып кыт-кыт күлөт.

Анын ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай
Үйүмө эки -үч сап ыр таап келем.

Мен киммин, бир жай адам Алыкулмун,
Эгерде жаза албасам, алсыз кулмун.
Томсоруп кол куушуруп өтүп кетсем,
Заманга анда менин кайсы кунум.

Жаза алсам өз доорумдун чын китебин,
Дайрадай тынбай аккан эрдиктерин.
Жанымда жазган жазуум гүлдөп турса,
Анда мен Аалы шерден алдуу шермин.

Кой антип кыт-кыт күлбө эркетайым,
Жан шоолам, жарык күнүм, бай-таалайым.
Сен үчүн бүркөө акындын ачык ыры
Ай нурлуу, ак жүзүңдөн айланайын.

Анын ырас, кечке жуук, эртең менен,
Ың-жыңсыз тынчтык менен эрмектешем.
Чабыттап жем издеген ак барчындай
Үйүмө эки-үч сап ыр таап келем.

22/XII 1944
Койсары

ЖЕТИ-ӨГҮЗ

Карагайлуу кара асканын алдында,
Жети бөлөк жети тоонун жанында,
Ажыдаардай атырылып Жети-Өгүз,
Агып жатат жарды уратып каарына.

Таштар тарс-турс, калдыр-кулдур куланып,
Буурakандап көбүктөнүп бууланып,
Эр турмуштун агымындай шаркырап,
Ок жыландай оюн салып буралып.

Ай батты ачык, сүрү баатыр арыстандай,
Ак жолборстой айга айкырат жазганбай,
Бүркүт, каблан күркүрөтүп барлыгы
Ушул суунун балдары бейм актай.

Ой, Жети-Өгүз, жүрөгүңдө кара жок,
Кең өмүрдүн уюлуна мээлеп сок.
Адамзаттын жыргалы үчүн кам көрүп,
Ташы, күүлөн, улам күчө бизге окшоп.

22/XII 1944
Койсары

ЖАЛГЫЗ ӨРҮК

Пароход жай кыдырып Ысык-Көлдү,
Таң сүрө, жол жармынан араң өттү.
Түн бою көз ирмебей из караган,
Алыста маякчынын чырагы өчтү.

Күнгөй жак, "Жалгыз өрүк" барар жерим,
Болжолдуу өз саатында келип жеттим.
Бул айыл, туулуп-өскөн айлым эмес,
Антсе да, өз боорумдай жакын элим.

Не көрөм? Баары жаңы көп үй көрөм,
Май айы. Бак-дарактар тең гүлдөгө.
Жүзү ачык жаңыча өскөн жаш уландар
Шат күлөт, өз дооруна сүйүнгөндөн.

Ак, кызыл, алма, өрүктүн жыттуу гүлү,
Жемиш бак, короо сайын түрлүү, түрлүү.
Баткан күн, аткан таңдын нерин жазып
Сайраган сүйүү көркү, булбул үнү.

Ах, заман, сенин аккан агымың шар…
Тең келбес, учкул канат, арышың бар.
Алыста аз жыл жүрүп кайтып келсең,
Боз кыштак - кең көчөлүү жаңы шаар.

Бул жерден, бир убактарда кеткен өтүп,
Ал кездер негизинен кайра өзгөрүп,
Мөмөлөп нечен миң түп өрүк болгон,
Мен көргөн мүрзө үстүндө жалгыз өрүк.

23/XII 1944

Койсары

КАРА КӨПӨЛӨК

Таң алды таттуу уйкуда бир түш көрөм,
Түшүмдө жанга ажайып бир иш көрөм:
Зор акын - немец Шиллер калаасына
Эң калың кара көпөлөк жаады көктөн.

Ойгонуп, түрлүүчө ойлоп түшүнө албай:
Даанышман, сөзгө чебер, акылга бай,
Кадырлуу кары Абага жорутууга
Жөнөдүм үйүн карай, тез ылдамдай.

Ал киши бир далайга ойлоп туруп,
Өчө элек, кечеки оттун корун чукуп:
"Э балам, карыялардан укканды айтам,
Асмандан кара көпөлөк түшсө учуп:

Ал жерге, ошол жылы эгин чыкпайт,
Алма, өрүк, түрлүү өсүмдүк, тегиз куурайт.
Суу акпайт, бир гана ысык шамал согот,
Буркурап, күнөөлүүлөр улуп ыйлайт.

Кыдырып шаар ичин кара көпөлөк,
Кор кылып желдеттердин көзүн көзөп,
Адамдын канына мас мырзаларды
Муунтуп жүрөктөрүн бурап өтөт".

Ошентип, чала болот... Булунушсун!
Күнү өчүп, бактысыздык түнү түшсүн!
Андагы Шиллер аттуу немец аял,
Пушкиндин арбагына күлгөнү үчүн!

25/XII 1944

Койсары

НЕГЕ КЕЧИГЕТ

(1942-жылдын жазына)

Эсимде… Бир жолу эмес, нечен ирет
Бул айда тоо боорунан гүл терчү элек.
А быйыл… күн жылыбайт, жер тегиз кар,
Шумдук ай, неге мынча жаз кечигет?

Алда эмне? Алмаштырып сан кылымды,
Өзгөрбөй келе берип ар бир жылы,
Же биздин каршы келип бактыбызга,
Алсырап, жол жүрө албай чарчадыбы?

Анда эмне? Жашообуздун негизгиси,
Келатып бир кырсыкка кезиктиби?
Болбосо, үйү алдында гүлдөрү аз деп,
Же бизге таарынуунун белгисиби?

Эл жүдөп, жан жаныбар арыктады,
Сулуу жаз, бул кандайча сагынтканы?
Болбосо, ак иреңи сары болуп,
Байкоосуз катуу ооруга чалдыкканбы?

Жок жаным, чарчабаган, таарынбаган…
Жогорку үч себеп тең бирдей жалган.
Эмесе кечигүүнүн чын себеби:
Немецтин уулуу огунан жараланган.

Күн нурлуу кайгы билбейт, күлүп чыгат,
Бир күндө биздин колдон жаз айыгат,
Андан соң жарасы үчүн кек албай бар,
Күнөкөр, алда кандай айла табат?

28/XII 1944

Койсары

ТАБЫЯТ МЕНЕН МУЗЫКА

Өмүр кең, солор гүлдөр… өчөр, жанар,
Бат карып, бат эскирип, бат жаңырар,
Эмес: бул дүйнөгө туулуу менен
Кайрадан, ар адамдын өлмөйү бар.

Өлүм ак, пейли сараң, көңүлү тар,
Күчү жок, бирок мени коркута алар!
Себеби: мен өлгөндө ордум басат,
Менден соо, менден жакшы, акылдуулар!

Кубанам, туулуп-өскөн заманыма,
Барабар бир сагаты, бир кылымга!
Урабас менин дагы кирпичим бар,
Көз жеткис анын чымыр катарында.

Курбума, ини-агама рахмат айтам,
Биз чын эр, бул турмушка жашап-кайткан,
Кан төккөн зор майдандын жыйынтыгы
Мынакей түбөлүккө улуу майрам.

Бул бүтсүн, айтар сөзүм төмөнкүдөй,
Анчалык орчундуу эмес, жөпжөнөкөй:
Кантейин жазмыш күчү руксат бербейт,
Заманга иштер элем далайга өлбөй.

Ах, чиркин биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн, эртеңкиси рахаттуу!
Табият жана анын музыкасы,
Күн санап, кандай сулуу, кандай шаттуу!

Ах, дүйнө, биздин күндөр кандай таттуу,
Бүгүндөн эртеңибиз рахаттуу!
Ушундай сонун күндө өлгөндөргө
Байкачы, кандай гана аянычтуу!..

27/XII 1944

ПОКРЫШКИНГЕ

Биз кимбиз? Сен мага ага, мен сага - ини,
Баарыбыз, доорубуздун жаш жигити;
Андыктан: орус уулу болуу менен -
Жана да кыргыздын да Покрышкини!

Эл көрдү, өрт үстүндө канат кактың,
Лаачындай кайкып учуп өтүп жаттың,
Фашисттин жылдыздарын түшүрө тээп,
Гүлдөтүп, көктө эркиндик салтанатын!

Сүттөн нак, ажалдан курч, сенин эркиң,
Үч эмес жүз мертебе баатыр дешсин!
Бир гана, биздин гана өлкөдө эмес!
Баатыры биздин жалпы планеттин!

Адамсың көп кары эмес, өмүр - жашың,
Бирок да, сен биздерден башкачасың.
Анткени - уйкуң жерде болгон менен,
Асманда сенин ичер тамак-ашың.

Бул дагы аз, жерден, көктөн жоону жеңмек,
Адамды акылдан да бийлөө керек!
Андыктан: Гете, Гейне, Шиллер менен
Сага окшоп, бетме-бетке чыккым келет!

Сүттөн нак, ажалдан курч, сенин эркиң,
Үч эмес, жүз мертебе баатыр дешсин!
Бир гана, биздин гана, өлкөдө эмес,
Баатыры - биздин жалпы планеттин!

27/XII 1944

КҮЗГҮГӨ КАРАНГАН ЖЕҢЕМЕ

Жеңекем таш күзгүдөн жүзүн карайт,
Кулпурган кундуз чачын кайра тарайт,
Суйкайып, күлүмсүрөп кашын серпип,
Түлкүдөй көлөкөсүн тамашалайт.

Көңүлү жай, эч жеринде кемтик жоктой,
Ичинде, менден сулуу ким деген ой.
Лыпылдап ары кетет, кайра келет,
Тик така, жибек көйнөк, орточо бой.

Коюлап жука жаккан кызылдарын
Таратып, көз астында упа тагын,
Ошентип, боек айбын тегиз көрдү,
Көргөн жок, бирок бетте бырыштарын.

Себеби: адам өзүн өзү алдайт,
Андыктан карылыгын мойнуна албайт.
Жер тозот, тулпар карыйт, учкул талыйт,
Бирок да аял көңлү эч картайбайт.

Сулуулар капа болор мындай деш кe,
Айтайын ак сөзүмдү мен да сизге,
Чынында, биз да андайдан алыс эмес,
Ар дайым эркек кургур он сегизде.

29/XII 1944

Койсары

БҮКӨН

Бүкөнтай, бучук мурун үч жашар кыз,
Бир күндө жүз жыгылып, жүз басар кыз.

Аз ыйлайт, борс-борс күлөт, көп да күлбөйт,
Кемпирден токсондогу таза сүйлөйт.

Кыргыз да... ачырканбай кымыз ичет,
Кучактап уктап калат бир жилик эт.

Ар убак абалары "ырдап кой" дейт,
Бүкөнтай көздү жумуп ырдап кирет:

"Сагындым, атакемай келсе экен - дейт,
Ал жеңип, тилегимди берсе экен" - дейт.

Карылар муну укканда жым болушат,
Көзүнөн жаш чуурутушуп бурчак-бурчак.

Анткени - үч жыл болду кабар келген,
"Палан күн... палан жерде өлдү"...деген

Эл үчүн каза таап жоо огунан,
Бүкөндүн атаксси кайтпай калган.

Бирок да бардык айыл жакшы көрөт,
Бүкөндүн - эркелетчү атасы көп.

31/XII 1944

Койсары

...ВАГА

Кадырың кымбат мен үчүн,
Сендейди мен таппасмын,
Кийинки жазган катыңда
Ыраактап кеттиң деп жаздың.

Амандык барда сүйгөнүм,
Жер үстү жакын, аным чын,
Канча чакырым болсо да,
Ыраагы жок жарыктын.

Түбөлүк түнгө айланса
Жарыкта жыргап жүргөн чак,
Биз ошондо каларбыз
Сан жеткис чакырым ыраактап.

2/I 1945

Койсары

КАТЫҢА ЖООП

Жактырбадым, курбум, жазган катыңды,
Курбум дедим, элге айтпадым атыңды.
"Алым жаман, ооруп калдым сага окшоп"
Деген сөзүң капалантты акынды.

Сен неге үчүн өз өзүңөн кирдейсиң,
Оору - соо деп, мени экиге иргейсиң?
Сен неге үчүн оору экеним унутуп,
Ооруп жатып ыр жазганым билбейсиң?

Сен неге үчүн бошоң тартып кирдейсиң,
"Мен сендей" деп мени алсызга иргейсиң?
Аалам алпы Шекспирдей күч менен
Ооруп жатып сүйлөшкөнүм билбейсиң?

3/I 1945

Койсары

АДИЛДИКТИН КУШУ

Акындар акылмандар исчен-исчен,
Таба албай арман менен өтүп кеткен.
Өзү эмес, канатынын жалгыз талы
Бааласа миллион элге бир баа келген.
Күндөн чоң, суудан таза, жерден баатыр
Ак кушу адилеттин кайда экен?

Мен билем кайда экенин сонун жайда,
Ал эмес Америка, Европада.
Жасалган акак таштан бир күмбөз бар,
Эң күчтүү, эң сулуу шаар Москвада.
Мына ошол күмбөздөгү тынч уктаган
Укмуштуу улуу адамдын оң колунда.

Кайгы жеп караңгылап жарык дүйнө,
Ал адам деми бүтүп өлөрүндө,
Ме, ал деп өз колунан берип кеткен,
Ишенип өз жанындай сүйгөнүнө.
Ошондон ушул күнгө турак жайы
Уясы адилдиктин төркү үйүндө.

Сый көрүп, кадыр көрүп эркин уктап,
Чындыктын калыстыктын балын уурттап,
Толтуруп үйдүн ичин адилдикке,
Силкинип боюн тарап убак убак.
Кант салган чайын ичип ал кишинин,
Нанын жеп, аалам кезип учуп чыгат.

Ал учат ай үстүндө, күн астында,
Каухардай көп жылдыздын арасында.

Жер шарын топтой ойноп чимирилтип,
Шаңкылдап шаңшып ырдап анда-санда.
Өзүнүн талбас канат балапанын
Замандан замандарга таратууга.

6/I 1945

Койсары

УЧКУЧ КУУСУ

Учтуң, учкуч,
Жасап укмуш.
Сен учканда
Карап туш-туш
Санаа жетпей,
Караандабай
Шумкар куш,
Аай, карандабай,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман,
Сенин балаң
Айландырып
Самолетту
Бураган,
Беттешкенде
Бетке келбей,
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан
Сенин балаң
Бай, бай, бай.

2.

Булут жиреп,
Жапырт кирет.
Өнөр жасап,
Чимирилет.
Ата мекен
Болуп бекем
Тынчтык өмүр
Сүрсүн деп.
Ай, бек турсун деп,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман,
Сенин балаң
Айландырып
Самолетту
Бураган.
Беттешкенде
Чыдай албай
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан
Сенин балаң,
Бай-бай, бай!...

Учсун учкуч,
Жасап укмуш!
Жадырасын
Биздин турмуш!
Жаркылдасын,
Оюн салсын

**

Болот куш.
Ай оюн салсын,
Бай, бай, бай,
Ээй, заман
Сенин балаң
Айландырып
Самолстту
Бураган.

Беттешкендс
Беткс келбей,
Ажал-душман
Бырын-чырын
Кулаган.
Ээй, заман
Кандай кыраан
Сенин балаң
Бай, бай, бай.

12/I 1945

Койсары

КӨТӨРҮҮ ЫРЫ

Тулку чоюн бейм,
Оор көрүнөт,
Он бир жигиттин
Тери төгүлөт.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Жерден былк этпейт,
Жеткил көрүнөт,
Жети жигиттин
Тери төгүлөт.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Кана жабыла
Бирден алабыз,
Агын дайрага
Өткөөл салабыз,
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Кана, жабыла
Бирден алабыз,
Бузуп тоолорду
Канал салабыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Көлдү курчатып,
Жолдор салабыз,
Салган жолдорду
Келип караңыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

Айран таң калып,
Тынбай караңыз,
Заман чоюнун,
Жерден алабыз.
Көтөр, көтөр оп!
Көтөр, көтөр оп!

12/I 1945

Койсары

ТОСУП АЛУУ

(Кыздын ыры)

Паровоз келет үн салып,
Калдыр, күлдүр күү чалып,
Физкультурник кыз келет,
Биз тосолу гүл алып.
Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз келет,
Москвага кубанып.
Кабар берип айлына,
Айылын таң калтырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,
Ак куу канат талдырып
Ак куу канат талдырып.

Паровоз келет жакындап,
Көз айнеги жаркылдап,
Мен мындамын Күкүш деп,
Биздин Бүбүш чакырат.
Жүрү тосолу гүл алып,
Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз келет,
Улуу оруска кубанып,
Кабар берип колхозго,
Колхозго таң калтырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,
Ак куу канат талдырып
Ак куу канат талдырып.

Паровоз токтойт бууланып,
Эр көөдөнү сууланып,
Физкультурник кыз түшөт,
Биз тосолу гүл алып,
Айбат гүл алып,
Айбат гүл алып.

Физкультурник кыз түшөт,
Кубанып да нурданып,
Кабар берип кыштакка
Кыштагын таң калтырып,
Физкультурник келет деп,
Сүйүнчүгө учуруп,
Ак куу канат талдырып.
Ак куу канат талдырып.

12/1 1945
Койсары

КАЙДА БАРСАМ ЭСИМДЕ

Кайда барсам эсимде
Көлдүн кызыл кыздары.
Каттапшай коюп далайга,
Көңүлүм жаман сыздады.

Кызыл кыздар көлдө экен,
Кыялын эстеп сагынам.
Барайын деп баралбайм,
Базар сайын камынам.

Кантейин жалжал кара көз,
Жүрөккө сага илинтти.
Кыз кызылын тандаган
Мен чүйдүн куба жигити.

13/1 1945
Койсары

ЗАМАНА

Замана! Эгерде сен баркыт болсоң,
Анда мен күрмө кылып киер элем.
Тундуруп барлык бүткөн лазатыңды
Боорума седеп кылып тигер элем.
Замана! Эгерде сен гармонь болсоң,
Маржандай беренеңди басар элем.
Сүйүүнүн тунук, таттуу көз жаштарын
Бакчама фонтан кылып чачар элем.
Замана! Эгерде сен вино болсоң,
Анда мен түгөткүчө жутар элем.
Турмуштун күрөш-талаш кумарында
Кетирген көп айыбымды утар элем.
Замана! Сен башкасың, бул үчөөнөн,
Эң зор күч, жакшы элессиң, баарыга тең.
Эр жүрөк баатыр минген буудандайсың,
Такасы ташка тийип жарк-журк эткен.

12/I 1945

Койсары

ЖИГИТТЕРДИН ҮЛПӨТ ЫРЫ

Достор!
Дос десем, баарың доссуң, менин калкым,
Дал бүгүн "Жеңиш күнү" көңүл жаркын,
Турмуштун: тоо-токою, агын суусу -
Бир башка, бүгүнкү күн: кооз, салкын,
Эмесе кең үлпөткө, кел жигиттер,
Бир бирден бокалыңды колуңа алгын:
Жеңиш,
Таалай,
Бакыт үчүн
Тынбай,
Тынбай,
Тартып калгын.

Достор!
Дос десем, баарың доссуң, менин журтум,
Жаңырды "жаңы жылың" кийин, кулпун
Өмүрдүн: тоо-токою, агын суусу -
Биз менен: ырдайт, бийлейт, ана уккун.
Эмесе кең үлпөткө, ел жигиттер,
Мынакей баарыңарга бокал сундум:
Тынчтык,
Ырыс,
Таалай үчүн
Тынбай,
Тынбай,
Тынбай жуткун.

Достор!
Дос десем, баарың доссуң, менин калкым,
Сыйлайлы, кадырлайлы, заман баркын,
Ырдайлы ата Ленин акылманды,
Даанышман, улуу көсөм заман алпын;
Эмесе кең үлпөткө, ел жигиттер,
Жабыла бокалыңды колуңа алгын;
Биздин
Ак тилектен
Кайрат,
Кубат,
Өмүр алсын,
Тынбай,
Тынбай,
Тартып калгын.

13/1 1945

Койсары

ОСУЯТ

Кыялы комуз миң кылдуу,
Чертилсе комуз көп сырдуу.
Өмүрдүн өзү сыяктуу,
Жумшак, таттуу, жыпжылуу.

Карап турсаң укмуштуу,
Бирде кичүү, бирде улуу,
Бирде бала мүнөздүү,
Бирде чексиз акылдуу.

Токтоо, кылдат, сабырлуу,
Кээде ак көңүл, кээде куу.
Көйрөң, жеңил, шашкалак,
Билүү кыйын кандай бу?

Күлкү майрам кызыктуу,
Өмүрү талаш ызы-чуу.
Түшүнгүн муну, түшүнгүн,
Акынга чыксаң жаш сулуу.

15/I 1945

Койсары

ГИТАР КҮҮСҮ

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдү ачып,
Ой-кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

Жарыктан, караңгылык сагаты узун,
Көз талып окуй албайм, жазмак турсун.
Көңүлсүз жалгыздыктын төшөгүндө
Зеригем кармай албай уйку кушун.

Бул минут, коңур үндүн таза үндүүсү,
Көп элде кыз тоюнун сүйкүмдүүсү,
Мен ашык татар келин бөлмөсүнөн
Угулат кулагыма гитар күүсү.

Колу ойноп анын назик кылдарына,
Ырлары эми жаңы кызыганда,
Токтотот, напсиң күйгөн жигит эрки
Аз күлүп, чоп-чоп этип өпкөн гана.

Мейли өпсө, айла барбы ашыктарга,
Кой дебейм, ошент дебейм мен аларга.
Келиндин алдашына табам канат,
Басылдың, бирок бекер, ах, гитара.

Түн суук, кыш ышкырат үйлөрдүачып,
Ой кырга дубана албас күмүш чачып,
Ыйлатат, урат, ойнойт, ыза кылат,
Жыргалдуу жазды алыска ала качып.

16/I 1945

Койсары

АККУУНУН КӨРДҮМ УЧКАНЫН

Күн батып, күн баткан жак кызгылт тартып,
Ысык-Көл кызгылт нурга жүзүн арчып,
Кылкылдап кылаа тарткан берки өйүздө
Кыш күнүжалгыз басып келе жатып.

Мен көрдүм көп ак куунун учкандарын,
Куш атар мылтыгымды колума алдым.
Карасам жан-жагымды огум бүткөн,
Кантейин бирин атып кала албадым.

Чын эле, жаштык өмүр аткан окпу,
Чын эле жаштык чиркин жанган отпу?
Ок болсо кур калтырып азыркыдай
Жаштык кез, текке атылып кеткен жокпу?

Эгерде жаштык текке атылбаса,
Замандын туура койгон талабына,
Татырлык жана элимди кубантарлык
Ак куудай канаттуу ырым кана, кана?

20/1 1945

Койсары

МУЗЫКА

Жумшак, кенен,
Таттуу, терең.

Шаттуу, муңдуу,
Салкын, жылуу,

Коңур, көркөм,
Ыйсыз, өскөн,

Таза, тунук,
Дайым - сылык.

Адил, алым,
Салты - намыс,

Күчтүү, балбан,
Күчөп жанган.

Сөздөн өткүр,
Ырдан жеңил.

Бир баатыр бар,
Сурасаңар.

Ал музыка,
Музыка.

21/1 1945

Койсары

КЫЛЫМДАР

Ай батат, жылдар өтөт, зуулап бат-бат,
Жебедей кароолуна тийип шак-шак.
Түгөнгүс эртеңкинин эшиктерин
Китептин барагындай ачып шарт-шарт.
Жортуулдан жолдуу кайткан жигиттердей,
Өмүрлөр муңду тепсеп күлөт шат-шат.
Кылымдар кыз эскирткен шайыга окшоп,
Кайдадыр желп-желп этип калып жатат.
О кайда, мынча алкынып жулунасың,
Тоо-ташка азоо тайдай урунасың,
Соң-Көлдүн колго түшпөс кундузундай
Жылтылдап кызыктырып кубуласың.
Кул болуп адамзаттын бийлиги үчүн,
Кош миздүү канжар болуп суурулаcың.
Заманга токсон тогуз өнөр жасап,
Жүзүндө кайра эндеп тууласың.

29/1 1945
Койсары

АКАДЕМИК СКРЯБИНГЕ

Алтын мүнөз айланайын карыя.
Асыл журтка ак эмгегиң жарыя;
Адамзатта түрлүү сапат, түрлүү баа,
Биз бир тамчы, сен чалкыган дарыя.
Андай болсо сен өз атам, өз бабам
Өз деңизим, түбү терең дарыя,
Кыргыз эли жана кыргыз илими
Көктөсүн деп дарыяңдан суу жаям.

29/1 1945
Койсары

РОССИЯ

Эй, Россия, Россия, бир боор энем!
Мен өңдүү тоо кушуна койнуң кенен,
Чын сөздү туура айтуудан таймана албайм,
Биз элбиз, биз кишибиз - сени менен.
31/1 1945
Койсары

СҮЙБӨЙМ СЕНИ

Сүйбөйм сени: түбөлүккө муздадым,
Бирок анын себептерин билбеймин,
Жаз чыкканда терезеңди каккылап,
Бай төшөктүү жакшы үйүңө кирбеймин.

Бала, жардан, бир туугандан артыкча,
Бул дүйнөдө сүйгөнүм бар жапжалгыз,
Билген билер, анын жанга ысыгын,
Биздер гана жыргап кумар тартарбыз.

Анын эмне? Өлбөй турган жакшы ырлар,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Күчү кетип талыкшыган күндөрдө
Эр азамат ичe турган мүрөк суу.

Ырас, курбум, ырастыгын ким билбейт,
Бул турмуштун ырлары бар укмуштуу,
Жанга кубат керек болгон күндөрдө
Эстүү жигит ичe турган дары суу.

31/I 1945

Койсары

ЖАШТЫККА

Күнөөсү жок махаббаттай мөлмүлдөп,
Жаштык менден өмүрлүккө бөлүнөт.
Эң акыркы ажырашуу элеси
Өз баламдан ысыгыраак көрүнөт.

Кетти, кетти, жибек боосун чече албайм,
Кечкен сууну, кайра экинчи кече албайм.
Учкан куштай суу шарындай жаштыкты
Самолет минип кууган менен жете албайм.

1/II 1945

Койсары

ЫСЫК-КӨЛ

Жаш белем…
Тентек белем… Ысык-Көлүм,
Ойноткон толкунуна каз, өрдөгүн,
Жаз күнү, Күн батарда карап турсаң,
Уялчак кызды өпкөндөй сергийт көңлүң.

Шок белем,
Ойнок белем, Ысык-Көлүм,
Кубанган, кубалатып өзүнө өзүн…
Кечинде жалгыз келип карап турсаң,
Жуткандай жайлоо желин, сергийт көңлүң.

Жараган
Күлүккө окшоп көп жол басып,
Бүркүттөй, нечен бийик зоолор ашып,
Кымыздай чөйчөгүнөн сапырылып,
Жаштыктай күр-шар этет көбүк чачып,

Ак шуру
Күмүш алкак тоо кызындай
Шарактайт, жорго минип мени карай.
Шарп этип, чала-була, тийип кетип,
Тартылат кайра артына, уялгандай…

Көл тынчыйт…
Толкундары тарап-тарап…
Бизге окшоп, согушу жок күндө самап,
Эртеңки ыракаттуу келечекке,
Турмуштун дал өзүндөй тунук карап.

Ар кандай
Күн батарда көл укмуштуу,
Кандайдыр жана салкын мындагы уу-чуу…
Кечеги өтүп кеткен балалыктай,
Аралдын ар жагына сүзгөн аккуу.

Жараган
Күлүккө окшоп көп жол басып,
Бүркүттөй, нечен бийик зоолор ашып,
Кымыздай чөйчөгүнөн сапырылып,
Жаштыктай күр-шар этет көбүк чачып.

4/II 1945

Койсары

ЖАЛЖАЛЫМ ОЙ

Балыкчы көлдүн башы экен,
Бозоргон адыр, таш экен,
Таш болсо да бул жердин
Кыздары сулуу наз экен.
Наздыгына мас болуп,
Ой, жалжалым ой,
Бир жүрөр күнүм аз экен.

Пароход келет бир убак,
Болжолу чукул аз турат.
Каркылдап каздай кайрылат,
Жеңил кол жигит маш бурап,
Кайыр кош жаным дегенче,
Ой, жалжалым ой,
Сен жээкте калдың кол булгап.

Асманда жылдыз бириндейт,
Арбыган жолум билинбейт,
Капитан келип жаныма,
Каютаңа киргин дейт.
Кирген менен неге опо -
Ой, жалжалым ой,
Бир минут көзүм илинбейт.

Толкун жок, жымжырт эки жак,
Чырпыкты жактан от чыгат.
Ошондой жанган от тура,
Ойноп бир күлгөн жаштык чак
Ойго да кайдан келиптир,
Ой, жалжалым ой,
Айрылып минтип олтурмак.

Сен болсоң алма сабагы,
Мен болсом күздүн шамалы.
Сен болсоң айдын жамалы,
Мен болсом көлдүн чабагы.
Кайрылып эсен көргүчө -
Ой, жалжалым ой,
Замандан бакыт табалы.

4/II 1945

Койсары

ЖАКШЫ КИТЕП

Өмүрдүн жан шериги жакшы китеп,
Жаш жүрөк жалындаган жолун тиктеп.
Китепте не кааласаң бардыгы бар,
Эрикпей карап чыксаң таамай издеп.

Акылга жакшы китеп акыл салар,
Кыялдын жаман жагын тартып алар.
Өзүңдү өзүңө айтпай кайра жасап,
Сен ачкан колдоруңа канааттанар.

Ардактуу ага инилер, жан курбулар,
Жаңы өскөн, жайдары ачык, жаш муундар.
Силерге айта турган сөзүм ушул,
Ар дайым китеп менен дос болуңар.

5/II 1945
Койсары

КАЙЫҢДЫ

Калды, калды Кайыңды айлым ыраактап,
Мен калтардай алыс кеттим кылактап.
Мүрү түшкөн жетим куштун канатын
Айыктырган сууларыңа ыракмат.

Кеткен жолум, күндүк эмес айчылык,
Ошондуктан бир барбадым кайрылып.
Чолоо тийбей, боорум, калам экөөбүз
Өскөн айыл, тууган жерден айрыдык.

Же эр болбой, сан жигитти башкарып,
Же мен болбой, күйгөн оттой таш каарып,
Баркын билбей, жаным, калам экөөбүз
Бир боор эже, агаларды таштадык.

Неге унуттум ууз таза күндөрдү,
Кылтак менен кыргый тутуп күлгөндү,
Эне-атадан, туутан достон иши жок
Таштан белем Алыкулдун жүрөгү.

Жок туура эмес, кайда барсам - айлым бар,
Мага эне - казак, кыргыз, орустар.
Ким өмүрдө, кан кечишсе биз менен,
Ошол болот мага курдаш, мага жар.

Эстейм сени, Кайынды айлым сагынам,
Барбайм сага, сагынганда не кылам.
Бул турмушта мен атылган күлүк ок,
Дениз, дайра, тоодон өтүп жарылам.

Учам алыс, арышым бек чоюлбайт,
Такам болот, тамандарым оюлбайт.
Тирүү жаным буюрбаган сыяктуу
Мен өлгөндө сөөгүм сага коюлбайт.

5/II 1945

Койсары

АКЫН

Акындын акын деген акыны бар,
Ар башка акындын да ар кылы бар,
Ардактап эл сыйлаган жакшы акындын
Ай жамал, алтын ширс акылы бар.

Шыңгырак шылдыр дабыш агымы бар,
Өмүргө жай, кыш бирдей жагымы бар,
Кыйналбай жазып салган сөздөрүнүн
Көрүнбөй жанып турган жалыны бар.

6/II 1945

Койсары

ООРУЛУУ АКЫН

Оорулуу акын,
Ойго жакын,
Ооруп алсыз олтурат.
Акын, акын,
Акын баркын -
Өлүм билбей кол сунат.

Оорулуу акын,
Сөздөрү алтын,
Алсыз, жалгыз олтурат.
Кантсин акын,
Ак кагаздын
Бетин ырга толтурат.

Оорулуу акын,
Өмүр артын
Каламына калтырат,
Билген достор,

Жан жолдоштор,
Эстесин деп бир убак.

Оорулуу акын,
Соолук баркын,
Эми билип тамшанат.
Кимдер келет,
Кимдер кетет,
Келүүчүгө из калат.

Оорулуу акын,
Ойлоп баккын,
Бизден журтка не калат?
Биз өлөрбүз,
Бирок өчпөс -
Жазган ырлар төрт сабак.

Заман калыс,
Эрдик, намыс,
Керек болор,
Берели.
Жан бүткөнчө -
Кадырлайлы,
Ата менен энени.

6/II 1945
Койсары

АДАМЗАТ

Мүрөктүн суусу жөн суулардай шылдырлап,
Агып жатса мал кечпес жашыл аралда:
Көк арчадай өңдөн азбас болсун деп,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга.

Мүрөктүн суусун ичирейин дегеним:
Адам деген картайгыч тура бечара.

Замзамдын суусу кайнар суудай шарактап,
Ташып жатса куш жетпе албас ыраакта:
Эти калың пилдей күчтүү болсун деп,
Бүт агымын бурар элем адамга.

Замзамдын суусун агызайын дегеним:
Адам деген чарчагыч тура бечара.

Олуя табып, улукман акс дарысы
Жазгы гүлдөй тепселип жатса талаада:
Жүрөк оору, өпкө оорунун сообу үчүн,
Өзүм ичпей, ичирер элем адамга:

Дары чөптү ичирсийин дегеним:
Адам деген оорукчан тура бечара

Ак шайы көйнөк, күмүш кемер сыяктуу,
Адамдын жаны сатылып турса базарда:
Дагы жыргап, дагы жашап көрсүн деп,
Өзүм албай берер элем адамга:

Жандарына жан кошоюн дегеним:
Адам деген көп өлгүч тура бечара.

Кызыл топу, шуру, бермет сыяктуу
Бала өмүрү, сатылып турса калаада,
Катуу күйүт, кайгы зардын дарты үчүн,
Өзүм албай, ал дээр элем адамга.

Бала өмүрүн алсын деген себебим:
Адам деген баласаак тура бечара

Мейличи, мени, жаман көргөн бирөөнүн -
"Жан алгыч келип, жанын сууруп аларда"
Эгер чиркин, экөө болсо жүрөгүм,
Берер элем, бирин ошол адамга.

Мен сыяктуу жакшылыкка март эмес,
Адам деген өзүм дейт тура бечара!

7/II 1945

КАЛАМГА

Сен жолдошум, кен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп, издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

Чырагымсың, айсыз түндө адашпайм,
Ынагымсың, жан чыкканча тарашпайм.
Дүркүрөгөн дөөлөтүмсүң каламым...
Вашингтон долларына алмашпайм.

Командириң - эл намысы, эл анты,
Сага ишенип курч куралын карматты.
Ошондуктан, өрт аралап бараткан -
Сен доорумдун танка минген солдаты.

Заман күчтүү, күч чак келбейт алдына,
Заман дайра, аккан катуу агымга.
Бул турмушта: нечен кыйын жол бастык,
Дагы кыйын жолдор жатат алдыда.

Эгер өлкөм керек десе биз белен,
Эл эрки үчүн, туулганбыз энеден,
Жүрөгү чоң баатырларбыз бактылуу -
Жер шарынын азаттыгын ээлеген.

Мына ушундай улуу жолдо баратып,
Кезек менен күндөр батып, таң атып.
Күтүлбөгөн бир мезгилде, түбөлүк -
Эгер өлүм, мени кетсе уктатып:

Ошол замат, арта салып мойнуңа,
Тез чуркап жет, кең өрөөндүн оюна.
Көп ыйлабай, капаланбай көөмп кой,
Ысык-Көлдүн толкун чачкан боюна.

Көл шарпылдап толкундарын таратсын,
Толкундары мени карай баратсын.
Жүр көрөлү: кыргыздын бир акыны
Укап жатат… уктап жатат, деп айтсын…

Биздин турмуш, биздин кылым эң кызык,
Октор гана оюн кылган жол сызып,
Ок күчүнөн жеңип алган өмүрлөр,
Чындыгында эң бир ширин, эң ысык.

Сен жолдошум, сен кубатым, сен бактым,
Ашык болуп издеп жүрүп мен таптым.
Колуктумдан мурда сүйүп өзүңдү,
Өз жанымдын жармысынан жараттым.

8/II 1945

Койсары

КУРДАШТЫК СӨЗҮМ

Жарашпас ичи тарлык азаматка,
Тар болбо, тардык жаман тирүү чакта.
Арамдык, кытмар кыял, көрө албастык,
Өзүңдү өйдөлөтпөй тартар артка.

Жакшынын жакшы жагын бөлө билгин
Жамандын жакшы жагын көрө билгин.
Эр жигит бекер келип, бекер кетпейт,
Таштаба экен го деп бири - миңдин.

Ар куштун алсам деген талабы бар,
Ар аттын чыксам деген кадамы бар.
Курдаштар өзүңдү өзүң сыйлай билгин,
Ар жандын мактай турган тарабы бар.

Эр жигит бирде жанар, бирде азар,
Деңиздей кээде кемип, кээде ташар.
Адамдын адам болор жан жөлөгү,
Унутпас, азган жигит, салсаң назар.

Кызыктуу баарыга тең өмүр өтөр,
Бирок да эстен кетпес жакшы сөздөр,
Суу жеткен балбан кучак бай теректей
Жигитти сөз семиртер, сөз көгөртөр.

Эң калыс, эң адилет улуу заман,
Энсдей баарыга тең көңүл салган.
Менсинип эч нерсени жактырбаган
Жок эмес арсыз адам, алсыз адам.

11/II 1945
Койсары

СУЛУУГА

Кош, жан эркем, кош дейсиң деп таарынба,
Мени күтпө, мени эстебе, сагынба.
Жаш кездердей ынак сүйүү жок экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Кош сүйгөнүм, коштошордо жалынба,
Сен жакшы элең мен сүйө элек чагыңда,

Ак сүйүүдөн көңүл калуу көп экен,
Отуз жаштын улам аркы жагында.

Сен бир кептер боз шумкарын түнөткөн,
Унутулган учар замат түнөктөн.
Сүйүү деген - сүйүү эмес эринден,
Сүйүү деген - от чачышуу жүрөктөн.

Сен бир бакча миваларың келишкен,
Мен жүргүнчү ооз тийген жемиштен,
Сүйүү деген - сүйүү эмес бетинден,
Сүйүү деген - сузуп өтүү деңизден.

Сен бир жүзүм бышып турган мына бу,
Арманда эмес, бирок сенден кур калуу,
Сүйүү деген ырдоо эмес балууртап,
Сүйүү деген сүйүү уусуна ууланууу.

Таттуусуңар, ачуусуңар сулуулар,
Алдайсыңар бизди опоңой кургурлар,
Канча болсо сенин жибек көйнөгүң
Дал ошончо жүрөгүңдө сүйүү бар.

Бирок менин махабатым бир гана,
Бирок ал жок, эгер болсо ал гана?
Мага ишенбе, элес кылып бардыгын,
Күлүп жүрөм өзүңө окшоп алдана.

12/II 1945
Койсары

БИРИНЧИ ДЕПУТАТ

Колхоздо мол түшүмчүл адамдар бар,
Заводдо жаңы өнөрлүү балбандар бар,
Илимге, искусство, техникага -
Кошумча акылдарын салгандар бар.
Маршалдар, генералдар жана башка
Өлкөмдө нечен асыл адамдар бар.

Дем кошуп бул эрлердин эмгегине,
Урматтап улуу сыйлык деңгелине,
Шайлайлы добуш берип, өкүл кылып,
СССР Жогорку Улуу Советине.
Дүңгүрөп депутаттык даңкы чыгып,
Сыналсын бүткүл совет элдерине.

Мекендин эмгек сүйгөн уул-кыздары
Ааламды солкулдаткан баатырлары.
Инженер, академик ойлоп тапкыч,
Мугалим, чебер артист, акындары,
Шайлоодо эң биринчи добушту алсын,
Элимдин ушул өңдүү асылдары.

14/II 1945

Койсары

ЗАМАНДАШЫМА

Жашыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Жакшы өмүрдүн жарашыгы биз элек.
Жаштык күндүн ар бир соккон сагаты,
Жаш сүйүүдөй койнубузда эркелеп.
Кызыл-ала жагоо тагып желбиреп,
Кызык күндүн кызыктары биз элек,
Кымбат күндүн ар бир соккон сагаты,
Кыз баладай койнубузда эркелеп.

Жашоо эркине жаратылып бир ирет,
Карап көрсөң кандай эмгек кылдым деп:
Кайран күндөр бекер кеткен экен деп,
Ойлоп-ойлоп өкүнөрүң ким билет?...
Сонун күнгө жаратылып бир ирет,
Санап көрсөң кандай эмгек кылдым деп.
Сайран өмүр текке кеткен экен деп,
Самап-самап сагынарын ким билет?

Кеткен кемтик жакшы ыр менен жетилет,
Андай болсо, көп кечикпей кууп жет.
Доорубузга каухар чачып калалы,
Алдыбызда канча күн бар ким билет?

Жаштык айып таттуу ыр менен жетилет.
Андай болсо, көп кечикпей куут жет.
Заманага жыпар төгүп калалы,
Дагы канча жашоо калды ким билет?

14/II 1945

Койсары

АДАМГА

Адамды адам меймандап,
Сыйлайт экенсиң,
Жакын жолдош-жорону
Жыйнайт экенсиң,
Жакшы тилек ак ишти
Кыйбайт экенсиң,
Ак дасторкон үстүндө
Чын нист менен досунду
Жегин муну, ичкин деп,
Кыйнайт экенсиң,
Ошентсең да өмүргө
Сыйбайт экенсиң,
Кара жердин түбүнө
Бириңди бириң жашырып,
Ыйлайт экенсиң.

16/II 1945

Койсары

САЛЮТ

Душмандын сындыра атып күнүн, айын
Эр Маскөө күндө салют берген сайын,
Тынчтык күн улам бери келе жатат.
Жоодурап күлгөнүнөн кагылайын.

Айбандын ойрон кылып жаткан жайын,
Берлинге улам жакын калган сайын
Бакыт күн, биздин үйгө келе жатат,
Бакыбат мүнөзүнөн кагылайын.

Өпкүлөп бул жылдагы сулуу жазды,
Өрчүгөн салют үнү көңүл ачты,
Кончудай биздин салкын калаабызга,
Жыргалдын учуп кеткен карлыгачы.

Куттуктап гүлдүү жайды үстүдөгү,
Кубантат салюттун зор дүңгүрөгү.
Айланат өлкөбүздүн асманында,
Ырыстын алып кеткен көгүчкөнү.

Кайтарып жаш өмүрдү күлүп өскөн,
Элинен алкыш алат улуу көсөм.
Тынчтык күн сени менен кучакташып,
Көзүмдөн жаш көлдөтүп көрүшпөсөм.

18/II 1945

Койсары

ҮЛПӨТ ЫРЫ

Жакын түшүп катюша огу чачырап,
Чоң Берлиндин каалгасы качырап,
Биз жетишкен жеңиштерге сүйүнүп,
Бизге кел деп, күндө бир үй чакырат.

Үлпөт берип улуу менен кичүүгө,
Банкет жасап, кадыр-көңүл билүүгө,
Бүт советтин үй-бүлөсү чогулуп,
Ха-халашып бокал кагып ичүүдө.

Жоо тобуна ок жаадырган пулемет,
Көзү жалын, каны дайра, жүрөгү от,
Улуу майрам, улуу тойдун ичинде,
Жан курдашым, Жоомартымдын орду жок.

Анын ыры, таттуу тилдүү бала эле,
Бул замандын чын сүйүктүү жары эле,
Жорголугун салыштыра келгенде,
Шырдакбектин жоргосундай бар эле.

Күүлдөгөн кош канаты бороондоп,
Байкаганга кыраан бүркүт өзү окшоп,
Бул олтурган көп курдаштын ичинде,
Кайран гана Жусубумдун орду жок.

Анын ыры шекер шербет бал эле,
Бул замандын бактылуу бир жаны эле,
Күлүктүгүн салыштыра келгенде,
Күлүктүгү Көк аладай бар эле.

Кыялы көл, талабы албуут жанган от,
Аркыраган алп кара куш өзү окшоп,
Бул олтурган теңтуштардын ичинде,
Урматтуу ага, Мукайымдын орду жок.

Анын ыры кубат эле, шаң эле,
Бул замандын жанып турган шамы эле,
Болочогун даана карай билгенге,
Толубайдын тулпарындай бар эле.

Кел ичели бокалыңды толтургун,
Жок, ал болбойт, түгөтө ичип олтургун,
Курман болгон досторду да эстейли,
Кечип өткөн бул турмуштун толкунун.

20/II 1945

Койсары

ӨЗҮМДҮН ӨСКӨН ЖЕРИМДЕН

Өз туулган жеримден
Жаңы журт, жаңы эл көрдүм.
Агыны катуу, шары күч
Ак көбүк чачкан сел көрдүм.

Өзүмдүн өскөн жеримден
Азамат көрдүм, алп көрдүм.
Баарынын жарык кабагы
Ордендүү калың калк көрдүм.

Чын эле элим ордендүү,
Карасаң, курбум, карасаң!
Ордендүү менин айланам.
Ордендүүмнин заманам.
20/II 1945
Койсары

КЕЛСЕМ ЖОКСУҢ

Келсем жоксуң... келсем жоксуң сүйгөнүм,
Сен мен үчүн, жарык айы дүйнөнүн...
Далай, мындай кыйгач түшкөн иштерге,
Кабак чытып кайгырбоону үйрөндүм.

Келсем жоксуң... келсем жоксуң жалжалым,
Текке элирттиң, тентек сүйүү кандарын...
Бакыт жолу бирде түз да, бирде ийри,
Оңдоо керек, ийри түшүп калганын.

Улам... улам... каттар жазып жалбардың,
Неге мынча мени күтүп саргардың?
Сүйүү деген, кээде паста, кээде өйдө,
Аёо керек, жерге түшүп калганын.

Мейли шоолам, жолугуулар кечиксин!
Жаз болбосо, жай-түнүндө кезиксин!
Сурап билсем, миң сүйүүгө барабар,
Жазгы айдоонун камын көрүп кетипсиң.

Ошент жаным, өзүң иштеп көрсөткүн,
Болот миздер бороздорун төшөлтсүн!
Сен өндүргөн жаз көгүнө аралаш,
Менден шайыр, менден таза жаш өссүн!

4/III 1945

Койсары

ЖЕҢЕМЕ

Жол үстүндө биздин айыл Кайыңды,
Күн кечкирип малдар бери жайылды,
Тандап минип көп жылкынын ичинен,
Жакшы көргөн жетим тору тайымды...

Ал күн экен, анчейин бир эсирме,
Учкул элем мен балапан кезимде,
Күн чыгыштан күн батышка аркырап,
Поезд менен жарышканым эсимде.

Күлүк жаштык ошондо сен кайда элең,
Күкүк учкан гүл бакчалуу жайда элең,
Замананын жыргалына мас болгон,
Ал кезекте мен да дайдай тай элем.

Он-он беш жыл зуулап өтүп арадан,
Дем алышка үйгө келсем калаадан,
Жеңем менден кайсы иштесиң, деп сурап,
Ачкыл сунуп уялыңкы караган.

Катуу тийди жүрөгүмө бул суроо,
Көңүлүмдө көрүнбөгөн миң буроо,
Өз ичимде акын болдум деп жүрсөм,
Кыйын экен мына минтип учуроо.

Жооп бербей, калп эле укпай мостойдум.
Кандай жеңе, журт аманбы деп койдум.
Мен-менмин деп керген менен боюмду,
Чындыгында жаман акын окшоймун.

Айда, чамда... шумкар канат жаркылда,
Деңиз сүзгөн крейсердей калкылда,
Кол тие элек эчен кымбат иш жатат,
Отуз жаштын тоолорунун артында.

5/III 1945

Койсары

БАЛЫКЧЫДАН ФРУНЗЕГЕ

(келиндин сөзү)

Келип кетсе кейрсенден тез буттары,
Ай, чиркин ай, укмуштуу экен учканы,
Ысык-Көлгө келип калды ээ ушинтип,
Жарыктык ай жаңы заман тулпары.

Жүр, Канымкүл, чыпта сатып алалы,
Фрунзеге ылдам кирип баралы,
Бал кошкон май, курут менен эт берип,
Кубанталы окуудагы баланы.

Жүр, Шайыркүл, шашпай түшүп алалы,
Шаарыбызга шаңдуу кирип баралы,
Сүзмө ичирип, сүрсүгөн жал жедирип,
Сүйүнтөлү сүттүү үйкулуу баланы.

Жүр, Жыпаркүл, Фрунзеге баралы,
Аралайлы атыр жытуу калааны,
Эл көрбөсө алаканды шак коюп,
Жаңы үйлөргө бир таңыркап алалы.

Көчөсүндө колтукташып жүрөлү,
Жакшы көрүп нечен укмуш түрлөрдү,
Эл жок жерде оозду ачып делдейип,
Өзүбүзчө түрткүлөшүп күлөлү.

Андан ылдай театрга баралы,
"Айчүрөктү" абдан көрүп каналы,
Ракмат деп бул замандын ээсине
Алкыш айтып урматтуу кол чабалы.

Сылык экен, сулуу экен элдери,
Таптаза экен элдин жүргөн жерлери.
Шаарлыктар маданият дейт экен
Кээсин сурап, кээсин уурдап келели.

6/III 1945

БОЗ БАЛА

(Кыргыз вальсына текст)

Борумуңдан боз бала,
Боздотпочу садага.
Боздосом да жеткирбей
Бой саласың башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм колхоз
Багында.
Жок келбейсиң
Чолооң тийбейт
Кызыл кырман
Маалында.

Жайдарыңан жаш бала
Жалынтпачы садага.
Жалынсам да жеткирбей
Жалооруйсуң, башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм өзөн
Жанында.
Жок келбейсиң
Колуң тийбейт
Кызыл кырман
Маалында.

Кыялыңан бир бала
Кыйналтпачы садага:
Кыйналсам да жеткирбей
Кызыгасың башкага.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Күтөм кампа жанында.
Жок келбейсиң,
Күткүн дейсиң
План бүткөн
Маалында.

Ой боз бала, боз бала
Ойнойлу кең заманга.
Мага да далай жалынган
Сен өңдөнгөн көп бала.
Ой боз бала,
Ой боз бала,
Бери басчы
Жаныма.
Чер таратып
Жашайлыкчы
Ушул жарык
Заманда.

4/IX 1945

Койсары

БЕШИК ЫРЫ

Алдей, алдей бөбөгүм,
Арка сүйөө жөлөгүм.
Кандуу күндө көтөрүп,
Майрам күнү төрөдүм.

Алдей, алдей ак бала,
Апакеңди кыйнаба,
Эжекең жүрөт мектепте,
Атакең жүрөт кырманда.

Алдей, алдей бөбөк жан,
Бөрүлөр жортоор ыйласаң.
Белдүү жигит болорсуң,
Бешигиңе сыйбасаң.

Алдей, алдей кыргыек,
Жаз айланып, кыш келет.
Кызыл мончок, кыйгач каш,
Кылтылдаган кыз келет.

Алдей, алдей турумтай,
Алышып ойнойт, кулун, тай.
Аркырап учат заманың,
Артынан калбай жулун тай.

Чоңоёрсуң эр жетип,
Азамат болуп, бел чечип,
Алдей айтып турарсың,
Сен да уулуңду термстип.

Кызматчы бол, акын бол,
Ар билимге жакын бол.
Андан айла болбосо,
Энтеңдеген бригад бол.

5/XII 1945

Койсары

ТЕГИРМЕН

Тегирмен, тегирмен
Тентек өскөн теңирден,
Тегеренбей тура албай
Терин төгүп элирген.

Тегирмен, тегирмен
Темир минип темингсн,
Терең алып кулачын,
Тез жүгүрүп керилген.

Тегирмен, тегирмен
Арпа, буудай кемирген,
Ак буудайдын ак нанын
Колхозчу жеп семирген.

Тегирмен, тегирмен
Күз болгондо элирген,
Ак буудайдын ак наны,
Эмгек күндүн теңинен.

5/XII 1945

Койсары

КОРУКЧУ

Коруктун башы коомай жол,
Копол ууру оомай жол.
Кыярып бышкан ак эгин,
Арам колдон аман бол.

Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Дандарың жерге түшпөсүн,
Башыңды бирөө үзбөсүн,
Бак-доолотко учкашып
Башырайган күз келсин.

Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Корукчу корук көздөсүн,
Көргөдөр мактап "сөз" десин
Атка минип аралап
Көпкөн жигит өтпөсүн.

Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Талкалап буудай тактасын,
Эң асылын тазасын.
Калаадан чыгып жыгылып
Мас жигит уктап жатпасын.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Таруулар бышып таранып,
Талыкшып боюн каранып,
Толуп турган кезинде
Таранчы келер кап алып.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Таруунун кыяр сабагын
Шыпырып кетекр дандарын
Жакшы кайтар колхоздун
Жаш жандырар тамагын.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Коноктор бышып саргарып,
Орот деп качан жарданып,
Бойго жетип турганда
Чымчыктар келер чийне алып.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Коноктун кыркар сабагын
Корукчу жакшы карагын.
Таш үстүндө колхоздун
Гүл өстүрөр тамагын.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Бош эмес бардык аңыздар,
Төмөндө коон дарбыз бар,
Бөйрөгүн оюп кетпесин
Карга деген кансыздар.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Колхоздун иши оң болсун,
Азык-түлүк мол болсун.
Жүгөрүлүү чүйлүктүн
Жүгөрүсү тоо болсун,
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Калкымдан бирөө өлбөсүн
Түк жамандык көрбөсүн.
Көп таруулу көлдүктүн
Бозосу агып көлдөсүн.
Айт, айт куу, куу!
Айт, айт куу, куу!

Коромжу болбой жакшы өссөң
Сүйүнчүңө кашка суу?

6/XII 1945
Койсары

АККАН СУУ

Ай аккан суу, аккан суу,
Шылдыр мончок таккан суу,
Сыр дайрадан чоң туруп,
Сыр аякка баткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Асман кезип шашкан суу,
Тынч деңизден кең туруп,
Бир чыныга баткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Ар пендеге жаккан суу,
Карысы да, жашы да
Кесирленип чачкан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Өмүрдүн көркүн ачкан суу,
Ошентсе да адамзат
Бир тыйынга саткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Жок жерден кошун тапкан суу,
Айбанаттын бардыгы,
Белинди кесе баскан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Жалпы ааламды баккан суу,
Ошентсе да баркы жок,
Ар кай жерде жаткан суу.

Ай аккан суу, аккан суу,
Ичинде болбой таткан суу.
Өмүрү кең, күнү жок
Бул аккан суу, кандай суу?

Ай аккан суу бир күнгө
Сууң кургап түбүндө,
Акпай калсаң ошондо,
Түшөр элең көңүлгө.

Чаңкар эле адамзат
Азар эле адамзат,
Бир тамчыңа бир уулун
Сатар эле адамзат.

6/XII 1945

Койсары

КОМБАЙН МААЛЫ

Колхоз сайын, жер сайын,
Кубаттанткан эл шайын,
Колхозчулар "комбайн" - деп
Эркелеткен комбайн.

Октон өткүр тишиңиз,
Желден жеңил ишиңиз,
Баатыр сындуу жүзүңүз,
Көсөм сындуу ишиңиз?

Жайкалды күздүк, жайкалды,
Сен жүргөн жаккан жайпалды.
Касистиң ушундай,
Кантип "сен" деп айталы.

Өзүң оруп, бастырып,
Келе кап деп шаштырып,
Өөдө карайт башкарма
Өкмөткө данын тапшырып.

Өзүң жыйнап кызылдап,
Чарчап койбой бышылдап,
Мактанып чабат башкарма
Өйдө-төмөн тызылдап.

Бригадир бек сүйлөйт,
Жигиттер ылдам деп сүйлөйт,
Планды бүтсөк бакыт деп,
Көпчүлүккө эп сүйлөйт.

Эт семизи комбайга,
Нандын агы комбайга,
Күзгү кымыз комбайга,
Барлык ырыс комбайга.

Комбайнчы карды ток,
Көп иштетип, аз ондоп.
Каада күтүп мостоет,
Суроо берсең жооп жок.

Ай өмүр ай, алдамчы,
Алдамчы түгүл жалганчы,
Өмүрдүн жаш кезинде
Механик болуп калсамчы?

Ай жаштык ай, жалганчы,
Аным калп деп карганчы?
Калп болбосо - жашымда,
Штурман болуп алсамчы.

Борборго шондо барсамчы,
Борсоюп окуп алсамчы.
Эч болбосо илинсем,
Тракторго жардамчы.

Ай комбайн, комбайн,
Жанында жүрүп жандайын,
Талабыма жетермин,
Таалайлуу элс маңдайым.

Таптаза кандай бууданым,
Семирсе кандай кунаным,
Сени да ошондой сактасын
Антпесе жетер убалың.

7/XII 1945

Койсары

СУГАТЧЫ

Сугатчы сугат сугарса,
Жайылып суусу суналса.
Суйкая басып жаш сулуу,
Суусунун берип кубантса.

Бөгөлбөй бөгөт шар акса,
Эгинге сугат жарашса.
Эпчил жеңем жарма алып
Желбиреп чуркап баратса.

Аптабын ысык ырбатса
Токтолбой суулар шар акса.
Көрөгөч келин жарына -
Көмөчүн берип жыргатса.

Суюлуп жылдыз, ай батса
Кулагын бууп байлашса.
Сыр билги кургур таң күтүп,
Самоорго чайын кайнатса.

Алдына ашын жайнатса
Багландын майын чайнатса
Жөн билги алтын ардактап
Эрине бакыт айлантса.

Сугатчы суунун баатыры
Сур жибек тиккен чатыры,
Сугатчынын колунда,
Турмуштун жыттуу атыры.

7/XII 1945

Койсайры

ТЕМИН

Айда темин, теминим,
Айда алты атым темингин
Абайлатпай чаап кал
Артка тарткан кежирин.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Айда темин, теминим,
Котор аттын кээ бирин,
Билгизбейли ушул жыл
Машинанын кемдигин.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Эмдиги жыл бу маалда
Молотилка кырманга
Батпай турган күн болот,
Согуш бүткөн замана.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Комбайным күч берсин,
Көп түшүмүн күз берсин
Теминге басып иели
Арпанын башы түшпөсүн
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Орокчулар күч берсин,
Орой, орой бүктөсүн.
Теминге салып иели
Буудайдын башы түшпөсүн.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Кызылың кырка тоо болуп,
Кылкылдаган коо болуп,
Сенин берген деминен
Жарадар кетсин соо болуп.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Саргычтын өңү тазарсын,
Арыктар кубат күч алсын.
Касиеттүү заманам
Көркүнө келип жашарсын.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

Теминди салгын кеңелте
Күн бата элек али эрте,
Планың ашсын эки эсе,
Кырманыңа берекe.
Оп майда, майда!
Оп майда, майда!

7/XII 1945
Койсары

СААНЧЫ ЖЕҢЕ

Сүрөттөй сүйкүм сүзүлгөн, жеңе,
Көркүнө көзүм түшүргөн, жеңе.
Ак алма мисал түсүңөн, жеңе
Ак куудай айбат түзүлгөн, жеңе.

Алкымың алды бүчүңөн, жеңе,
Албырткан жанды күчүңөн, жеңе,
Түндө бир көргөн түшүңөн, жеңе.
Чака алып баскан жолуңан, жеңе.

Саатта саанын бүтүргөн, жеңе.
Табакка куйган сүтүңөн, жеңе.
Калкыңа берген майыңан, жеңе
Планың ашкан айыңан, жеңе.

Чачпагың учу шырп этет, жеңе,
Шырп этсе, жүрөк зырп этет, жеңе.
Зырп эткен жүрөк шаанынан, жеңе,
Эртелеп сааган сааныңан, жеңе.

7/XII 1945

Койсары

ЖАР КӨРҮҮ

Баркыттан кийген балдар ай,
Башайы көйнөк кыздар ай.
Эртең күйөө той берет,
Жар көрөлү
Жар, жар ай.

Кыздар:
Күйөө берсе той берер,
Биз бербейбиз кыздар ай.
Күйөөнүн жөнүн сурабай
Кыз бербейбиз
Жар, жар ай.

Жигиттер:
Күйөөнүн жөнүн сурасаң,
Жыйырма экиде жаш бала ай,
Сын-сыпатын көргөн жан
Сын таба албас,
Жар, жар ай.

Кыздар:

Жыйырма эки жаш кимде жок,
Кызык кеп го кыздар ай.
Өнөрүн айт, күчүн айт
Сыны кимге
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Ат үстүнөн баратып
Тыйын эңет кыздар ай.
Оодарышса он эрди
Жалгыз жеңет
Жар, жар ай.

Кыздар:

Андай өнөр кимде жок,
Эмгегин айт, балдар ай.
Оодармактан оодарсын
Өнөрү кимге
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Үч жүз жетимиш эмгек күн
Эсеби бар, кыздар ай.
Жазылбай жаткан дагы да
Нечени бар
Жар, жар ай.

Кыздар:

Үч жүз жетимиш кимде жок,
Четтен чыгат, балдар ай.
Кылган ишин дааналап
Жашырбай айт,
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Бир гектарын бир чабат
Саздын чөбүн, кыздар ай.

Бир гектарын бир орот
Күздүктөрдүн
Жар, жар ай.

Кыздар:
Бир гектарды бир чапса
Жаман эмес кыздар ай.
Бирок анча макталчу
Балбан эмес
Жар, жар ай.

Жигиттер:
Алты кырдын үймөгүн
Жалгыз үйөт, кыздар ай.
Муну сүйбөй жаш кыздар
Кимди сүйөт
Жар, жар ай.

Кыздар:
Алты кырды өзү үйсө.
Азамат го балдар ай.
Азаматка алты кыр,
Аз болотко
Жар, жар ай.

Жигиттер:
Ал гана эмес, айлантат,
Комбайнды, кыздар ай.
Коромжусуз майкандайт
Буудайынды
Жар, жар ай.

Кыздар:
Комбайнды айлантса,
Балажан го кыздар ай.
Биздин Бүбүш сынчы элс,
Жараган го
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Баланы айтсак ушундай,
Кызыңар кандай, кыздар ай.
Суроо салып көрөлү
Айткылачы
Жар, жар ай.

Кыздар:

Мурду бучук, башы таз,
Кыз бербиз балдар ай.
Айлыңарга кеткиле
Кыш бербиз
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Бучук эмес, таз эмес,
Какшыктаба кыдар ай.
Автобуста жарышып,
Биз келебиз,
Жар, жар ай.

Кыздар:

Кеп жүйөсүн билбейсиң,
Кейкеңдеген балдар ай.
Ушундай жигит жактырган
Жөн кыз беken
Жар, жар ай.

Жигиттер:

Биз жеңилдик силерге
Сөз жүйөсү, кыздар ай,
Бир бирине жарашкан
Жар көрөлү
Жар, жар ай.

8/XII 1945

Койсары

БАШКАРМА

Кызыл чийкил жаш бала,
Ар өнөргө маш бала.
Улууга жаман айтпаган,
Кичүүнү тилдеп какпаган,
Биздин, биздин башкарма.

Тор ат минген жаш бала,
Түн уйкусу аз бала.
Колхозду алга сүрөгөн,
Планын бүтпөй күлбөгөн,
Биздин адил башкарма.

Жылкысы кери жайылган,
Койлору батпай байыган.
Ыраазы болуп район,
Кызыл туу келип борбордон,
Рахмат кетпей айылдан.

Азын көпкө кураган,
Көбүн көпкө улаган.
Үйлөргө кымбат мүлк толгон,
Кечке жуук колхоздон,
Күмүш түтүн булаган.

Жүдөөнүн жайын сураган,
Эл жетинсе кубанган
Ошондуктан тилеги оң,
Кечке жуук колхоздон
Алтын түтүн булаган.

Биздин биздин башкарма,
Кармаса колу таш жарма.
Жеткинчектер жыргасын,
Замана калсын, иш калсын,
Ушундай адил жаштарга.

8/XII 1945

Койсары

УНУТПА

Унутпа жибек боолуу куштарыңды,
Кирген суу, жааган күндөй курч чагыңды,
Өмүргө бир гана ирет жаралсаң да,
Өрөпкүп, өргө алкынып учканыңды.

Унутпа, ойноп-күлүп өскөнүңдү,
Асмандан ырыс көлүн төккөнүңдү,
Турмушка бир гана ирет жаралсаң да,
Жаркылдап жарак кармап өткөнүңдү.

Унутпа, кечээкинди, эртеңкинди,
Ажалды как сүбөөгө тепкениңди,
Заманга бир гана ирет жаратсаң да,
Миң жылга из калтырып кеткениңди.

Унутпа, жылдыз мончок жылдарыңды
Жылга эрчип жылтылдаган жыргалыңды,
Унутсаң өзүмдү унут, бирок дагы,
Унутпа менден алган ырларыңды.

8/XII 1945

Койсары

ЖЫЛКЫЧЫ

Колумда четин укурук
Мингеним асоо жулкунуп,
Жылкычы болсом неге арман,
Жаштыктын демин учуруп.

Жаштыктын демин учуруп,
Жараган чалыш кулпунуп,
Үйрүнөн чыккан күлүктү
Жагалмай куштай куушуруп.

Жээрде кашка сарала,
Кызыл, тору, карала,
Жылкынын көркү эмеспи,
Жылдыздай жылуу санаага.

Айдасаң кулак жапырып,
Куландай куюн сапырып,
Асеми канча жылкынын
Салтанат сайран калтырып.

Дүбүртү дүрбөп дүңгүрөп,
Өрөндүн ичи күлдүрөп,
Каптаган калың кол эмес,
Андан да сүрү сүрдүүрөөк.

Кыялга куунак кымызы
Кыял кош кылган кыргызды,
Кимдин, кимдин жылкысы?
Бай колхоздун жылкысы.

Жай келсе Арпа көчсөкчү
Ашуудан аргып өтсөкчү,
Кең турмуштун койнунда,
Сага окшоп туйдап өссөкчү.

Ай жылкычы, жылкычы
Жылкыңыз колхоз жылкычы
Жылкычы күнү кызыктуу,
Жыргалда өткөн жай-кышы.

8/XII 1945

Койсары

КҮН ЧЫГЫШ КҮН БАТЫШТА

Жаралып күн чыгыштан бир адам - асыл, кымбат,
Маскөөгө сарай курган эң сулуулап, өндүрүп бак.
Ким десең: ал Ленин, ошо күндөн, ушул күнгө
Күн чыгыш күн батыштан күлүп чыгат.

8/XII 1945

Койсары

МАНСАП

Атак, мансап,
Кайда бассак
Келе бербес таалайга.
Жолу саздак,
Тайгак, таштак
Турак жайы далайда.

Калыс жанга
Аман барда
Конуп кетер бир ирет.
Өңү жылуу
Кийми сулуу
Ким экенин ким билет.

Сылап-сыйпап,
Сынап-сыйлап,
Жедирет да, ичирет.
Чыкпай пайдан,
Куруп сайран
Сен чоңойсоң кичирет.

Калкка жаккан
Катуу аккан
Дайрасы бар жол коёт.
Андан өткөн,
Күч көрсөтсөң,
Кичирсең да чоңоёт.

9/XII 1945

Койсары

* *

Ырас болду, бактым, келгенин,
Кубанды менин элдерим.
Жаныма батты аябай,
Кайыры жок шофёрдой,
Кайкалап өтө бергенин.

9/XII 1945

Койсары

САБЫР КЫЛ, КУРБУМ, САБЫР КЫЛ

(К. Б...га)

Сабыр кыл, курбум, сабыр кыл,
Шаң чыгат шумкар уядан,
Ал сенин ырыс-таалайың
Кечиктим деп уялган.

Ар бир кымбат нерсенин -
Сыныгы бар, кеми бар,
Ар бир учкан нерсенин -
Токтой турган жери бар.

Ар адамдын турмушта
Аша турган бели бар;
Ар токтогон нерсенин
Уча турган жери бар.

9/XII 1945

Койсары

КАЛМАК ЧАЙЫ

Каймак кошкон, сүт кошкон,
Калмак чайдын даамын бил.
Шекериң бар, балың бар,
Калмак чайдын даамы бир.

Калмак чайдан кана ичсең,
Жашыңа жана түшөрсүң.
Боюң эрип балкылдап,
Көйкөлүп көзүң сүзөрсүң.

Калмак чайды кайнаткан
Колхозчунун аялы.
Каухардан белем чынысы,
Жакуттан белем аягы.

9/XII 1945

Койсары

КЫТМЫРГА

Кытмырдын ичи кырк кабат,
Кыркы тең бирдей кырк жамак.
Кытыраган ташы бар,
Кыйын болсо бир табак.

Барыңды бардай көрө албайт,
Баркыңды булгап жамандайт.
Бактыңы көзү кызарып,
Өлөйүн деп өлө албайт.

Бириңди бирге ушактайт,
Билгизбей туруп тузактайт.
Бети калың беш эли
Билмексен болуп жер карайт.

Үйүңө барып чай ичет,
Сылыккеч сүйлөйт "сиз", "биз" деп.
Байкабай, сезбей каласың,
Атыңа кери мингизет.

Кытмырдын кыт, кыт күлкүсү
Кысталыш жерде күлкүчү.
Күлүмүш болуп жеп салат,
Адамдын кытмыр түлкүсү.

Ырыңды ыр деп жактырбайт,
Айтар оюн таптырбайт.
Колунан келсе кытмырлар,
Аккан сууну актырбайт.

Кытмырың коркок морт болот,
Сүйлөсө сөзү чорт болот.
Шүмүрөйүп тобунан
Шумшук болуп жок болот.

9/XII 1945
Койсары

КЫЗЫЛЧА КАЗГАН КЕЛИНЧЕК

-Кызылча казган келинчек,
Кай жигиттин жарысың?
-Касымкулдун жарымын.

-Жары болсоң жакшы экен,
Канча болду түшүмүң?
-Айтайын аттан түшкүнүң.

-Аттан түшсө мынакей
Сылык экен сөзүңүз.
-Эң төмөнү сегиз жүз.

-Сегиз жүз болсо серт экен,
Жаңылган экен кайран жер.
-Меники болду миң центнер.

-Бир гектардан миң центнер,
Мыкты экен, кана көрөйүн,
Колунуздан өбөйүн.

-Колумдун несин өбөсүң,
Туурук-туурук, капкара,
Көңүлү айныр жаш бала.

Сулуулук сыпат кимде жок,
Бакыттын өңү өзүңдөй
Бакыт сенин колуңда.

9/XII 1945
Койсары

ЖҮГӨРҮ

Максым десең максымжан,
Күмүш чачпак жүгөрү
Нандан таттуу нан кылсаң,
Жибек чачпак жүгөрү.
Жараган күлүк ат минип,
Чүйдү карай чү деди.

10/XII 1945
Койсары

БЕШ ЖАШАРГА БЕРБЕЙМИН

Картайган сайын адамзат
Карылыгын жек көрөт,
Кайран өмүр өттүң деп
Санаркан күнүн өткөрөт.

Эскирген сайын адамзат
Эскилигин жек көрөт,
Эссиз өмүр өттүң деп
Өткөнүнө окүнөт.

Жашаган сайын адамзат
Жаштык кезин сагынат,
Аттиң ай минтип калбай деп
Жаш күнүнө таарынат.

Майышкан сайын адамзат
Балалыгын сагынат,
Баягыда минтпей деп
Өзүнө өзү таарынат.

Мен айтпейин, курдаштар,
Жаштыгым өттү кезинде;
Заманым тынбай жоо кырып,
Ок жамынган мезгилде.

Өттү зуулап балалык,
Заманым баатыр кезинде;
Ала каракуш жар ташка
Таш түлөк туулган мезгилде.

Өмүрүм кетти жыргалда,
Заманым жигит чагында;
Шумкарлар жүрдү үстүмдө,
Кабландар жүрдү алдымда.

Ар жашаган күнүмдүн
Бир миң күндүк салмагы;
Ар бир өткөн жылымдын
Бир кылымдай ардагы.

Жан көрбөгөн укмуштун
Артынан кетип баратам,
Өлүмдүн бары чын болсо
Өлүмдү барып таңгалтам.

Жаш улгайып күн өтсө -
Бекерге өттү дебеймин;
Отуздан ашкан жашымды
Беш жашарга бербеймин.

10/XII 1945
Койсары

ТОЛКУЙТ ДА КАЙРА БАСЫЛАТ

Турмушту өжөр күч дешет,
Өжөр эмес менимче.
Андан жумшак нерсе жок
Күчтүүсүнөн жеңилсе.

Турмушту орой кол дешет,
Орой эмес менимче.
Андан сылык нерсе жок,
Алдуусунан жеңилсе.

Турмушту сараң деп жазат,
Сараң эмес деп жүрөм.
Андан өткөн жоомарт жок,
Артылып турса өзүңдөн.

Турмушту соргок күч дешет,
Сук айланган көзүнөн.
Андан сыпа нерсе жок -
Чачылып жатса өзүңдөн.

Кыян, бороон, сел дешет
Кыян эмес, сел эмес.
Ал бир кубат адамга -
Тең эмес да, кем эмес.

Ал бир жаздын булуту
Бүркөлүп кайра ачылган.
Ал бир күздүн толкуну
Толкуп кайра басылган.

12/XII 1945

Койсары

СҮЙҮМКУЛДУН АЙЛЫНДА

Келди Сүйүм, сүйгөн курбум - Сүйүмкүл
Сүйкүм көңүл сүйүндүргөн көп учур,
Учуратып Кызыл-Туунун боюнан
Колхоз баба, алтын сузган күзгү угур,
Төрт күн, беш күн эс алууга келатып,
Сүйүм менен көргөндөрүм мына бул:

Түптүз кеткен эки бөлүм калың бак,
Калың бакта орус, кыргыз эки калк,
Ирегелеш, босоголош, короолош
Бир тууғандай энчиси бир ынтымак.
Бир дегеним кыргыз ага мал бакса,
Орус ата кырманда дан сапырат.

Башкармасы бизге маалим Биялы,
Бала мүнөз эң жагымдуу кыялы,
Энекелейт картаң орус кемпирин
Өз уулундай өгөйү жок сыягы.

Майрам күнү ырдаган ыр бир болуп,
Коштулушат комуз менен кыяга.

Комуз эмес, ой-пикири санаалаш,
Там көтөрүп ар бир койгон кирпич, таш;
Келечектин бейкут жайы урабас,
Орун алсын төркүнү бир соңку жаш.
Үй-жайы эмес, орус, кыргыз элинин
Өзүм көрдүм мүрзөлөрү аралаш.

Орус уулу салам айтат кыргызча,
Алейкум деп алик алат абышка,
Эч айрылгыс мүнөзү бир дос экен,
Орус, кыргыз бирин бири табышса,
Түк бөлүнгүс санаты артык эл экен,
Бирге аттанган акыйкатка, намыска.

Кыргыз жүрүү кызын берет орուска,
Сонун экен булар сөөк болушса,
Орус эли кызын берет кыргызга,
Артык экен булар бирге коштолсо,
Туршагы да, таштары да таттуу экен,
Ар кыл улут бир конушка конушса.

Күн да батты, түн да кетти таралып,
Үркөр очүп, үйдүн ичи агарып,
Көз ирмебей таң аткыча сүйлөштүк
Черге түнүп, жүрөк кайра жаралып,
Зуулаган күн, зымыраган турмушту
Бир башкача жакшы көрүп карадык.

16/XII 1945

Койсары

"КОММУНИЗМ" КОЛХОЗУНДА

Кыштак калды, кырман жакка бет алдык,
Темир бастык, "берекелен" үн салып,
Кырман кызыл, кылк-кылк этип байтигин,

Тынч өмүргө чолпон мунар нур тагын;
Кырк күн дуулап кымыз ичкен уландай
Күттүү күздүн кубанчына жыргадык.

Аттиң өмүр, арман өмүр, көп түрдүү,
Таалайга чак өлчөмү бар бөлүмдүү;
Болор элем кырманына көрүкчү,
Эгер болсо айтканыма көнүмдүү.
Ай чын эле болбогондо эмнне,
Колхозчулук кандай кызык көңүлдүү!

Аттиң, бактым, баркыт мисал өңсөнчү,
Жашым жашып он сегизге толсомчу;
Көңүл ачык, көкүрөк таза соо чактай
Күздүк айдан, бир күн сыртка консомчу.
Кызылчанын катуу түбүн жумшарткан
Жыламыштын жылдыз суусу болсомчу.

16/XII 1945

Койсары

КӨҢҮЛ КУУНАК

Көңүл куунак, өмүр ынак, жол ыраак,
Жорго минген жолоочуга даңк ырак,
Кээде бороон, кээде үйөр бетке уруп,
Сергек жанды бир аз тыным алдырат.

Тыным алып артыбызга көз салсак,
Көзгө илешпейт, мел-мел этип эки жак,
Аз өмүрдө канча кыйын жол баскан
Таң калардык, таң калардык адамзат.

17/XII 1945

Койсары

1946-ЖЫЛ, 1-ЯНВАРЬ

Бул күндө мен көк атлас Көлдө болдум,
Куттуктап колун кысып жолдошторлун,

Уктабай минут санап түнду күтүп
Сагындым биринчи айдын келер жолун.

Барактап, ой улантып, китеп ачтым,
Вино ичпей кол кубантып ырлар жаздым,
Түнкү аяз, ачык жылдыз, толкун менен
Жаңы айды, жаңы жылды куттукташтым.

17/XII 1945

Койсары

ЭСКЕРМЕ

Мен тургузбайм эскерсин деп эскерме
Эскерсин деп эстетерге эч нерсе,
Кайтпас күнгө калкып кете бермин
Кайсы күнү тагдырыма кез келсе.

Эрксиз сыйлап, караңгы көр керсңин
Сыртта калар аз болсо да керегим;
Билбес жанга өспөс менин бийигим,
Билген жанга өсөр менин тереңим.

Таштан болор, кумдар болор төшөгүм,
Аз болсо да сыртта калар сөздөрүм,
Өлсөм дагы жара тээп мүрзөмдү
Буудан болуп таскак салып өтөрмүн.

17/XII 1945

Койсары

ТИРҮҮЛҮК

Кеткен кетти, өткө өттү бирдеймин,
Кечтим дайра агымынын миңдейин
Кемибеген кенч экен го тирүүлүк,
Кенч дебесем анан аны не дейин?
Кайдан чыгып, качан келдим бул жерге?
Жел миңдимби, суу миңдимби, билбеймин.

Калган калды, бирин көзгө илбсймин,
Бастым ашуу, тайгак жолдун миңдсйин,
Шаан-шөкөт, той эксн го тирүүлүк,
Той дебесем, анан аны нс дейин?
Жашоо чиркин, бир тамшаным нерсе эксн,
Кант жедимби, бал жедимби билбсймин.

17/XII 1945

Койсары

ИСТРЕБИТЕЛГЕ

(Учкучка)

Сен учкучсуң, болгондо да кырааны,
Канат серпсең, куштан бийик чыгасың.
Чагылгандай күр дей түшкөн үнүңдө
Максатыңды же бар, же жок кыласың.

Мен акынмын, сүрүм менен токтотом
Сел дайраны, оксанды толкуган,
Ителгиче ташты жара тепсем да
Өзүмө өзүм ыраазы болбой олтурам.

Аз өмүрдө көптү берип калууда
Биздеги ойдун эң туурасы, ырасы,
Учкуч курбум экөөбүзгө баары бир
Жашоо күндүн узун жана кыскасы.

17/XII 1945

Койсары

ӨЛГӨН ЖОКСУҢАР

Кечээ жаштык түтүн эле жана элек,
Жүзүм эле тамчы суусу тама элек,
Тагдыр кошуп жолдош кылган турмушка,
Тамашалуу бир топ, бир топ бала элек.
Бир топ бала, сен гана да, мен гана?..
Көп азайдык, жалган айтып не керек.

Көп азайдык, күн батышта жоо жеңдик,
Жеңиш үчүн тобокел деп жан бердик.
Жылуу үйгө, жумшак сыйлуу төшөккө
Бир кайрылып, канат сермип келбедик.
Бакыт үчүн муздак жерди кучактап
Өмүрлүккө чоочун жерди жердедик.

17/XII 1945

Койсары

СЕН АЙТПА

Сен айтпа да, мен укпайм,
Эссиз кыздын көпкөнүн,
Кийсе кийсин жибектин
Кызыл, сары, көктөрүн.

Менде толгон кийим жок,
Сыртым бүтүн көңлүм шат.
Менде татуу ырлар бар,
Барлыгынан жаңыраак.

Кимдин кимин көрөбүз,
Жер үстүндө бар болсок.
Кыйындык жанды чыйратат,
Бейкорлук муун бошотот.

17/XII 1945

Койсары

ДАГЫ САГА

(С....га)

Сен жок жерде ак селки
Көйкөлө басып буралат.
Көркөмүндө айып жок,
Көз кандырып сыналат.

Сен бар жерде ак селки
Төмөнсүнөт, жер карайт.

Акыйкат сүйгөн ар адам,
Ошентсин деп дабалайт.

Кычактасын, кызарсын,
Алдынан тосуп бара бер.
Бетиндеги уятын
Тарта түшсүн кара жер.

17/XII 1945

Койсары

МЕН БУЛ ЖАКТА ЖҮРГӨНДӨ

Мен бул жакта жүргөндө
Эстер бекен курбулар?
Эстесе эстер бир күнгө,
Бирок бир жыл унутар.

Неге антишет, билбеймин,
Унутчаак күндөн кайсы оно?
Унутсаң унут, таарынбайм
Ырым жокто, мен жокто.

Көзүм барда, курбулар,
Эстегиле, антисеңер,
Жүз жыл бизге энчи эмес,
Унутушар кез келер.

18/XII 1945

Койсары

СЕНИН ПОЭМАҢ

Сен десем, сен дегендин баары сенсиң,
Сен калыс, сен адилет, тегиз - теңсиң,
Эр жигит мээнет менен тапкан мүлкүн
Түбөлүк сактатууга сага берсин.

Сөзүң чын, жолуң туура, молсуң, кеңсиң,
Шертиң ак, ошондуктан ыйык элсиң.

Азамат, тапкан байлык, мурастарын,
Ар убак сактатууга сага берсин.

Бул ырлар менин ырым, сенин ырың,
Мөмөсү биз жашаган жакшы жылдын.
Бүгүнкү менден алган поэманды
Эскиртпей, эртеңкиңе сунуп кылгын.

18/XII 1945

Койсары

КЫРГЫЗ КӨЛҮ

Ысык-Көл - кыргыз көлү кылкылдаган,
Кыз-келин кылаасында шыңкылдаган.
Кылымдар колдон түшкөн маржан болуп,
Көрүнбөй тереңинде жылтылдаган.

Ысык-Көл - кыргыз көлү шарпылдаган,
Көркүнө көктөн башка тартылбаган,
Замандар кербенчидей чубап өтүп
Чарчаса саясында салкындаган.

Ысык-Көл - күрдөөлдүү көл күрпүлдөгөн,
Көркүнө көктөн башка сүртүнбөгөн;
Көк түсү таалай көркү, ырыс көркү,
Толкуса толкундары түркүмдөгөн.

Көзү курч, көкүрөгү бек уландары,
Пейли кең, берешен кол адамдары,
Ысык-Көл, кастеттиңен айланайын,
Сыйла, сүй бакыт берген заманаңы.

19/XII 1945

Койсары

ДҮЙНӨ ЖҮЗҮ ТЫНЧ АЛСЫН

Карап турсаң дүйнөнү
Уйгу-туйгу тунарат,

Анын сүрдүү ирени
Кызарат да күмсарат.
Жоругу жаман тентек ок,
Кээ бир жерден чуу этет.
Казатка көнгөн жаш жүрөк
Коркпосо да шуу этет.

Согуштун жели сокпосун,
Дүйнө жүзү тынч алсын.
Тынчтык үчүн өлгөндөр
Жайлуу жатып уктасын.

19/XII 1945
Койсары

ОРУС КАЛКЫМ - ТУУГАНЫМ

Орус калкым - тууганым,
Кыялыңды жактырам.
Кара ноошор түндө да
Жарык күнсүң ачылган.

Мээ кайнаган ысыкта
Пейлиң жайлоо салкындуу.
Жүрөк тоңгон суукта
Жылуу жазсың жаркындуу.

Боорукерсиң атамдай,
Марттыгың май майрамдай
Каадаңда такыр кайгы жок,
Мичуриндин багындай.

Энкиңден баскан кадамың
Камбаркандын куүндой.
Өмүрүң кунак ар убак
Жаңы жылдын түнүндөй.

Ылдамдыгың кулаңдай,
Ыкчамдыгың тайбастай,
Баатырлыгың бүркүттөй,
Өткүрлүгүң албарстай.

Ысык-Көлдөй тереңсиң,
Карқырадай кеңсиң,
Кандай душман келсе да
Кайратың менен жеңесиң.

19/XII 1945
Койсары

ЫСЫК-КӨЛ - НЕВА СУУНУН СҮЙГӨН ЖАРЫ

Ысык-Көл - Нева суунун сүйгөн жары,
Жактырып сүйгөн кызы алыстагы,
Кыял мас, кыз-күйөөнүн кубатындай,
Экөөнүн желден чыккан дабыштары.

Нева суу, кубаттуу суу, шары катуу,
Жүзүндө эр сүрү бар салтанаттуу;
Ысык-Көл туптунук көл, кыз мүнөздүү
Койнунда өмүрү бар, ширин - таттуу.

Түн кезип эки ашык жар сайран кылат,
Бир бирин бийиктикке алып чыгат,
Ай батып, таңкы шоола таралarda
Бири түз, бири көккө сапырылат.

20/XII 1945

Койсары

ЖИБЕК КИЙГЕН ЭРКЕ КЫЗ

Жамгыр жаады, жамгыр жаады шатырап,
Күн күркүрөп, чарт-чурт этип чатырап,
Шуу-шуу эткен легковойдун бооруна
Балчык тийип, жамгыр суусу чачырап.

Жибек көйнөк сулууча кыз энтелей;
Жамгыр кантсин, жаба куюп эркелейт.
"Ай булганды, ай бузулду көйнөгүм,
Жайдып жааны жаабай койсо эмне?!" дейт.

Тоо алдында колхозчу ата кубанат,
Жай булуту үстү-үстүнө куралат,
"Дан көбөйүп, эрке кызым кулпуруп,
Жибек көйнөк кийсе экен" - деп, суранат.

20/XII 1945

Койсары

КАТЫНДЫ КӨЛГӨ ТАШТАДЫМ

Катыңды алдым, бирок ичин ачпадым,
Окубадым, кайра жооп жазбадым.
Билем, билем, сенин жазган сөздөрүң,
Ошондуктан көлгө жыртып таштадым.

Бергин дедиң, алты сабак ыр бердим,
Алты сап ыр, ардак ыры миңдердин.
Бир сөз айтпай жерди тиктеп тим болдуң,
Сенин антер кыялыңды билбедим.

Ошондуктан, курбум сага таарынам,
Кайраттанам, кайра канат кагынам,
Көзүм барда "дурус" деген сөз укпай,
Көзүм жокто "сонунуңду" не кылам?..

20/XII 1945

Койсары

БИРГЕ ЖҮРДҮК

Бирге жүрдүк бирге жайлап, бир айлап,
Кайык минсек сен олтуруп, мен айдап,
Мен арчадай жаш эссбин билгизбей,
Сен кайыңдай жаңы гана бүр байлап.

Уялбадым, тартынчаактык кылбадым,
Шек билгизип, атыңды атап ырдадым.
Тик карабай чырайыма, түсүмө,
Сен уялып жерди карап кызардың…

Кетпейт, кетпейт ал уяттын кызылы,
Мына ошондо ашыктыктын кызыгы.
Кубартпаса, бозортпосо кокустан
Фрунзенин аптабы курч ысыгы.

21/XII 1945

Койсары

ЗАМАНДЫН ЖОЛУ УЛУК ЖОЛ

Замандын жолу улук жол,
Улук жолун сыйлап өт.
Замандын жолу кутман жол,
Касиетин сыйлап өт.

Кабак чыткай күлүп өт,
Өмүрүң ачык, жаркырак.
Замандын бир жак канатын
Көтөрүп учкун аркырап.

Уу ичсе, сен да уу ичкин,
Таттуу болор өмүрүң,
Кан кечсе, сен да кан кечкин,
Ачык болор көңүлүң.

21/XII 1945

Койсары

СҮЙДҮМ СЕНИ

Сүйдүм сени, көзүм түшү көркүңө,
Бир күндө эмес, бирге жүргөн көп күндө.
Мындай иштен унут калган жанымды
Салдың кайра махабаттын өртүнө.
Эгер шоолам, мени аясаң азыраак;
Сүйбө мени, мага бетиң өнтүрбө.

Сүйдүм сени, сүйүү эрки бар чакта,
Азга жетпей, көптөн куру калсак да.
Алда качан унут калган пересин
Алек кылып, алсыратып чарчатпа:
Жакындатпа жаш колуңду кармаtпа.

Түшүн эркем мааниси бар булардын,
Неге сенден сүйбөгүн деп сурадым?
Эгер сүйсөң: корго башым кирсе да,
Кол алдыңа кулдук уруп турармын.
Ошондуктан сүйбө дедим жалынып,
Сүйүп калсаң кимге менин убалым?

21/XII 1945

Койсары

УЯҢ КЕЛИН

Кой, кара көз уялба,
Той күткөн үйгө кир.
Оң бутунан аксаган
Тигил сенин эриңдир.

Кой, Барчагүл уялба,
Жөн киши эмес сүйгөнүң.
Сынык канат барчыны
Тынчтык баскан дүйнөнүн.

Эр билеги эшилет.
Тулпар ташка сүрдүгөт,
Кармангтан кайткан азамат
Бизден канча сүрдүрөөк.

21/XII 1945

Койсары

АЙ, АЙ, ТАК, ТАК БУУРУЛ АТ

Тизгин учу диркире,
Мингеним кайда суурулат?
Тилимди ал, сүйүү жеткирбейт
Ай, ай, так, так буурул ат.

Оозунан көбүк чачыран,
Мингеним кайда жулунат?
Баары бир жаштык жеткирбейт
Ай, ай, так, так буурул ат.

Соорунан тери тамчылан,
Кайда учат күлүк зуулдан?
Карматпайт кыт, кыт күлгөн күн
Ай, ай, так, так буурул ат.

Мен кой дедим болбодуң,
Көзүмдү ачтым бир убак,
Алдыңда дайра кечме суу
Ай, ай, так, так буурул ат.

21/XII 1945

Койсары

КАЧСА БАКЫТ

Кайкып чыгып колго тийген энчиден,
Качса бакыт карматпайт го дечү элем,
Кара кемсел, атлас көйнөк сулуудай.
Каада кылып жандатпайт го дечү элем.

Кесир кылып колго келген энчиден,
Кетсе бакыт ай келбейт го дечү элем.
Үйү таза, эри жакшы сулуудай
Колум сунсам кол бербейт го дечү элем.

Жок бекер кеп, кайра келди таалайым,
Таалайымды барын таап алайын,
Жалаң бакыт, жалаң ырыс төгүлөт,
Бир карасаң кемеңгердин маңдайын.

22/XII 1945

Койсары

СҮЙӨМ ДЕСЕҢ

Сүйөм десең мени сүй,
Кадырың билер курагым.
Көрүнбөй калды бүлбүлдөн,
Ууз талдай убагым.

Менин бакчам алыста,
Кантип келер экенсиң?
"Виллисбайга" олтуруп
Отуз жыл куусаң жетесиң.

Менин үйүм түнкүрдө,
Кантип келер экенсиң?
"Лавочкинге" олтуруп
Отуз жыл учсаң жетесиң.

Менин короом капкайда,
Кантип келер экенсиң?
Корабль минип, көл менен
Отуз жыл жүрсөң жетесиң.

Сүйөм десең мени сүй,
Кадырың билер курагым,
Алыста калды бүлбүлдөн
Ууз талдай убагым.

22/XII 1945

Койсары

СҮЙҮҮ КЫЯЛ

Сүйүү деген: келбет эмес, көрк эмес,
Өлчөөсү жок, аз эмес да, көп эмес.
Арбыныраак ысыгынан суугу
Толкун эмес, бороон эмес, өрт эмес.

Мүнөзү жел, тең жүрө албайт, бөлүнөт,
Жүрөгү суу, көңүл калат, төгүлөт.
Сүйүү деген: арзан, кымбат баасы жок,
Тек гана бир кыял нерсе көрүнөт.

22/XII 1945

Койсары

МЕН ӨТПӨДҮМ

Турмушта мен өтпөдүм, өмүрүм өттү,
Бул күндүн касиетин билбегенмин.
Кубулуп күзгү түшкөн курмага окшоп,
Шагымдан өргө түшүп кала бердим.

Турмушта мен өтпөдүм, өмүрүм өттү,
Мен ага жолдош болуп эрчип келдим,
Кезинде кыңкы кирген буура болуп,
Кезинде бото болуп эңиредим.

Таңбадым, тузун таттым, сүтүн эмдим,
Мен аны ата дедим, эне дедим.
Десем да жылуу күнгө жарык болуп,
Баладан күкүк болуп кала бердим.

Өтсө өтсүн, өткөн өмүр өтө берсин,
Замандын жыргалына буулап алдым.
Кубандым эки-үч сабак ыр жазганга
Ал эмес, аңдаганга, мен алдадым.

25/XII 1945

Койсары

БЕЛГИЛЕР

Бой тартпагын, боз жигит,
Сүйүүнүн жолу көп түрлүү;
"Агайлап" калса жаш селки
Сени сөзсүз сүйгөнү.

Эң айлакер, эң кылдат,
Анын ысык жүрөгү;
Уялып калса жаш селки
Буда сени сүйгөнү.

Көбү жалган, жасалма,
Анын кыт, кут жүргөнү
Жамандап калса жаш селки
Ал да сени сүйгөнү.

26/XII 1945

Койсары

ФРУНЗЕ

Фрунзе, учкан уям, сүйгөн калаам,
Көп жүрдүк, ойноп, күлүп эсен-аман,
Эч качан жакшы элесиң эстен кетпейт,
Кашка суу, жашыл бакчаң, салкын абаң.

Фрунзе, сүйгөн шаарым, сүйгөн калаам,
Жаш күнүм, балалыгым сенде калган.
Турмуштун эң ысыгын сага берип,
Бөлүнүп бир өзүңдөн кайда барам!

Жок барбайм, андай сөзгө көңүл салбайм,
Күн бүтүп, картайганча сени жандайм,
Айрылсам курдашымдан айрылармын,
Бирок да бир өзүңдөн айрыла албайм.

Боз түшкөн ысыгың бар, суугуң бар,
Жаанчыл, салкының бар, жылууң бар.
Бирок да ысыгыңа таарынтпачуу
Бах чиркин, жаз, күз деген сулууң бар.

Эсимде: биз жаш кезде чаңдак элең,
Түнт элең, уйкучу элең, укпас керең.
Мен калдым, жаш улгайды, сен жашардың
Карайсың мени уялтып көркүң менен.

Тар элең, таштак элең такыр элең,
Киргил суу шылдырлаган арык менен.
Мен өстүм, жаш көбойдү, сен көгөрдүң,
Жашымды, көгөртсүн деп сага бергем.

Эскирттим, далай, далай көйнөк жырттым,
Жаңырды, улам кайра сенин сыртың.
Жаракөр Москванын кыздарындай,
Порумуң, сырткы көркүң, коюн жытың.

Көчөңдү мелтиреген асфальт басты,
Айдан ак "Аламүдүн" жарык чачты.

Заңгырап бийик, бийик катар үйлөр,
Келгин деп жаш муунга эшик ачты.

Түшкө окшоп Фрунзенин эски доору,
Уландар кыт-кыт күлгөн жомок болду,
Кыргыздын Фрунзе аттуу сонун шаарын,
Көтөргөн эң биринчи орус колу.

О кайда, кайда калды эски доору
Биз эми жаңы өмүрдүн коноктору.
Бактагы коңур ырды, сулуу бийди,
Ойноткон эң биринчи орус колу.

Курдаштар, унутпайлы биз ошону,
Сыйлайлы бир замандаш жолдошторду,
Жазгын деп, мага минтип ыр жаздырган,
Чынында эң биринчи орус колу.

Эң сонун биздин күндүн дагы ар жагы,
Биз эски, балдар жаңы, шаар жаңы.
Жашарткан жакшылыктын суусун куюп,
Фрунзе мекенимдин бала шаары.

Фрунзе өскөн шаарым, сүйгөн калаам,
Сагынсам атыңды атап канааттанам.
Күрдөлдүү беш жылдыктын сапарына.
Сен менен кол кармашып бирге барам.

Фрунзе, учкан уям, сүйгөн калаам,
Көп жүрдүк, ойноп күлүп эсен-аман.
Эч качан жакшы элесиң эстен кетпейт:
Кашка суу, жашыл бакчаң, салкын абаң.

30/XII 1945

Койсары

1945-ЖЫЛ, 31-ДЕКАБРЬ

Кош сентябрь, кош ноябрь айлары,
Өткөн жылдын кооз июнь, майлары.
Адам уулу кумган чебер келтирип,
Бакыт күнгө уя салган жайлары.

Кош сентябрь, кош апрель айлары,
Жыл жаңырып, жаңы жылга айланды.
Келген жылдын келинчеги март болуп,
Кенен болсун, кымыз, жуурат, айраны.

Кош март айы, келгин куштун сайраны,
Кош өткөндүн кенен өзөн, сайлары.
Келген жылдын колуктусу март болуп,
Арбын болсун таң-тамаша майрамы.

Көктө булут жаңыланып болүнөт,
Эл таалайы жылдыз болуп төгүлөт.
Быйылкы жыл адамзаттын айлына,
Табак, табак май берчүдөй көрүнөт.

Жерде тоолор, жаңыланып болүнөт,
Калк ырлары чолпон болуп төгүлөт.
Быйылкы жыл, токтоо мүнөз журтуна,
Шайы көйнөк кийинтчүдөй көрүнөт.

Шылдыр, шылдыр, шылдыр аккан суулары,
Тар капчыгай өзөктөрдөн куралды.
Быйылкы жыл кирип келип эшиктен,
Эмнең жетпейт, чыгып ал деп сурады.

Шаңгыр-шуңгур, шаңгыраган чуулары,
Жамы журттун жайдары ачык үбагы.
Быйылкы жыл, терезени каккылап,
Жыргалдуумун, багып ал деп сураңды.

Бөбөктөрдүн бешиктерин терметти,
Карылардын кабактарын желдетти.

Жаңы жылдан "атың ким?" деп сурасам,
Атым "Арзан", атам "Дөөлөт" деп кетти.

Келсе келсин, мындай жылдар көп келсин,
Тагдыр акс мындай жылдар көп келсин,
Тагдыр акс мындай жылдан көп берсин.
Совет эли жыл жыргалын таткылап,
Турмуш даамын ачуу, кычкыл дебесин.

Келсе келсин, мындай жылдар көп келсин,
Сурарым аз: эки сабак ыр берсин.
Мындан башка канадй олжо акынга?
Мен турмушка, сараң ач көз эмесмин.

Мен турмушка, сараң ач көз эмесмин,
Өктө кылып ай, аз бердиң дебесмин.
Байлык, үй-жай, ден соолуктан ардактуу
Мага берсе эки сабак ыр берсин.

Кел жаңы жыл, үйүм таза келип кир,
Мени тааны, ким экеним жакшы бил.
Мен өлбөйүн миллион жолу айланып,
Кайра келсин ыр жаздырган декабрь.

31/XII 1945

Койсары

ЖОК, АЛ МАЯК ЭМЕС

Жок, сүйгөнүм маяк эмес, ал жылдыз,
Меники эмес, сенин жарык жылдызың,
Акыйкаттын асманынан очо элек,
Кол тие элек, махабатың, ырысың.

Ал беркиси, жылдыз эмес, ал маяк,
Жаңылбагын, алданбагын, карагым,
Маяк менмин, түндө сени сүйөм да,
Күндүзүңдө желп деп очүп каламын.

Өчсөм жанам, күйөм, оном, өзгөрбөйм.
Бирок сени көктөн тартып аламын,
Жалган айтып сүйөм деген сөзүмө
Жаштык кылып түбөлүккө алдандың.

1945

Койсары

ЖАЗГЫ СУУ

Ай, жазгы суу, баладай
Күлүшүңөн жан-жана,
Муз агызып, кар бузган
Жүрүшүңөн жан-жана.

Кыш ызгарын боюңан
Кубушуңөн жан-жана,
Кара булут кабагын
Сүрүшүңөн жан-жана.

Жаш баладай жарк этип
Күлүшүңөн жан-жана,
Шылдыраган кашка суу -
Күмүшүңөн жан-жана.

1945

Койсары

ЖҮЙӨЛҮҮ СӨЗ

Кейибе, ыза болбо, эстүү курбум,
Курбуңдун жүйөлүү айткан сөзүн уккун,
Эч качан кадырыңа жетс сүйбөйт,
Эрки ошол, адаты ошол жаш сулуунун.

Сапаты сенден төмөн кем жаралса,
Өзүңдөй ар нерсеге тар караса,
Ушакчыл, сараң, катуу, орой келсе,
Ал сенден жагымдуурак алда канча.

Туура айтат, эгер сени сүйбөйм десе,
Мен дагы сүйбөс элем, колдон келсе,
Бирок да билбей калам, сүйүп калам,
Себеби: сүйүү деген эссиз нерсе.
1945

ДҮНҮЙӨ

Кармасам деп кылтак салып үйүмө,
Карайм, карайм келеби деп күнүгө.
Мага алданып эс ала кет бир минут
Алдың кызык, артың өкүнүч дүнүйө!
1945

РАКЫЯ

Ракыя, ай Ракыйтай, жүгүр бери,
Калаадан мен сага айткан абаң келди.
Дейт энем мени карап, таанып жүргүн
Үйгө гүл, бүлөгө көрк берекемди.

Бакчада ойноп жүргөн жемиш терип,
Көнө элек балапандай чоочун жерлик.
Ракыя өз боорумдай имерилет
Улактай так секирип чуркап келип.

Көтөрөм алдыма алам эркелетем,
Сурасам орусча аты Ракита экен,
Туз буйруп түбөлүккө бизге келген
Бул жетим, - Ленинград жетиминен.
1945

КЫРГЫЗСТАН

Кыргызстан - жашыл жери, жашыл бакча жергеси,
Жайыт төрү, дан талаасы, сан байлыктын энеси.
Кен казнасы, көл сулуусу, тунук суунун атасы,
Ак пейилдин, мартчылыктын, ырыскынын кемеси.

Кыргызстан - соолук айлы, таланттардын эшиги,
Тунук акыл, чебер колдун түгөнбөгөн кесиби…
Заманына, өз калкына ой-пикири санаалаш,
Кыргызстан ыр калаасы, ыракаттын бешиги.

3/I 1946

Кайсары

КОЛХОЗ БАКЧАСЫ

-Эй колхоздун бакчасы,
Бай бакчаңда эмнең бар"
-Алма менен өрүк бар,
Анар менен жийде бар.

-Андан башка эмнең бар,
-Каламы чебер акын бар.
-Ал акындын неси бар?
-Эки өмүр, эки жазы бар:
Бирин өзүм жашайм дейт,
Бирин ырым жашайт дейт.

3/I 1946

Кайсары

САБИРА

Келсем келем, келбесем жок, Сабира!
Келбеди деп көңүлүңө кир жыйба.
Керемettүү келечекке кубанып,
Кендигиңе көз салалы бир сыйра.

Кайтсам кайтам, катпасам жок, Сабира!
Кайтпады деп кабак чытып муң жыйба.
Касиеттүү келечекке кубанып,
Мен учайын, учар жерим бир кыйла.

30/X 1946

Чолпон-Ата

КАМБАРАЛЫ

-Камбаралы,
Камбаралы,
Жүр жумушка баралы!
Күздүк жердин көбү жатат,
Баарын айдап салалы.

-Камбаралы,
Камбаралы,
Бол жумушка баралы!
Кечигүүнү жаман көрөт,
Колхозчунун заманы.

30/X 1946

Чолпон-Ата

МОЛДОКУЛДУН ҮЙҮ

Молдокул ким?
Менин досум, жолдошум,
Жалкоосу эмес, ударниги колхоздун.
Жайкы мээнет, күзгү күчкө былк этпей
Жан киргизген жагалдантып жаз кошун.

Молдокул ким?
Менин курбум, курбалым,
Менин боорум, тилектешим, тууганым.
Ала кылбай, чаңкап турган эгинге
Тегиз бурган Жыламыштын сууларын.

Жол үстүндө жаңы салган тамы бар,
Дал өзүндөй жакшы ударник жары бар.
Көктө жылдыз тегиз мейман болсо да
Түгөнбөөчү эмгекке алган наны бар.

30/X 1946

Чолпон-Ата

ТИЛЕК

Кышты сезбей, кыштак болсо турганың,
Нелер келип, нелер түшпөйт санаага?

Ойлоп турсам бир замандаш калкымдын
Баары сскет, барлыгы алтын, садага.

Күнү кыска, түбү терең түндөрдө,
Нелер келип, нелер кетпейт сапаага?
Ойлоп турсам бир доордош калкымдын
Барлыгы эне, барлыгы ини, баары ага.

Жүрөк ооруу, өпкө оорунун дарты үчүн,
Мүрөк суусу сатылса эгер базарда:
Канча алсыз, канча оорулуу болсом да,
Өзүм албай, ал дээр элем аларга.

Күздө бышкан алма, жүзүм сыяктуу,
Баланын күнү сатылып турса базарда,
Оорубасын, узак өмүр сүрсүн деп,
Өзүм албай ал дээр элем аларга.

Неге десең бир башкача кымбат эл,
Жаратылган биздин ушул заманга,
Ошондуктан баарын сүйөм кадырлайм,
Баары ескет, барлыгы алтын садага.

31/X 1946

Чолпон-Ата

ТОЛКУН ЭМЕС, АЛ АК КУУ

Күздүн күнү кок көңүлсүз, көл сулуу.
Калаа суук, бирок бул жер жыпжылуу.
Коркпо менин кайык минген жолдошум,
Тээ агарган толкун эмес, ал ак куу.

Кыштын күнү талаа көрксүз, көк сулуу,
Ток пейилдүү кыштактар бар жыпжылуу.
Жымжырт жаткан биздин өмүр ушул көз,
Толкун эмес, толкун эмес ал ак куу.

30/X 1946

Чолпон-Ата

БРИГАДИРДИН КЫЯЛЫ

Закым салып, жай чилдеси саратан,
Боз бозоруп, сайлар курган, жолдор чаң.
Уулу олгондой убайымдуу, капалуу
Бригадир Бегимаалы таятам.

Ошол мезгил Сан-Таш жактан жел согуп,
Ала булут ар кай жактак торолуп,
Нөшөрдөнгөн жамгыр жаады тынымсыз
Майда арыкка майда-майда сел болуп.

Бригадир чаап түштү үйүнө,
Эт сал деди аялына сүйүнө,
Жамгыр байлык, жамгыр дөөлөт, казына
Мунум калппы айланайын дүнүйө.

Дейт да күлөт мага карап жылмаят,
Ал кайгырган эл энеси жерди аяп,
Адамзатка марттык эмей эмине,
Кандай күчтүү, кандай сулуу табият.

31/X 1946

Чолпон-Ата

ЗВЕНОВОЙ ЗЫЙНАТЖАН

Звеновой, ударникжан Зыйнатжан,
Дайыныңды угуп издеп келдим ыраактан.
Кыз урматтуу, кыздай кымбат ишиңди
Суу болгондо сурап билдим мураптан.

Эгер, Зыйнат, тереңоилоп, текшерсең:
Сулуулук да, адамдык да эмгектен!
Биздин күндүн абийир, намыс ырысы:
Сенин ушул көңүлдү ачкан шарапкең!

Өзүң кара, колуң бекем болсо да,
Кийген кийимиң печен түргө оңсо да,
Бул колхозго мурасталган ак ишиң,
Бир шаардан, бир деңизден кымбат баа.

31/X 1946

Чолпон-Ата

АТАМА ОСУЯТ

Уурдап алган, кымтып алган жук болбойт,
Андайлардын карды тойбойт, иши оңбойт.
Көп энчиси: оюн кылар нерсе эмес,
Көрбөсөм да, көрсөтпөстү соо койбойт.

Өнсүн даны, аксын суусу, булагы,
Бизди уялтпай ашып турсун планы.
Өзүң жеген: өрүк, жаңгак, мейиздей
Колхозду да ширин, таттуу кылалы.

Түшүн ата, колхоз деген касиет,
Колхоз күчү адал эмгек, ак ниет,
Таза жүрсөң арамдыкка булганбай
Байлык бакыт өзү келип баш иет.

31/X 1946

Чолпон-Ата

ЖЕТИГЕН

Жерде жаш кыз, көктө жылдыз жетиген,
Кел жерге түш чексиз көктүн четинен,
Биздин колхоз бүгүн улуу той берет,
Жүр, алпарам эгер мени ээрчисең.
Куйрук берем, чучук берем, май берем,
Күлүк берем, буудан берем, тай берем.
Таттуу шарап, күчтүү арак ичебиз,
Сенин кайның колхоз деген эл менен.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

КӨЛҮМӨ

Көргөн сайын көркөмдүгүң жаңырган.
Көңлүм тойбойт көрүп өтпөй жаныңдан.
Көз жетпеген көктүгүңдүн үстүндө
Көбүктөнгөн толкунуңду сагынам.

Сүйөм көлүм, ысык сүйөм жарымдан,
Сүйөм сени жаш балалык чагымдан.
Жанга жыргал тынчтыгыңа кошумча,
Күнөөсү жок толкунуңду сагынам.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ТАҢ КАЛУУ

Кызылча эмне? Аккан каны турмуштун,
Эң ожору, эң кыйыны жумуштун,
Андай болсо Кайназардын келини -
Миң центнерден түшүм алды деп уктум.

Миң деген сөз айтылбасын кур бекер,
Буга теңсиз эч бир баатыр, эч бир эр,
Эрдин эри барып тартып алмайын
Карыз бербейт, кара мүртөз кара жер.

Бул жакшы аял, эң этибер жолдо экен,
Кылдат, чебер таалими бар колдо экен,
Биздин күндүн ушул укмуш адамы
Кандай күлүп, кандай уктайт болду экен?

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖОГОТУУ

Эгер сүйсөң өз жаныңдай колхозду,
Колхоз болор көп-көп достуу, жолдоштуу.
Бул замандын сен бир башка кишиси,
Жоругуңдан жоготулсун жоготуу.

Эгер сүйсөң, ардактасаң колхозду,
Колхоз болор сендей жакшы жолдоштуу,
Аккан кирсин, кирген кайра акпасын,
Жоготулсун, жолобосун жоготуу.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

*****

Тоо алды бак, бак үстүндө ак кыштак,
Бүгүн майрам, колхоз улак тарттырат,
Ударнигин уурдап ала качайын,
Акырын чап, ай, ай, так, так, буурул ат.

Жибек менен, баркыт менен сулуулап,
Урмат кылып, кадыр кылып улуулап,
Үч мертебе маңдайынан сүйөйүн,
Акырын чап, ай, ай, так, так, буурул ат.

1/XI 1946

Чолпон-Ата

ГРУНЬЯ САВЕЛЬЕВНАГА

Далай таттуу даам жедим колуңдан,
Кем көрбөдүң өз бир тууган бооруңдан.
"Начар экен бат оңолсун бала" деп,
Шашып турдуң чала уйкулуу ордуңдан.

Ырлар жаздым, кээде сызып, кээде оңдоп,
Бала өстүргөн жаш атадай көңүлүм ток.
"Азгын экен, кантер экен бала" деп,
Сен үшкүрдүң күн кыскасын болжолдоп.

Март да кетти, апрель, май жакындап,
Көктө турна, көлдө каздар каркылдап.
Күнүң бүттү, кайтар мезгил болду деп,
Кош ат келди үй жанына жакындап.

Мени акырын, "аман бол" - деп узаттың,
Көзүң карап өзүм минген боз аттын.
Колумду алып ылдый карай бергенде,
Мөлт, мөлт акты тоголонуп көз жашың.

Алыс кеттим, бармын, өлүү эмесмин,
Мен барбасмын, сен да мага келбессиң...
Жан боорумдай көңүлүмдө көз жашың,
Ата-энемден көз жаш көргөн эмесмин.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

КУРБУМА КАТ

Келдим курбум, келгениме жарым ай,
Жарым айдын чайын ичмек бир далай,
Мени менен кошо ээрчишип кыш келди
Кала берди Фрунзеде жылуу жай.

Мен бул жакта тирүү бармын аманмын,
Боюндамын сулуу Чолпон-Атанын,
Атымды айтып, атын сурап таанышып,
Сыйын көрүп мындагы ини, аганын.

Мен келбедим байлык издеп бул жакка,
Байлык - колхоз, кайсы жерде турсак да,
Келдим мында, баатыр жигит, ыр үчүн,
Кыш мезгилде жаздай кызмат кылмакка.

Поэзия - бул адамдын жаны экен,
Күн өтсө да, өчпөй турган шамы экен,
Өмүр, турмуш картайса да аргасыз
Поэзия - улам кайра жаңы экен.

Ал жаңылык кубатынан акындын,
Жаза билсек биздин күндүн баатырын,
Колхоз нанын, жумушчунун өнөрүн.
Улуу акылман кеменгердин акылын.

Келдим курбум келгениме жарым ай,
Жарым айдын чайын ичмек бир далай,
Мени менен кошо ээрчишип кыш келди
Кала берди Фрунзеде жылуу жай.

2/XII 1946

Чолпон-Ата

АЯЛГА

Сүйгүм келет жаш жандырып, жаш болуп,
Жашымды алдап, жаш кайыңдай мас болуп,
Жанар тоодой жалын чачкан туңан
Чыккым келет, жанып чыккан таш болуп.

Сүйгүм келет, миң мертебе жаңылып,
Сүйгүм келет сүйгөнүмө жалынып,
Өз күчүңдү өз күчүмө багынтып,
Сүйгүм келет кээде өзүңө багынып.

Көпкөк асман, жерге түшсө жарылып,
Кыян жүрсө жердин үстү тарылып,
Ал кыяндан өтөр элем кыйналбай
Бир көз караш кубатыңды жамынып.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

БУУДАЙ САПЫРУУ

Эртең майрам, күн жетинчи ноябрь,
Ырдоо керек майрам күнү баары бир.
Мезгил чукул тегирменге баралы,
Мейман келет, ак нан керек, муну бил.

Айдат, айдат, айдат шамал, сок ылдам,
Айдат, шамал, кызыл буудай сапырам!
Балдар ойноп чөнтөгүнө салып жейт, -
Боорсок кылам ак буудайдын унунан.

Күрөктү алам, буудай сузуп ыргытам,
Шамал сокпойт, жел чакырып ышкырам.
Кыздар келип, кылыксынып жесин деп,
Мейиз төгөм ак токочтун сыртынан.

Ташы жүрөт, ташын бирден терейин,
Мыя жүрөт, мыяларын элейин.
Шайыркүлдө карыз шамал бар бекен
Бир кап шамал карыз алып келейин.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

ӨБӨМ ДЕГЕН СӨЗҮҢӨ

Бир кат алдым Бүбүйра аттуу бир кыздан
Курбум берди үйдө жалгыз олтурсам.
"Өбөм - дептир - ырың үчүн өзүңдү"...
Кара калам жазууларын окусам.

Мейли Бүбүш ырымды өпкүн садага,
Жакшысын өп, жаманына караба.
Мени өппөгүн, өбө турган түрүм жок,
Ыраа көрбөйм сендей жакшы аялга.

2/XI 1946

Чолпон-Ата

ШЕКЕРДИН ЖОРУГУ

Шекер жеңем бир звено башчысы,
Башчылардын далайынын жакшысы,
Кызылчаны сулуу кыздай түрлөнтүп,
Кубандырып кумарыңды жазчысы.

Кечээ, кечээ октябрдын айы эле,
Уулу окуучу Фрунзеде мектепте,
Этиятсыз ойноп жүрүп жаш бала,
Безгек менен ооруп калды бир кезде.

Кат жазылды, телеграмма берилди,
Кел тезирек балаң оору делинди,
Бирок Шекер жооп айтты күңк этип,
Кантип таштайм кызылчаны, эгинди.

Он күн өттү зуу-зуу этип арадан,
Уулу айыкты окуп жүрөт апаман.
Бирок Шекер келе алган жок кол тийбей
Кызылчасын артык көрүп баладан.

3/XI 1946

Чолпон-Ата

ЫСЫК-КӨЛДӨ ТӨРТ МЕЗГИЛ

Жазын көрдүм, Ысык-Көлдө жаз жыргал,
Тирүүлктө көлдүн жазын көрүп кал.
Куулар кетип, жаңы кетип аңырлар,
Бүрүн жарып, гүлдөр кезде кайың тал.

Катар, катар сабын түзүп турна өтөт,
Карлар эрип, кырлар жашыл талаа көк.
Кара торгой таңдайынан үн безеп.
Үпүп учуп көңүлүңдү көтөрөт.

Таңды кечке тракторлор татырлап,
Кошко кирип, соко жирер семиз ат.
Колхозчулар жаз келди деп кубанып,
Колго тиет багыныччтуу көп кызмат.

Жайын көрдүм, күңгөй, тескей жайкалып,
Мал тоюнган жайлоо кезин айталык.
Сугат, отоо, апийимди суюлтуу,
Кандай сонун, кандай кызык чөп чабык.

Түш мезгилде кымыз келет тоо жактан,
Бир кишиге бир бир кермe аяктан.
Күлкү... шылдың... тамашалоо өз ара,
Кандай жумуш, кантип түтөт каяктан!

Күзүн көрдүм, - көл элинде берекe,
Капа болот, барбай кетсең жеңекe.
Ар бир адам кумар болот өзүнчө,
Мейман тосуп аш тамагын бермекке.

План толуп, эмгек тийип жүз пуддан,
Дагы тиет кошумча эмгек кырк пуддан,
"Көмөч болбойт, күйүп кетет экен" деп,
Кызыл кыздар нан баширып дандырдан.

Колхоздорго алкыш келип обкомдон,
Тууну берип жакшы ишине райком,
Колхозчу ата тойго барам бүгүн деп,
Атка минет жутуп алып бозодон.

Кышын көрдүм Ысык-Көлдө кыш жакшы,
Ак кар басып аппак кылып кыштакты
Жаш бөбөктү апасы уруп чыгарбай
Терезеден карап турат тыш жакты.

Кыш өкүмү баскан менен кырларды,
Колхозчуда токчулуктун жыргалы.
Түн мезгилде көлдүн аркы четинен,
Көп угулат кыз жигиттин ырлары.

Мына ушундай Ысык-Көлдө төрт мезгил,
Кайгы, капа, жаманчылык жок эч бир.
Көлдүн көркүн, чабал акын… Алыкул
Ойдогудай жаза албаптыр ээ… деп бил.

3/XI 1946

Чолпон-Ата

АКЫН

Акын жолу, ардактуу жол урматтуу
Жаман акын эл алдында уяттуу
Акын жазган, биз окуган төрт сап ыр,
Дүнүйөгө калуу керек жаңылбай
Жаз, жай,
Кыш, күз,
Деген төрт сөз сыяктуу.

3/XI 1946

Чолпон-Ата

АЙ, БАЛАЖАН, БАЛАЖАН

(Келиндин ыры)

Алмасы көп бакчадан,
Фрунзенин шаарынан,

Ашык болор жаш көрдүм
Алтын орден тагынган.
Ай, балажан, балажан!
Ай, балажан, балажан!

Мен барармын жаз алдында барармын,
Жаз келгенче ушул жерде калармын.
Кайда жүрсөм сагынычтуу бир канча,
Фрунзе өңдүү ырдан бүткөн шаарым.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

СОКО ЖЫГУУ

Биздин колхоз бирдиктүү,
Бирдиктүүколхоз бек күчтүү.
Октябрь айдын башында
Бүтүп салган күздүктүү.

Башкалар кырман басканча,
Сапырып буудай шашканча,
Пландын соңу калды деп,
Жазуусуна жазганча,

Азамат менин колхозум,
Ушундай колхоз көп болсун
Күздүгүн такыр аяктап,
Жыгып салган сокосун.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

АКЫЛДУУ АТЫМ ТИЛ АЛБАЙТ

Акындын күчү көл белем,
Түбүнөн түзгө чыгарбайт,
Түбүнө түшүп кетсем дейм,
Түгөнгөн атым тил албайт.

Акындын күчү толкун бейм,
Толкутуп неге чыгарбайт?
Толкунга кирип кетсем дейм,
Акылдуу атым тил албайт.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

САМАН ТАРТУУ

Саманым алтын саргарат,
Ураган жардай жарданат.
Жолдон өткөн жолоочу
Көңүлү тоюп, таң калат.
Соп, соп, өгүз, ала өгүз,
Сопол куйрук кара өгүз! -
Кыш кетпей кокус жут болсо
Жыргалын шондо көрөрбүз.

Кызыл жондо, Ой-Ташта,
Үймөктөр жатат бир башка,
Аны да тартып алалы,
Кыйындык келер кар басса,
Соп, соп, өгүз, ала өгүз! -
Жаз алды келген убакта
Сонундугун көрөбүз.

Ай, карагер, мактанба,
Жегениң сулу болсо да
Касиет бар, кубат бар
Дал ушул сары саманда.
Соп, соп, өгүз, ала өгүз,
Сопол куйрук кара өгүз! -
Карагер менен жазында
Күч салышып көрөрбүз.

4/XI 1946

Чолпон-Ата

БЫСТРОВКА-БАЛЫКЧЫ ТЕМИР ЖОЛУ

Кубатыңа күлдүк кылам карасам,
Урматыңа мен дагы урмат талашам,
Тирүүлүктө болбос эле арманым,
Сага окшогон бир укмуштуу ыр жазсам.

5/XI 1946

Чолпон-Ата

АТ-БАШЫНЫН ЧЫМЧЫГЫ

-Ай, чымчык!
-Чырлыйт, чырлыйт.
-Ай, чымчык!
-Чыйт, чыйт,
Чыйт, чыйт…
дейт,
Менин айтар кебимдин
Баарын билип тургансыйт.
-Кайдан?
-Түздөн.
-Эмичи?
-Түзгө.
-Неге?
-Буудай жок, таруу жок,
Коон жок, жүзүм жок,
Бул жерде.
Жалаң эт, жалаң эт,
Кымыз, кымыз
Тиет экен көңүлгө.

5/XI 1946

Чолпон-Ата

БЕШБАРМАК

Бешбармак, жсчүү тамак, жакшы тамак,
Жаш эмес, кылым баскан кары тамак,
Кыргызда бир адат бар өз колунан -
Кой союп ударникти кадырламак.

Бешбармак, күчтүү тамак, майлуу тамак,
Өзүнүн эмгегинен келген тамак,
Бирок да бул тамакты жалгыз койбой,
Жанына жолдош кошсок тандап, тандап.

О анда, жаңы кубат канга тарап,
Эң сонун өсөр элс жаш азамат.
Андыктан ар бир үйгө парыс болсун.

Орустун:
Помидорун, капустасын,
Бадыраң, картошкасын кабыл алмак.

5/XI 1946

Чолпон-Ата

АТ-БАШЫ

Акактай ак, Ат-Башынын дайрасы,
Дайрасындай көңүлү тунук Ат-Башы,
Адам кенчи, малдын жери бул өзөн,
Көзгө жылуу ой-талаасы, тоо башы.

Түзүн бастым, өрдөшүндө өрдөдүм,
Ууз кымыз көлдөрүнө көлдөдүм,
Бирок, курбум, кайсы айылга консом да,
Көлөкөлүү бактуу кыштак көрбөдүм.

Болсо болор жакын жердс бир экөө,
Аздык кылар ырга салып сүрөттөө…
Жаш муунга, өспүрүмгө атайлап
Барлык жерге бак тиккилс көйкөлтө.

Эрээн кылба, бак тиккилс дегенди,
Баркын байкап, бак кадырын билсли.
Кыргыз жери ырдын гана жери эмес,
Эгин, малдын, кендин, бактын жерлери.

5/XI 1946

Чолпон-Ата

КӨЛ ТОЛКУЙТ ДА, КАЙРА БАСЫЛАТ

Ачууланба, жан апа,
Издесек жакшы ыр табылат.
Энснин көңүлү күзгү көл,
Кол толкуйт да, кайра басылат.

Ачууланба, жан ата,
Асмандан ырлар чачылат.
Атанын көңүлү күзгү көл,
Көл толкуйт да, кайра басылат.

6/XI 1946

Чолпон-Ата

ТААРЫНБА КУРБУМ, ТААРЫНБА

Таарынба, курбум, таарынба,
Адатым жаман - кат жазбайм.
Таарынсаң мейлиң, өзүң бил,
Бирок мен жаман санашпайм.

Акылың бар, эсиң бар,
Өзүң байкап карасаң!
Бүтүп койгон ырым жок,
Кай бетим менен кат жазам?

Заманым - ырдын заманы,
Шаарым - ырдын шаары.
Калкым - ырдан жаралган…
Ырдан күчтүү күч барбы?

6/XI 1946
Чолпон-Ата

АВТОБУС

Токто айдоочу, токто курдаш, токтоңуз,
Тачанкага бир пар жакшы ат кошконбуз.
Тең баралы жай айдагын десек да,
Чаңга бөлөп чычалатты автобус.
Бир күүлөнсөк, жүз чакырым жолдобуз,
Бүгүн кечте Балыкчыга конобуз.
Күр… күр… эткен моторуңдан садага,
Сени айдаган шопуруңан, автобус.

6/XI 1946

Чолпон-Ата

АЙЛЫМА

Көптөн бери кат албадым айлымдан,
Биле албадым кимдер өлдү, ким аман,
Өлүм эмес үстөм кылсын тирүүлүк,
Неге десең өлбөс заттан бул заман.

Убактым жок бир кайрылып барууга,
Унутулган жер аттарын табууга.
Колу туурук ударникке жолугуп,
Азамат деп даласынан кагууга.

Убактым жок бир кайрылып барууга,
Унутулган кары аттарын табууга,
Ударниктин колу туурук болсо да,
Катуу кысып өөп-өөп алууга.

Көргүм келет өзөндөрүн, сайларын,
Энем менен атам баскан жайларын,
Көргүм келет, көргүм келет айлымды,
Көргүм келет эмгек бөлгөн айларын.

6/XI 1946

Чолпон-Ата

РАКМАНДЫН ИЛИМИ

Ракман аке он бир жылы кой баккан,
Он бир жылы уйку даамын аз таткан…
Чоочун колго бир таягын алдырбай,
Короосунан чыгашаны азайткан.

Эгиз тууса эгиздигин жашырбай,
Куулук кылып, бир дедирип жаздырбай,
Тармал эксн, жакалыкка жакшы деп,
Жаман ойго, арамдыкка азгырбай,

Кара коюн алмаштырып ак кылбай,
Кымтып катып, чаташтырып таптырбай…
Жана башка шумдуктарга түк баспай,
Малын сүйдү дал өзүнүн малындай.

Жүздөн, миңден тукумдатты бирөөнү,
Арамы жок, ак ниеттүү жүрөгү.
Ак ниеттик - бул дагы илим, бул да өнөр,
Үйрөнгүлө баарың ушул өнөрдү.

6/XI 1946
Чолпон-Ата

БЭЭ СААМАЙ

Кыруу, кыруу, ак боз бээ,
Оң туруп бер желеңе!
Сааганыман көп калат
Сары кулун эмгенге.

Так, ай, кула, тебинбе,
Сүт берүүдөн эринбе!
Кызыл кымыз ичем, дейт, -
Сугатчылар эгинде.

Ай, айкашка керилбе,
Толсун сүтүң желинге!
-Кымыз бер - дейт, башкарма,
Чабыктагы келинге.

Кой, кой, тору элирбе,
Тору жаман дедирбе!
Себеп болсун кымызым,
Оору турбай элимде.

Илимпозго дары бол,
Жазуучунун каны бол,
Жумушчуга кубат бол,
Колхозчуга кайрат бол.

Кыруу, кыруу ак боз бээ,
Оң туруп бер желеңе!
Сааганыман көп калат
Сары кулун эмгенге.

7/XI 1946
Чолпон-Ата

БЕКЕНБИЗ

Күздүктү такыр аяктап,
Күлүктү минер бекенбиз.
Күлүк ат оозун чойдуруп,
Күмүш медаль Күкүшкө,
Күйөөлөп барар бекенбиз.

Айдоону такыр аяктап,
Аргымак минер бекенбиз.
Аргымак оозун чойдуруп,
Алтын медаль Айшага,
Айылдап барар бекенбиз.

Планды такыр аяктап,
Легковой минер бекенбиз.
Легковой оозун чойдуруп,
Обкомдун өтмө желегин,
Алганы барар бекенбиз.

7/XI 1946

Чолпон-Ата

КОМУЗ

Үч буроо, жалгыз тээк, үч кыл комуз,
Чертилбейт, күүгө келбейт, чебер колсуз.
Оп-оңой, көргөн көзгө жөп-жөнөкөй,
Бирок да өнөрү бар айтып болгус.
Кылымдан кылым санап көксөй-көксөй,
Жыргалдуу биздин ушул күндү көздөй,
Бул комуз, көп сууларды кечип келген,
Эли да комузундай жөпжөнөкөй.

7/XI 1946

Чолпон-Ата

АЙ КӨРҮҮ

Ай көрдүм,
Аман көрдүм,
Айдын мунарынан,
Жердин кучагынан,
Беш жылдык план көрдүм.
Сууларым,
Дайра болсун,
Кумдарым
Зоока болсун,
Турпагым
Алтын болсун,
Бутагым
Чынар болсун.
Кыштагым
Шаар болсун,
Колхозум
Калаа болсун,
Жумушчум
Илимпоз болсун,
Колхозчум

Билимпоз болсун,
Бирим
Миңге толсун,
Миңим
Сансыз болсун.
Жерим
Болот болсун,
Элим
Темир болсун.
7/XI 1946

Чолпон-Ата

КҮН КҮРКҮРӨӨ

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күркүрөгөн күчүңө
Жаздын жааны кошулуп,
Жаасын ойдун түзүнө.

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күркүрө үнүңө
Чагылган огу жаркылдап,
Күч жыйнасын күчүңө.

Күркүрө, күнүм, күркүрө,
Күчтүү колхоз үстүнө
Күркүрөгөн күчүңөн
Жер жарылып чөп чыксын,
Желин жарып сүт чыксын.
7/XI 1946

Чолпон-Ата

МЕН КЕТТИМ АЛЧА БЫШКАН МЕЗГИЛДЕ

Келдим көлдөн өрүк гүлдөөр кезинде,
Кеттим кайра алча бышкан мезгилде.
Турган кезде Фрунзенин кыздары -
Жыт алдырып акация, сиреңге.

Кеттим кайра туралбадым көп күнгө,
Күйүп, жанып акындыктын өртүнө.
Турган кездс Фрунзенин кыздары -
Көрк алдырып жаздын сулуу көркүнө.

Түшөр жерим: Нарын ата, Тянь-Шань…
Бул жерде да жаз жыргалы карасам.
Киев, Москва, барлык шаарым ушундай,
"Кудай урсун" бирин күнгө кыя алсам!

8/XI 1946

Чолпон-Ата

*****

Көпкө уйтулдум, бирок азга жетпедим,
Аз учурдум жакшы ырлардын кептерин,
Жаз күнүмдөн жар болушкан каламым,
Бүгүн билдим алсыз калам экенин.
Картаярмын, кайткыс жолго кетермин,
Кош, курдаштар, түбөлүккө дешермин,
Бирок, билем, бизден соңку муунду -
Калган жерим: сыйлап, мейман этерин.

8/XI 1946

Чолпон-Ата

МЕНИН КОЛУКТУМ

Мен башкарма, менин сүйгөн колуктум:
Эң атактуу ударниги колхоздун.
Арманым жок, гектарынан миң центнер -
Кызылча алган кыйын кызга жолуктум.

Берметтенип маңдайдан тер тамчылап,
Эмгек менен эркин өскөн жаш чырак.
Эрден күчтүү колун кармап турбаса,
Анан кантип менин көңүлүм ачылат?!

8/XI 1946

Чолпон-Ата

*****

Мен да олтурам, күйөөң, сенин жанында,
Көз жүгүртүп түрлүү, түрлүү даамыңа.
"Ушул бала, жаман немс экен" - деп,
Жамандадың мени күйөөң алдында.

Күйөөң кетти папкелерин колго ала,
Амал кылып айтканыңа алдана.
Кетер замат көөдөнүмө жыгылдың,
"Таарынба - деп, жанагыма садага".

Сенин күнүң, сенин бактың эриңде,
Сенин жаның жүрөгүнүн теңинде.
Кадырын бил, күйөө деген чоң ырыс,
Эссиз аял эссиздикке берилбе.
8/XI 1946
Чолпон-Ата

БҮРКҮТ ТАПТОО

Таптадым сени, бүркүтүм, Кыйтуу!
Бозум түлөк жашында, Кыйтуу!
Айды жара тепсин деп,
Барчын болгон маалында,
Канатыңды күүлөп ал.
Кыйтуу!
Кыйтуу!

Таш түлөк менен кум түлөк, Кыйтуу!
Таптадым сени жашында Кыйтуу!
Жерди эңип алсын деп,
Эки барчын маалында
Текөөрүңдү кайрап ал.
Кыйтуу!
Кыйтуу!

Карышкырдын боорунан,
Ар-намыстын даамынан,
Жолборстун ички майынан, Кыйтуу!
Кабыландын кара канынан Кыйтуу!
Суусун берем, жем берем.

Жер жүзүнөн терип же,
Тынчтыктын ыркын бузганды,
Биздин жаңы заманга
Таш ыргыткан душманды,
Кылымдан чыккан кыраан бол.

Мен мүнүшкер, сен бүркүт,
Көнөсүң менин эркиме,
Күркүрөп күн-түн күзөт бол,
Күнөстүү менин жериме.
Бир жериңден кем кылып,
Коркок кылык таптасам,
Жүрөгүмдү оюп же.

8/XI 1946

ОРУС КЫЗЫ

Ачык мүнөз, сүттөй тунук ыраңың,
Сүйгүлүктүү сенин сүйүү кылдарың,
Мүчө, көркү, сулуулугу жагынан -
Сендей болсун менин кыргыз кыздарым.

9/XI 1946

Чолпон-Ата

КЫЗДЫН СҮРҮ

Мен сүрдөнбөйм сүрдүүжолборс сүрүнөн,
Мен куймөлбөйм анын кучтүү күүнөн.
Мен сүрдөнөм, жаш балача жалтанам,
Сүйгөн кыздын сүзүлүңкү сүрүнөн.
Бирок сулуу, билер бекен бул күчүн?
Билерине күмөн болуп мен жүрөм.

9/XI 1946

Чолпон-Ата

*****

Мен тансам: жаштан танам, ырдан танбайм,
Ыры жок өмүрүмө канааттанбайм.
Кудайга миң мертебе калп айтсам да,
Ырыма бир мертебе калп айта албайм.

9/XI 1946

Чолпон-Ата

КОЙ

Атым - кой,
Затым - кой,
Кой, деп айткан ысымым
Коюлбаптыр ойлонбой.
Кундуздай кара жүнүм бар, -
Кийиз кылсаң опоңой,
Жазында булак сүтүм бар
Жарым айыл тойгондой.
Сүтүмдөн нак майым бар
Сүзөктүү дартты ойгондой.
Жууратым бар, курутум бар,
Тоё жеген жигиттер
Бир күн уктайт ойгонбой.
Балдан ширин этим бар

Планды бүткөн күнгө арнап,
Улуу тойго сойгондой.

Корголум, кыгым жакшы отун,
Бооруңду какпап олтурсаң,
Балкып турат бүткөн бой, -
Ошондуктан атым кой.

Түгөлүмдөн түйшүккө
Бүт жаратып койгондой.
Саначы канча пайдам бар,
Башыңды чайка
Ой, бой оой.
Ошондуктан атым кой.

9/XI 1946

Чолпон-Ата

БАЙТАЛ БЭЭНИН БАЛ КЫМЫЗ

Жайлоодогу биз ичкен,
Байтал бээнин бал кымыз.
Бир нерсени мен көрдүм,
Сиз байкабай калдыңыз.

Эртке тоюп биз ичкен,
Байтал бээнин бал кымыз.
Майлыктары кир экен,
Сиз байкабай калдыңыз.

Коногуна мен калдым,
Жумшак төшөк алдыбыз,
Шейшептери кир экен,
Сиз байкабай калдыңыз.

Кез малыңыз жок десем,
Элүү метр алдыңыз,
Бүгүн тийди жүз метр, -
Сиз кандайча жардысыз?

Минтпей таза болуңуз,
Жаңылантып салыңыз,
Тазалык - урмат, чоң, байлык,
Эсиңизге алыңыз.

9/XI 1946

Чолпон-Ата

ТАРТ, ЭРКЕЧИМ, ТАРТ

Аргымак айгыр кече албас
Агын суудан кечмек бар,
Дагы эле баатыр өзүңсүн,
Тарт, эркечим дешмек бар.
Артында колхоз сан кою,
Өйүзгө өтсөк болбойбу,
Тарт, эркечим, тарт!
Тарт, эркечим, тарт!

Булкунган буудан кече албас,
Буура суудан кечмек бар
Дагы эле мыкты өзүңсүң -
Тарт эркечим, дешмек бар.
Соңунда колхоз миң кою,
Өйүзгө өтсөк болбойбу
Тарт, эркечим, тарт!
Тарт, эркечим, тарт!

9/XI 1946

Чолпон-Ата

КЫРГЫЗ ТООЛОРУ

Тоого тоолор курамалап, курашып,
Узун тартып, уламалап, улашып,
Алда кайда кебез тартып келаткан,
Кербенчинин төөлөрүндөй чубашып.

Кара зоолор ар кай жерде аркайып,
Катмарлашып, калың тартып заңкайып.
Алмаз сындуу көккө тийген миздери,
Арстандын азуусундай арсайып.

Мөңгү кетпей чокулары жалтырап,
Тоңгон муздар шөкүлөдөй жаркырап,
Ар жагынан бер жагына куш эмес,
Араң гана бороон өтөт калтырап.

Жаз келерде эң биринчи жаз конуп,
Кыш болордо эң биринчи кыш тоңуп.
Ай ааламга ай тие элек кезинде
Эң биринчи ай жамынып ак болуп.

Түн болордо эң кийинки түндү алып,
Түз жерлерден кийин кетип мунарык
Дүйнө жүзү көзүн ача электе
Эң биринчи күндү тосуп кызарып.

Кыргыз тоосу Советстан тоолору,
Мындай кыйын кымбат толоор болорбу,
Бүркүп салат бороонуна аралаш
Улуу өлкөгө уурданган жоолорду.

Кыргыз тоосу, элдин сүйгөн тоолору,
Мындай сонун асыл тоолор болорбу,
Асман тиреп жеңе билет ар качан,
Өлкөбүзгө кас санаган жоолорду.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

УУРУЛУК ДЕГЕН ЭМНЕ?

Колхоз мүлкү көп мүлкү,
Ууру деген шум түлкү.
Адамдык атын кетирет,
Арагы үчүн бир күнкү.

Койчудан барып кой уурдайт,
Союп алып кудуңдайт.
Эт жебей кара балээ жейт,
Сорпо ууртабай уу уртайт.

Жылкычыдан тай уурдайт,
Фермачыдан май уурдайт.
Май жебей кара балээ жейт,
Чай уурtабай заар ууртайт.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖАНЫБАРЫМ ЫСЫК-КӨЛ

Жаныбарым Ысык-Көл
Жайкалып жатат көрктөнүп,
Шоокумга шары жылтылдап,
Кубанган бала көздөнүп.

Ыргалганым Ысык-Көл
Ыргалып жатат көйкөлүп,
Толкуну жок мелтиреп,
Сооронгон бала көздөнүп.

Жарыктыгым Ысык-Көл
Сузулуп жатат көрктөнүп,
Татты уйкуга мемиреп
Сүт эмген бала өңдөнүп...

Кагылайын Ысык-Көл
Карасам көңүл көтөрүп,
Калдайган калың күндөрдү
Каткырык менен өткөрүп...

10/XI 1946

Чолпон-Ата

КЕЧИРЕГӨР

Окуу-намыс, окуу - көркү адамдын,
Окуу баркы окумуштуу замандын.
Он жылдыкты "эң жакшыга" бүтүрүп,
Олжосуна "Алтын медаль" алгандын, -
Оюн коюп, кече жасап урматтап,
Бий бийлеген жыйынына барбадым.
Колун кысуу милдет эле кантейин,
Кечирегөр, кечирегөр каралдым.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

АРПА ЖАЙЛООСУНДА БИР ТҮН

Күркүрөгөн өзөн, сай,
Көктөн тийген жарык ай,
Күзөт кылып мен жатам
Түнкү уйкуга алдырбай.

Кулунсаак бээлер кишенеп,
Караан көрүп, жыт сезет,
Бейшегүл короо четинен
Бекбексей айтып безенет.

Аңгыча короо дыр этет,
Уктаган кыздар чур этет,
Иттер үргөн тарапка
Кур дүрмөт мылтык дүң этет.

Койчулар айдак, айдактап,
"Айдагын" зоолор кайталап,
Илип кете жаздаптыр
Илбирс көрдүк деп айтат.

Катуу сүйлөп бек айтат,
Жалганы жок кеп айтат.
Кагып кете жаздаптыр
Карышкыр көрдүк деп айтат.

Ай батып сулуу таң атат,
Жылдызын асман тарататат,
Эрте туруп фермалар
Койчуга коюн санатат.

Бир короодон бир кой жок,
Чоң Чеңгел чабат сороктоп,
Кашабаң мүлжүп кетиптир,
Башы бар да, саны жок.

Чоң Чеңгел башын кашынат,
"Уктап калып түндө кап"…
Уйкуңа олжоң ушул деп,
Төлөмөргө жазылат.

Койчулар кетет кой жайып,
Өрнөк болуп бул айып,
"Амандык барда байлык бар".
Деп өзүнчө жылмайып.

Күркүрөп аккан өзөн сай,
Күр жайлоо чалкыйт малга бай.
Чырмаштын кара тоосунун,
Бир күнкү түнү ушундай.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

ИЛБИРС УЯ

Ак чеңгелдин астында,
Ат жүрө алгыс жар дешет,
Ошол жардын жанында
Илбирс уя бар дешет.

Илбирс туугн жерлерден
Элик ооп кетет дейт,
Кулжа, теке, маралдар
Жер которуп кетет дейт.

Катуу уктап кетипмин,
Селт дей түштүм түн жармы.
Кулагыма угулат
Бау, баулаган баулары.

Малчылар мындан коркушпайт,
Илбирстен сүрдүү сүрлөрү.
Мал алдырбай өткөрөт,
Мындай нечен түндөрдү.

Айкырып түнгө үн берген,
Балалыгы эмеспи.
Кыл мурутун чыйратып
Чалгында жүрөт энеси.

Короочу жигит козголсо,
Кайдадыр алыс качышат.
Илбирстин кургак үнүнөн
Негедир жүрөк ачышат.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

МЕН АЙЫЛГА КЕЛГЕНДЕ

Айылда күндөр узак, күндөр узак,
Негедир зериктирет мезгил өтпөй,
Себеби, дем алуу кез… бекерчилик,
Бирок да турмуш кызык көңүл чөкпөй.
Аткан таң, баткан күнү билинбеген
Кандайча Фрунзеде күндөр күлүк?!
Ойлосом: он саатча сезбептирмин,
Окууда он жыл окуп, он жыл жүрүп.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

КОЙ СААДЫРГАН КЕЛИНЧЕК

Кой саадырган келинчек
Сенин жашың он беште.
Мектебиңен ашыгып,
Келин болдуң неге эрте?

Кой саадырган жаш бала,
Бул кылганың эмине?
Он жылдыкты калтырып,
Күйөө болдуң неге эрте?

Дагы эки-үч жыл окусаң,
Жарыңды да окутсаң,
Илимпоз болбойт беле, ер,
Толкунсуз көлдү толкуткан.

Эч болбосо ак кийген -
Өзүң болуп фельдшер кыз.
Күйөөң болуп аспирант,
Ашык болсо көп жылдыз.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

КОРГОН-ТАШТЫ ЖАЙЛАДЫК

Сай-сайларга бээ байлап,
Миңдеп жылкы айдадык.
Конуш тандап Арпадан
Коргон-Ташты жайладык.

Өтөк жери көйкөлгөн,
Өзөндө аккан суусу бар.
Колхоздун өссүн жылкысы,
Жер жарылган чуусу бар.

Мал кадырын сыйлаган
Ак ниеттүү абам бар.
Жүздөн кулун өстүрүп,
Кошумча эмгек алган бар.

Сары аласы андан көп,
Кимдин, кимдин жылкысы?
Коргон-Ташты жайлаган
Колхоз байдын жылкысы.

10/11 1946

Чолпон-Ата

ЭНЕНИН КҮЧҮ

Эне сүйлөйт: "Төрт жыл дайны чыкпаган,
Төрт жыл бою каттан кабар укпагам,
Үмүт үзүп, кулунуман айрылып,
Жайдын күнү курут жайып олтургам...
Бир мезгилде жер титиреп солкулдап,
Жарылгансып бараткансыйт айланам.
Бул күч эмне? Кандай кабар бул кабар?! -
Деп байкасам келатыптыр жан балам.
Жер майышкан бала күчү турбайбы...
Баламды өөп, кубанычтан ыйлагам..."
Жок энеке, сенин күчүң, ошол күч,
Жер солкулдап, душман туусу кыйраган.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

БАШКАРМАНЫН АЯЛЫ

Кызыл көйнөк, бураң бел,
Кимдин, кимдин зайыбы?
Кадырлаган биздин эл,
Башкарманын зайыбы.

Апийимди тилүүдөн
Мындан өткөн ким экен?
Чөп чабыкка келгенде
Буга жеткен ким экен!

Буудай оро келгенде
Тең болору бар бекен?
Уйду саай келгенде
Пар болору бар бекен.

Койду кырка келгенде,
Тең кыркмакчы бар бекен?
Уйду саай келгенде
Тең саанчы бар бекен?

Жок, жок экен, жок экен
Иши кетсин илгери.
Аман болуп балдары
Илим болсун билгени.

Андай болсо он бөлмө,
Ак там болсун киргени
Балдары окуп Москвадан
Самолет болсун мингени.

10/XI 1946

Чолпон-Ата

ТОО ИЧИНДЕ МЕКТЕП БАР

Автобус менен аркырап
Алайга кетип баратсаң,
Адам жеткис жерлерде
Ак мектеп турат заңкайган.

Легковой менен заркырап
Нарынга кетип баратсаң,
Ат жеткис аска алдында
Ак мектеп турат заңкайган.

Самолет минип зыпылдап
Атбашыга баратсаң,
Кечеги жапан тоолордо
Он жылдык турат заңкайган.

Баарында биздин уландар
Күздөн жазга окуган.
Замандын жөлөк, тиреги
Жаралган жаштык отунан.

11/XI 1946

Чолпон-Ата

АЙЧҮРӨКТҮН АК ШУМКАР

Арпанын кара тоосунда
Ак шумкар жаткан уя бар,
Бар экени чын экен
Барып көрдүм бир сапар.

Семетей кушун качырып,
Айчүрөк кармап алган дейт.
Ошол шумкар бул күнгө
Өлбөс болуп калган дейт.

Элдин сөзү чын экен,
Ак шумкардай замана
Аппак канат самолет
Айланып жүрөт асманда.

Аны айдаган ким десең
Айчүрөктүн балдары.
Самолет биздин ак шумкар,
Социализм заманы.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

КӨЛ АТА

Айланайын, көлүм ай,
Асмандай көп көк өңүң ай.
Жайытың ай, түзүң ай,
Жайлооң ай, түрүң ай!

Шамалың ай, желиң ай,
Шайыр өскөн элиң ай,
Тоолоруң ай, жакаң ай,
Жайкалган жашыл жериң ай.

Толкунуң ай, шарың ай,
Толкунду тоскон жарың ай.
Токоюң ай, талың ай,
Толуп турган чагың ай!

Эгиниң ай, малың ай,
Алмалуу калың багың ай,
Тарууң ай, майың ай,
Кашка булак сайың ай.

Колхозуң ай, ферман ай,
Кыштагың ай, айлың ай!
Эмгекке алган энчиң ай,
Совхозуңдун байын ай!

Айланайын, көл ата ай,
Өрүктөй гүлдөп өн, ата ай,
Жыргалыңды көр, ата ай,
Куралыңды көм ата ай.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

МАЙЧЫ МЕНЕН МАЛ ДОКТОР

Арпадан эки дос көрдүм,
Экөөнү бирдей мактайын.
Жан кыйышпас достордун,
Досчулугун айтайын.

Майчынып аты Мааданбек,
Сол бутунан сылтыган,
Кечээки кандуу согушта
Сонун-сонун иш кылган.

Доктордун аты Дооранбек,
Оң бутунан сылтыган,
Кечеки кандуу майданда
Кыйын-кыйын иш кылган.

Кошомат кылып дардактап,
Докторго майчы май бербейт.
"Ооз басты" болсун деп,
Майчыга доктор кой бербейт.

Мааданбектин максаты:
Ак мамасын эмизген
Апасы үчүн май жыят,
Дооранбектин максаты?
Жорго тайын мингизген
Атасы үчүн кой жыят.

Апасы ким булардын?
Апасы - алтын Ата журт
Атасы ким булардын?
Атадан артык Ата журт.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

ЧАПАК

"Бирлик" деген колхоздо,
Жапар деген чапак бар.
Минген атын бастырбай,
Дайым чапкан чатак бар.

Ошондуктан Жапарды,
Чапак дешип аташат.
Аттын анык душманы,
Кай жеринен макташат?

Ошондуктан чапак деп,
Шылдың кылып айтышат.
Жапарга ат бактырган
Башкармада кайсы ысап.

Ат бербесин эч качан,
Ат душманы Жапарга,
Көрө жүрсүн ар качан,
Көрбөй жүргөн башкарма.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

КҮНДӨР

Күндөр өтөт, күндөр өтөт билинбей
Өткөн күндүн миңдеринин бириндей.
Кир жукпаган атлас, жибек кийимдей
Тизмектешкен тизмегине илинбей.

Күндөр өтөт, күндөр өтөт зуулдап
Көптөн чыккан күлүк аттай дуулдап,
Шамал соккон токойлордой шуулдап.

Күндөр өтөт, күндөр өтөт зыпылдап,
Карлыгачтын канатындай лыпылдап,
Күлүк күндөр өткөн сайын заманам
Күлүп карап, жашка айланып жылтылдап.

Күндөр өтөт, күндөр өтөт байкалбай,
Өткөн күнүн үйүрүнө кайтарбай,
Ого бетер күчтө толот заманам
Өткөн күндүн өткөнүнө карабай.

13/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЕЗДЕМ КЕЛЕ ЖАТЫРЫ

Шатыр, шатыр, шатырап
Угулуп жамгыр шыбыры.
Оздугу шалдырап
Облустук жыйындан
Жездем келе жатыры.

Ай асмандан көрүнбөй
Билинбей түндүн акыры.
Үзөңгүсү жаркылдап,
Ударниктер жыйнынан
Жездем келе жатыры.

Аттан түштү, атты алдык,
Алы-жайын сурадык,
Чыныда чайды колго алып,
Бул сөздү айтты кубанып:

"Дүкөнүнө киргизди
Чайы менен кант алдык,
Кеңсаларга киргизди
Ударник деген ат алдык".

13/XI 1946

Чолпон-Ата

ТУЮК АСКА

Кызыл кыйма коолору
Заңгыраган зоолору
Зымырык куш жете алгыс,
Кылдан ичке боолору,

Жаламасы жалтырап,
Шагылдары жаркырап,
Аскалары арсайып,
Таштар кулап каркырап.

Куюндары куюлгуп,
Тумандары уюлгуп,
Ошол туман ичинде,
Куштар түнөп туюлгуп.

Оолору кууш тар болуп,
Оолугуп көңүл зар болуп,
Өткөн... өткөн доордо
Адамдын колу кар болуп,

Жете албай баатыр кайгырып,
Кабландан чалгын тай кылып,
Тулпардан туяк жешилип,
Учкулдан келет кайрылып.

Ушул күндө карасак:
Туюк өскөн күн чубак,
Ар жылында бир мезгил
Шумкар бала учурат.

Ушул күндө карасак:
Туюк аска чалкалап,
Куш жетпеген зоолору
Баатырлар зоосу аталат.

13/XI 1946

Чолпон-Ата

КОШУМЧА ЭМГЕК

Биздин койчу Коёнбай,
Чылк кара боз койго бай.
Ак иштеген иши үчүн,
Сыйлык алды ушул ай.

Он беш кызыл козу алды,
Он беш тармал кошо алды.
Он беш айлык иши үчүн,
Он беш жылга жашарды.

Кою койго кошулсун,
Мен сүйөм мунун турмушун,
Улагын сүйгөн кызындай,
Козусун сүйгөн уулундай.

Соогаттапып эл барды,
Бири калбай тең барды.
Элди сыйлап меймандап.

13/XI 1946

Чолпон-Ата

ПАРТОРГ КЕЛЕТ РАЙОНДОН

Парторг келет райондон
Бир машина пул алып.
"Анан барып алам" - деп,
Бээ саагандар кубанып.

Парторг келет райондон
Үч машина пул алып,
"Болсун, болсун, болсун!" - деп,

Кой саагандар жарданып.
Карыядан сурасаң:
-Кара баркыт тийди - дейт,-
Жакшы койчу кийсин деп, -
Маскөөдөн берип ийди, - дейт.

Жеңемдерден сурасам:
-Жалаң шайы тийди, - дейт, -
Саанчылар кийсин деп,
Маскөөдөн берип ийди, - дейт.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖАЙЛОО

Жутсаң көңүл ачылган,
Жайлоонун суусу көк кашка,
Жаңы кийим жытындай,
Жайлоонун жыты бир башка.

Жатсаң көңүл сергиген,
Жайлоонун чөбү бир башка.
Жаш баланын жытындай,
Жайлоонун жыты бир башка.

Ар адамга жагымдуу,
Айран, жуурат, кымызы,
Колхозчунун кызынын,
Кийгендери кырмызы.

Көз жетпеген өрдөштө,
Сан жетпеген мал жатат,
Колхозуң болсо дөөлөттүү,
Жүрөгүңдү жашартат.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

БААТЫР ЭНЕ

Күн болбосо, Жер да болбос, Ай болбос,
Ай болбосо турмуш көркү шай болбос.
Июль түнү бешик жасап өрүктөн,
Баатыр эне жылдыз тууган айга окшош.
Көл болбосо, жел да болбос, жер оңбос
Жер болбосо жемиш болбос, эл болбос,
Күз болгондо: арча бешик жасатып,
Баатыр эне өмүр берген жерге окшош.
Биздин заман - баатырлардын заманы.
Баатыр эмес эне берген маманы,
Оңой эмес ойдогудай өстүрмөк,
Он бир бала - он бир баатыр кабланды.
Чакыр эне, балдарыңды, көрөйүн,
Мен да балаң, мен эмесмин өгөйүң.
Чын энелик эрдигиңе багынып
Келчи энеке маңдайыңан өбөйүн.

13/XI 1946
Чолпон-Ата

КҮЙГӨН

Эжеңизге келгеним,
Ал менин
Сизди көрсөм дегеним,
Окууң канча дегеним,
Ал менин
Жашыңды билсем дегеним.

Жигиттен жигит иргейсиң,
Жылмая карап күлбөйсүң,
Ферманын кызы Күкүшжан,
Сен менин
Күйгөнүмдү билбейсиң.

Чачыңды сылап көргөнүм:
Ал менин -
Акылың бар дегеним,
Топчуңду кармап көргөнүм,
Ал менин -
Жүрөгүң асыл дегеним.

Ак, кызыл алма бергеним:
Ал менин -
Сүйсөң да сүйгүн дегеним:
Тор атка минип келгеним:
Ал менин:
Той жасаймын дегеним.

Уландан, улан иргейсиң,
Уяла карап күлбөйсүң,
Ударник кызы Күкүшжан
Сени менин
Убалымды билбейсиң.

Баладан бала иргейсиң,
Кашкая карап күлбөйсүң,
Койчунун кызы Күкүшжан
Сен менин
Күйгөнүмдү билбейсиң.

14/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЫЛКЫЧЫ

Эрдин эри ат токуп,
Ат минс албас аязда,
Жылкычы жылкы каратып,
Жылкыга чыгат бир паста.

Жигиттен жигит тандалып,
Жол жүрө албас суукта,
Мурутуна муз тоңуп,
Жылкысын жаят булутка.

Жылкылар тентек, түн узун,
Чыкылдайт чилде күн кыска,
Кабагына кар тоңуп,
Жылкысын жаят жылдызга.

Жылкыда алтын зери бар,
Жылкычы семиз кыпкызыл,
Кемпирлери күлкүчүл,
Келиндери шылдыңчыл.

Жылкычынын дени сак,
Кызынын өңү кыпкызыл,
Уландары оюнчул,
Кунандары уйкучул.

Жылкычы жылкы бакпаса,
Санаага түшүп саргаят,
Бул кесибин алдырса,
Кайгыга түшүп картаят.

14/XI 1946

Чолпон-Ата

НАРЫН ДАЙРА

Салтанат салтын чачып сайдан сайга,
Кабландай катуу тийип капчыгайга,
Күрпүлдөп күчү кайнап күкүктөнүп,
Буурадай буркулдаган Нарын дайра.

Жаңылбай жарык нуру кыштан жайга,
Куш учпас, буудан баспас капчыгайга.
Түрлөнтүп жаңы өндүрүш үйүн тигип
Ильичтин шамын жаккан Нарын дайра.

14/XI 1946

Чолпон-Ата

АЙ, ЖАМИЙЛА, ЖАМИЙЛА

Миң центнерчил Жамийла,
Ааламды бузган дайныңа,
Кусадар болуп өзүңдү
Күндө көрөм деп жүрүп,
Камчым калды айлыңда.
Алып бер үйгө кетейин,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

Бир гектарчыл Жамийла,
Бүткүл эл билген дайныңа…
Ынтызар болуп жүзүңдү
Күндө көрөм деп жүрүп,
Күрмөм калды айлыңда.
Алып бер үйгө кетейин,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

Атактуу кыз Жамийла,
Биздин эл билген дайныңа,
Ашык болуп өзүңдү,
Күндө көрөм деп жүрүп,
Калп эле таштап камчымды,
Калп эле таштап күрмөмдү,
Эми өзүм калдым айлыңда
Алып бербе катып кой,
Ай, Жамийла,
Нур Жамийла
Жамийла!

14/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЕҢЕМДИН СӨЗҮ

Жазгы суук жанга өтөт,
Жааган күнү жаай берсин.
Жалтактык кылып жанды аяп,
Суук тийди дебесмин.

Жай ысыгы жанга өтөт,
Мейли чекем тердесин.
Кызылчамдан кол үзүп,
Ысык өттү дебесмин.

Күзгү шамал күркүрөп,
Мейли күчөп желденсин.
Эгинимден кол үзүп,
Күчүм кетти дебесмин.

Өттү, кетти далай жыл,
Кыйынчылык бир катар.
Бирок колхоз ишинен
Оорубадым бир сапар.

Бул кандай деп сурасаң,
Касиеттүү колхозум
Жамандыкты жолотпойт,
Ак тилектүү жолдошум.

Анча мынча ажалдан
Алып калат колхозум,
Анча мынча оорудан
Сактап калат колхозум.

14/XI 1946

Чолпон-Ата

МАРИЯ

Кудукта тунук суу турса,
Арыктан келип суу алган,
Мария кимдин жары экен?
Ак марал сындуу суналган.

Башатта тунук суу жатса,
Өзөндөн келип суу алган,
Мария кимдин жары экен?
Өрдөктөй мойну суналган.

Айланасы калың бак,
Беш бөлмө тамы бар экен,
Калкына ак нан жедирген
Комбайчынын жары экен.

Тегереги жемиш бак,
Он бөлмө тамы бар экен,
Элинс ак май чайнаткан
Механиктин жары экен.

15/XI 1946

Чолпон-Ата

ЧӨП ҮЙМӨК

Биз жайлоодон түшкөндө
Чабылып барлык жашыл кыр.
Тоодой бийик жол жасап,
Чөп үймөктөп жатыптыр.

Жутунган жуттан коркпойм деп
Кара атымдын карды ток.
Кызыл көз кыштан коркпойм деп,
Көк өгүздүн көңүлү ток.

Колхозум камчыл колхоз деп,
Ак төбөл козум бойтоңдойт.
Башкармам эстүү адам деп,
Ак серкечим койкоңдойт.

Малына күчүм жетпейт деп,
Аксак бут аяз аландайт.
Калкына алым жетпейт деп,
Жыңайлак чилде жалаңдайт.

15/XI 1946

Чолпон-Ата

МЕН ПОЧТОБАЙ, ПОЧТОБАЙ

Мен почтобай, почтобай,
Кат ташыймын дем албай,
Аларча менен Акбашат
Барар жерим бир далай.

Мен почтобай, почтобай,
Чоң-кичүүнү карабай,
Чоочубай кирип барамын
Чогоол өскөн баладай.

Газет берем, кат берем,
Аткан октой бат берем.
Күлкү берем, күч берем,
Көз жаш эмес, шат берем.

Кең өлкөмө жыйналган,
Күлкүнүн баары меники.
Кең өлкөмө жыйналган
Сүйүүнүн баары меники.

Ал күлкү элдин энчиси,
Мен почтобай элчиси.
Калкыма тийген жыргалды,
Бир тыйын албай берчиси.

15/XI 1946

Чолпон-Ата

АРТИЛЛЕРИСТТЕРДИН МАРШЫ

Күрсө-күрсө күңгүрөгөн үнү бар,
Күркүрөгөн күзгү түндөй сүрү бар.
Күчкө келсе күкүм кылып тоолорду,
Кара жерди топтой ойнор түрү бар.
Артиллерия,
Артиллерия -
Согуш кудайы.
Согуш кудайын
Жакшы сыйлайлы.
Сырын жат билип,
Анан ырдайлы.

Эсте, курдаш, бекем туткун эсиңе,
Кечээ душман эсиркеген кезинде,
Берлин менен Токиодон келген ажалдын
Башын жулкуп, канын бүрккөн ким эле?
Артиллерия,
Артиллерия -
Согуш кудайы!
Согуш кудайын
Жакшы сыйлайлы.
Күчүн үйрөнүп
Анан ырдайлы.

Согуш бүттү азыр бизде тынчтык күн,
Беш жылдыктын көркүн ачкан кызык күн.
Эми биздин тынчтык сүйгөн бул курал
Тынчтыгына таң калтырсын жер жүзүн.
Артиллерия,
Артиллерия -
Тынчтык кудайы!
Тынчтык кудайын
Жакшы сыйлайлы,
Сырын жат билип
Анан ырдайлы.

15/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЕҢИШ ЫРЫ

Башка күндөн майрамы көп ушул ай,
Баарыбызга бакыт ачкан сулуу май.
Тоодой тоскон
Тогузунчу май күнү -
Жүрөгүмдөн жаратылган уулумдай.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!

Башка күндөн күлкүсү көп ушул май,
Баарыбызга өмүр берген улуу ай,

Жердей жети,
Тогузунчу май күнү -
Мага кымбат аба менен суумдай.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!.

Башка күндөн гүлдөрү көп ушул май,
Баарыбызга жыргал берген улуу ай.
Күндөй сексен
Тогузунчу май күнү -
Мага кымбат, мүлдө ааламдын күнүндөй.
Жеңиш күнгө салтанат!
Жеңгендерге салтанат!

15/XI 1946

Чолпон-Ата

КЫЗДАРДЫН КҮҮСҮ

Атам Ленин алып берген жыргалды,
Атам Ленин жеңип берген жылдарды.
Ого бетер гүлдөтөлү саймалап,
Жаңы өлкөнүн жайдары ачык кыздары.
Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып
Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Не каалсаң
Баары бар.

Совет элим жеңип берген жеңишти,
Ал жеңиштин большевиктер негизи.
Көтөр кыздар, оң ийинге салалы,
Беш жылдыктай касиеттүү зор ишти.

Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып
Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Нс кааласаң
Баары бар.

Тынчтык күндүн тынбай турган иши бар,
Кандуу күндүн камчы тактай изи бар.
Совет кызы кандай кылар экен деп,
Байкап турат батыштагы уу... чуулар.
Алга, кыздар,
Алга, кыздар,
Күндөр бүттү,
Биз уялып
Жер карар.
Мугалим бол,
Инженер бол,
Жумушчу бол,
Акылман бол,
Нс кааласаң
Баары бар.

15/XI 1946
Чолпон-Ата

АЛМА ЖЫЙНОО

Албаган адам армандуу,
Бир жеген адам дармандуу,
Алмасы калың түнт токой,
Биздин колхоз "Алмалуу".

Коромжу колго кыйбайлы,
Келгиле, алма жыйнайлы,

Алма уурдаган жалкоону
Алма менен сыйлайлы.

Ысырап колго кыйбайлы,
Келгиле алма жыйнайлы.
Алмасы жок колхозду
Алма же деп кыйнайлы.

Дабыр, дабыр дабырлап,
Алма жыйсак ыр ырдап,
Сүйүүктүү Маскөө үстүнөн
Алмадан жамгыр жаадырсак.

Албаган адам армандуу,
Бир жеген адам дармандуу,
Алмасы калың, түнт токой -
Биздин колхоз "Алмалуу".

17/XI 1946
Чолпон-Ата

МОСКВА

Үйлөрү окшош биздин бийик аскага,
Жолдору түз биздикинен башкача.
Суулары да, тереңирээк, кеңирээк,
Элдери окшош, өз энеме, атама.
Жаштары бар күлкү менен чоңойгон,
Жаштарындай жүрөгү жаш Москва.

Бүркүт окшош куштары бар асманда,
Чамасы бар, айдан ары ашканга.
Түздүгүндө: адилдиктин бакчасы,
Гүлдөрү көп: жай, күздөн да, жаздан да.
Бул ааламда, барлык бүткөн шаардын
Эң сулуусу, эң сүрдүүсү Москва.

Ырлары бар, ырдап ырлар жазганга,
Күлкүсү бар күлүп көңүл ачканга,

Уйкусу бар эң бир таттуу, эң ширин,
Өмүрү бар, кызыктыгы башкача.
Сөздөрүнө баарыбызды сүйүнткөн.
Акылмандар сүйгөн шаар Москва.

17/XI 1946

Чолпон-Ата

КОЙ ТӨЛДӨТҮҮ

Төлдүн башы сур эчки,
Төрт улактуу улуу эчки.
Ырысыма келгендей,
Жолу жакшы бул эчки.

Төлдүн соңу куба кой,
Жаныбарым тура кой,
Эгиз кара козулуу
Бул да ушундай ак жолтой.

Мага келген күнүндөн,
Макмалдай сулуу жүнүндөн,
Мойтоң, мойтоң секирип,
Маарап койгон үнүндөн.

Кенен болуп төрүбүз,
Тегиз болсо төлүбүз,
Абийирибиз жабылып,
Кызыл болор өңүбүз.

Оолак болсун оорудан,
Кетсин кырсык тооруган,
Төл тилеги туш келсин
Жакшылыкка жоруган.

17/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖҮЗҮМ АЛУУ

Кыз баладай буралган,
Тараткандай кумардан,
Өзөн суудан суу алып,
Булбул келип сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм
Ак жүзүм.

Жаш сулуудай буралган,
Жандыргандай кумардан.
Көк дайрадан суу алып,
Күкүк келип сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм
Ак жүзүм.

Борум кыздай буралган,
Кандыргандай кумардан.
Кашка суудан суу алып,
Каз каркыра сугарган.

Саамай жүзүм,
Салаа жүзүм,
Шербет жүзүм

17/XI 1946

Чолпон-Ата

ФИЗКУЛЬТУРНИКТЕРДИН МАРШЫ

Ачык көңүл,
Таза дене,
Жакын жолдош
Биздерге
Колхоздордо,
Заводдордо -
Түк талыкпай
Иштерге.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер
Аван салалы
Куландай соо,
Куштай ыкчам,
Кең өлкөнүн
Болот балдары.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер
Аван салалы,
Куландай соо,
Куштай ыкчам,
Кең өлкөнүн
Болот балдары.

Таза жүрөк,
Сулуу мүчө.
Айныбас дос
Биздерге.
Каналдарда,
Түрлүү кенде,
Түк талыкпай
Иштерге.

Зергек көңүл
Чымыр дене,
Жакын жолдош
Биздерге.
Курулушта,
Фабриктерде
Чарчоо билбей
Иштерге.

Шилте бутту,
Көкүрөктү кер,
Аван салалы,
Куландай соо.
Куштай ыкчам,
Кең өлкөнүн
Болот балдары.

17/XI 1946

Чолпон-Ата

КООН ҮЗМӨЙ

Быйылкы күздүн күчүн ай,
Дарбыздын миң-миң жүзүн ай!
Коону койдой жер жайнап,
Баракелдай түшүмү ай!

Байлыгы канча? Ойлойлу,
Карасаң көзүң тойбойбу,
Аксуудагы таякем,
Мейманга келсе болбойбу.

Дөөлөтү канча ойлойлу,
Көргөндө көңүлүң тойбойбу.
Кайыңдылык эжекем
Конокко келсе болбойбу.

Кайдан келсин таякем,
Кайдан келсин эжекем.
Коонго бизден бай экен,
Дарбызга бизден шай экен.

Кайдан келсин таякем,
Кайдан келсин эжекем,
Мени келер бекен деп,
Күндө күндө түш көргөн.

17/XI 1946

Чолпон-Ата

КЫЗ ӨПМӨЙ

Курдаштын курдаш жары экен,
Кубанткан кубат алы экен.
Колхозчунун кызындай,
Кара көз сулуу бар бекен?

Жолдоштун жолдош жары экен,
Жоругун билсе зар экен.
Жумушчунун кызындай,
Ак жуумал сулуу бар бекен?

Теңтуштун теңтуш жары экен,
Деңиздей терең алы экен.
Инженердин кызынан,
Ак жуумал сулуу бар бекен?

Жүргөнүм кыргыз шаары экен,
Ойноп-күлгөн шаңы экен.
Ушундай сулуу кыздардан
Бир өпкөн жигит бар бекен.

19/XI 1946

Чолпон-Ата

МУРАПТЫН ЫРЫ

Айткыла, балдар, ким экен
Мураптын жайын бибеген?
Буудайы жакшы келинге
Өзөндөн
Эки кулак суу берем.

Жазында жакшы ат минбеген
Жарыбас мурап мен бекен?
Жаздыгы жакшы келинге
Деңизден
Жети кулак суу берем.

Күзүндө күлүк минбеген,
Күрдөлсүз мурап мен бекен?
Күздүгү жакшы келинге
Дайрадан -
Алты кулак суу берем.

Кубанкам жатат жайкалып,
Түшүмү бизге байкалып
Суктанткан суунун атасы,
Келиндер,
Мураптын жайын айталык.

19/XI 1946

Чолпон-Ата

УЗАТУУ

Кош, Жеңиштай, аман барып, аман кел,
Тааныш болсун талабыңа далай жер.
Сен бактылуу, тынчтык күндүн жигити,
Токой желсиз, толкуну жок деңиздер.
Ырас, ырас учкан мезгил урматтуу,
Бирок тынбас туш тараптан түрлүү чуу.
Асман бети канча тунук болсо да,
Аска үстүндө шаңшыган үн кубаттуу.
Кош, Жеңиштай кол кармашып калалы,
Колуңдагы тынч өмүрдүн жарагы!
Шоокум салбай тынч уктасын, айтып кой,
Океандын… океандын ар жагы.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

БОТОЮМ

Жарашыктуу жалжал көз,
Ыйлак белем ботоюм.
Узун шыйрак, айры өркөч
Чыйрак белем ботоюм.

Сүткө тойсо тайрандап,
Тентек белем ботоюм.
Чөк дегенде бук деген
Элпек беле ботоюм.

Бала кезде тартайып,
Атадан чоң ботоюм.
Чоңойгонун билбеген,
Уяты жок ботоюм.

Куулук, шумдук ою жок
Момун белем ботоюм.
Чондугундай күчү бар,
Сонун белем ботоюм.

Кичинени шылдыңдап,
Күлө берсин ботоюм.
Кереги зор колхозго,
Жүрө берсин ботоюм.

19/XI 1946
Чолпон-Ата

ТОСУП АЛУУ

Алыс кетип кайра кайткан тулпардай,
Күлүк поезд Фрунзеге учкандай,
Күзгү жүргөн үшүк күнгө ысуулап,
Келгин болуп, тоого конгон шумкардай

Кайтты иним солдаттан,
Үйүңө бар, аман бол.
Жүзү жарык, пейили кең
Мына ушундай заман бол.

Темир аяз, карлуу бороон, бурганак
Ырак, ырак, ырак кетип ырактап,
Кургак сайга, тунук кашка суу толуп,
Жадыраган жаз жамынып барлык жак;

Кайтты абам солдаттан,
Шаарыңа бар, аман бол.
Ачык колдуу, март пейил
Мына ушундай заман бол.

Токчулук күн, айылдарга жайылып,
Жокчулук күн, бороонго учуп кайыгып,
Бөксөргөн жай, бөксөсүнөн ашкандай,
Жаралуулар жарасынан айыгып;

Кайтты боорум солдаттан,
Үйүңө бар, аман бол
Ойлогону жакшылык,
Мына ушундай заман бол.

19/XI 1946

Чолпон-Ата

БЕКБЕКЕЙ

Түнөргөн айсыз түн экен эй!
Түгөнгөн ууру күнү экен эй!

Караргaн айсыз түн экен, эй!
Кан жуткан бөрү күнү экен, эй!

Малыбыз колхоз малы экен, эй!
Мал баккан элдин жаны экен, эй!

Бул малдын ээси ким экен, эй!
Бекбекей айткан биз экен, эй!

Бөрү келсе уштайбыз, эй!
Бөйрөгүн жара муштайбыз, эй!

Ууру келсе уштайбыз, эй!
Ууртун айра муштайбыз, эй!

Адырдан ашса табабыз, эй!
Алганын сууруп алабыз, эй!

19/XI 1946

ӨМҮРГӨ

Шамал айдап көлдүн киргил көбүгүн,
Кашка суудай мөлт дей түшкөн өмүрүн,
Жыл айланып, өткөн сайын жаштык күн
Улам сулуу, улам ысык көрүндүн

Мива бактай, жемишимен күбүлбөй
Өстүм дуулап, эртеңкимен түңүлбөй,
Ай балалык, асыл нерсе экен го
Учкан куунун канатынын күүсүндөй.

Кеттим алыс, кеңдигимен кемибей,
Кери тарткан кербестикке жеңилбей,
Ай балалык, жыргал нерсе экен го
Карлыгачтын канатынын желиндей.

Жарым саат, кабак чытып кайгырбай,
Арамдыкка абийиримди алдырбай,
Өмүр деген - сергек нерсе экен го
Жаздын күнү тып-тып тамган жамгырдай.

Күлдүм ачык, бир да жерди карабай,
Досторума кылдай кастык санабай,
Өмүр деген - дайым жапжаш нерсе экен
Улам жаңы жаратылган баладай.

Билсин бизди, жаш муундар мактасын,
Эскиртпесин эстеринде сактасын,

Алдыбызда өмүр турат түгөнгүс
Артыбызда өлбөй турган эл калсын.

20/XI 1946

Чолпон-Ата

КИМ БОЛСОМ

Жериме бороон өткөрбөс
Оксан болсом толкуган,
Картайбас болуп эч качан
Жаралсам өлбөс отунан.

Элиме ызгаар өткөрбөс
Чоң деңиз болсом толкуган,
Атактуу уста мен болсом
Жан жаратып олтурган.

Калкыма оору жолотпос
Касаба болсом калдайган,
Жаз күнүндөй жашарса
Өлкөмдө болбой саргайган.

Журтума өлүм жолотпос
Аска зоо болсом бой жеткис,
Ленин атам жолунда
Бул санаага жетербиз.

20/XI 1946

Чолпон-Ата

ЛЕНИНДИН КҮМБӨЗҮНӨ

Акак таштан салынган
Артык экен күмбөзүң,
Кыйын экен өмүргө
Кайра келбес мүнөзүң.

Мрамор таштан салынган
Мыкты экен күмбөзүң,
Тирүүлүккө келбеген
Кыйын экен мүнөзүң.

Бирок сенсиң атаке,
Сендей болгон сонун күн,
Өлгөн атың болбосо,
Тирүүлүктөй өмүрүң.

20/XI 1946

Чолпон-Ата

КАЧКЫНБАЙ КАЧАК

Ата-энесин кубантып,
Бир топ акча-пул алып,
Фрунзеден окуйм деп
Окууга барды Качкынбай.

Маданият үйрөнүп,
Далай жакшы эл көрүп,
Сонун киши болот деп
Колхозунун көңүлү жай.

Арадан үч ай өткөн жок,
Мындай жорук ойдо жок,
Чемоданын колго алып
Качып келди Качкынбай.
"Окуусун жакшы билбей"... - деп,
Күлүп коёт уялбай.

Турмушунан бөлүнүп,
Колхозго жаман көрүнүп,
Үйүндө жүрөт Качкынбай.
"Атам кетпей түшүмөн,
Качып келдим кантем" - деп,
Күлүп коёт уялбай.

Жаш кезинде окубай,
Алга карай умтулбай,
Качак болгон Качкынбай.
Замандын калып соңунда,
Китеби жок колунда,
Мазак болгон Качкынбай.

1946

Чолпон-Ата

МЕН КӨЛҮМӨ КЕЛГЕНДЕ

Мен келгенде, токтоно элек баладай,
Бирок өзүн балалыкка санабай,
Жаткан экен Ысык-Көлүм күрпүлдөп,
Толкуп алган толкунунан жаналбай.
Мен келгенде, албуут акын баладай,
Бирок өзүн акынмын деп санабай,
Жаткан экен, Ысык-Көлүм шарпылдап,
Ташып алган ташкынынан жаналбай.

Бүттү бороон. Улан жели токтоду,
Түптү түрө Санташ шамал сокподу.
Бул мезгилде мемиреген Ысык-Көл
Өэ элиндей күчтүү, сулуу окшоду.

1946

Чолпон-Ата

АТА-ЖУРТУМ

Ата журтум, тууган элим, Мекеним,
Жан кубатым, сүйгөн жерим секетим.
Тоо-ташыңдын, турпагыңдын, сууңдун
Мен көрбөдүм пайдасы жок бекерин.

Тууган жерим ата журтум - бир боорум,
Мен өзүңдүн гүл багында төрөлдүм.
Заманыңдын мен ырыстуу акыны,
Дарбыз, коон, жүзүмү бар короондун.

Сүйөм сени, сүйгөндүгүм сүттөн ак.
Сени сүйгөн тагдырыма рахмат.
Өлгөндө да сенин таттуу жытыңды,
Жаткым келет көкүрөккө кучактап.

Мендеги өмүр, меники эмес сеники,
Менин ырым, меники эмес, элдики,
Ар бир демим, ар бир соккон секунтум -
Өзүңдүкү, алар эмес желдики.

21/XI 1946

Чолпон-Ата

КӨЛДҮН КЕЧКИ КӨРҮНҮШҮ

Көлдө жүрдүм, көл боюнда бойлодум,
Токсон ирет, көргөнүмө тойбодум,
Кызгылт көйнөк кийгендиги эсимде,
Урдап алып күндүн батар бөгүн

Билбейм неге… эң жароокер ысыгым,
Кайрат, кубат, оюн-күлкү кызыгым,
Кыз баладай уялганы эсимде,
Уурдап алып күндүн батар кызылын.

Көргүм келет, көргүм келет миң ирет,
Айткым келет, сүйөм көлүм, сүйөм деп,
Элесимде, көл жатпаса шарпылдап,
Ырларымда анда кайсы касиет!

28/XI 1946

Чолпон-Ата

АК КАЙЫҢ

Жарашыктуу жаштайың,
Жадыраган жаз сайын,
Жаш күнүмдөн тең өскөн,
Жакшынакай ак кайың.

Тамашалуу жаштайың,
Тармалдаган жаз сайын,
Тай күнүмдөн тең өскөн,
Татынакай ак кайың.

Мен өзгөрдүм, сен көрдүң,
Мен да көрдүм өңгөнүң…
Жаштыгымды кайра бер,
Сурабайм андан бөлөгүн.

Бутагыңа коноюн,
Кыштын жолун тороюн,
Жаштыгыңды менден ал,
Аккан суун болоюн.

28/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖОГОТТУМ

Кең Фрунзе шаарынан
Балыкчыга келатсам,
Он беш тоонун орду жок,

Кең Фрунзе шаарынан
Тянь-Шанга баратсам,
Отуз тоонун орду жок.

Айтсылачы жолдоштор,
Ачык айткан сөз калпы?
Тоо жоготтум ким тапты?

Түшүрбөдүм колумдан,
Алдырбадым жолумдан,
Уурдатпадым жанымдан,
Жулдурбадым жонумдан.

Ошол тоонун ордунда,
Орто токой көзү бар,
Кардуу Боом ичинен,
Жол жыргалын көрүп ал.

Күм жам кылып майдалап,
Түзгө айлантты биздин эл,
Мен жоготкон тоолорду
Билгиң келсе мага кел.

28/XI 1946

Чолпон-Ата

БИР ЧАКА СУУ

Бир чака суу мөлдүр кашка тунук суу,
Кайнар суусу, эмес бул суу кудук суу,
Канатка окшоп, бир жак колу делбиреп
Суудай таза кыз көтөргөн шумдук суу.

Бир чака суу, суу экенин байкагам,
Жаным сергип, кангандыгын айта алам,
Биздин күндөй анын таза күчүнө
Толкун урган кораблдей чайпалам.

28/XI 1946

Чолпон-Ата

КОШТОШУУ

Кайда жүрбөйт эр жигиттин жаш башы,
Кайда калбайт сүйгөн жардын көз жашы,
Алыс сапар, кең Маскөөгө жол алып,
Коштошорго толкуну жок көл жакшы.

Аман болсун эр жигиттин жаш башы,
Неге керек сүйгөн жардын көз жашы!
Жолтоо кылып, кош дегенди угузбай
Коштошордо күздүн күнкү жел жакшы.

Кайда жүрбөйт эр жигиттин жаш башы,
Кимге керек ата-эненин көз жашы.
Эгер "кел!" деп Ата Мекен чакырса,
"Аманбы" дан "кош" деп айткан сөз жакшы.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

АККАН СУУ

Ай, аккан суу, аккан суу,
Ар адамга жаккан суу,
Алтын аяк ичинде
Абийир, ынсап тапкан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу,
Мүлдөр ааламга жаккан суу,
Каухар идиш ичинде
Кадыр урмат тапкан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу,
Шылдыр мончок таккан суу,
Турмушта канча түйшүктүн
Баарына жетип арткан суу.

Ай, аккан суу, аккан суу
Алыска канат каккан суу,
Айдалган жерге жан берип
Апаппак болуп жаткан суу.

29/11 1946

Чолпон-Ата

СЕКИДЕГИ ЖАПЫС ТАМ

Келгин куштай, улам жазга кайткандай,
Мен да өмүргө улам кайра кайта алам.
Бирок мени, сүйгөндүгүм айта алам.

Эч сөз айтпай, жактырбастай карашың,
Жанды үшүткөн күзгү түнгө барабар
Бийлиги зор, сүйбөгөндүн кубатын:
Кулдук кылып сүйгөн гана биле алар.

Сен жашаган секидеги жапыс там,
Миң катарлуу алтын үйдөн жаркырак,
Кайраты жок жүзүңдөгү нуруңдан,
Коркуу билбес баатыр жүрөк калтырак.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

УЧКУЧТАРДЫН ЫРЫ

Мейли болсун, капкараңгы түн айсыз,
Мейли болсун, бороону күч ызгар кыш.
Жерде турмуш күлкү менен өткөндөй,
Асманда да күлүп гана жашайбыз.

Күмүш канат,
Биздиң кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн, азамат.

Күр… күр… эткен биздин куштун дабышы,
Күндүн, Жердин бир карыштай алысы,
Ар бир мотор буроосунун ичинде,
Жандай кымбат ата журттун намысы.
Күмүш канат,
Биздин кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн, азамат.

Кирдебесин самолеттун канаты,
Өлбөс кылып сени заман жаратты.
Ошондуктан сени менен жүрөктөш,
Тынчтык күндүн ар бир минут сагаты.
Күмүш канат,
Биздин кубат,
Оюн салсын жаркылдап,
Ай асманга,
Ак булутка,
Көтөрүлгүн, азамат.

29/XI 1946

Чолпон-Ата

САГАТЫМА

Чык-чык эткен сагатым,
Кайда шашып барасың?
Куштан учкул белемсиң,
Болбосо да канатың.

Чык-чык эткен сагатым,
Кайда шашып барасың?
Тулпар аттай айланып,
Ай менен күн арасын.

Чык-чык эткен сагатым,
Шашканыңды танасың,
Чылым тартып болгончо
Чыр айланып аласың.

Чык-чык эткен сағатым
Билем кайда барасың.
Жыргал жерге жүр дейсиң
Советстан баласын.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

ЖЕҢЕМДИН ЫРЫ

Башка жерге кетсең да,
Баселкемди сыйлай жүр,
Баселкенин балдарын,
Жамандыкка кыйбай жүр.

Кайсы жерде жүрсөң да,
Колхозумду сыйлай жүр,
Колхозчунун балдарын,
Жамандыкка кыйбай жүр.

Айлыбыз Сары-Ой, кең өзөн.
Өзөн бою бай колхоз,
Кайсы күнү көрсөң да,
Он бешке толгон айга окшош.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

ЫРЛАРЫМ

Мен сурадым сен сарандык кылбадың,
Сенден алдым сергек өмүр жыргалын.
Уяты жок уйку, өлүмдөн башкасы
Өзүмдүкү... өзүмдүкү, ырларым.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

БАЛАЛЫК

Кетти, кетти балалыгым кайрылбай,
Аткан октой кайрылууга айныбай.
Күтүлбөгөн көп күндөргө туш болдум,
Майрам түшкөн колхозчунун айлындай.

29/XI 1946
Чолпон-Ата

ЭМГЕК КҮН

Жаз, жай тынбай тер агызган бермет күн,
Азабы жок тамашалуу эрмек күн,
Жеңем тууган аппак эркек уулдай
Колхозчуга жаратылган эмгек күн.

Тирүүлүктө, адам тынбас тентек күн,
Тентек эмес, ырыс, кешик бермек күн,
Жаштык кезде биринчи өпкөн сулуудай
Колхозчуга сүйкүмү бар эмгек күн.

Эмгек күндө чын курбулук, досчулук,
Нечен акын, нечен тилек кошулуп,
Нан эмгеги канча күчтүү болсо да,
Андан күчтүү колхоз жеңген токчулук.

30/XI 1946

Чолпон-Ата

ЖЕТИМ КОЗУ

Жетим козу, жетим козу,
Сөз сурайын токточу:
Кайда барасың?
-Отунга.
-Отунду не кыласың?
-Камыр жууруп нан кылам.
-Нанды не кыласың?
-Мейман болуп кетсин деп,
Үйүмө сотту чакырам.
-Сотту чакырып не кыласың?
-Атам менен энемди
Союп жеген беренди
Соттобогон немени
Уят кылып кызартам.

1946

КЫШКЫ БОРООН

Кышкы бороон жаныма дос, жаш бороон,
Өмүрүмө ынтымактуу бурганак…
Чырак жанган, бала ыйлаган короодон
Бүркүт шаңшып учарына суранат.

Алдуу бороон, алгыр бүркүт эркинсен,
Жаз жаралат, ошол бала түшүндөй…
Күндөр келет, күндөр келет кепкенсн,
Күзгү бышкан ак буудайдын күчүндөй.

3/I 1947

Чолпон-Ата

КОШ АЙДОО

Жан сергитип, жаңы өмүрдү ойлотот,
Күн күркүрөп жарк-журк эткен чагылган.
Жазга салам, жазга урмат, суук жок,
Жарык дүйнө сапарынан табылган.

Келди мезгил, өлбөгөн жан көгөрөр,
Жашоо баркы, кош айдоого уруксат.
Быйыл көрбөс жүз жыл мурун көргөндөр
Тирүүлүк күн, жаңы ырлардай жыттанат.

3/I 1947

Чолпон-Ата

АЙРӨК

Ак иштеген, ак жүрөк,
Ачык көңүл шат жүрөт.
Арамзаада кытмырды,
Ким кадырлап, ким сүйөт?
Ай, ай, сен да кордоо сал,
Көлдө жаткан көп өрдөк.
Айрөк,
Айрөк!

Жакшы ударник, ак ниет,
Өңү жарык, шат күлөт.
Жарыбаган жалкоону
Ким кадырлап, ким сүйөт?
Ай, ай, сен да кордоо сал
Көлдө жаткан сан өрдөк.
Айрөк,
Айрөк!

Кең пейилдүү кең тилек,
Кеңири өмүр өткөрөт.
Кешиги жок жалкоону
Колхозубуз жек көрөт.
Ай, ай, сен да кордоо сал
Жарашыктуу каз, өрдөк
Айрөк,
Айрөк!

3/I 1947
Чолпон-Ата

ЧОЛПОН-АТА

Чолпон-Ата көл жээгинде көрктүү жер,
Алмасы көп ак кыштактар орногон,
Менде болду далай ысык сүйүүлөр
Мындай жерге, бирок ашык болбогом.

Бир жай жүрсөм, жашым кайра жангандай
Жашаргандай, жаштыгындай жүрөгүм,
Тагдырымдан кайра сурап алгандай
Ушунда өттү эң бир таттуу күндөрүм.

9/I 1947
Чолпон-Ата

МЕН МАСКӨӨНҮ КӨРГӨНДӨ

Мындан он беш жыл мурун,
Биринчи көргөм Маскөөнү,
Эсимде калды Укемдеп
Мени сүйүп өпкөнү.

Он беш жыл өтүп арадан
Кайра көрдүм Маскөөнү.
Баштагыдан тазарган,
Башкача экен көркөмү.

Амансыңбы, балам, деп,
Мени Маскөө карады.
Шекер салган чай берип,
Маңдайымдан сылады.

Сынап турсам Маскөөнү,
Көрк жасанып алыптыр
Өмүр алга өтсө да,
Көп жашарып калыптыр.

Тандап сүйгөн сулуудай,
Улам сулуу көрүнөт.
Тандап тапкан баатырдай
Улам баатыр көрүнөт.
1947

УЙДУН ТИЛИ

Уйдун сүтүн ичерде,
Ырайм бар биздерде
Алдап-соолап чакырып:
-Оу, хоу, оу, хоу
Оу хоу десек,
Үнүбүз коңур, жумшак
Сылык чыгат деги эле.
Макул болот анткенге
Уйдун тили жалгыз тил:
Мөө… деп гана үн бере.

Уй майына кирерде,
Уят да бар биздерде:
-Бул баягы таргылдан,
Таргыл баягы кашкадан,
Кашка баягы маладан,
Маланы миң сомго алган.
Деп -
Жести атасын бүт мактайбыз -
Тим эле.
Уй бечара тим болот
Айтар сөзү жалгыз сөз:
Мөө… деп гана үн бере.

Чөп саларга келгенде,
Чөпчөңдөйбүз эң эле
Чоң кепшемин кызганып:
-Өш ай, өш, өш
Десек:
Сөзүбүз өрттөй өткүр -
Деги эле.
Капа болот байкуш уй,
Сүйлөр сөзү жалгыз сөз:
Туруп калат жалдырап:
Мөө… деп гана үн бере.

Уй жаюуга келгенде
Айдайбыз такыр жерлерге,
Бул кордукка чыдабай
Өңкүлдөп чуркап калганда -
Кара кыяк дегенге:
-Өлөт ал! Өлөт ал!
Арам маңка!
Деп сөксөк
Тилибиз заар чыгат эң эле.
Билген сөзү жалгыз сөз,
Жүрө берет тил угуп:
Мөө… деп гана үн бере.

Чай бергенге май берген,
Кой бергенге тай берген,
Деп кубанта сүйлөгөн
Биздин кыргыз март эле;
Жарыктык уй канетсин,
Жакшы сөздөн кем беле?
Ушул кыял, ушул сыр
Кырсык болуп пейилге -
Тармак жайып жүрбөсүн,
Тамыр салып тереңге.
1/X 1948
Чолпон-Ата

ТАРАНЧЫ

Бышыкчылык сонун ай,
Колхозчулар сагынып,
Күн саноодон эринбейт,
Дан кыярып калганда:
-Бышсын, бышсын,
Быша түшсүн эгин дейт.
Ошондо ушул таранчы,
Кудайдан мурда уурдап жейт.
Жанын жеген желмогуз:
Чырк, чырк, чырк, чырк
Дейт да жебирейт.

Коон быша калганда
Чиригенин жек көрөт.
Жыттап туруп эң мурда
Шириниен жеп көрөт.

Дарбыз быша калганда
Ак этүүсүн жек көрөт.
Чертип, чертип эң мурда
Бышканынан жеп көрөт.

Алма быша калганда
Курт түшкөнүн жек көрөт.
Коно калып ыргыштап
Кызылынан жеп көрөт.

Теңине албай өрүктү
Тээп өтөт чыртылдап.
Түшкөнүнө кубанып
Күлүп калат кытылдап.

Жатып алып жүзүм жейт,
Салааланган шагынан.
Шириниен, балынан,
Таттуусунан, агынан.

Муну көрүп колхозчу
Жүрөгү ооруп зырпылдайт.
Бул кезекте таранчы
Суута түшүп чыркылдайт.

Ушул көпкөн шайтанга
Кандай айла кылабыз?
Колхозчунун доосуна
Кандай кылып жыгабыз?

Чынын айтса, ал бизди:
Өзүнө анча теңсинбейт.
Кыйын болсо атасы:
Баласына бышырган -
Май токочтон берсин дейт.

Анткени эмей эмне,
Менин эшик алдымда,
Боорсок сурап, кант сурап
Чырк, чырк, чырк, чырк
Чырк, чырк
Дейт да безилдейт.

1/X 1948

Чолпон-Ата

ЖАЗЫМА

Кош бол жазым,
Көк көпөлөк, ак казым,
Ыр жаза албай, мендей жүдөп - азбасым.

Антсем мейли, бирок өзүң айта жүр:
Азгын көңүл, тилегимдин тазасын.

Кош бол жазым, сени алыска узатам,
Сенден кымбат калк ичинде мен калам.
Кыйын жолдо - канча жабыр көрсөм да,
Өз доорума актыгыма мактанам!

Кош бол жазым, сен кетсең да биз аман,
Биздин балдар, биздей болсун биларман.
Жер үстүндө - ыразылык күнүмдү,
Жердин жети түпкүрүнөн дей алам!

Кош бол жазым,
Көк көгүчкөн, ак казым,
Кенен сайда дайым толо акпасым,
Көз ачкандан ынак болгон жаныма
Картайбаган кулун жаштуу жашташым.

12/X 1948

Чолпон-Ата

МЕНИН КҮНҮМ

Менин күнүм кирген суудай күрүлдөйт,
Күзүн күтүп мөмөсүнөн күбүлбөйт.
Ыза кылып жарыкчылык дүйнөнү
Карыганда жаш уландай бир гүлдөйт.

Менин күнүм, өлбөсүнө түңүлбөйт,
Толкун урса, тайызына сүрүлбөйт:
Тирүүлүктө жоктугуна жол бербей
Жер түбүндө чирисе да бир гүлдөйт.

Бар бололу, түгөнбөйлү курдаштар,
Узак, узак, узак болсун бул сапар,
Кылым бүтүп, дүйнөдөн жок болсок да
Кайра кайтып жолугушчуу жолдор бар.

13/X 1948

Чолпон-Ата

БИЗГЕ ТҮНӨЙ КЕТ

Көңүлүм капа, башым туман кеңгирсп
Үч күн болду бизге мейман келе элек.
Жолоочунун бул кандайча шылдыңы,
Даамы жоктой,
Жеген токоч, жеген эт,
Сыйлап берер, белен кыргыз даамы бар,
Эй жолдош,
Биздикине коно кет.

Мейман келбейт, келбегени жаман кеп,
Үйүм капа, эмне болуп кетти деп.
Ууру болсоң, тор атымды уурдап ал,
Касым болсоң каргап өткүн, тамак жеп.
Чаалыкканга соопчулук даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

Биздин үйдө көптөн жүргөн жалгыз шерт:
Кымбат ашты мейман бекер жесе деп,
Ач көз болсоң өз башымды сурап ал
Кегиң болсо: сабап өткүн, тамак жеп.
Жолоочуга нечен түркүн даамым бар,
Эй, жолдош,
Биздикине түнөй кет!

13/X1948

Чолпон-Ата

БАЙКА, ЖИГИТТЕР

Калк мүлкүнө карышкырдай кол салган,
Жүз тармактуу каргашалуу жол салган,
Мөөрүн басып акты менен толтурган
Он чөнтөгү ону бирдей бүт жалган;

Эмки кууну
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер!

Жорго минген Шермат келет
Кара жигиттер!

Мойну калың кашкулактай буржуйган,
Тердеп тапкан бир күнү жок бир урган.
Ошентсе да арак көрсө арсандап,
Алтын сомдун жүз сомдугун суурган:

Жат адамды
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер?
Күлүк минген Шермат келет
Кара жигиттер!

Арамдыкка мас болгондой энтелеп,
Мен келатсам акырайып жалт карап,
Ыркты бузган мына мобул "Жазгыч" деп,
Үтүрөндөп "Бир чапсам ээ" деп алат.

Бузукуну
Жакшы тааны,
Байка, жигиттер!
Анын бири ушул Шермат
Ана жигиттер!

14/X 1948

Чолпон-Ата

КӨҢҮЛ АЙТАЛЫК

Кетменчинин ак эмгегин азайткан,
Кесепеттүү Наамат деген бир шайтан,
Момунду алдап, элди жазган, эбин таап,
"Ичиш керек, жеш керек!" - деп көп айткан
Бүгүн өлдү.
Барып көңүл айталык,
Жылаан салып мүрзөсүнө,
Ыйлап кайталык!

Журттан тапкан күн көрбөгөн мүлкү бар,
Бирөө барса кашык суута ичи тар,
Алгыч, жегич, азган-тозгон уурулар,
Буга курдаш, буга жолдош, буга жар.
Наамат өлдү,
Жүргүлө көңүл айталык,
Мүрзөсүнө бака ыргытып,
Ыйлап кайталык!

Ажал күчтүү, кимдер андан талашат,
Жолу туура, кантип анан адашат?
Ушакчынын, кытмыр арам немсин
Бул дүйнөдөн жок болгону жарашат!
Наамат өлдү,
Жүргүлө көңүл айталык,
Таш ыргытып мүрзөсүнө,
Ыйлап кайталык!

14/X 1948

Чолпон-Ата

БУЛ КАНДАЙЧА

Баары өзгөрөт, баары өчөт дейт турмушта,
Мен өзгөрбөй, өчпөй койсом не болот!
Өчөр күнүм үйгө бара жатканда,
Токмок жактан келбей койсом не болот?
Токмок жөнөйм,
Таттуу коонун тандап жейм.
Миң жыл бою,
Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар?
Баары агат дейт, баары өтөт дейт өмүрдөн,
Мен элге окшоп өтпөй койсом не болот?
Баратканда тааный коюп өңүнөн,
Аксуу жактан келбей койсом не болот?
Аксуу жөнөйм,
Жүзүмүнөн үзүп жейм.
Миң жыл бою,

Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар?
Баары сынат, баары өлөт дейт турмушта,
Мен тил албай өлбөй койсом не болот?
Башка коюп, тумшукка тээп, урушса,
Нарын жакка качып кетсем не болот?
Нарын жөнөйм!
Айран ичип, майын жейм.
Миң жыл бою,
Кайра үйүмө бир келбейм.
Айт, кимдин карзы бар.

15/IX 1948
Чолпон-Ата

МЕН КЫРГЫЗДЫН АКЫНЫ

Ким берсе да жакшы берген бактымды,
Ким койсо да жаман койгон атымды,
Ушакчыдан: не кылам деп сурасам,
-Беш тыйынга мага сат дейт даңкыңды!
Сатам!
Алсын!
Кайдан блисин баркымы?
Чайга салып жутар кезде:
Заар тилин куйкалачуу
Мен кыргыздын акыны!

Карлуу күнү берсе керек бактымды,
Аяз күнү койсо керек атымды.
Ичи арамдан: не кылам деп сурасам,
Бир тыйынга мага сат дейт даңкыңды!
Сатам!
Алсын!
Кайдан билсин баркымы?
Кантка салып жутар кезде:
Кара көңлүн куйкалачуу,
Мен кыргыздын акыны!

Таш идишке куйса керек бактымды,
Татты идишке куйса керек атымды,
Кароолчудан: не кылам деп сурасам,
Балам алсын, бекер бер дейт даңкымды.
Берем,
Алсын!
Сатпайм, кадыр-баркымды,
Уйчу, койчу,
Кетменчинин
Менмин кымбат акыны.

15/X 1948
Чолпон-Ата

КӨЗҮМ ӨТКҮР

Көзүм өткүр, өрттү өчүрө караган,
Өз жанымды жамандыгын көрө алам.
Колум ачык журтка маалым марттыгым,
Бир чыны уудан,
Бир чака бал бөлө алам.

Көңүлүм жарык; музда көктөп өнө алам,
Өз жанымдын арамдыгын көрө алам.
Пейлим таза, чаккын десем чага албайт,
Жылан кызын колдон кармап өбө алам.

Сырдаш болсоң ачык сөзгө келе алам,
Мен өзүмдүн тардыгымды жеңе алам.
Керек болсо: чебердигим жетишет,
Дөңгөчкө жан, балыкка тил бере алам.

15/X 1948
Чолпон-Ата

ТӨӨҢДҮ БЕР

Эй, Төлөгөн, төөңдү бер,
Төмөн түшүп барайын,
Быйыл эмгек мол тийди,
Түгөл ташып алайын.

Эй, Ысмайыл, төөңдү бер,
Ылдый түшүп барайын,
Быйыл эмгек көп тийди,
Баарын ташып алайын.

Байбичем сынчыл киши эле,
Сынына бир жарайын,
Бийбичем катуу киши эле,
Кабагына карайын.

Сынына толсо кылганым,
Муштап өтөт жаныма.

Узарар болсо урматым,
Чымчып өтөт далыман.

Мал кыштан түгөл чыкчу эле,
Муштап, муштап алганда,
Ырыскым колдон акчу эле,
Чымчып, чымчып алганда.

16/X 1948

Чолпон-Ата

МЕН КЕМЕ

Мен кеме, келчүү жерге эрте жеткен,
Кебелбей эки жагым кычыр эткен,
Көз жеткис бул деңиздин аркы учуна,
Жыңайлак жаштыгымды таштап кеткем.

Мен бир куш, учар жерге учуп жеткен,
Жем алган жалама зоо жайдак беттен,
Кайдадыр бийик тоолор арасына,
Таарынчаак жаштыгымды таштап кеткем.

Ал кездин алтындыгын эсиме албай,
Жаштыктын ар жагында жаштык бардай,
Ыйлатып уруп-сабап кете бергем,
Бир өппөй, маңдайынан бир сылабай.

Картайып азайтууга кезек келет,
Бир жүргөн жакшы күндө жакшы эл элек.
Бирок да, ошол тоолор арасында,
Жаштыгым ойноп-күлүп жүрө берет.

17/X 1948

Чолпон-Ата

*****

Жакшы ыр жазсам:
Бутунан өөп жөнөтөм,

Жаза албасам: көз жашымды көлдөтөм,
Ыр жараткан, шам чырактын алдында
Бактылуу мен,
Бактылуу менин көлөкөм.

17/X 1948
Чолпон-Ата

ДАГЫ АЯЛ ЖӨНҮНДӨ

Аял сүйдүм, бирок ичтен кектедим,
Арам ойлоп, арамдыктан кетпедим,
Жаманынан көңүлдү эзген оору алып,
Жакшысынын кадырына жетпедим.

Анткен менен:
Колум ачык, мен кенен,
Жүз кайталап дагы аялга баа берем:
Аял деген:
Чаалыккан көсөм -
Сайдырган берен -
Бактыдан тайган жигитке,
Кемибеген, кебелбеген бир мекен!

21/X 1948
Чолпон-Ата

СӨЗҮ БАР

Түк кайгырбайм, алсыз-чабал түрүмө,
Уу тамса да алтын сабак бүрүмө,
Тирүү кезде мындай элек деп айтып…
Сүйлөшүүгө жер табылбас күнүмө…

Мен кетсем да: тирүүлүктүн көзү бар,
Мен бүтсөм да: тирүүлүктүн өзү бар,
Бирок мага табылбачуу эч качан,
Тирүүлүктүн:
Эң бир, эң бир
Жанды ысыткан сөзү бар.

2/X 1948
Чолпон-Ата

ЭНЕ ТИЛИ

Тил үйрөнүү:
Жакшы көрмөк - сүймөктөн,
Энем тилин жакшы көрүп үйрөткөн,
Ойротто жок, оңой тил бейм, биздин тил,
Бир жашымда:
Ата, апа,
Ат, эт дегенди сүйлөткөн.

Тил кадырлоо:
Чын көңүлдөн сүймөктөн,
Атам тилин: сүйгөндүктөн сүйлөткөн.
Эрдик өнөр билим менен сүйлөшүп -
Бир жүрсүн деп бир жашымда үйрөткөн.

Бирге жүрөм, эне тилин кадырлайм,
Бул тил менен: иштейм, сүйлөйм, ыр ырдайм,
Башка тилди жандай жакшы көрсөм да:
Эне тилин сүйгөнүмдөн жаңылбайм.

17/X 1948

Чолпон-Ата

КУБАНАМ

Силерге окшоп, мен да күлөм, кубанам,
Орой сүйлөйм, арак ичем, бууланам…
Калк башына кайгы түшсө, кайгырып,
Калкым үчүн таштай катуу тура алам.

Силерге окшоп мен да гүлдөйм, уланам,
Күнөө болсо кечиргин деп суранам.
Сокур байкуш көздүү бала төрөсө:
Чын пейлимден ушунда бир кубанам.

Силерге окшоп менин да бир убадам,
Мен да аяйм, мен да корком убалдан.
Дудук уулу сүйлөп турса жанымда,
Чын пейлимден ушунда бир кубанам.

Силерге окшоп, мен да жүдөйм, кубарам,
Мен да жыргайм, мен да түтөйм, куралам.
Ырымды укпай, жазганымды көрбөсө:
Ыйлабасам, эмнесине кубанам?

17/X 1948

Чолпон-Ата

ЖАКТЫРДЫМ

Кайдан таптым, билбейм мындай мүнөздү?
Дос, туугандар күнөкөр деп күлбөспү?
Тирүүлүккө ирегелеш салынган -
Жаман көрөм, калың мүрзө - күмбөздү.

Бирок сүйдүм, бир күмбөздү жактырдым,
Кубангандан күлүп ийдим, каткырдым.
Көргөн кезде койчу Жапар күмбөзүн
Жарык күндөн, кайткан ал бир асылдын.

Кымбат эле кой кайтарган убагы.
Жакшы адамдын жакшысы эле бул дагы.
Күмбөзүнүн күн жагында керилип,
Уктап жатат төрт кара ала улагы.

Муну көрүп эске түшөт ак тилек,
Колдон кармап, айтпаса да асыл кеп,
Күлө карап мен бармын деп тургандай
Баягы эле тирүүсүндөй сезилет.

Мейли түндө, мейли бешим күүгүмдө,
Жапар күнү башка түшкөн күнүмдө,
Мен өзүмчө - өлбөс күн деп эсептейм
Бир тирүү жан тепсеп турса үстүмдө.

17/X 1948

Чолпон-Ата

БУЛ ТУРМУШТА

Бул турмушта нечен сонун издер бар
Бороон уруп, кар жааса да кетпеген.
Не бир укмуш, чебер - уста адамдар -
Миң тепкичтүү шаты коюп жетпеген.

Бул турмушта нечен бекем издер бар,
Добул уруп, сел жүрсө да кетпеген.
Не бир чечен, не бир эстүү адамдар
Дайрадан кең акыл менен жетпеген.

Бул турмушта нечен чоң-чоң издер бар,
Өрттөймүн деп, күн сынса да кетпеген.
Не бир баатыр, не бир канкор адамдар
Балта урса да, ордунан былк этпеген.

Мен да адаммын, мен дагы бир акынмын,
Билинбеген көп майданын бириндей.
Бул турмушка мен да изимди калтырдым,
Кичинекей, кудум шайтан изиндей.

17/X 1948

Чолпон-Ата

ПРАГАДА

Прагада ушул өткөн майданда
Бир азамат чексиз эрдик кылган дейт.
Жоону кырып, алдан чарчап тайганда,
Танка астына жата калып тынган дейт.
Бул дүнөгө бир келгени чын болчу,
Бирок үйгө дайнын жазган каты жок.
Эл жыйналып ат бергени чын болчу,
Атагы бар, мүрзөсүнүн аты жок.
Шол мүрзөгө барар элем жөө басып,
Турпагынан бир ууч алып келүүгө.
Арстандын жүрөк канын канатып,
Ага кошуп балдарыма берүүгө.

18/X 1948

Чолпон-Ата

ФРУНЗЕНИН ТҮНҮ

Бир мен эмес, чын сүйөрүң баарындын:
Түндөрү алтын… Түндөрү алтын, шаардын.
Анда калган: күзгү сонун түндөрдү
Мени өлтүрбөс эмгегимдей сагындым.

Жылт жылт этип, жылдыз көлү аккандай,
Куттуу бүлө кубанчына баткандай,
Көк мунарык, жашыл шоокум ичинде:
Ырыс көлбөп, фонтан болуп аткандай.

Угулса экен, түнкү бөбөк күлгөнү,
Кубанса экен, жаш бөбөктүн жүрөгү…
Неге десең:
Колун жайган, колун каткан бооруна,
Менин шаарым, акылмандар түнөгү.

23/X 1948

Чолпон-Ата

ЖАҢЫЛУУ

Көл боюнда, биздин колхоз жанында,
Жакшы тамдуу бир топ орус калкы бар.
Тыңшап турсаң күн кеч кирер маалында,
Уйларынын не бир сонун аты бар.

Көңүлү жылып ушул жакшы адатка,
Кийизбай да башын чайкап, жактырат.
Элди туурап, уй пададан кайтканда,
Дөңгө чыгып:
-Зоя ! Зоя!
-Зоинкалап чакырат.

Муну укканда кыт-кыт күлөт келиндер,
Кыздар, чалга, таң калгандай жалт карап,
Карт орустар, көптөн сырын билгендер,
-Ай Кийизбай, Ай Кийизбай деп калат.
Ага болбойт, дөңдөн туруп Кийизбай:

-Зоя, Зоя,
-Зоинкалап чакырат.

-Ай аксакал, адаттан терс бул кандай?
Жигит атын койгун дешип каткырат.
Кабыл көрбөй жогорудай сөз оцун,
Биздин ата, өз кылганын жактырат:
Дөңдөн туруп, эркек кашка торпогун:
-Зоя! Зоя!
Зоинкалап чакырат.

23/X 1948

Чолпон-Ата

КЫЗЫЛ ЖҮК

Дан беребиз, берген данды эл алат,
Алган элдин өмүрүнө саламат:
Берген белек жокко сиңип кетпестен
Кайра айылга ырыс болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Бол, жигиттер, ылдамдат.
Атадан калган насаат бар:
Берген март эмес,
Алган март!
Бол, жигиттер, ылдамдат.

Эгин төкмөк өзүнчө бир салтанат,
Эмгек менен көтөрүлмөк биздин даңк,
Берген белек дөөлөтүнөн кемибей
Кайра айылга байлык болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Машинаны бери тарт!
Ашык бүтсүн пландан,
Берген март эмес
Алган март!
Бол, тууғандар, ылдамдат!

Эгин бермек биздин урмат, биздин бак,
Сыйлоо керек ата журтту кадырлап.
Ушул буудай калк санаасын тындырып,
Кайра айылга тынчтык болуп таралат.

Бат жөнөсүн кызыл жүк,
Бол, туугандар, ылдамдат!
Бергениңе кубангын,
Берген март эмес,
Алган март!
Бол, туугандар, ылдамдат!

24/X 1948

Чолпон-Ата

ДАН ЖОМОГУ

Ушул буудай, ушул дан,
Биздин өмүр, биздин жан.
Колдо кубат, белде күч
Жүрөктөгү жылуу кан.

Сонун шаар, сулуу там,
Көккө карай жулунган,
Завод, фабрик, шахтылар
Баары, баары ушундан.

Пароходдор көлдөгү,
Паровоздор чөлдөгү,
Сан жетпеген машина
Баары нандын бөбөгү.

Дүр-дүнүйө, ак, сары,
Көз тайгылткан тыштары,
Алтын, күмүш, жакуттар
Баары нандын кыздары.

Танкс менен замбирек,
Көп түрлөрүн ким билет?

Болот канат самолет
Оюн салган көк жирсп.

Ааламды жарган ардагы,
Кылымды бузган салмагы,
Өнөрпоз, чебер, көсөмдөр -
Баары нандын ардагы.

Колхозчу эккен ушул дан-
Биздин өмүр, биздин жан.
Коммунизм байлыгы: -
Ушул буудай, ушул нан.

24/X 1948

Чолпон-Ата

АТА-ЖУРТ

Жылуу кийин, жолуң кыйын үшүрсүң,
Кыш да катуу… бороон улуп, кар уруп…
Суугуңду өз мойнума алайын,
Жол карайын, токтой турчу Ата-Журт!

Түндөр жаман… кырсык салып кетпесин,
Наалат келип ат тизгинин шарт буруп…
Азабыңды өз мойнума алайын,
Из карайын, токтой турчу Ата-Журт!

Жазда башка… Жел тийбесин абайла,
Көпкө турбас, мобул турган сур булут.
Бүт дартыңды, өз мойнума алайын,
Сен ооруба, мен ооруюн Ата-Журт!

24/X 1948

Чолпон-Ата

ЭМГЕГИҢ

Сентябрь ай, коон жыттуу сонун ай,
Бышыкчылык… Барлык элдин көңүлү жай.

Эмгек күнгө жаңы.буудай бөлүнүп
Жакшы иштеген ударниктин баары бай.

Дал ушул ай, үстүдөгү сонун ай,
Мобул буудай сенин энчиң
-Бери кел ой, Курманбай!

Октябрь ай, жийде жыттуу сонун ай,
Жакшы иштеген колхозчунун баары бай.
Энс эмизген сүтүнөн ак мээнстиң,
Байлыгыңа туура кара уялбай.

Дал ушул ай ошол айткан сонун ай,
Отуз центнер сенин энчиң
-Көтөр, көтөр, Курманбай!

Кыйын күндүн кыйынына каржалбай,
Ак иштедиң, ала жүргөн балбандай.
Адалдыгың, адал энс сүтүндөй,
Өз бактыңа туура кара жалтанбай.

Бүгүнкү ай, эмгек бөлгөн сонун ай,
Кырк беш центнер сенин энчиң
-Көтөр, көтөр, Курманбай!

25/X 1948

Чолпон-Ата

ТАШЧЫЛАР

Колдоруна майышпаган лом алып,
Таш омкоруп, арабага таш салып,
Араң тарткан кош өгүзгө дем берип:
-Соп, соп,
Соп! Деп, айдан баратып;

Таш казгандар кеп кылышат өз ара:
-Мобул акын өз өзүнчө убара,
Ойлойт, басат, бирдеме айтып күңгүрөйт,
Кыйын экен… кыйын экен буларга.

Андай эмес, кыйын эмес абалар,
Силер антип аёо көрбөй караңар,
Кээ бир күнүм:
-Соп, соп десең, баса албаган
Кош өгүздүн жаманына барабар.
Кээ бир күнүм: көктө сызган тулпар ат!
26/X 1948

Чолпон-Ата

МЕНИН ҮЙҮМ

Үйүм сонун, ойдогумдай кең турам,
Ырыскымдан ыраазылык сөз угам…
Түн жармында из жашырган уурудай
-Ким ой бул?
Терезёмди: тырс, тырс урган,
Тырс урган?
Терезёмди: тырс, тырс урган,
Тырс урган?
-Жакырчылык сен белемсиң?
Мен бир убак коломтодо жылынгам:
Болду эми жетет, ары кет,
Киргизбейт сени,
Эшигимде дөбөтүм бар жулунган.
Кет ары, кет ары,
Кет ары менден ант урган!

Үйүм таза, мыкты жашайм, бай турам,
Досторуман жылуу, сылык сөз угам.
Түн жармында мени уйкумдан чочутуп
-К-и-м ой бул?
Терезёмди тырс, тырс урган,
Тырс урган?

-Учук оору сен белемсиң?
Мен бир убак очогунда жылынгам.
Болду эми жетет, ары кет!
Киргизбейм сени
Эшигимде дөбөтүм бар жулунган.
Кет ары, кет ары,
Кет ары менден ант урган!

Оокатым мол, мейман күтөм, март турам,
Тилегим ак, уу сунганга: бал сунам.
Түн жармында, сүттүү уйкуман чочутуп,
-Ким ой бул?
Тереземди тырс, тырс урган,
Тырс урган?
-Тынчтык өмүр сен белемсиң?
Мен ар убак суунду ичип кулпургам!
Кел бери,
Мен жалгыз: аял, баласыз,
Аял менен ырkым келбес, мен урган!
Мейли сокур, дөдөй бала туусаң да,
Антым ушул; өлгөнүмчө сени менен бир турам...

26/Х 1948

Чолпон-Ата

ЫСЫК-КӨЛ

Ысык-Көл, сени сүйдүм, сени ырдадым,
Ырыма өзүң болдуң бел кылганым.
Күнүмдүн ичкен суудай берекеси
Өзүңдүн бир көйкөлүп ыргалганың.

Ысык-Көл, сен ырыскым, сен жыргалым,
Ырыма өзүң болдуң дем кылганым.
Өзүнчө урматтуу бир салт экен го,
Күрпүлдөп көбүк чачып турган маалың.

Ысык-Көл, өзүң барда, менда бармын,
Сен жарым, керeги эмне башка жардын...

Тагдырдын марттыгына мен ыраазы,
Бар тура, кубанарым, мактанарым…

Эй, көлүм, тунугундай тунуп турсаң,
Бирок да тунук акыл уул туусаң…
Кубатсыз мендей начар акындарды
Шарпылдап толкуп туруп, жээкке урсаң.

26/X 1948

Чолпон-Ата

КАЗАКБАЙ

Жакшы айдабай, картөшкөнү жаратпай,
Майдан салып бирөөнө бир кадактай,
Картошканы алдап жейсиң ошентип,
Ай куусуң да…
Ай куусуң да Казакбай.
Күз болгондо жүз пуд эгин табасың,
Отуз сомдон пудун сатып саласың.
Жаз болгондо ошол эле эгинди,
Үч жүз сомдон араң сатып аласың.

Алда сенин соодагерлик каадаң ай,
Куп саткычсың… куп алгычсың Казакбай.

Кечээ келген тууган элдер бир далай
Мейманчылап келгенине карабай,
Бакча айдады, заңгыраган үй салды,
Чарбасы да сенден мыкты, сенден бай…

Алда сенин эпчил өскөн каадаң ай,
Жыртык тамың жыртык бойдон Казакбай

Тапкан акчаң үч миң сомдон ар бир ай,
Өз сырымды айткым келет уялбай,
Үй-жайым жок, чай ичерге чыным жок,
Төшөгүм жок, мейман келсе салардай;

Мына ушундай сенин иниң кайран ай,
Жашаганды менден үйрөн Казакбай,

Айтар сөздү айтуу керек калп айтпай,
Элдер жаман,
Же биз жаманбыз
Казакбай!

26/X 1948
Чолпон-Ата

КАР ЖААДЫ

Жааган бул кар, баягы кар,.. кар эле…
Зергек чыйрак сезим берген денеге,
Кур олтурбай куп камынып алганбыз,
Бул ак келин биздин үйгө келерде.

Сүт эмем деп кыш эмчегин сааганга,
Бул жааган кар, баягы эле жааган кар…
Бутка муштаар, беттен чымчыр келинди,
Көзүнө илбей ойноп жүрөт жаш балдар…

Ойноп жүрөт, от болгон соң денеде,
Балдар эмне, бир-биринен кем беле…
Мылтык атмай, бомбу ыргытмай, сайышмай.
Оюндары коркунучтуу эң эле…

Быйылкы кыш шашып түштү эң эрте,
Ала-карга эрте конду терекке.
Карап туруп ушул балдар оюнун,
Ыйлайм… Ыйлайм… Эч кимге айтпа энеке.

Мен бар болсом, жарарым чын керекке,
Тилегим бар, себеп болор себепке.
Бул оюнду жакшылыкка жоруйлу,
Ичикий суук…
Эшикти жап, энеке.

27/X 1948
Чолпон-Ата

КҮЗ

Калкка берген карыздарын кыя албай
Мүлкүн чачкан шок балдарын тыя албай,
Кабын алып айлыбызга күз келди
Жазгы айдаган картошкасын жыя албай.

Элге берген өз энчисин кыя албай,
Ээ-жаа бербес шок балдарын тыя албай,
Кабын алып айлыбызга күз келди,
Жакшы чыккан капустасын жыя албай.

Бул күз өзү, көптөн бери көпкөлөң,
Мерес болсом деген оюн көп көрөм.
Жүзүм кызы катуу ооруп жатканда
Кадыр улап, боору жумшап өппөгөн.

Бул күз өзү көптөн бери көпкөлөң
Таш боор болсом деген оюн көп көрөм.
Өрүк уулу быйыл каза тапканда
Боору жумшап бир тамчы жаш төкпөгөн.

Ай, ай балдар атка минип чапкыла,
Күз кайда экен барып издеп тапкыла!
Көзүн ачсын, колхоз деген кыйын журт
Жакасынан катуу силкип тарткыла.

Урсаңар да, ал ак көңүл таарынбайт
Катуу сынып капалыкка багынбайт,
Эрки жетпейт бизди таштап кетүүгө,
Качам десе: качар жагы табылбайт.

Алды жакта жайдак атчан жай мырза,
Арткы жакты ач кыйкырык кыш мырза.

27/X 1948

Чолпон-Ата

МЕН ЖҮРГҮНЧҮ

Мен жүргүнчү көз ачкандан жөө баскан
Жөө басуудан көңүлүм түк жүдөбөйт.
Алган сапар алыс экен карасам,
Баса берем, баса берем,
Баса берем… түгөнбөйт.

Мен жоолочу эс тарткандан жөө баскан,
Мээнет тартып жөө баскан жол түк өлбөйт.
Алган сапар арбыбаптыр карасам,
Баса берем, баса берем,
Басар жолум түгөнбөйт.

Кырдан туруп, арт жагыман карасаң:
Мен аткан ок, токтоосу жок учкан шыр…
Түзгө чыгып каршы алдыман карасаң,
Мен айбаттуу, тоо көтөргөн бир баатыр.

27/X 1948
Чолпон-Ата

ДЕН СООЛУК

Жаш кезиңден жаркылдап,
Жакшы болсо ден соолук,
Кор болбойсуң, өскөндө:
Бирде жатып, бирде ооруп.

Бала кезден жаркылдап
Бекем болсо ден соолук.
Кем болбойсуң өскөндө:
Кээде жатып, кээде ооруп.

Окуп билим аларда,
Теңтушуңа тең болуп,
Керек экен ошондо,
Темирдей бекем ден соолук.

Эл коргоого барарда,
Эр көкүрөк кең болуп,
Керек экен ошондо,
Эң биринчи ден соолук.

Тоодон шахты казарда,
Тоодой ташты омкоруп,
Керек экен анда да,
Эң биринчи ден соолук

Жолдошуңдун жанында,
Жолборстой кыраан шер болуп,
Теңеле басып тең жүрүп,
Мактанарың ден соолук.

Илимпоз болсоң өскөндө,
Элдин камын ойлонуп,
Талыктырбас эч качан,
Жан жолдошуң ден соолук.

Сүйгөнүңдүн жанында
Сүрүң кайрат дем болуп,
Сүттөй көңлүң агарып,
Сүйүнөрүң ден соолук.

Алсыз болуп арбайып,
Алты айтып зар ыйлап
Жалынсаң келбейт ден соолук.

Жашоо керек жадырап,
Заманыңа бел болуп.
Бакыт-ырыс таалайың,
Ушул эле ден соолук.

Түгөнбөгөн адамзат,
Кебелбеген кем болуп,
Тукумдан-тукум калтырчуу
Мурасы ушул ден соолук.

28/X 1948

Чолпон-Ата

МУЗЫКА

Мен суу ичпейм, таңдай катып турганда,
Мен нан жебейм алдан тайып курганда,
Музыкадай мага таттуу суусун жок,
Берчи мага,
Берчи мага
Жарым кашык музыка!

Мен ыйлабайм, капа тартып турганда,
Мен кубанбайм, бак дөөлөткө тунганда.
Дарым ушул, кайгы жана шаттыкка,
Берчи мага,
Берчи мага,
Жарым ууртам музыка!

Эмнелер жок, бул дүйнөдө - жарыкта,
Не бир сонун… не бир кымбат асыл баа…
Мен кетерде, ошончонун ичинен
Сагынарым,
Эң аярым
Эң кымбатым - музыка!

28/X 1948

Чолпон-Ата

ЖҮЗҮМ АЙЫ

Ойдогу оюм чыккан менен оңунан,
Аз кечиктим убакыттын жогунан,
Жылдагыдай эми айылга жөнөөрдө,
Жүзүм айы кармап калды колуман.

Ичте санаам чыккан менен оюнан,
Аз кечиктим даярдыктын жогунан,
Машинага эми олтуруп жөнөөрдө
Жүзүм айы тосуп калды жолуман.

Мына ошентип мен айылга барарда,
Кымыз ичип чын суусунум канарда,
Жүзүм айы бир өпкөн соң кучактап,
Жаным жыргап калып калдым калаада.

Мен жүзүмдү капа кылып ар дайым,
Жалгыз таштап, кетип жүргөм жыл сайын.
Сагыныпмын келчи жакын жаныма,
Жаным айым, ширин айым, бал айым.

28/X 1948

Чолпон-Ата

ӨЗҮМДҮ ӨЗҮМ

Мен өзүмдү үй сыртынан тыңшасам,
Күрс, күрс эткен оор жөтөл үн чыгат…
Бүткөн экен кайран өмүр, кайран жан…
Деп жалооруп, көңүлүм шондо бир сынат.

Мен өзүмдү бир көчөдөн карасам,
Баскан өңдүү алсыз, арык сөлөкөт…
Албуут бала, эми болуп араң жан
Айыкбас дарт болгон өңдүү өнөкөт.

Мен өзүмдү уктаганда карасам,
Жаткан өңдүү бир өлүк жан, каны жок.

Жүрөк күчүн тамырынан санасам,
Чарчагандай араң согот алы жок.

Мен өзүмдү өлгөн кезде карасам,
Күлүмсүрөп керилген бир шер жатат.
Бул акыйкат жазмышына жарашкан
Таглырына ракмат айткан азамат.

Билген билер, билбегенге не чара,
Менсинген жаш, муну кимден кем көрөт?
Кең пейилдүү, ачык колдуу бечара
Кыйын жашап, жакшы жазган өңдөнөт.

Мен өзүмдү бир кылымдан карасам,
Тээ алыста чаң ызгыткан шаңчыгат.
Өлбөстүктүн өжөр эркин талашкан
Эрдигинен нечен тирүү жан чыгат.

28/X 1948
Чолпон-Ата

ЖАЗ

Жаздын таттуу…
Эртеңкиси, күүгүмү,
Жаздай сүйсөм бардык жашаар күнүмү!
Ташка тийип сынган болот үнүндөй,
Кулагымда шыңгыр эткен бир үнү.

Жаздын алтын…
Эртеңкиси, күүгүмү,
Жаздай сүйсөм, барлык көрөр күнүмү!
Чөнтөгүмдөн суута түшкөн дүйнөмдөй
Кулагымда шылдырт эткен бир үнү…

Тил албассың, жакшылыкка жолдосо,
Оңолбоссуң, кемтигиңди оңдосо…
Ай, жаным жаз, кымбаттыгың эмнеде?
Жоголгонуң, сынгандыгың болбосо?

28/X 1948
Чолпон-Ата

*****

Билбейм кандай,
Эмне ойдо экен катарым?
Мен өзүмдүн тагдырыма капамын.
Заманымдын керегине жарабай,
Эрте кургап, муздап бара жатамын.

Билбейм кандай,
Кайсы ойдо экен катарым?..
Мен өзүмдүн жазмышыма капамын.
Кыйын күндүн пайдасына жарабай,
Кыйган талдай сынып бара жатамын.

Мен жашадым өз күнүмө таарынбай,
Кара тилек, жаман ойго багынбай,
Түк билинбей өтүп кетет окшоймун,
Бир кеченин жаап кеткен карындай.

Таза жүрдүм кастык ишке камынбай,
Адал жүрдүм арамдыкка малынбай,
Досторума аппак болду максатым:
Бир кеченин аппак жааган карындай.

29/X 1948

Чолпон-Ата

СУУ КЕЛАТАТ

Суу келатат,
Суу келатат бир кулак,
Момун сууну мактап алчуу жакшы убак,
Ураа, достор! Арык толо аккан суу
Колхозчуга табылбаган кадыр-барк.
Жер атасы, эл атасы мына ушул,
Өз колунан бере турган бекер данк.
Ак, ак,
Суум, ак,
Эгиниме балдай жак!

Суу келатат,
  Суу келатат бир кулак,
Арзан сууну кымбат алчуу бул убак,
Көрүшө элек тууганымдай сүйүнттү
Турган кезде, кызылча өнөбөй, жер кургап,
Ураа, достор! Суута кулдук кылалы,
Мына дөөлөт, мына шекер, мына кант!
Ак, ак,
  Шашпай ак,
Түшкөн эмдей жакшы жак.

Ак, ак,
  Айланайын, суум, ак!
Эжем менен көрүшкөндөй көңүлүм шат.
Арпа, буудай, жүзүм, коон, дарбызга
Бир туугандай кенен уктап, коно жат.
Тиричиликке сенден кыйын табып жок
Тамырын бил, кетсин оору, кетсин дарт!
Ак, ак,
  Суум, ак,
Калкты сыйла, калкты бак.

Шашпа, жаным, жайыла түш кең тарап,
Калк эккендин керегине тең жарап,
Жара түшөр биздин жарык өмүргө,
Бек турбасаң, так текшерип, так карап,
Ураа, достор! Кечеги ичип мас болгон
Мына - бозо,
  Мына - вино, мына - арак!
Жок вино эмес, биздин дүйнө - биздин мүлк,
Биздин абийир,
  Биздин сыймык, биздин даңк!
Ак, ак, ак,
  Кенен ак,
Элди сыйла, элди бак!
Бат, бат,
  Шашпай ак,
Жерди сыйла, бизди бак,
Ак,ак,
  Эркин ак,
Элди сыйла, элди бак.

29/X 1948
Чолпон-Ата

*****

Катуу жатып, жумшак ойгонуп,
Көңлүм сергип кенен дем алдым.
Өмүрдө дарт тагын жоготуп,
Өз энчиме жаңы жаш алдым.

Жумшак жатып, таттуу ойгонуп
Көктө турган күндү карадым.
Кайра чыйрак, кайра бек болуп,
Койнум толо ырыс санадым.

Тыңшап, тыңшап боюм балкыды,
Мен укпаган өмүр күүлөрүн.
Жан жыргатар жыргал салкыны
Эх, заман... сенин күндөрүң!

29/X 1948

Чолпон-Ата

ШААРЫМ - АСЫЛ ФРУНЗАМ

Эрте туруп тереземен карасам,
Сүттөн бүткөн таза калаа көрүнөт.
Жарыша аккан жаштык менен сулуулук
Ушул жерден эки айрыкка бөлүнөт,
Кубанычтуу тунук үндүүн каккан:
Шаарым, шаарым,
Асыл шаарым - Фрунзам.

Кең ачылган каалгамдан карасам,
Канттан бүткөн таттуу калаа көрүнөт.
Эң бир кымбат достук менен ынтымак
Ушул жерден бир дайрага чөмүлөт.
Жүзү жарык,
Мобул өтүп бараткан.
Шаарым, шаарым,
Асыл шаарым - Фрунзам.

Сыртка чыгып үй алдынан карасам,
Жөн турбаган бир шок калаа көрүнөт.

Таза тукум, эсенчилик, токчулук:
Ушул жерден миң табакка бөлүнөт.
Өскөнүнө,
Көркөмүнө таң калткан:
Шаарым, шаарым,
Асыл шаарым - Фрунзам.

30/X 1948

Чолпон-Ата

КООНЧУ

Кана жесем, сен айдаган коондон,
Каным сергип кубаттанам, оңолом.
Кабак ачар колхозчунун байлыгы
Калың чыккан шекер көкчөң, тордомоң.

Мен кайрылдым, эңсеп сени, чоң жолдон,
Ушул жолдо он беш жылдай жоголгом.
Даам жесем коон үзгөн колуңан
Оорусу жок он бешимдей оңолом.

Мен бул жолдо жыйырма жылдай жоголгом
Сени сыйлап бир күн калып конбогом.
Коон жесем сенин кары колуңан
Кайгысы жок он бешимдей оңолом.

Алтын бактым катсын үчүн жоголгон
Сабагыңан коонуңду үзүп оңолом.
Тер жыттанган алачыгың ичинде
Сенин терчил чапаныңа ороном.

Сенин терчил чапаныңа ороном,
Оорусу жок он бешимдей торолом,
Желдетке окшоп коон башын шарт алып,
Мээрими кең калыс жолдо оңолом.

31/X 1948

Чолпон-Ата

БӨК, БӨК БӨДӨНӨМ

Бөк, бөк, бөк
Бөдөнөм, бөдөнөм, бөдөнөм,
Турумтайм көрөгөн.
Бекер жатып, бекер жеп,
Беш пулуң жок төлөгөн.

Таруу аңыздан таруу жеп,
Беде аңыздан беде жеп,
Арпа менен буудайды
Көңүлү өч терип жеп.
Токтук сени мас кылып,
Мастыгыңан ыр чыгып:
Быт, быт, бытпылдык,
Бытпылдык, бытпылдык!

Бөк, бөк, бөк
Бөдөнөм, бөдөнөм, бөдөнөм,
Жагалмайым көрөгөн.
Жатып ичип, жатып жеп,
Бир пулуң жок төлөгөн.
Сени тоорут басайын,
Семиздигиң байкайын,
Пырр… деп учуп кетерде
Топум менен басайын.
Бастырбайсың балакет
Сенде куулук, көп кылык…
Кеңири айдап, кең жеген
Колхозчулук мас кылып,
Мастыгыңа чыдабай
Быт, быт, бытпылдык,
Бытпылдык, бытпылдык,
Бытпылдыктан ыр чыгып.

Берекелүү биздин эл,
Берешен кол биздин жер,
Эмгек алды колхозчу
Он күнүнө бир центнер,
Байгерчилик күн берди
Кеткен мээнет, аккан тер
Биздин колхоз тоюна
Өзүң басып, өзүң кел,
Эгер колуң тийбесе,
Берекенин ичинде:
Ойноп күлүп жүрөбер.

Кенечилик мас кылып,
Мастыгыңан ыр чыгып,
Кубанганың салтанат,
Өлөңүңдү айта бер:
Быт, быт бытпылдык,
Бытпылдык, бытпылдык,
Бөк, бөк, бөк
Бөдөнөм, бөдөнөм,
Кыргыйгим көрөгөн.
Эми качар айлаң жок,
Кармап алар өндөнөм.
Менде сонун капас бар,
Ырыс менен жөлөгөн
Бир жылына беш жолу
Тынчтык өмүр төрөгөн.
Калк жашасын тынч күндө,
Катуу иштен, тынып,
Сен, бөдөнөм, сайрай бер
Тынчтык күндү ыр кылып.
Бытпылдык, бытпылдык,
Сени тоорут басайын
Бөк, бөк, бөдөнөм,
Бөдөнөм, бөдөнөм.

31/X 1948

Чолпон-Ата

«КОММУНИЗМ» КОЛХОЗУ

Береке тапты түгөнгүс,
"Коммунизм" колхозу -
Ушул беш жыл ичинде,
Алма болуп жолдошу.

Байып алды дүркүрөп,
"Коммунизм" колхозу.
Кийинки үч жыл ичинде
Жүзүм болуп жолдошу.

Атчан өтүп баратсаң,
Алманын жыты бур этет,
Салаалаган ак жүзүм,
Көңүлүңдү желдетет.

Шарап болчу бир түрү,
Мейиз болчу бир түрү,
Ден соолукка бекем күч,
АР бир сабак бүтүнү.

Пияздары бир катар,
Сабиздери бир катар,
Мурда колхоз билбеген.
Нечен кымбат уруктар.

Казындагы майлуу эт,
Кылымдар жашап келатат,
Оройлугу болбосо,
Эмнесине таң калат?

Табактагы таттуу эт,
Замандар жашап келатат,
Жалкоолугу болбосо,
Эмнесине таң калтат?

Жебе дебейм этинди,
Жей бер он беш кадактан.
Түрлөндүрүп жиберсек,
Чыйрак тукум жаратат.

Ошондуктан Билаалы,
Акыл менен айдаткан.
Берекелүү айлына: -
Белдүү тукум жайнаткан.

Аны билип Билаалы,
Ак ой менен айдаткан
Сулуу, балбан балдарды
Колхозуна жайнаткан.

Коммунизм колхозун
Уландырган Билаалы,
Ыйык план жагынан
Бүт колхоздун ири алды.

Муну сүйүп колхозчу,
Башкармага шайлаган.
"Коммунизм" айланам.

Мыкты иштейт деп колхозчу,
Башкармага шайлаган:
Бүткөн бою бүт акыл
Башкармаңан айланам.

31/X 1948

Чолпон-Ата

ПАМИДОР

Мен келгенде бул жерге
Коңшу турган короолор,
Айда деди Алыкул:
Памидор,
Памидор!

Чын пейилден ошентип,
Көрсөткөн соң жакшы жол,
Кырка, кырка сап кылып
Айдап алдым:
Памидор,
Памидор!

Кезек күтпөй суу жыгып,
Кыялым бар орондор,
Анан мага коңшулар:
-Бизде дагы:
Памидор,
Памидор!

Жакшы айтканга, терс айтып,
Кыялым бар корондор,
Анда берки коңшулар:
-Бизде дагы:
Памидор,
Памидор!

Урушчудай теригип:
-Бул эмнең дейм, жолдоштор!
Анда берки коңшулар:
-Кээде таяк жегизет,
Памидор,
Памидор!

Мен жаш кезден турмушка
Катуу бышкам жолдоштор!
Суу тарттырган теңиме:
Чабал белем
Памидор,
Памидор!

1/XI 1948

Чолпон-Ата

ВИНО

Ичем вино, ичем - ичким келгенде,
Адалдыкты арамдыгым жеңгенде!
Мен жогортон башка ырым да айткандай:
Экөөнүн тең тамырлары теренде.
Бирок:
Арамдыкы бир,
Адалдыкы миң!

Ичем вино, бирок ичким келгенде,
Уландырып ушак мени жеңгенде!
Калк айткандай чагым менен мактоонун
Тамырлары эң бир терең, теренде.

Бирок:
Чагымдыкы бир,
Мактоонуку миң!

Вино куюп курбалыма, теңиме,
Курсант болуп курбулуктун демине,
Өз жаныма бардыгымды дем кылып,
Урматыма ичпегенде эмне?
Турар күнүм бир,
Калар күнүм миң!

1/XI 1948
Чолпон-Ата

ЖУМУШЧУНУН МҮНӨЗҮ

Көрүүкерсң, аманчылык бар чакта
Ким кызыкса: сулуулукка, гул-бакка.
Таң калдырып чыгышка аккан суулары
Жумушчу аттуу бир дүйнө бар биз жакта.

Колдору алдуу, аяктары басарман,
Жүргөн жери жамандыктан тазарган.
Сакалдуусу: Ваня, Сергей, аталып,
Кары өмүрлөр ушул жакта жашарган.

Барга ташып, жокко моюн бербеген,
Адилеттүк таразасын тездеген.
Бирин бири: кыздар, балдар аташып,
Карылыктын айлына бир келбеген.

Арам байлык, сөөлөт жыйбай тамына,
Кайрат кылып өзүнүн күч-алына.
Куштар болуп шол дүйнөгө барганды
"Сен" деп сүйлөп ысык кылган жанына.

Соолур кезде, мени өндүрдү, тургузду,
Кымбат жасап, арзан берди турмушту.

Ошондуктан: акын атым болбосо -
Турмушумда мен да кара жумушчу.

3/XI 1948

Чолпон-Ата

КҮНГӨ

Сен адамга жашоо күнүн тараттың,
Кызыктырдың, таңгалдырдың, караттың.
Төрөөтүңдө өлүп кайра тирилген
Энеге окшоп бул дүйнөнү жараттың.

Алыс сапар кеткенине сүйүнө,
Далай жылдар келбей коюп үйүнө…
Ата кургур оорул калар бекен деп,
Крккон өңдүү… коркконуң бул дүнүйө.

Бирок, дүйнө андайыңа карабай,
Бул дартыңды бир угууга жарабай,
Шоктук кылып чаң салууда эркинче,
Ата-энеге таш боор өскөн баладай.

1/XI 1948

Чолпон-Ата

БИЗДИН КЫЗЫЛЧА

Белоруссту айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм достор,
Мындай кызылча.
Сонун кызылча,
Жолу орусча да -
Тили кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Украинды айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм балдар,
Мындай кызылча.
Сонун кызылча,
Тили орусча да -
Кийми кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Казак жерин айланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм достор,
Мындай кызылча.

Сонун кызылча,
Жаны орусча да -
Каны кыргызча,
Ой, биздин кызылча.

Жер дүнөнүайланып,
Түгөл кыдырса:
Табылбас дейм балдар,
Мындай кызылча.
Таттуу кызылча,
Таттуусунун себеби:
Даамы кыргызча.

2/XI 1048

Чолпон-Ата

КЕЧКИ УБАК

Күндөгүдөн үйлөрүнө кеч убак,
Колхозчулар кайткан кезде кечки убак.
Көркөм сулуу, тиричиликтин өлчөмү,
Кыз кийминдей жарашыктуу, эң бир чак.

Мына мобул кеч маал үйгө кайткандар,
Ага, женe, төгөрөк бет жаш балдар.
Ыракаттай ысык сүйүп чарчоосун
Тагдырына, кагылайын айткандар.

Мына мобул кеч мал үйгө келгендер,
Чымыр ава, буудай жүздүү жеңемдер.
Кээде аз ичип, кээде басып жыңайлак -
Өскөн жерим, алтын жерим дегендер.

Кайткан калктын эс алганы туюлат,
Кемегеде жанган оттор суюлат.
Кең казандан, берекелүү сузгудан,
Табак толо таттуу тамак куюлат.

2/XI 1948

Чолпон-Ата

ФЗОдогу ИНИМЕ

Билем иним, мени жакшы көрөсүң
Агаң аны жакшы ыр менен төлөсүн.
Эс тартканда көңүлүң калар менден да,
Себеби сен: менден ары өнөсүң.

Жакшы көрсөң, агаң аны тыябы?
Жакшылыкты: жамандыкка кыябы?
Экөөбүздү теңдеп өлчөп карасаң,
Жумушчунун кеңнирээк кыялы.

Сага жакшы, бул турмуштун алысы,
Өз колуңда: урмат, даңкы намысы.
Экөөбүздү бирдей өлчөп карасаң:
Жумушчунун бекемирээк далысы.

Мендей эмес, анын жарык көңүлү,
Менден жоомарт, менден сыйлуу көрүндү.
Таразага теңдеп өлчөп карасаң,
Жумушчунун узагыраак өмүрү.

Мени чанба, таамай карап байкап ал,
Жакшымды алып, жаманымды бөлүп сал,
Атак сүйбөс, көтөрүлбөс жагымды:
Жумушчулук сыпатымды сактап кал.

3/XI 1948

Чолпон-Ата

МАЛЯР

Маляр келди, бир чоң үйдү майлады,
Кабак түйгөн капалыкты айдады.
Ушул адам, ушул сырдуу кийимчен.
Бул дүйнөнүн үстүндөгү каймагы.

Кетти, кетти, кетти чоң үй капасы,
Кеткенине кубанды уул атасы.
Ушул адам, ушул эски кийимчен,
Бул дүйнөнүн үстүндөгү тазасы.

Үй тазарды, жарк деп кабак ачылды,
Өмүргө кас, учкан чаңдар басылды.
Сөздөрү орой, чала кызуу бул адам,
Бул дүйнөнүн асылынын асылы.

Эң кеч жатып, элден эрте тура алган,
Ойлогонун ойдогудай кура алган.
Касиеттүү мындай кымбат кесиптен,
Менин атам, билбейм неге кур калган?

3/XI 1948

Чолпон-Ата

ЖУМУШЧУ

Жумушчу калк: дал өзүмдөй жөнөкөй,
Анда каруу, менде таттуу көмөкөй.
Бизсиз: ырсыз жана эмгексиз
Бул турмуштун бир минуту жөн өтпөй.

Нечен дайра нечен суулар байланып
Өлкөбүзгө нечен шаар жайланып
Жумушчу калк, кана соруп чылымын,
Мен үстүндө ак куш болуп айланып.

Жумуш күчөп, жыл артынан жыл кууп,
Оңдоп, бүтөп улам бийик, кең куруп,
Жумушчу калк чайын ичип үйүндө
Мен үстүндө алтын канат ыр тууп.

Бакыт жасап кур темирден чапкылап
Тынчтык жасап, отту арыга тарткылап
Бул жашоонун жаны бизде экенин
Мен жар салам, канатымды каккылап.

3/XI 1948

Чолпон-Ата

ДУБАЛЧЫ

Эй, дубалчы, бийик кетти дубалың,
Кызыл, кызыл кыштарыңа кубандым.
Көңүл үчүн кол тездигин мага бер,
Сен бербесең, кимге менин убалым?

Бүгүн башка, кечеки мен караган,
Түздүгүнө, бектигине таң калам.
Чык, чык урган чың үнүңдү мага бер,
Сен бербесең, кимге кадыр сала алам?

Ушул ак шерт, кечээ элиңе берген шерт:
Менин шаарым андан жаңы, андан бек.
Сынык өлкөм курч болотко куюлуп,
Шылдың болду согуш деген кара бет.

Барган үйгө, дагы он ирет барамын,
Билбегенге, көңүлүм түшүп карармын.
Ачык кыял, марттыгыңды алгандай
Муну дагы бекер сурап алармын.

3/XI 1948

Чолпон-Ата

ЗАВОД КӨРДҮМ

Курдаштар завод өнөр көрдүм,
Өрттөй курч өмүрүнө түштү көңлүм.
Чыдамкай өзүндөй кең болуш үчүн,
Ушунун кешигин жеп өсүп өндүм.

Мен муну жан боорумдай жакын көрдүм,
Салтына, адатына жакшы көндүм.
Өзүндөй кыраан, балбан болуш үчүн,
Нанын жеп, тузун ичип өсүп өндүм.

Мен мындан нечен ирет сабак алдым,
Мына бул ошол менин алгандарым:
Элимдин бир ишине жарасын деп,
Жанымды тартуу кылып берип салдым.

Тапкан мүлк, байлыгымды калкка салдым,
Калк үчүн канатымды канга малдым.
Өлкөмө тыйынчалык зыян кылбай,
Бир сомго бир күн берип иштеп алдым.

Заманам кайда ээрчитсе, эрчип бардым,
Атамдай насаатына кулак салдым.
Бир минут ооруп, чарчап калганымды
Өлүмдөй өмүрүмө уят алдым.

Дал ушул заводдуку - турган шаарым,
Дал ушул завод кызы - сүйгөн жарым.
Жаткан үй, салган төшөк ушунуку
Ичкен суу. Жана башка, дагыларым.

3/XI 1948
Чолпон-Ата

ПРЖЕВАЛЬСКИЙГЕ

Жөн гана:
"Жолум улуу-кичүү" дешпей,
Эсен соо сен жеримде жүргөн кездей,
Озунуп менден мурда сүйгөн Көлдө,
Сен менен тургум келди, маңдай тескей.

Көл бою кандай сулуу, кандай кызык,
Үстүндө күн өткөрсөң куштай сызып…
Ал бир кеп… Толкуну күч түндөрү асыл,
Сен менен сүйлөшүүгө кыйкырышып.

Сүйлөр сөз: өнөр кууган саякатың,
Узарткан сапарыңды, өлбөс бактың.
Дал ошол бактың турган көл боюнда
Бир турса кичинекей менин атым.

Ызаттап мрамор ташка тамга баскан,
Эстүү журт арбагыңды кадырлашкан.
Сага окшоп көл боюнда атым турса,
Эмне арман?… Муштумдай бир кара таштан.

Көл сонун… Алдан тайбайт кышта тоңуп,
Бул көлдө бир учалы, бирге конуп.
Үстүндө сенин жаның бүркүт болсо,
Үстүмдө менин жаным жылдыз болуп.

4/XI 1948
Чолпон-Ата

ПЛОТНИК

Бул усталар кайда бар да, кайда жок,
Булар менен коңшу турсан көңлүм ток.
Чебердиктен теңирге тең неме экен.
Колуңдагы жөп жөнөкөй фуганок.

Булар жөн эл: ойнойт, күлөт, шоктонот,
Ырдайт, иштейт, токтоор жерге токтолот.
Күчөйт, өсөт. Колдон көөрү төгүлгөн,
Олжосу мол куюшкандуу журт болот.

Мен ырларда мындан алам үнүмдү,
Мен жазарда мындан алам күүмдү,
Түз жолунда эп келишкен жакшы ырдай,
Мага кымбат, ар бир сүргөн сүрүндү.

Мага кымбат, ар бир каккан болот мык,
Ар жагынан жаңы кубат, күч чыгып,
Турмуш көзүн, бүт мүчөсүн жасаган,
Мага кымбат ушул өнөр, ушул шык.

4/XI 1948

Чолпон-Ата

УСТАНЫН СӨЗҮ

Эмгектүү жаз алыс эмес балдарым,
Бекер жатып эрикпейли бол камын
Күчү менен, күрс-күрс урган балканын,
Шыгн төксүн шыркыраган көк жалын,
Тракторго бурама,
Кемтигине курама,
Сыныгына улама,
Он тиш соко шай болсун,
Катар-катар чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

Намысы бар азаматтар, болгула!
Касиеттүү калк тагдыры колунда.
Кызуусунда алдагыны бери тарт,
Кыя чапчуу кыйын уста оңунда.

Соколорго бурама,
Сыныгына курама,
Кемтигине улама,
Кырк тиш мала шай болсун
Кыркы, кыркы чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

Күчүм сендик, каруу кетип талганча,
Карылык дарт катуу бийлик алганча,
Жерде калар жерге кирген ушул кол,
Элде калсын жерде чирип калганча.

Кемтигиңе курама,
Тетигиңе бурама.
Сыныгыңа улама,
Жасап берет ушул кол
Үйрөнүп кал жаш бала;
Тукум сепкич шай болсун
Катар-катар чубама.
Иш зарылын күтмөк жок,
Сок! Сок! Сок!

5/XI 1948
Чолпон-Ата

КАРАБЕК

Бул Карабек кыргызымдын эң туну,
Мыкты иштейт деп кадырдуу угам мен муну,
Заводумдун ууз сүтүн кана ичкен,
Заводумдун дулдул канат кулуну.

Баатыр болот, балбан чоюн агасы,
Жигит темир, баатыр балка бабасы.
Биздин үйдө туулганы болбосо,
Ал акылдууу Станоктун баласы.

Бул: заводдун жаңы күйгөн жарыгы,
Бул: заводдун жаңы түшкөн жалыны.

Зор денеге кубаттуу жаш кан берип
Жүрөгүнүн жүрүп турган тамыры.

Көптөн берки менде жүргө бир тилек,
Уулум болуп ушундай бир Карабек,
Чийки болуп менде өскөнчө эркелеп,
Чоңойсо экен Карабектен каккы жеп.

5/XI 1948

Чолпон-Ата

МАРЖАНКҮЛ

Таңкы урулган гудок менен тең турган,
Завод менен багы ачылып кулпурган.
Биздин эмки өспүрүмдүн көркөмү
Ай Маржанкүл,
Ай Нурданкүл
Бир тууган.

Ак эмгектин ызатыны кол жууган
Жумушчудан багы ачылып кулпурган.
Биздин эмки сулуулардын тунугу,
Ай Мажанкүл,
Ай Нуржанкүл
Бир тууган.

Ударниктин даңкы менен кол жууган,
Кайнаган от, курч ичинде кулпурган.
Биздин эмки ткумдардын асылы,
Ай Маржанкүл,
Ай Нуржанкүл
Бир тууган.

5/XI 1948

Чолпон-Ата

ТУРСУН САКЧЫ

Турсун апа, бай колхоздун сакчысы,
Сан байлыктын ушунда алтын ачкычы:
Кампа ичинде чычкан изи шырп этсе,

Бул уурунун колу,
Бул чычкандын жолу,
Ой бул шырп эткизген ким болду?
Деп, кыраакы айла тапчусы.

Турсун сакчы, колхозчу элдин сакчысы,
Калктын данын өз данындай бакчусу.
Түн жармында күбүр, шыбыр үн чыкса
Я койдогу бала,
Я уйдагы бала,
Я жылкыдагы уул
Деп, мында да амал тапчусу!

Турсун сакчы, бай колхоздун сакчысы,
Он сегиз жыл колунда алтын ачкычы.
Миң центнердин бир кадагы кемисе:
Ууруну көзүнөн таанып,
Алганжы жүзүнөн таанып,
(Өзү соттоп, өзү каарып)
Жаздым кылбай тапчусу.

Ошондуктан Турсун апа дайым шат,
Адал ишин колхозчулар жакташат.
Урмат кылып төргө өткөзүп ар бир үй,
Өзүн эмес уулун кошо макташат.
Турсун апа коюу чайдан кана ичип:
Жырган табат ак эмгекте миң жашап.

6/XI 1948

Чолпон-Ата

ПАРОВОЗ

Таза кийген аппактан,
Ташкен менен абам дос.
Ташкенимди сагындым,
Таякеме таарындым.
Алып кет мени
Паровоз, паровоз!

Табагынан май тамган,
Баку менен байкем дос.
Баку шаарын сагындым.
Эжекеме таарындым,
Алып кет мени -
Паровоз, паровоз!

Билегинен күч тамган,
Маскөө менен балам дос,-
Ой Маскөнү сагындым
Санаасындай жанымдын,
Менин балам таарынчак,
Таарынчакты таштап кет,
Паровоз, паровоз!

7/XI 1948

Чолпон-Ата

ЖОГОЛГОН ДЕПТЕР

Мен казынамды -
Ачык колдо кармагам,
Аз-көптүгүн капарыма албагам,
Ич күйгүзгөн: таза мүчө, көрктүү кез:
Кырк бөлүнүп кайда сынып калбаган!...

Мен энчимди эркин колдо кармагам,
Сараң тартып, сан-эсибин албагам,
Көзгө толуп күйүп турган соолук кез:
Миң быркырап кайда сынып калбаган?

Бирок ошол, сынгандардын ичинен
Жокко кетип, жоголгондун изинен,
Кайра тийди эски чөнтөк дептерим
Табылгандай: жаштык кезим, кичинем.

Ачып көрсөм: жазуулар көп четинде,
Бүгүнкүдөй баскан издер эсимде,
Бул күндөгү: кары жүздүү Нуржамал
Шол күнүндөй таза турат бетинде.

Окуп көрсөм: не жазуу жок четинде,
Ал балалык бүгүкүдөй эсимде,
Алда качан каза тарткан Айжамал
Шол күнүндөй аман турат бетинде.

Ой нелер жок, өчөр-өчпөс изинде…
Өкүнүч күн көп экен го кишиде
Кээ бир ооруу, кээ бир алсыз курдаштар,
Шол күнүндөй сопсоо турат ичинде.

Кетсе кетсин, кереги эмне ал кездин?
Достор эми күчтүү күндө кездешсин.
Канда калды, бирок ошол дептерден
Өлүп кайра тирилгендей бир сезим.

7/XI 1948
Чолпон-Ата

КЕЛИП КЕТКЕН МЕЙМАНГА

Л. П. га

Үйүбүздө ширин уктап, тынч жатып
Өзүң сүйгө күндө эртеңки таң атып,
Жашыл калаа, алма жытуу көчөмдө
Мейман болуп баскан изиң бир бакыт.

Жарык көңүл, адамдыгың бал татып,
Үйүбүздө бир күлгөнүң - бир бакыт.
Узак турбай кайра кеткен элесиң:
Санааркатып, көөнүмдү сыздатып.

Бул жерлерден ким өтпөгөн бир конбой
Курбулук кез мезгил тура ошондой.
Ырыскыны канча алсак да билинбей,
Жарык дүйнө бир жеринен коробой.

Бүгүн келдим, эртең кетем делинбей,
Жашайт тура достук кездей эринбей.
Бул дүйнөдөн канча бакыт алсак да,
Сынган бир тал бутагынан кемибей.

Биз алыстап баскан сайын бир кадам,
Нечен жарык жылдар учкан арадан.
Биз билинбей, азайганды билгизбей
Артыбызда көктөп турган жаңыдан.

Элдер асыл, жерлер жакшы сен кеткен
Эстүү, сонун жаңы өспүрүм келсе экен!
Коммунизм түнүндө учкан жылдыздар
Кечкинин жылдызыбыз десе экен.

4/VII 1949

Чолпон-Ата

САГЫНУУ

Кадыр сыйлап калк тапшырган иш улуу
Эл ишинде жаштык өссүн жалындуу…
Кай жактадыр кен каскандын тоосунда,
Кандай жакшы сүйгө шаарын сагынуу.

Анда калып ойноп-күлгөн достору,
Балалыктын эң бир ысык, бир доору,
Жарыгы жок айы эскирген түндөрдө,
Тоодо жанган көмүрчүнүн оттору…

Сагынычтуу шаарын көрсө алтын баш
Жашарганга тең болору ыпырас!
Кандай кымбат, кандай таттуу курдаштар
Ошондогу бир тамчы жаш… тамчы жаш.

4/VII 1949

Чолпон-Ата

АРЫК СУУСУ

Дайым акпайт арык суусу,
Көп сагынтып бир агат.
Акканы үчүн жаш алмага,
Миң аккандай мактанат.

Дайым акпайт кичине суу.
Кээде гана бир агат.
Жаш арыкта акканы үчүн
Миң жашарып мактанат.

Бул аккан суу жээги жакшы,
Жайдын күнү эс алса.
Кейиш бүтүп, келе калат
Таттуу ыракат бир паста.

Кенен жайып ырыскысын
Жаш баладай булдурайт,
Кичине суу күчтүүсүн көр,
Сүйлөгө сөзү угулбайт.

Жүзүм, алма, бакчаларга,
Өмүр берип дандарга.
Райымдуу суу тунук агат,
Райымдуу күн алдында.

6/VII 1949

Чолпон-Ата

ЖАРАЛДЫМ

Жаралдым сыйлаш үчүн туулган жерди,
Бир баштан өткөрмөккө нечендерди.
Жаштыгым бул сапарда тең келе албай,
Кайдадыр тоо артында кала берди.

Өмүрдө күндөр өттү не бир сонун,
Акшы өстүм таап алып жолдун оңун.
Бир гана жарык үмүт күнүмө эмес,
Ыракмат, ымдуу кара борошонум.

Кече эле эл ичимде биз жаңы элек,
Бизге да ракмат айтып кетмек керек.
Шонтсем да, ошол тоолор арасында,
Жаштыгым аман-эсен жүрө берет.

6/VII 1949

Чолпон-Ата

ВАСИЛИЙДИН САРЫ ТОРУ АТ

Кээде көмүр, кээде чоюн таш тартат,
Жаралгандан оор кызмат аткарат.
Элпек, жоош ырайымы жанга ысык,
Васенька аттуу Василийдин сары тору ат.

Оор жүктүн оордугун кенебей,
Чымырканат намыстанган немедей.
Мээнетинин тазалыгын көргөндө,
Четтеги адам: жарыктык ай дегендей.

Мындай адат ак жашоонун татыгы,
Мына жигит, азаматтын артыгы,
Сар тору аттын кыялынан белгилүү:
Ат ээсинин нистинин актыгы.

7/VII 1949

Чолпон-Ата

СУГАТ МААЛЫ

Жамгыр жаабай көктө булут айланып,
Күндүз бүркөө, түндө кайра ай жарык,
Ушул маалда мурап Кармыш каардуу,
Канжыгага кашкар кетмен байланып.

Түн уйкусуз өйдө чабат сороктоп
Жети кулак суум бар деп көңүлү ток.
Байламтанын баш жагынан караса:
Жаңы уурдалган эки кулак суусу жок.

Кайдан тапсын, кантип билсин ууру изин,
Ударниктин ууру десин кимисин…
Сүттөй таза, көңлү жарык, боорукер
Он беш жашар кыз уурусун ким билсин?

Аксын аба, сууну жөн кой бир сагат,
Жаратылыш жаш өмүрдөн күч алат,
Ууз колдуу кыз жытына мас болуп
Ак буудайлар термелинки тынч жатат.

7/VII 1949

Чолпон-Ата

*****

Кээде жымжырт сүзүлүңкү тартканың,
Кээде сүрдүү, күчтүү толкуп жатканың.
Баары сонун, сенсиң менин канатым,
Сенсиң бакыт, күч-кайратым, кубатым.

Сүйөм сени өмүр күнүн сүйүнтүп,
Санаркабай нечен сансыз жыл күтүп,
Бала сүйүү, эне сүйүү, жар сүйүү
Сени чындап сүйгөнүмө бир күндүк.

10/VIII 1949
Чолпон-Ата

*****

Айлык сапар кетсең дагы агылып,
Жүз көрүшөр ырыстуу күн табылып,
Жыл айланбай кайра келем кайрылып,
Ысык-Көлдү жан боорумдай сагынып.

Бир аз жүрүп, көңүл тынчып дегдеген,
Пейили кенен кенч эмеспи эл деген...
Чаң ызгытып кайра жөнөө эң кызык,
Акылдуудар жаралуучу жер менен.

10/VIII 1949
Чолпон-Ата

*****

Көңүлүм сергек улам көктөп тургандай,
Жылдагыдай колхоздомун ушул жай.
Бир башкача кооз кылды түнүмдү,
Көл бетине нурун төккөн толгон ай.
Кайда кетти кечээ баштан өткөндөр?...
Бүгүнкүмдү бир кайрылып карап көр...
Бүтпөчүдөй кымбат баа сезими,
Неге сулуу, неге мынча жароокер?

Көз ирмебей, таң атканча уктабай,
Ырдап, күлүп, кубанайын бир далай,
Күлүп туруп эми гана ыйлаган -
Теңтушуна кыт-кыт күлгөн баладай.

10/VII 1949

Чолпон-Ата

СҮЙҮНҮҮ

Сүйүнүүдө мээнет даамын билбесе,
Сүйүнүүнүн касисти бир эсе.
Таттуулугу биздикинен башкача,
Колхозчуда сүйүнүү бар бир нече.

Жайда көрктүү ой-талаалар жашыл-көк,
Жал-жал болуп жакшы бригад үйгөн чөп.
Колхозчу аба: ак өзөндүн буудайы,
Эми он күндө орулат деп сүйүнөт.

Бул сүйүнүү үмүт берген дилине,
Өмүрдөгү ырыскынын миңине ээ.
Бышыкчылык бизге сүйүнч жеткирет,
Окшобогон ар жылда бир бирине.

10/VII 1949

Чолпон-Ата

КЕТМЕНИМ

Көктөсүн деп мээнет менен эккеним,
Тер агызып терең айдап сепкеним.
Тегиз бөлүп колхоз данын сугарган,
Тең эмгектен теңтушумсуң, кетменим.

Кимдер билбейт кубанычым экенин
Чымга тийип сенин бир жарк эткениң!
Күн ысыкта бирге кулак байлашкан,
Тең кубатташ курдашымсың, кетменим.

Билбейм сени ким кетилтип кеткенин,
Тегиз чыңдап кемтигиңди эптедим.
Ташын бузуп, жаңы арыкты казышкан
Ак тиректеш артыгымсың, кетменим.

Түзөп, оңдоп кыңырт жердин беттерин,
Сенсиң менин жанга тирек эткерим.
Бизге тийген таттуу бакыт ичинде:
Сени менен мен экөөмүн, кетменим.

11/VII 1949

Чолпон-Ата

КОЛХОЗДОГУ ТҮН

Колхоздо күз жылда келчү бир майрам,
Буудай оргон, кырман баскан кең сайран.
Бул бир алтын эстен кеткис мезгилдер,
Күлай сулуу түндө комбай айдаган.

Мында достук, ызааттуулук, курбулук,
Пейли тоюп, токчулуктун жыты уруп.
Бир гектардан бир жүз сексен пуд деген,
Март колдордон жаңы сөздөр туулуп.

Дан түшүмүн былтыркыдан мол алып,
Кеңип, көктөп, улам эски жол калып,
Жүз сексен пуд деген жаңы сөз менен:
Мен колхоздо дагы бир жыл жашарып.

Түндөр жакшы… түндөр жакшы колхоздо,
Дагы эртеңки кемчиликти оңдоого.
Ай жарыгы тийбес эле мынчалык,
Комбайнчы Күлай сулуу болбосо.

11/VII 1949

Чолпон-Ата

*****

Кыйратам деп мейли кыян сел акса,
Өчүрөм деп караңгы түн басса да,
Бир кыядан - ар жагынан алардын
Чыга келет ыракат күн бир паста.

Өмүр жолу кээде бийик, кээде тар,
Тардыгы эмне күч болгон соң кармашар.
Көңүлдү эзип, жан кейиткен кайгынын -
Ар жагында түгөнбөгөн шаттык бар.

Кең сапарда учкан мезгил зуулдап,
Кандуу агын тосмолорго урунат,
Жетишпестик, кемчиликтин ичинен -
Намысы күч ырыс деген туулат.

Мен турмуштан көптү үйрөндүм көп көрүп,
Бек чыдамкай жигит болдум өзгөрүп...
Адам күнү - өлүм менен бүтүүнүн
Адатымда чындыгы жок өңдөнүп.

12/VIII 1949

Чолпон-Ата

РАЙКОМДУН СЕКРЕТАРЫ

Алалык жок кең оюнда кеңедей,
Калк да өзүндөй адал өссүн дегендей.
Айлыбызга райком келди деген сөз:
Жер көктөтөр бир касиет немедей.

Дайым сергек, дайым таза, жаш болуп,
Жыргатсам деп көптүн камын ойлонуп.
Секретарь келип кетти деген сөз:
Бир жарк этип тийип өткөн күн болуп.

Тарчылыкта жол тапканга баттыгы,
Жокчулукка ырыс төгөр марттыгы,
Колхозчу элде жемиш болуп мөмөлөп
Тууралыгы, калыстыгы, актыгы.

Жалтак, бошоң, жаштыктыкка көнбөгөн,
Мокоп, чарчап, кемип, өчүп сөнбөгөн:
Анын сынбас, солбой турган себеби:
Кремлдин жамгырында көгөргөн.

Баары азамат, баары ак көңүл баары кең
Мүнөзү окшоп, акыл оошкон Ильичтен,
Тууралыктын тузун татып колунан
Бул замандын булагынан суу ичкен.

Ошондуктан иши таза, жолу улуу,
Урмат күтүп, кадырлайбыз биз муну.
Өмүр болуп өтүп жатат колхоздо
Ар күнүнүн тоодой болуп чоңдугу.

13/VIII 1949
Чолпон-Ата

ЖАМГЫР ЖААДЫ

Жамгыр жаап жакшыртканы дүйнөнү,
Жаш жашарды биздин жапыс үйдөгү.
Биринчи ирет Бекен козу кайтарып,
Тармал козу биринчи отту үйрөнду.

Көзү да окшош, кашы да эне каштанып,
Тилге көнбөс тентектикке баштанып.
Так секирип ойноп турган улактын
Жашоо күнү эми гана башталып.

Жамгыр жаады, жааганына ыракмат.
Чөп өнгөндөй дүр дей түштү ыракат.
Бекен жайган козу улактын үйүнүн -
Эшигинде күткөн кызык күн жатат.

Жаасын жамгыр, колхоз даны көгөрсүн
Эл кубансын береке аксын, көлдөсүн.
Жакшы ыр менен жакшы күндөр туулуп.
Багы ачылып жаш балдардын көнүлү өссүн!

14/VIII 1949
Чолпон-Ата

БАЛАЛЫК

Жарык көрүп көз ачканы ойгонуп,
Биз турмуштун таш жолдорун бойлодук.
Чарчоо тартып, аз эс ала калганда:
Сагынычтуу жылуу сезим ойгонуп.
Эрке желдей беттен сылап желп эткен
Ал кез калып, токтоо, толук жаш жеткен,
Эстүү болуп бүгүнкүдөн эртеңи,
Кечекиге уялышкан кез кеткен.
Тарчылыкка-мартчылыкка көнүгүп,
Жокчулукта - ашып, ташып өнүгүп,
Жапыс болуп кечээ көргөн бийиктер,
Ыраактыктын баары жакын көрүнүп.

16/VIII 1949
Чолпон-Ата

ОРУС ЭЛИ

Кетти бир кез, алтын элге болгон жат,
Орус десе кире качкан жапкан чак!
Бул эл бизге бир боор болду жанга ысык
Акылы көп адалдыгы сүттөн ак.
Биздин өмүр жер кырына токтолуп -
Ар-жагына чур дей түшөр окшодук,
Нечен кылым агып келип азайып,
Дайра суудай кургар кезде жок болуп:
Колдон алып, колдоп калды ушул эл
Деди бизге гүлдөп, жайнап жашай бер!
Мекен болду өлөр элдин өзүнө,
Бала өстүрүп, баба көмгөн ээсиз жер.
Ачыктыгы түнт кыялдан тазартты,
Калыстыгы ырыскы ачып жашартты.
Кытмыр, саран, арамзасыз салттары
Кыргыз элин кайра жасап жашартты.
Үйрөнгөнгө зергек экен биздин калк,
Жарык жолго жетип келдик жакындап.

Бизди үйрөткөн улуу журтка түз карап,
Кремлде сөз сүйлөдүк шакылдап.
Жалтак элек өткүр кылды кендиги
Чоркок элек эстүү кылды тендиги.
Ишмер кылып каныктырды илимге
Нээти таза, улуу калыс элдиги.
Мен бир акын талабы курч, эрки артык,
Күрдөлүмө күрпүлдөгөн көл чалкып,
Өз элимдин көрбөгөнүн көрөт деп,
Орус элин таянч кылган жан тартып.

17/VII 1949

Чолпон-Ата

ЖЫЛДЫЗ КАЛАА

Мен айлымды көп сагынам, көп барам,
Таттуу аккан сууларына эс алам.
Койлор чуулап, уйлар кайтар мезгилде
Кырдан туруп кең калаама көз салам.

Жашыл түзү көз учуна илинбей,
Бой талашкан бактар гана бириндей,
Чаңда чыкпай жапыс тартып дүнүйө
Ээси жоктой жүргөн дабыш билинбей.

Алсыз тартып көрк жоголуп, түр жүдөп -
Бир аз жатып жылт дей түшүп түн күлөт,
Ээсиз тынчтык жылдыз тагып боюна,
Көккө карай агым алат күлдүрлөп.

Ушул ойду, ушул кырды билгендер
Өзү көргөн кереметке баа берер.
Жылт-жылт этип күн өмүрүн гүлдөткөн
Жылдыз калаа биздин шаар, биздин жер.

18/VII 1949

Чолпон-Ата

ТҮҢКҮ КЕҢЕШ

Бүгүн ээн, бакчачы жок коруучу,
Кары үйүндө меймандар бар конуучу!
Музоо кирген четки арыктын боюнда
Сары коон бышып калган болучу:

Асман таза, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, Карынын коонун уурдайлык!

Кары үйүндө жолоочу бар конуучу,
Чолосу жок, анан кантип коруучу?...
Бөдөнө учкан беде аңыздын четинде,
Кара дарбыз бышкан өңдүү болучу.

Көк да тунук, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, дарбызынын уурлайдык!

Жетер кезде торгой болуп чулдурлап,
Чымчык болуп көккө чыга качалык!

Асман тунук, бүгүнкү түн ай жарык,
Жүргүлө балдар, жүзүмүнөн уурдайлык!

Ушул кезде берки тушган ит үрөт,
Чалгын салып Айша апа сак жүрөт.

Сезе коюп, чөп алачык ичинен
Ай, -ай, ким! Деп
Кары калптан жөткүрөт.

Элең этет, турган балдар кол курап,
Миң кайрылып келер белс бул убак?...

Дарбыздардын караласы кашкайып,
Коондордун жыты чыгып буркурап.

Кантет анан, жүрөк дегдеп ич күйөт
-Ай, ай ким! Деп
Кары калптан жөткүрөт.

19/VII 1949

Чолпон-Ата

ЭРИККЕНДЕ

Эриккендин ыр эрмеги, ал ырас,
Ыр кубаты: чыккан күлкү, чыккан жаш.
Ыр күүлөрү канчалык көп болсо да,
Мен ырдоочу эсте калган күүлөр аз.

Жакшы күнүн жакшы ыр менен белгилеп,
Кантсин көңүл, эстейт аны эригет....
Бир сүйлөмү бир гана ырдын бир күүсү -
Бир доорду түгөл эске келтирет.

19/VII 1949

Чолпон-Ата

ЖЕҢИШКАНДЫН АТАСЫ

Ырыс берип ырааттуу иштин аркасы,
Таш майдалап астында аттын такасы,
Айсыз түндө үзөнгүсү жаркылдап,
Тизгин каккан Жеңишкандын атасы.

Атак берип кылган иштин тазасы,
От чыгарып, минген аттын такасы.
Караңгыда ооздугу шалдырлап,
Аттан түшкөн Жеңишкандын атасы.

Үй ичинде алсыз күйүп май чырак,
Сөз сүйлөнбөй үнсүз болуп бир убак...
Баатыр деген наамды алды дегенде,
Маңдайынан жылдыз учуп жылтылдап.

Нур төгүлүп, жарык басып үй ичин,
Мындагылар кана карап бир-бирин.
Чокою да алтын болуп көрүнүп
Жакшы көрүп өкмөт сүйгөн кишинин.

Текке келбей ушул урмат, атактар
Өз ишинде эрдик кылган бир катар.

Момун койлор адал жолун кең кылып,
Багын ачып тил билбеген улактар.

Баатыр ойлуу, сыймык көлбөп, сый толкуп
Даражасын боо жетпес зоо окшотуп.
Жүрөк жарар көкүрөктө ташкынын
Балдай ширин бала жыты токтотуп.

Колхоз күчтүү, данга толук, малга бай
Үйлөрү аппак сүт булактын шаарындай,
Женишкандын атасындай бир баатыр -
Керек болчу көзгө сүртөр дарыдай.

25/VII 1949

Чолпон-Ата

КОШТОШУУ

Чымыр өсүп, кубат алып заводдон,
Көркү чыгып, өңү өзгөрүп оңолгон,
Кетти Асанкул, эл коргоонун милдети
Жигиттиктин ак милдети болгон соң.

Эне күтөт: келет го деп жөнөр күн,
Андан жакшы завод ээлеп жүрөгүн.
Үч кайрылып кайрыла албай деп анан:
Кош садага, кош жанымдай сүйгөнүм.

Заманды ээлеп жыл жаңырткан муундар,
Калкты эңсеткен тынчтык ээси ушулар,
Бир ок болсо - эгер адам ажалы,
Эки окко да былк этпөөчүү тукумдар.

25/VII 1949

Чолпон-Ата

МОСКВА

Тунук үмүт, кетпей ууз көңүлдөн,
Санааркатып мени аздырып өңүмдөн.

Москва шаары суу башына консондой
Мен эч качан жетпес жердей көрүнгөн.

Өттү күндөр, заман озду зуулады,
Келди күндүн жамгырлуу жаз убагы.
Сагындырды бактылуу жаш күнүмдү
О ал жактын чыгышка аккан суулары!

Көз ачкандан түк көрө элек жер кандай…
Баарын каалап, баарын сүйөт тандабай
Оңумдабы, солумдабы Москва деп
Бир күн, бир түн карап баргам уктабай.

Көптү билип, көптү үйрөнүп, көп жүрүп,
Оройлукту сылыктыкка көндүрүп,
Москва мага биринчи азиз сүйүүдөй
Улам сулуу, улам жакшы көрүнүп.

Өңдө шаттык, көкүрөктө жаңы ой,
Акыл кеңип, асылданып бүткөн бой,
Жакшы колдон түлөк алган куш өңдүү
Кайра кайткам мурункума окшобой.

Кара мүртөс анткор болсом мен мурун,
Эми адилдик, көңүлү аппактын досумун.
Кеңдик, марттык адөөлөттүк сыпатты,
Ошол жактан ала келген болчумун.

Мендеги жок жана ушундай далайды
Ал бергенин айтпаганым жарайбы…
Ким бир ирет Москва шаарын көрбөсө,
Мен өзүмдөн жапыс санайм андайды.

Унутулгус бир элес бар эстеткен…
Түн Москваны таңкы уйкуга терметкен…
Мавзолейде алмашылган часовой
Тең кадамдуу бут дабышы жарк эткен…

Жарык болуп баткан күндөн өзгөсү,
Сокур болуп карай албайт түн көзү,
Ошондуктан Москванын түнкү аты:
Жылдыз шаары,
Жылдызстан өлкөсү.

28/VII 1949

Чолпон-Ата

ПУШКИНГЕ

Куюн өңдүү боз айланткан алыстан
Мен жыңайлак бактым менен жарышкам
Он үчүмдө ыр көлүнөн суу ичип,
Он бешимде сени менен таанышкам.

Кыялы терс бир кез эле ал күнүм,
Анда күчтүү өзүмчүл курч бүтүмүм.
Ар бир кыйын, ар бир улуу акындан
Көңүлүм калып муздаганды сүйчүмүн.

Ошол өңдүү кез келишип өзүңө,
Күч жетпеске үстөм кылган күнүмдө.
Мен өзүңдү чөктүрүүнү ойлогом
Жарым кашык дарыямдын түбүнө.

Бирок, чөкпөй, сен күчүмдү кенебей,
Кантсең дагы калкып чыгам дегендей,
Ошондо эле ызат кылып баш ийгем
Бүт өмүрүмө зор жаралган немедей.

Ошондуктан акындыктын жолу улуу
Илимдүүлөр баары өзүңдөн окуду,
Неге десең акын түзөт эмеспи:
Университет,
Академия, доктурду.

30/VII 1949

Чолпон-Ата

КОЛХОЗЧУГА

Суу башында колхозчу эл,
Суусун ичкен тазарсын,
Жүзү жарык, дени сак
Колхозчулар жашасын.

Тоо алдында калың бак,
Бакка барган тазарсын.
Пейли кенен, колу март
Колхозчулар жашасын.

Бак ичинде ак кыштак,
Кыштак көргөн жашарсын.
Жаным, боорум, алтыным,
Колхозчулар жашасын.

Жай толугу, күн ысык
Алмага бур суу башын.
Алма терип, жүзүм жеп
Колхозчулар жашасын.

Саратан ай күнү ысык,
Коонго бур суу башын.
Коон жеген калк гүлдөп
Колхозчулар жашасын.

Келди күздүн алтын күн
Орсун буудай, арпасын.
Айланайын колхозчу эл
Миң мертебе жашасын.

8/VIII 1949

Чолпон-Ата

КҮЛЖАМАЛ

Биздин жолдон өткөндөр,
Бизге келе кеткиле!
Үйдөгү ойнок Гүлжамал
Быйыл туура жетиде.

Биздин үйгө келгендер
Баары бирден көтөрөт.
Гүлжамалды кучактап
Баары сүйөт, баары өбөт.

Неге десең энеси:
Ак ишинен даңк алган.
Кадыр кылып урматтап,
Өкмөт сүйгөн жакшы адам.

Бизге дагы ушул салт
Парс экен го ойлосок.
Өкмөт сүйгөн сүйүүдөн
Ашып түшкөн сүйүү жок.

9/VIII 1949

Чолпон-Ата

БАЛДАР ҮЧҮН

ТҮЛКҮ МЕНЕН КАЗДАР

Түлкү:
Каа, каа калың каз,
Кача албайсың, алың аз.

Каздар:
Ой, ой, куу түлкү,
Куулук кылбай оозуң бас.

Түлкү:
Каа, каа калың каз,
Кармап жеймин кардым ач.

Каздар:
Ай, ай ач түлкү
Андай дебс балам жаш.

Түлкү:
Май, май, майпаңдап,
Майпаңдабай бери бас!

Каздар:
Кой, кой шум түлкү,
Кичүү балам жылаңбаш.

Түлкү:
Бой, бой бойтоңдоп,
Бойтоңдошуң эң ырас.

Каздар:
Эй, эй куу түлкү,
Эки балам жылаңбаш.

Түлкү:
Укпаймын сөзүңдү,
Кармап жеймин, кана кач!
(каздар качышат, түлкү кубалайт, аңгыча күчүк чыга калат).
Ау, ау, ач түлкү,
Казды күчүк алдырбас.

Түлкү:
Борс, борс борсулдак,
Кайдан чыктың корсулдап?

Күчүк:
Шып, шып шыпылдак,
Шыпылдаган куу чунак.

Түлкү:
Мага үрүүгө
Сенин башың жаш.

Күчүк:
Ау, ау ач түлкү,
Баатыр босоң кел кармаш.
(түлкү качат, күчүк кубалайт).

Каздар:
Ка, ка, ка, ка,
Нээти жаман ач түлкү,
Бизди жебей жегин таш,
Ка, ка, ка, ка,
Бизди жебей жегин таш.
(Түлкү качып кетет,
күчүк каздарды кайтарып калат).

3/II 1945

Койсары

БАТ АЙТМА

(Жаңылтмач)

Көпкөк
Көгүчкөн,
Көгүлтүр
Көрккө
Көмүлгөн.
Көрдүңбү
Көйкөлүп
Көрүнгөн,
Көк түстүү
Көлдү өөп
Көлбүргөн.
Көпкөп
Көпөлөк,
Көп болуп
Көкөлөп,
Көргүн деп,
Көксөтүп
Көңүлдү
Көтөрөт.

Көңүлдү
Көтөрүп,
Көк, кызыл
Көйнөгүн
Көп кызга
Көрсөтөт.

Аппак Ак ыргай,
Ак ыргай
Агын ай.
Алсам дейм,
Акыйтат,
Аска таш
Алдырбай.
Аска таш Акыйтат,
Атаны Арман ай.
Азабы
Аз эмес,
Ар иштин
Ар кандай.

Бек тоо,
Бекем тоо,
Бер жагы
Бермет зоо,
Бермет зоо
Берметин
Берери
Бекер го.
Белгисиз
Бир бейбаш,
Бей жайлуу
Бек зоого,
Бермет деп,
Бекерге
Бек атты
Берген го.

Балдар,
Баарыңар,
Бул ырды
Башынан,
Байкап,
Барыңар,
"Б" ны
Бат "б" лап,
Бат окуп
Багыңар.
Бабыр,
Бабырар,
"Ба-ба" лап
Балдырар,
"Бай-бай"
"Бай, байлап"
Баш чайкар,
Бабырлар.

3/II 1945
Койсары

ЖАШ ЖЕТКИНЧИКТЕР

Кайрылып арт жагыңды караганча,
Канча деп жыл эсебин санаганча,
Жарк этет көз алдыңда жаңы өспүрүм
Окшогон тунук мөмө, бышкан алча.

Алардын баары тааныш, баары жакын,
Бирок да бардыгынын билбейм атын;
Сылагам акындыктын колу менен
Ката элек алтын саңоо ак канатын.

Кээ бирин колума алып көтөргөмүн,
Көтөрсөм көтөрүлгөн көктөп көңүлүм,
Келишкен кең далылуу улан болгон
Кечеги кетик тиштүүжаш бөбөгүм.

Көз сараң, көкүрөк арсыз, үмүт терең,
Өткөн жаш, өчкөн күнүн билдирбеген;
Тил алса, эгер өмүр кастык кылбай
Көп күндү кайра жашап келер элем.

Кой болбос, карттык деген жакшы каада,
Жетүүгө картчылыктын заманына
Сак дене, сансыз ырыс, бакыт керек,
Тилегим: жүзгө жетип карыгыла.

Кел, иним, кел бөбөгүм, жолуң ачык,
Замандын кызматына биздей машык.
Өлкөнү өз көркүнө келтирели
Сынган таш, кирпичтерин кайра ташып.

9/II 1945

Койсары

КОЛЯ

Эл эс алчу, жай менен күз айында,
Койсары аттуу, бир жайда, көл боюнда,
Ат баккычтын сүйүктүү тун баласы,
Жандай көргөн досум бар аты Коля.

Күлөм, жыргайм эң ширин тилдерине,
Кыялынын бардыгы али эсимде,
Жашы канча, көп эмес, "а" ны тааныйт,
Эмки жылкы биринчи сентябрде.

Узун кайыш камчыны колуна алып,
Ат сарайдын артына далдаланып,
Кош ат чеккен арабага ыргып түшөт,
Атасынын жогунан пайдаланып.

Айдап кетет жигиттей жумшак буруп,
Кадимкидей актай сабап-уруп.
Бир каткырат кумары жазылгандай,
Айраң азыр таң калам карап туруп.

Коля досум ким болот, турмуш сынаар,
Танкист болор, а, балким, учкуч чыгар,
Бирок анын, ата ишин сүйгөндүгү,
Ар эмгектин өзүнчө жыргалы бар.

16/II 1945

Койсары

ЧЫМЫН-ЧИРКЕЙ ЫРЛАРЫ

1. Ч ы м ы н
Чымын, чымын чымылдак,
Чыга калат дыңылдап.
Жумуш кылып жаткансып,
Мурдунан ырдап кыңылдап.
Абийри жок балитбай,
Аш-тамакты бүт булгап.
Балдар муну жолотпо,
Үйүңөн айда, ыраактат.

2. Ч и р к е й
Чиркей, чиркей чекчегей,
Аштык жыйнап экчебей,
Күзгү мезгил болгондо,
Эрте дебей, кеч дебей.
Шишитип кетет этиңди
Көйнөгүңдү чеч дебей.
Безгек деген заары бар,
Балдар,
Муну койбогула эстебей.

3. И й н е л и к
Ийнелик, ийнелик,
Иш кылуудан ийменип.
Кыш болгондо карды ачып,
Жатып калат иймейип.
Сен жалкоосуң, ийнелик,
Сени менен дос болбойм,
Тамагыңды ичпедик,
Көйнөгүңдү кийбедик.

4. К у м у р с к а
Кумурска, кумурска,
Кыйын экен жумушка.

Талыкпаган мээнеткеч,
Татынакай турмушта.
Ачууңду кой аке,
Жер талашып урушпа.

5. А а р ы
Аары, аары арбагай,
Аягы бар тарбагай.
Адашып кетип кокустан
Аары айлына барба ай.
Чачып алса ачуусу-ай,
Ак балынын таттуусу-ай.

6. К ө г ө ө н
Көгөөн, көгөөн дөөпөрөс,
Маңдайында жалгыз көз,
Сайгак менен санаалаш,
Тийген жери кызыл көш.
Мындан өжөр неме жок,
Себеп болбос айткан сөз.

7. Ж а а ч ы.
Жаачы баатыр түк коркпос,
Көк айбанга саал окшош,
Боорукерлүү жайы бар
Карлыгачка жан жолдош.
Жылаанды көрсө көзгө уруп,
Бир ордунан козголтпос.
Бала кезде жаа менен
Далай күнүболгом дос.

8. Ч е г и р т к е:
Чегиртке, чегиртке,
Секирип кетет эликче,
Ырдай берет чырылдап,
Карды тоюп эриксе.
Эмгекке алган даны жок,
Бир малы жок кериште.
Мындан өткөн жалкоо жок,
Мындан өткөн аңкоо жок.

17/II 1945

Койсары

ЖАМГЫР ЫРЫ

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жумшарт эгин тамырын.
Кара көсөө көз ачпай,
Өлсүн каран калгырын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Кызылчаны кандыргын.
Жаштайынан түйүлтүп,
Жанга кубат алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Гүлдөт шактын бардыгын,
Алма, өрүктү бүрдөтүп,
Текши мөмө алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат жердин жандыгын.
Карлыгачты чакырып,
Короомо үй салдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Жыргат элдин бардыгын,
Колу тарды март кылып,
Сандыктан нан алдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Семирт малдын арыгын.
Кайын энем катуу баш,
Карын майын жардыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Көгөрт тоонун ой, кырын,
Көңшубуздун сүр этин
Казанына салдыргын.

Жаа, жаа
Жамгырым, жамгырым,
Күтпө күндүн сабырын,
Эки бетин ийлеп өт,
Ысык деген бабырдын.

Чегирткени чертип өт,
Ташбаканы таптап өт,
Ударникти мактап өт,
Жалкоолорду каптап өт.

5/XII 1945

Койсары

КАРА ЧЫЙЫРЧЫК

Кара чыйырчык көрсөңөр,
Урбагыла таш менен.
Жыгачтан уя салгыла,
Ала шалбырт жаз менен.

Кара чыйырчык көрсөңөр,
Атпагыла жаа менен.
Тал башына коюздоп
Үй салгыла кепкенен.

Эгинге зыян келтирген,
Чегиртке менен кармашат.
Жазмыштын өжөр колунан,
Адамдын багын талашат.

Чоңго айланат акыры,
Турмушта майда кырсыктар,
Майданын, майда баатыры,
Биздин кара чыйырчыктар.

10/XII 1945

Койсары

БАЛДАР МЕНЕН ТУРНАЛАР

-Эй, эй, каркыра, турна,
Кайдан келе жатасың?
-Алтын саамай кыз алып,
Кыштан келе жатамын.

-Эй, эй, каркыра, турна,
Эми кайда барасың?
-Күмүш көкүл бала алып,
Күнөс жерге барамын.

-Эй, эй каркыра, турна,
Күнөс жерде эмнең бар?
-Жакшы окуган байкем бар,
Таза жүргөн эжем бар,

-Эй, эй, каркыра, турна,
Бизден таза, ак бекен?
-Силердей эмес эжекем,
Мектебинен кечиккен.

-Эй, эй каркыра, турна,
Кана дагы бирдеме айт.
-Коңгуроолор шыңгырайт,
Бизге эрчибей кара кайт.

10/XII 1945

Койсары

САМОЛЕТ ЫРЫ

Самолет, самолет,
Кайда шашып барасың?
Чөнтөгүңө сала кет,
Командирдин баласын.

Самолет, самолет,
Кайда шашып барасың?
Канатыңаката кет,
Ударниктин баласын.

Самолет, самолет,
Кремлге бара кет!
Кремлде атага
Бизден салам айта кет!

10/XII 1945

Койсары

НУРГҮЛ

Ысык-Көлдө Койсары,
Койсарыда бир кыз бар.
Көктөгүдөн сулуурак
Нургүл деген жылдыз бар.

Кундуздай кара чачы бар,
Сегизге келген жашы бар.
Жүрөгү бар дикилдек
Мектеп десе ашыгар.

Оңой менен кеч кирбейт,
Оңой менен таң атпайт,
Эки төртүң сегиз деп
Жадыбалды бат жаттайт.

Өз үйү сонун болсо да,
Мектеби андан жакшырак.
Апасы тамак ич десе,
Партасына жашынат.

Арипти түгөл үйрөнүп,
Калем учун колго алып,
Энекем деп жазат да
Күлүп калат кубанып.

11/XII 1945

Койсары

"2" МЕНЕН ЭМИЛБЕК

Эмилбек, Эмилбек,
Эбелектей женилбек,
Биздин берген суроого
Жооп берет мындай деп.

Кырк алтынчы жыл кетти,
Кырк жетинчи жыл жетти,
Жарым жылдык белгиңиз,
Кандай экен билели.
-"2"иң канча?
-жети
-"4" үңчү?
-Эки.
-"3" үң канча?
-"3" үмбү…
Үчүм…
Таң…
Эсимен чыгып кетти,
Айтор
Төртпү… Бешпи…
-Тартибинчи?
-Тартибимби…

Тартиптен:
"1" жок,
Эмесе "1" берет элек дешти:
Андыктан,
Андан да "2".
-"5" иң канча?
-"5" им…
Тиги… тиги…
(Башын тырмап)
"Ж"ны,
"Ш" кылып
(Мурдун тартып)
"5" им "Шок" деди.

5/XI 1946

Чолпон-Ата

КАЛПЫЧЫ КАНЫМКҮЛ

Канымкүл быйыл жетиде
Жаңы кирген мектепке,
Тили келбейт эркс өскөн
"Й" деп сүйлөйт "Р" десе.

Кечээ неге келбедиң?
Бутум ооюп…
Бейшембидечи?
Муйдум ооюп…
Бешиндечи?
Мысыгым ооюп.
Онундачы?
Күчүгүм ооюп.
Үчүндөчү? Бассым ооюп.
Айткыла балдар Канымкүлгө
Жакшы окусун,
Калп оорул,
Калп айтканын коюп.

6/XI 1946

Чолпон-Ата

ТАЙ КҮЛҮК

Борбуй байлап борсоюп,
Торгойдой учуп торсоюп,
Тай-тайдан мурда талпынып,
Каз-каздан өтүп каз туруп
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай.
Бир колуңа май берем,
Бир колуңа эт берем.
Кел, келегой жүгүрүп
Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

Сен жетиге келгенде,
Чайнап таруу жегенде,
Мектебиңе жиберем
Жетелетип эжеңе.
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай.
Бир колуңа май берем,
Бир колуңа эт берем.
Кел, келегой жүгүрүп
Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!
Сен он бешке чыкканда,
Он беш көйнөк жыртканда,
Иш кадырын билсин деп,
Ишке салам кырманга.
Бир колуңа ат берем,
Бир колуңа дан берем, -
Алыс эмес он беш жыл,
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай.
Кел, келегой жүгүрүп
Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

Он жетиден ашканда,
Окуп кумар жазганда,
Учкучтукка жаздырам
Ойноп жүргөн асманда.
Бир колуңа ант берем,
Бир колуңа даңк берем,-
Алыс эмес он жети.
Басат экен, Акентай,
Шашат экен, Акентай.
Кел, келегой жүгүрүп
Тай күлүк,
Тай күлүк!
Тай күлүк,
Тай күлүк!

6/XI 1946

Чолпон-Ата

КУЛОЙ, КУЛОЙ, ТОРПОГУМ

Кашка музоо кашка уйдан,
Жакшы музоо жакшы уйдан,-
Ургаачы бөлөм жарыктык,
Сүйүнчү, апа, сүйүнчү,
Сузгуга ууз сүт куйсаң!

Сузгудан ууз сүт ичип,
Кулойлоюн моминтип:
Кулой, кулой, торпогум,
Карышкырдан алыс жүр!
Уурулардан оолак жүр!
Буудай уурдап жебей жүр,
Коонумдан албай жүр,
Картөшкөмдү ачпай жүр
Бакчаларга баспай жүр,
Көк мээ көрбөй кетсин,
Айланпаш аттап кетсин,
Кулой, кулой торпогум,
Кулой, кулой торпогум!
Жорго болсун торпогум,
Соргок болсун торпогум,
Кулой, кулой, торпогум,
Кулой, кулой, торпогум!

7/XI 1946

Чолпон-Ата

ФИЗКУЛЬТУРА

Кышында куштай сызып лыжаңды ойно,
Конёк теп, конёгуңду теппей койбо.
Атка мин, ат өнөрүн жакшы үйрөнгүн,
Секиртип сур коёндой кырдан ойго.

Жазында, жайында, жылуулукта,
Көлгө түш, күнгө кактан, жаткын кумга.
Унутпа, эсиңе тут, барлык байлык:
Баатырлык, сулуулук да, мына ушунда.

Футбол теп, шахматты бил, чебер жүрүп,
Жеңип чык жигиттерди четке сүрүп,
Жарышкын, секиришкин, диска көтөр,
Антпесең теңтуштарың жүрөр күлүп.

Жарашпайт жабык жүрүү жаш муунга,
Ачык бол, өнөр үйрөн бекер турба.
Ооруну соолор сүйбөйт, оору жаман,
Соолуктун атасы ким? - физкультура!

7/XI 1946

Чолпон-Ата

БАЛА ТИЛИ

Биз балапан кездерде,
"Апага" тил келгенде,
"Апа", "Ата" дечү элек.
Азыркы балдар башкача,
Апа, атасын чакырса:
"Папа", "Мама" кел дешет.
Мейли десе, - дей берсин,
"Ата" менен "Папа"нын,
Угулмагы бир экен.
"Апа" менен "мама"нын
Уйкаштыгы бир экен.
Ата менен папанын
Апа менен маманын
Короо жайы бир экен,
Азыркы жаңы бөбөктүн,
Антиши жакшы көп экен.

7/XI 1946

Чолпон-Ата

ТОРУ ТАЙ

Ай, тору тай, тору тай,
Жоргосу бар сонун тай.
Кунан болсун өскөндө
Кылар ишиң момундай.

Мектеп менен айылдын
Арасы он беш чакырым,
Китеп кабым асынып,
Мен барамын акырын.

Бышты болуп өскөндө,
Жигит болуп өлкөдө,
Чек арада турабыз
Жол бербей жолбун өткөнгө.

Экөөбүз бирдей эр болуп,
Көкүрөктөр кең болуп,
Коендон жапыс сен болуп,
Куштан илгич мен болуп.

8/XI 1946

Чолпон-Ата

ТЕЛИБАЙ ТЕНТЕК

Илгерки өткөн заманда,
Телибай тентек болуптур,
Азыркы биздин Темирбек,
Ошол атка конуптур.

Өзүнүн аты Темирбек,
Эл койгон ат Телибай,
Тентектигин сурасаң,
Тентектиги момундай:

Чектен чыккан тентекти,
Телибай дейт бизди эл,
Темирбек жайын айтайын
Угам десең бери кел.

Эсеп окуу болгондо,
Эчки болуп бышкырат.
Мугалим айткан сөздү укпай,
Улар болуп ышкырат.

"Энс тили" болгондо.
Карга болуп какылдай.
Мугалим эжс кой дсес,
Кулакка илбсйт, тил албайт.

"Физкультура" болгондо,
Бака болуп бакылдайт.
"Ыр үйрөнүү" болгондо
Сагызган болуп шакылдайт.

Дсм алуу мезгил болгондо
Парталарга ссекирст.

Мугалим агай кой десе,
Абийрин такыр кстирст.

Биздин жакшы мектепте,
Тентек болуу жарабайт.
Бул адатын таштасын,
Темирбек деген балага айт.

Катуу айтып, жакшы айтып,
Тыялбайт бексн атасы?
Баласын жаман өстүргөн,
Уялбайт бекен апасы?

12/XI 1946

Чолпон-Ата

ЭКИ МЕТР ЭСЕНКУЛ

Партасына олтурса,
Башы чыгат Эсенкул,
Бардыгынан бөлүнүп,
Чачы чыгат Эсенкул.

Катар сапка турганда,
Мойну чыгат Эсенкул,
Башкалардан коржоюп,
Бою чыгат Эсенкул.

Биздин балдар айткандай:
Эки метр Эсенкул.
Мындай шылдың болуунун,
Себептери мына бул:

Ата-энеси ээрчитип,
Окууга алып келгенде,
Биринчиге өткөндө,
Билбей калган Эсенкул.

Экинчиге келгенде,
Эки жыл калган Эсенкул,
Үчүнчүгө чыккандаа,
Үч жыл калган Эсенкул.

Сая кетип далай жыл,
Ылдый болгон Эсенкул,
Окуусу өспөй, мойну өсүп,
Шыргый болгон Эсенкул.

Катуу айттым түшүнсөң,
Мени кечир Эсенкул,
Окуусу өспөй, мойну өскөн
Эки метр Эсенкул.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

УЧКАЯК БОЛГОН БАЛАПАН

Учкаяк болгон балапан
Учуп келди жаныма.
Ичине дептер катылган
Китеп кап койду алдыма.

Бирден алып окусам,
Чотурбайдын колу экен,
Тайраң-туйраң эткизип
Шашып жазган жолу экен.

Белгилерин санасам,
Жалаң "2" "3" экен,
Орус тилден катасы
Калп айтпайын, жүз экен.

Башымды чайкап: "ай, айлап",
Отуруп калдым шол жерде,
Уят,
Уят,
Уят деп,
Балапан учту мектепке.

12/XI 1946

Чолпон-Ата

КИТЕПТИН ДУШМАНЫ

Ким китепти кирдетсе,
Китем баркын билбесе,
Жулуп алып барагын
Орой койсо бир нерсе:
Ал китептин душманы.

Ким китепти сүйбөсө,
Кадырына күйбөсө,
Чылым ороп шарт айрып,
Калжың-кулжуң сүйлөсө:
Ал китептин душманы.

Ким китепти кордосо,
Ырайымы болбосо,
Сүрөттөрүн уурдаса,
Уурдап көнгөн колдорчо:
Ал китептин душманы.

Бардыгынан ким жаман?
Китеп жырткан шум жаман,
Китепти сүйгөн балдардан
Наалат алсын ал адам,
Ким китептин душманы?

20/XI 1946

Чолпон-Ата

БИРИНЧИ СЕНТЯБРЬ

Күлө карап барлык жак
Келген кенже билимге,
Салам айтат куттуктап,
Сентябрдин бирине.

Кары билим жол ачат,
Кичинекей билимге.
Мектептердин баары аппак,
Сентябрдин биринде.

Так келе элек тил менен
Таттуу билим алганы.
Биринчи келди мектепке,
Биринчи класс балдары.

Акыл менен окуткан
Кулак салып апага,
Жети жашар Жеңишкан
Жакшы олтурат партада.

19/XI 1948

Чолпон-Ата

КИТЕПТИ СҮЙ

Китепти сүй, баркын бил,
Китептин көп акылы.
Ким китепке дос болсо,
Ал ошонун жакыны.

Сүттөй таза тилеги,
Деңиздей кең талабы.
Көктөй тунук акыйкат
Анын ар бир барагы.

Таалайдын жолун көрсөтүп,
Чакырып турат келчи деп.
Арамдыктан тазалап,
Жакшылыкка эрчитет.

Ошондуктан баркын бил,
Кирдебесин бир чети.
Сыя төгүп булгабай
Жакшы сакта китепти.

19/XI 1948

Чолпон-Ата

КУШТАР КЕТТИ

Чабалекей жакшы эле
Жарышып чуркап ойносок,
Бүгүн келип карасак,
Уясы турат өзү жок.

Кара чыйырчык жакшы эле,
Жашырып күлүп ойносок.
Кайда кеткен балдары
Уясы калган өзү жок.

Күз келгенде барлыгы,
Отор кеткен алыска.
Кышкы кийими жок экен,
Болбойт экен калышка.

Сасык үпүп, күкүк жок,
Жакшы эле мында жүргөнү.
Кырк-кырк эткен асманда
Кеткен турна үндөрү.

Бизден кеткен келгин куш,
Жакшы жерге консо экен.
Кайра бизге келгенче,
Аман-эсен болсо экен.

19/XI 1948

Чолпон-Ата

БАК ТИЛЕГИ

Бак тилеги жүргүлө,
Биздин мектеп алдына,
Кең казалы арыгын,
Бирден күрөк алгыла.

Алма, өрүктүү бак өссө,
Биздин мектеп алдына,
Кубантар жазгы гүлдөрү:
Кызыл-тазыл агына.

Арча, кайың тал өссө,
Биздин мектеп багына,
Тазалык менен сулуулук,
Өзү келер жанына.

Сергип турар көңүлүң.
Жашыл тартса барлык жак.
Жарашык кирер жаштыкка,
Жайкалып турса жашыл бак.

Кыянат кылып сындырбай,
Жакшы баксак кадырлап,
Берекe берер өмүргө,
Биздин колдон өнгөн бак.

19/XI 1948

Чолпон-Ата

МУГАЛИМ

Билим менен көгөртүп,
Эстүүболсун деп тилеп:
Заманына жарашкан,
Жакшы балдар болсун деп

Тарбия берип тазартып,
Ырыстуу болсун деп тилеп,
Өлкөсүнө жарашкан,
Өткүр балдар болсун деп,

Жазгы сонун гүлдөрдөй,
Кооздонтуп гүлдөтүп,
Ууз талдай буралтып,
Ак кайыңдай бүрдөтүп.

Маңдайынан нур төгүп,
Күлө карап турган ким?
Ал -
Эмгеги көп ушундай,
Биздин асыл мугалим.

Бизге тирек күч болуп,
Алдыбызда турган ким?
Ал -
Мээнсти көп ушундай,
Биздин алтын мугалим.

20/XI 1948

Чолпон-Ата

ПИОНЕР КИМ

Жаш жеткинчек пионер -
Комсомолдун бөбөгү.
Кичи пейил, тартиптүү,
Тазалыктын өрнөгү.

Жаш өспүрүм пионер,
Комсомолдун бөбөгү.
Сылык мүнөз адептүү,
Жакшылыктын өрнөгү.

Жаман окуп мектепте,
Эне тилден "2" албайт.
Жооп айта албай жер карап,
Энесинен уялбайт.

Көңүл койбой сабакка
Жат жазуудан "2" албайт.
Жооп айта албай жер карап
Атасынан уялбайт.

Жок пионер "2" албайт.
Пионер деп ушуну айт.
Ача салсаң дептерин:
Жалаң "4", "5" жаркырайт.

Ошондуктан пионер,
Комсомолдун бөбөгү,
Кайсы жерде болбосун,
Барлык иштин өрнөгү.

20/XI 1948

Чолпон-Ата

ПИОНЕР ЫРЫ

Оттой күйгөн жалындап,
Биз:
Баатыр элдин пионерлери!

Ленин жолун кирдетпес,
Биз,
Келечектин ээлери!

Суудай аккан шарылдап,
Биз
Эркин элдин пионерлери!

Ленин жолун кирдетпес,
Биз
Болочоктун ээлери!

Аткан октой жалтанбас,
Биз:
Большевиктин эр балдары!

Ага жогун жоктотпос,
Биз
Болочоктун солдаты.

Кубанычка кулпунган,
Биз
Сонун элдин пионерлери!

Коммунизм куруучу
Биз
Коммунизм ээлери!

20/XI 1948

Чолпон-Ата

УЛАМЫШТАР

КАЙГЫ

(Илгерки бир мергенчиден)

Бир кедей туура элүүжашты басты,
Ошондо Чолпон деген уул тапты,
Булбулдай таттуу тили чыгар кезде,
Байкуштун жалгыз уулу каза тартты.

Саргайтты сары убайым өңдөн кетти,
Камалып жалгыз үйдө санаа чекти,
Ойдолоп түн уйкусуз ойлоп чыгат
Алдына бала ойногон кызык кезди.

Өткөргөн жаштык доорун замандашы
Тең-тушу бала күндөн чын сырдашы,
Жүр деди сергип капа кетирели,
Биз үчүн көл болду го көздүн жашы.

Замандаш досу анын мергенчи эле,
Ак бараң бош кетчү эмес мээлегенде.
Өзүнүн күндүк гана оокаты үчүн
Зыпылдап желдей учкан жерден жерге.

Эки дос, эки ат минип жолго аттанды,
Мергенчи далыга аскан ак бараңды.
Уулу үчүн жүрөгү ооруп убай чеккен
Досуна дүйнө күңүрт, жер караңгы.

Аралап калың токой кечке жүрдү,
Тыңшашты нечен мукам түркүн үндү,
О, дүйнө ай, жердин бети ый экен го,
Деп досу жараланып ыйлай жүрдү.

Бир жерден карап турса коён качат,
Байкуш ай жан талашып кандай шашат.

Шордууга жердс кордук аз келгенсип,
Асмандан куштар келип тырмакташат.

Кайгылуу досу көрөт жер зорлорун,
Күчсүздөр күчтүүлөргө кор болгонун.
О, дүйнө ай, бизге дагы күн берсенчи,
Мынчалык таш боор болуп эмне болдуң.

Жүрүштү кечке чейин тоодо аң уулап,
Келишсе бир жайыкка каман турат,
Мергенчи ак баранды сунар кезде
Асмандан күркүрөгөн үн угулат.

Мергенчи ак баранды четке ыргытты,
Жүргүн деп досу менен мындай чыкты,
Карап тур өз көзүңө көрсөтөйүн
Жан достум сен көрө элек бир кызыкты.

Күркүрөк асмандагы экөө болду,
Экөөнүн каман экен торогону.
Энеси жар башында карап турат,
Баласы түз атылып сунду колду.

Бар экен бала бүркүт балалыгы,
Каманды алууга күч чалалыгы,
Бир буту жонго тийип, бири калып
Камандын ыгы кетип жара кылды.

Кыраанга кызыгы жок тим туруштун
Чапчыды бала бүркүт бир чоң устун,
Жетерлик душмандын да күчү бар го
Жонуна жулуп кетти бир жак бутун.

Тырмагы далай жерге батып калды,
Камандын жонунан кан атып калды.
Каруусу жаш бүркүттүн аздык кылып,
Талаада жан талашып жатып калды.

Асмандан зуулдап доош шукшурулду,
Күч топтоп эки канат куушурулду,
Каманды асманга лып илип кетип,
Бийиктен үйдөй ташка мээлеп урду.

Аздан соң бүркүт келип ташка конду,
Чиркиндин бар го шумдук ойлогону.
Кандуу жаш, баласына аза тартып,
Чуп этип кайра учту тик жогору.

Асмандан аткан октой шукшурулду,
Ызалуу эки канат куушурулду.
Кайгылуу бул дүйнөдө жашоо бекер,
Дегендей ташка келип өзүн урду.

О, дүйнө досум сөзүң чын турбайбы,
Мынчалык неге азап тырмак жайды.
Бала деп өлдү бүркүт сен жанымда
О, досум тегерегим терең кайгы.

Мергенчи жан досуңдун ушул айбы,
Турмуштун агылышы ушундайбы?
Уулуу огу ак барандын оокат үчүн,
О, досум кызык эмес, кайгы, кайгы.

16/IV 1937

Жети-Өгүз

МҮНӨЗ ОЙНУ

Силер жок, биздер тентек бала чакта
Көк орой жашыл ыраң Көлтөр жакта,
Кадимки Кула мерген өзү сүйлөйт,
Болгонун төмөнкүдөй бир окуя.

Кең мейкин, үстү зоока, алды токой,
Чиркин жер, сулуу кыздай айбы жоктой,
Азуулуу, тырмактуулар оюн куруп,
Аркырап, күркүрөгөн чоочуп коркпой.

Бир күнү жата-жата зерикти да,
Жаш эмес өмүрү улуу токсон жашта,
Ээрчитип жалгыз уулун Кула мерген
Аң уулап мында келди жаасын тарта.

Мергендин бир ою бар төмөнкүдөй,
Эрке уулу, калбасын деп өнөр билбей,
Үйрөтүп мергендигин калтырсам дейт,
Күүгүмдөй өчөр кезде, батар күндөй.

Уулум дейт Кула мерген ушундай тур,
Сен эми бала эмессиң эрдикке умтул,
Аркар көп, теке да көп, кулжа да көп,
Сен аткын, мен айдайын сонун учур.

Деди да жер таянбай желдей сызып,
Унутуп карылыгын, жаштай кызып,
Жок болду Кула мерген, шумдук мерген,
Зоокадан, аскалардан аттап зып-зып.

Ошол күн, ошол мезгил бир учурда,
Азуусу албарстан курч, чын кыл кыйма,
Эр каман торопоюн баштап чыкты,
Өнөрүн үйрөтмөккө ойлоп бу да.

Ар жактан калың камыш арасынан,
Жонунан чаар жүнү жаркыраган,
Күркүрөп жаш, карт жолборс келе жатты,
Ирмелбес көздөрү бар канталаган.

Аңгыча зоо жаңырып дүр-дүр этет,
Кең асман тең жарылып гүр-гүр этет.
Калдайып баласына жандап алып,
Чабыттап бир олжо издеп бүркүт келет.

Ар жандын, ар айбандын баласы бар,
Баарынын бул өмүрдөн талашы бар,
Эгерде колу жетип кубат келсе,
Дүйнөнү жалгыз ээлер чамасы бар.

Эмесе бул айтканым адил болсун,
Жаштарга маани берер тамсил болсун,
Көйкөлгөн көп сырга бай Көлтөр бети,
Ушул жер бардыгына далил болсун.

Биринчи сөздү улайлы азаматтан,
Жаш бала бугуп жаткан жанагы айткан,
Корс этип, бала каман сезе коюп,
Чалмакка жөнөп калды арка жактан.

Билбеймин атайыбы, же теккеби,
Карт жолборс, жаш жолборско белги берди,
Баланы каман эми чалар кезде
Жаш жолборс шып дей түшүп серпип кетти.

Жолборстон шонтип каман өлүм тапты,
Жаш мерген арка жагын карай калды,
Караса эр көкүрөк жаш шер турат,
Мандайга мээлеп туруп атып салды.

Карт жолборс бул жорукка жини келип,
Айкырып жерди чапчып эпкинденип,
Күнөөсүз баласынын күйүтү үчүн,
Баланы жарып кетти эки бөлүп.

Аңгыча шек алгандай айкырыктан,
Кулжа айдап Кула мерген келип калган,
Түш курдуу, көз алдында укмуштуу иш,
Бала өлгөн, ал жер да кан, бул жер да кан.

Чал ыйлайт туш-туш жагын шашып карап,
Бет бойлоп, жолборс качып бара жатат,
Атты эле тийбей калды, бирок жолборс
Аскадан учуп өлдү боюн таштап.

Ал учту баласынын азасы үчүн,
Таанытып чын өрнөгүн эрктин, күчтүн,
Армандуу Кула мерген өзүнчө ан-тан,
Турмушта жаза атканы биринчи күн.

Жанагы кыл кыйма тиш кара каман,
Баятан баарын билип байкап турган,
Мергенден кун алууга чуркап калды,
Дугдундап, түз качырып туура жактан.

Ким билсин аядыбы азаматты,
Эл айтат, өзүң талда, чынбы калппы,
Мергенге болушкандай күр дей түшүп,
Каманга бала бүркүт тырмак салды.

Бир колу бата түштү калың жондоп,
Кармады бир түп талды да бир колдоп,
Карт каман күчтүү эмеспи, жулуп кетти,
Жонуна бала бүркүт бир колу орноп.

Эң ылдам, бир дегенче убак өтпөй,
Кичирип, куушурулуп дал көөкөрдөй,
Каманды ата бүркүт илип алып,
Жөнөдү көтөрүлүп көктү көздөй.

Уламдан-улам бийик-бийик учуп,
Күн ыйлап, бороон боздоп, улуп-уңшуп,
Каманды тырмагынан коё берди,
Таамайлап, зоока ташка болжоп туруп.

Антти да кайра ылдыйлап жерге конду,
Камандан кек алганга көңүлү толду,
Бирок да баласы үчүн кайра атылып,
Бир тийип зоока ташка күм-жам болду.

Айрылып Кула мерген баласынан,
Кош жолборс, кош каманды олжо кылган,
Бат элге бала зары унугулду,
Бирок да жаза атканга дайым аң-таң.

27/XI 1944

ЫСЫК-КӨЛ

Бул жерди аманында кимдер көргөн?
Көргөндөр көр эркине небак көнгөн.
Эл айтат: миң дарбаза, кырк капкалуу -
Калмактын шаары эле дейт, көркөмдөлгөн.
Бийликте кан сурагы калыс болбой,
Каңтарып калк ырысын такыр койбой,
Соруп жеп, жегени үчүн чыгым салып,
Жазалап күнөөсүздү ойлогондой.

Ошондо калк ичинен бир Кары адам,
Алсызга райым сурап ханга барган:
"Аз жумшап, эл сообуна кара" десе,
Хан анын бир жак көзүн оюп алган.
Ал Кары ачууланып үйгө келген,
Мындай деп, кемпирине буйрук берген:
"Токтоосуз балдарды алып тоо таянгын
Көрүнбөй айсыз күндүн түнү менен".

Муну айтып, жерде жаткан кетменди алган
(Шамдагай, жаткан аяр, жаткан балбан)
Суу берген бүт шаарга жалгыз кудук,
Жанына шол кудуктун басып барган.
"Айрылгыс мискин шору-шор болгон соң
Адилсиз хан амири зор болгон соң,
Жокчулук, ачкалыкта өрттөнгөнчө,
Шаардын жер үстүнөн жок болгону оң".

Деп Кары шаты салып түшүп келген,
(Качууга шудуңкүтүн белендеген)
Кудуктун каканагын жара коюп,
Сел жасап тоого карай чыга берген.
Күр этип кудук суусу бирден каптап,
Алаамат селге батып барлык жан-жак...
Эртеси күрпүлдөгөн Көлгө айланган
Толкуса буурул толкун, көбүгү аппак.

8/XI 1948
Чолпон-Ата

КУУ КУМПАЙ

Азуулунун арстанына алдырбас,
Айткылачы эр ителги кимден пас?
Салышканда салмагы өйдө болгон соң:
Бүркүт баатыр ителгиге катуу кас...

Бир заманда... Ушул Арпа талаасы,
Боз түшкөндөй асман-жердин арасы,
Боз түшкөндөй бозорсо эгер абасы,
Болжогондо күз мезгил го чамасы.

Болгон өңдүү балбандардын согушу,
Зоболу зор зордукчунун зору ушу...
Барган сайын аянычтуу угулат
Ителгинин баркылдаган добушу.

Ал айланат, асманды чарк айланат,
Бир нерсеге эрдик эрки байланат.
Ыйлайт баатыр, бирок кулча жалынбайт,
Жалынбаса, көңлү кантип жайланат?...

Айланганын эч ким ойго албаган,
Калдаң этип көтөрүлдү бир караан,
Ал эр бүркүт... албарстай курч тумшугун
Ителгинин балдарына кандаган.

Учат, сызат, кекке канып шаттанат,
Кек канынын таттуусуна мактанат.
Жердеги адам, көктө теңри алдында
Бул кылганым баатырлык деп актанат.

Буга ителги ичиркенген окшоду,
Көктү айланып шаңшыганы токтолду.
Балдарына аза күтүп болгон соң
Кай жаккадыр караан үзүп жок болду.

Кетсе келер, кезмеги бар бул турмуш
Кемтик дүйнө кендигине болор туш.

Чай кайнамдай мезгил өтөр-өтпөстө,
Пайда болду көктү жарган бир добуш.

Күркүрөгү жерди ордунан козгоду,
Күткөн өңдүү күч бийлиги ошону,
Эр бүркүттү муштумдай боз бир нерсе,
Шуу дей түшүп серпип кеткен окшоду.

Бүркүт жатты, кара жерде калдайып,
Как бөлүнүп канаттары далдайып,
Бир тебүүдөн тең бөлүнүп чалгыны
Колу сынып жаны кетип шалдайып.

Эрлер-эрди каран түнгө урунтпай,
Колдойт тура, керегинде, унутпай...
Карап туруп күркүрөк үн өчкүчө
Карыялар: "Ушул дешти Куу Кумпай".

8/XI 1948

Чолпон-Ата

БАЛТА ЖУТАР (ТАЗ ЖОРУ)

Таз жорунун жумурткасы зоокада,
Уя салат миң жыл жаткан муздарга,
Кай жакадыр каңгып учуп кетет дейт,
Болжол кылып, кайра барар бир маалга.

Балапанга жан киргенче кыбырап,
Бөгөт болуп үч күн жатат жылгырап,
Адам көрбөй ал шартынан өткөндө:
Үч күн жатат күчүк болуп кыңшылап.

Адамзатка кез келишсе бул доору,
Ойлогондой табар эле олжону...
Көзгө түшпөй, алты күндөн өткөн соң:
Балта жутар баягы эле таз жору.

8/XI 1948

Чолпон-Ата

ДОМОНУН КЫЗЫ

Тең карап, айгинелеп актай агын,
Дааналап катка салып агын анын,
Айтылган уламыш сөз болсо дагы,
Угалы кушка тилмер Кыз баянын.

I.

Кезинде кызы да өткөн, Домо да өткөн,
Сермесе колго түшпөй эрк көксөткөн.
Күн бүтүп, Домо карып калган кезде,
Калкына мына мындай сөз көрсөткөн:

Асманда бүркүт шаңшып үйдү айланат,
Добушун Домо жерден байкай калат:
"Э балдар бул баягы Сарежи экен"
Деп анан калдырканын урат, кагат..."

Кете албай көктө бүркүт бул белгиден
Эрчитип балапанын түшүп келген,
Караса: туура отуз жыл салып жүрүп
Домо чал азат кылган Сарежи экен.

Өмүрлүк айрылышып асыл колдон,
Сарежи кеткенине төрт жыл болгон.
"Карыдың, жаныбарым, кош" деген соң
Соңку ирет өтсөм деген ушул жолдон.

II.

Домодон эркек болбой, бир кыз калат,
Не чара? Кыз болсо да болор канат.
Өзүнүн көзү тирүү бар чагында,
Ookаттуу жерге берип канааттанат.

Кыз эркин жазмыш отү ысытпаган,
Эрчитип, элиркетип кызытпаган.
Барган жер, дөөлөткө шай болгон менен,
Куш салуу сөөлөтүнө кызыкпаган.

Ошентип жыл артынан жылдар өтөт
Адаттай: сайлар курган, кырлар көктөп.
Домонун ыраактагы кызы үстүнөн:
Армандуу күндөр учат, нечен көп-көп...

Бир күнү бир себептен иши кылып,
Акеси келинине көңүлү жылып:
"Я балам, кимди көрүп иттер үрөт?
Деген соң: "Карап көрчү сыртка чыгып".

Келини кайра кирип жооп берет:
"Карадым. Үч бүркүтчү бизге келет,
Бири шат, биринде чоң өкүнүч бар,
Биринде күчтүү күйүт терендеиет".

Акеси: "Туюнтуп айт, балам маган",
-"Бүркүтү сүйүнгөндүн калтар алган,
Бүркүтү өкүнгөндүн жазып калган,
Бүркүтү күйүнгөндүр кур калтырган..."

Үчөөнү аттан алып, эшик ачып,
Колдогу сый тамакты төгүп, чачып,
Чечилип сыр сырлашып олтурганда
Окуя жогоркудай болгону ачык.

Эртеси бүркүтчүлөр аттанарда:
"Аксбай, айтканымды жаман алба,
Бүркүттүн үчүнчүсүн сатып бергин,
Дал ошол жаманы үчүн мени карга".

Акеси бул буйрукка кантип барбайт?
"Сат баатыр, мунунду" деп, жакын жандайт,
Багжандап өкүнүчтүү бүркүт ээси:
-Бекер ал! Бекер ал! деп жаны калбайт.

"Жок аке - дейт келини, анткен болбос,
Ызатка качан болсун убал жолдош.
Эң кеми: айгыр үйүр жылкы бергин,
Бүркүттүн ошондо да куну толбос".

Ээсине айтканындай жылкы айдатты,
Ээ бербей бүркүтчүнү ай-кайлатты,
Эң мурда: "Шылдың кылып жүрбөсүн" деп,
Андан соң көңүлү канып көз жайнатты:

Акеси: "Бул бүркүттүн өнөрү эмне?"
Дегенде берген жообу мындай эле:
-Бул бүркүт, биринчи ирет мен бүркүт деп,
Үмүтүн биринчи ирет сермегенде:

Түз тийип, таамай мыкчып каман алган,
Каманга каарданып тырмак салган.
Ошондо жалын бүткүл жутуп ийип,
Ошол жал коё болуп катып калган.

Эртелеп ак боз бээни союу керек,
Казысын бөлүү керек үчкө теңеп:
Табактай, аяктайдан, чыныдайдан,
Сугунтуп, коё түшөр күнгө ченеп.

Түшкөн соң көкүрөктөн каман жалы,
Бүркүттүн башкача эле караганы,
Дейт анда Домо кызы: Бул бүркүттү,
"Төө комдот" деп атайбыз мындан ары.

"Төө комдот" деп атайбыз деген себеп:
Бул бүркүт көргөнүн бүт терип берет,
Жайылып чалгын салып учкан жакка,
Түрүлө төөнү комдоп барыш керек.

Күн санап арбый берсин элдин саны,
Кошулуп жаңы санга улам жаңы,
Анткени - эл канчалык арбын болсо:
Бүркүттүн ошогон тең келер табы.

Эртеси, айткан шартты көңүлгө ала,
Чер жазып канмак үчүн бир санаага,
Тандалган кырк жигитти жанына алып,
Жайылып күйөө чыкты кең талага.

Сайрандын ушул болуп жан эрмеги,
"Төө комдот" албаган жок эмнелерди…
Карышкыр, түлкү, кулжа, текелерди
Ар жүздөн, жүз ашырып берс берди.

"Төө комдот" илбирс алды, каблан алды,
Умтулуп мырза күйөө салганды алды.
Жаркылдап ат туягы калган жерде:
Күйөөгө: урмат, сыйлык, атак калды.

Бир күнү… ой жорубай эч шумдукка,
Бак - дөөлөт жетс тийип ак булутка…
Байкоосуз Домо кызы карап турса,
"Төө комдот" коно калды туурдукка.

"Акетай, болор бир иш болгон экен",
Деп алып, анан сурап акесинен:
-"Кеткен эл, бүгүн аке арбын беле?"
-"Жок балам! Балам менен бешөө кеткен!".

-"Кудурет күйүтүү күн салган тура,
Салтанат сайран күнү жалган тура,
Чабытта эрдик анты канбаган соң,
"Төө комдот" бешөөн бирдей алган тура.

Деп анан, баш тарта албай эрдик анттан,
Кайгырып ичтен күйүп, кыял тарткан.
Бүркүттү кармап туруп, балта менен -
Колунун ортонкусун кыя чапкан.

Кош энди бир болор иш болгон экен,
Кир күнөө сенден кетпей, кетти менден.
Шертиң ак, жаныбарым аман бол деп,
Бүркүттү азаттыкка коё берген.

9/XI 1948

Чолпон-Ата

КАЛП АЙТУУ

Шодокондой көзү ачык жок тубаса,
Шокең эмес, жалган сөзгө кунаса.
"Кече күнү бүркүтүңүз эмне алды?"
Деп атайы теңтуштары сураса:

"Сары жондон түлкү көрдү тик салды,
Шашпай туруп оң колуна бирди алды.
Боз кыядан кайып өтө берердс,
Бир түлкүнү сол колуна кармады.

Көк кайкыдан да бир түлкү кызарды,
Аны жакең тумшугуна кыстарды.
Ак түзөңдөн көрө коюп да бирин,
Кыбың-кыбың эки көзүн кысарбы"...

10/XI 1948

Чолпон-Ата

АЛДАР

"Алдар!" - деди Көсөөгө бир жай адам:
"Сага алдаткан эси жок кандай наадан?
Кыйын болсоң алдачы кана мени?
Элди алдаган алдоону көрсөт маган!"

"Аттиң!" деди Көсөкең анда аган:
"менин алдар баштыгым үйдө калган",
"Андай болсо, алып кел сен, баштыгыңды"
Минген атын Көсөөгө бере салган.

Алдар атка шап ыргып минип алган,
Алдар деген атынын неси жалган?
"Алдайт деген тууганым ушул болот"
Деп атына камчы уруп кетип калган.

11/XI 1948

Чолпон-Ата

МАРТЧЫЛЫК

Жоомарттан-жоомарт чыкпас Атантайдай,
Акындар мактоого алган сайрай, сайрай,
Жашы өсүп эр жеткенде не болду экен?
Айтышат уламышта аны ар кандай.

Жатканда бешигинде ээ-жаа бербей,
Кайда али ымыркай кез, бирге келбей,
Тили жок айтам десе, кандай кылсын?
Элиркеп ыйлай берген эмчек эмбей.

Бирөөнүн бир жетимин таап келип,
Энесинин бир мамасын ага берип,
Экөөнү бирдей алып эмизгенде
Атантай жыргай түшкөн, эрип, кеңип.

11/XI 1948

Чолпон-Ата

ШУМКАРДЫН ТУУЛУШУ

Баласы ителгинин - Шумкар делет,
Асманда өзүмсүнөт алгыр мен деп.
Алыскы суук жакка жазда кетип,
Шуулдап күзгү үшүктө кайра келет.

Жашоодо өмүр жолун канга маштап,
Тукумун туура өстүрүп, туура баштап.
Жол кезет, зарлап тапкан жумурткасын
Кароосуз кышкы аязга үч ай таштап.

Көңүлүндө эсеп кылып ай эсебин
(Аскада бир мерзенти бар экенин)
Өзүндөй шумкар кылып алып кетет
Ким билсин жүз жыл да анан бир келерин.

11/XI 1948

Чолпон-Ата

УУРУЛУК

Илгери атыккан бир ууру чыккан
Умтулса умтулганын алып чыккан.
Калсын деп бул өнөрүм өз уулума,
Деп ойлоп: өзүмдөй бир болсун сырттан:

-Э, балам эр жигитке өнөр керек,
Ал өнөр мен болбосом кимден келет!
Уурулук өнөр алды, билген эрге,
Сен али балапансың жетиле элек.

-Эмесе үйрөнүп кал, мени кара,
Бактагы уя баскан сагызганга
Атакең шырп дегизбей чыгып барып,
Байкап тур жумурткасын уурдаганда.

Айткандай бакка атасы чыгып барды,
Чочутпай уядагы сагызганды,
Билгизбей, басып жаткан жумурткасын
Атасы ошол замат уурдап алды.

-Тос балам калпагыңды - деген кезде:
Дейт, уулу: -ай, атаке, өзүңдү эсте!
Караса кийип турган дамбалы жок,
Болобу анын уулун ууру дешке?

11/XI 1948

Чолпон-Ата

ЖАМАН КӨЗ

Илгери
Ырым болгон кыргызда
Балдарын
Жаман көзгө көргөзбөс.
Өткөн экен бир кезде,
Кыргыздан
Туякбай деген жаман көз.

Туякбайды биздин эл,
Жан алгычтай жек көргөн.
Жек көрүүнүн себеби,
Анын
Караганы мүрт өлгөн.

Эркелетип жаман көз,
Карап койсо бала өлгөн,

"Жакшы экен - деп, -
жаныбар"-
Тиктеп койсо жаман көз,
Нечен күлүк ат өлгөн.

Көрүнө калса карааны:
"Туякбай келе жатат" - деп,
Балдарын бекем жашырган.
Көзү тийип калбасын.
Өңдүү-түстүү элс деп,
Келиндерин качырган.

Ал эмес бир топ дубалчы,
Дубалын жаңы бүткөрүп,
Анын сонун көркүнө -
Нечен-нечен күч кетип.
Көңүл тоюп ишине,
Карап турса байкоосуз
Туякбай өтүп баратып;
"Жакшы экен го" - деп койсо,
Дубалы
Кулап кеткен күр этип.
Ошондуктан Туякбай,
Тура калып таң заардан,
Төрт саат көзүн ирмебей,
Кара ташты караган.
Ташка күчүн кетирип,
Чоочун катын-баладан,
Эми туура болор деп,
Атка минип калк ичин -
Анан,
Аралоого жараган.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

ЖЕР АЛБАГЫР

Ар адамга нээти жат,
Кесиби ууру, сөзү ушак
Сөзү ушак,
Бузуку, арам кишини,
Көптү билген карылар:
"Жер албайт" деп сөз кылат.

Андай адам өлгөндө,
Ажалына келип дарт:
Көмөлү деп көр казса,
Кагыраган таш чыгат.

Илгери бир заманда,
Алакөз деген бар экен.
Кылган иши кыянат,
Ойлогону кара экен.
Байкушка кылып зордугун,
Акысын жеп момундун,
Ушак айтып, калп сүйлөп,
Малын уурдап шордуунун,

Ак санабай бир жанга,
Көрканачтай күркүрөп,
Жамандык жагын кынадай,
Бай жашаган дүркүрөп.

Ажал жетип, күн бүтүп,
Кийин ошол өлгөндө,
Ак тилегин парс кылып
Калк жыйылган көмгөнгө,

Казган жерден таш тосуп,
Кетмен, күрөк сынат дейт,

Же болбосо суу оргуп,
Бака, жылаан чыгат дейт.

Нечен түрлүү айла издеп,
Амалдан амал талаша,
Эптеп коюп эртеси,
Көрүн келип караса:

Жийиркенип көмгөнгө,
Көрүн түртүп салыптыр,
Алакөздү жер албай,
Алыс бүркүп салыптыр.

Кайра көрүн жаңыртса.
Кара сөөгүн ыргыткан,
Эки жолдун кошконго,
Ырым кылып мал союп,
Ыйлаган соң калың журт,
Жер ачуусун тынчыткан.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

КЫДЫР, БАКЫТ

Ар адамдын башына
Айланып кыдыр үч келет.
Дубана, касың, жолоочу
Ууру болуп кубулуп,
Билгениндей түрдөнөт.
Үйгө келген ким болсун,
Ырайым кылсаң көз карап,
Кызыр даарып өзүңдү,
Ырыска толот ар тарап.
Бакыттын өңү жыландай,
Бирок, такыр карабайт.
Кылчайып койсо кокустан,
Бакытка баткан жыргалды айт.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

КАШАБАҢ

Арстан айтат "мен эр" деп,
Анда:
Кабылан чыгат бакырып,
Анда да эмес, мында эмес,
Чынында:
Карышкырда баатырлык.
Качырганын кайсаган
Мунун:
Кулк-мүнөзү жакшы эмес,
Жалгыз-жарым адамга
Кашабаң:
Кол салуудан каршы эмес.

Капканга түшсө жаңылып,
Ал:
Үн чыгарбайт каңкылдап,
Чабылып калган тарабын
Кемирип жеп алат да,
Бошонуп
Кете берет заңкылдап.

Карышкырдын тукуму аз,
Себеби:
Өмүрүндө бир тубат.
Туутан кезде жатынын
Кайра өзү -
Жеп алат дейт бу чунак.

Колго түшсө кокустан,
Адамзат:
Кандай кордук иштетбейт!
Капаска салып тирүүлөй, -
Терисин тетир сыйырса:
Ошондо:
Канын тартып бүлк этбейт,

Терисин сыйрып тирүүлөй,
Анан -
Жыланач коё бергенде:
Чуркап барып кең жерге
Ошондо да жыгылбай
Чочоюп,
Олтуруп өлөт эр неме!

Тайбас, илбирс деген бар,
Баянжабыр берен бар,
Кимиси:
"Мен баатыр деп мактанбайт!
Баары келип чынында
Чын баатырлык жагынан:
Кашабаңа жете албайт.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

ЖЫЛ ТАЛАШУУ

Адамзаттын өмүрүн
Жазмыш койгон эсептеп,
Ошондуктан өлчөлүү
Биринчи ирет жыл келет.

Биринчи ирет жарыкка,
Жакын басып жыл жылат,
"Мен жыл башы болом" деп,
Айбанаттар сөз кылат.

Жармы кара, жармы аппак,
Күнгө минип жыл жылат,
Мурда көрсөк кимибиз,
Ошол болсун жыл башы,
Деп айбандар сөз кылат.

Мына ошентип өз ара,
Жыл талашып чырлашты,
"Менден ким чоң" дегендей,
Көп кенебей төөбасты...
Кирип алган капкачан
Кулагынын ичине,
Көрө коюп биринчи
Чычкан болду жыл башы.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

ЧИЛДЕ

Жердин жарык бетине,
Биринчи чилде келгенде,
Баарыдан мурда жолугуп:
Үй, кой, жылкы жана төө
Төртөө көрүп калыптыр
-Жоготуу керек чилдени
Мунун катуу киргени,
Жаман экен билгени,
Дешип акыл салыптыр.

-Кана муну ким басат?
Деп масылат кылганда:
-Мен басайын курлаштар,
Деп өтүнөт жылкы анда!

-Жок, сеники туура эмес,
Үй баарыдан аксакал,
Биринчи жол үйдүкү,
-Бар чилдени басып кал!

Үйга буйрук берген соң
Мына ушундай деп чечип:
Мактангансып үй мырза
Жер үстүнөн чилдени
Жоготомго дегенсип,
Жүгүрүп келип алыстан
Баскан кезде, Чилде аки
Тилигинен туяктын
Чыга качты бурт этип.

-Кап, мен бассам чилдени,
Жердин жеткен түбүнө -
Жеткире басат элем деп,
Жылкы ыйлап алыптыр,
Үйдан кетип чалалык
Ошол күндөн ушул күн
Чилде -
Жер үстүндө калыптыр.

13/XI 1948

Чолпон-Ата

*****

Баланын эне өбөгү,
Эненин бала жөлөгү.
Жигиттикке жеткиче,
Баласы -
Энеден жапа көрбөдү,
Карып кетти энеси,
Эринин -
Көп болсо керек өлгөнү,
"Ушундай кылса энекем
Кечер бекен ак сүтүн"
Деп баласы, энесин -
Мекеге -
Жөө көтөрүп жөнөдү.

Бара жатты шартылдап,
Кээде -
Чапкан атка теңеле:
Жолуга калып бир адам,
Калаадан чыга бергенде:
-Э чырагым, бул эмнеӊ?
-Энем болсун, өз энем?
-Жол болсун?
-Кечеби деп ак сүтүн,
Мекеге жете бармакка
Үйдөн чыга жөө келем.

-О акылы жок, кем неме
Сен бала экенсиң дагы эле,

Арылам десең күнөөдөн:
Кадыр билер эмгектеш
Эр таап бер энеңе!
Баласы,
Энесин ыргытып ис жаздады:

Энеси:
-А... а... айланайын
Аны билчү уул кайда?
Дегенде.

17/XI 1948

Чолпон-Ата

*****

Себеп болор бекен деп,
Ооруу деген бетбакка,
Кара улактын өпкөсүн,
Садага кылып чапмакка,

Бейшембай менен Дүйшөмбай,
Улак союп жатышты.
Бакалоорго кол салып,
Терисин сыйрып, тартышты.

Колун салган Дүйшөмбай
Өзү шашма эр экен,
Урунбай койсо өпкөсү:
-Ээ, айланайын, Бейшембай,
Кудай урсун калп айтсам,
Бул улак:
Өпкөсү жок неме экен!

17/XI 1948

Чолпон-Ата

*****

Аялына күйөөсү,
Ачуулана калганда,
Каяша айтчу аялы:
Актыгыма антым бир -
Ок аттаймын, тап, кана!

Ишендирчү күйөөсүн,
Таттуу сүйлөп эбиреп.
Каргана койчуу, жаңылсам -
-"Атам эрим болсун" деп.

Айтканына ишенип,
Чынында аппак ой менен,
Бир күнү келип күйөөсү -
Аялын туштан шаштырат:
-Бол сыртка чык, иш жаман
Тиги айылда:
Бирөө ок аттоого чакырат.
Чуркап чыгып аялы,
Күйөөсүнө учкашат,
Чын пейилден күйөөсү:
Тез жетели деп шашат.

Мингени жорго ат болуп,
Орто жолго келгенде,
Бир кечмеден жаңы эле
Шартылдап өтө бергенде:

Аялы айтат эрине:
-Я, берекем!
Ок аттай турган аял:
Бир жаңылып койсо,
Эчтеке болбойт дешет ээ...
-Эчтеке болбойт деп эри,

Чу! - дейт атын темине.

Жайылган малдар көрүнүп,
Айылга кирип келгенде:
Орто суудан шартылдап
Эми кече бергенде:

Аялы айтат эрине:
-Я, берекем!
Ошол ок аттай турган аял:
Эки эле жаңылып койсо,
Эчтеме болбойт дейт ээ…
-Ооба, - дейт да күйөөсү,

Чу! - дейт атын темине.
Ок аттай турган айылга,
Жете кирип келгенде:
Чоң кечмеден шартылдап
Кечип өтө бергенде,

Аялы айтат эрине:
-Я, берекем!
Тиги, ок аттай турган аял дейм,
Үч эле жаңылып койсо,
Эчтеме болбойт дейт ээ…
Белгилүү го андан соң,
Эринин берер жообу эмине?…

17/XI 1948

Чолпон-Ата

*****

Өңгө жалган, өлүм ак,
Өлүмдүн адил бийлиги,
Аябайт асыл жаныңды,
Карабайт алтын кийминди.

Бактылуу барат баш ийип,
Мансапкор барат үшкүрүп,
Аракеч барат темтендеп,
Асмайчы барат чүчкүрүп.

Ошондо:
Жаакка чуу дедире бир коюп
Үңкүр-накир жаракун
Сурагына алганда,
-Эй, күнөкөр, ойгон деп
Күрсү менен салганда.
Асмайчы:
Тура калат селт этип,

Сезилбей,
Келген өлүм, жаткан көр,
-Мен чатагыңды билбеймин,
Келе,
Бир атым асмай бере көр.

17/XI 1948

Чолпон-Ата

*****

Бул айтылуучу кеп,
Шаршенбай кеби,
Ар нерсеге анын сонун эби.
Бир жакка сапар баратып,
Аты жүрбөй калганда
Арылбай али жолдун теңи.
Атынан түшүп
Ээр токумун алып,

Чогултуп таңып,
Анан аны далыга салып,
Өзү көтөрүп алып,
Атына жайдак минип,
Кайра кете берди,

Бирөө жолдон чыгып,
-Э, Шакс, мунуң кандай - десе:
-Атым баспаган соң
Ээр токумун көтөрүп алдым
деди!

17/XI 1948

Чолпон-Ата

ПОЭМАЛАР

ТОЛУБАЙ СЫНЧЫ

"Толубайдай сынчы, Токтогулдай ырчы бол"
(элден)

Замана кандай кары кандай кереӊ,
Закымдап учкан сайын түбү тереӊ…
Ошондой унутулган бир күндөрдө,-
Кыргыздан Толубай сынчы өткөн экен.

Толубай деп, Толубай атын салт кылган бар,
Не билсин ал жөнүндө жаш уландар.
Суусаган таттуу жомок ширесине -
Сөз кылат тамшанышып, карыялар.

Жай бүтүп, күз аяктап, кыш жакындап,
Келгин куш, отор кетип, ордун таптап…
Кете албай мында калган карт куштардай,
Карылар көктү карайт, талган канат…

Заманды жакшы көрөт баркын билет,
Жаштарды алдына алып эркелетет.
Төмөнкү Толубай аттуу кыска дастан
Эски аван, эски ырлардай эске келет…

Бул чындык, бир болгон иш алда качан,
Эл түгөл, азая элек Чыңгыш Хандан,
Алтайдан Алай чегин тегиз кымтып.
Ал кезде Азиз падыша хандык кылган.

Азиз хан жер көтөргүс күчкө толгон,
Кол жыйнап нечен миң сан, ондон-солдон,
Кытайдан доо алам деп кыргыз үчүн,
Чабуулга аттанууга ой ойлонгон.

Ой ойлоп чексиз ойго көңлү тынбай,
Ааламдын кучагына батпай, сыйбай.

Сайратып салтанаттуу ырчыларды,
Калкына жар чакырткан мына мындай:

"Көл кечип, ашуу ашып, жол жүрүүгө,
Кабландай кайра тартпай, жоо сүрүүгө.
Сынчылар сындан тайбай тулпар тапсын,
Намыска кан сапарга мен минүүгө

Урмат чоң тунук туяк тулпар тапса,
Сынчылык сынга толгом ушундайда.
Шерт ушул: эки көзүн оюп алам.
Эгерде бир жеринен жазып калса"...

Уккан соң бул жардыкты албан дубан,
Калдайган көз алдына кара туман.
Аптыгып Азизхандын амиринен
Сынчылар башын чайкап, көзүн жумган.

Ушундан бир аз кийин көп күн ообой,
Жашыл кыр, төрдөн түшүп, талаа бойлой,
Чарчаган бектер менен келе жатса
Азизхан уучулуктан жолу болбой.

Чөк түшүп, тизе бүгүп, кыбла карап,
Качанкы куурап калган башты кармап,
Күбүрөп, күңгүрөнүп бирдеме айтып,
Алыста бир укмуштуу чал олтурат.

"Баргын - дейт - жанындагы жан жөкөрүн,
Ким экен, жакын барып байкап көргүн".
Ал келип салам айтса алик албай
Чал сүйлөйт эки жакка бурбай көңлүн:

"Аттиңай Толубайлыгым сен билсеңчи,
Тушунда тулпардыгың мен билсемчи,
Туйгундай колду жарып кайкып учуп,
Туйлатып, туу кармаган эр минчеси"...

Келген жаш Толубай чалга минтип сүйлөйт:
"Сен кимсиң? Билбей кайтсам көңлүм кирдейт,

Бул эмнең?" деп сураса, чал энтигип,
"Бул куу баш. Алпамыштын чаар аты" дейт…

Ушинтип Толубай сынчы сүйлөр менен…
Жаш мырза шандуу топко белги берген.
Кутуроп көпкөн жаштар ортого алып,
Азиздин ордосуна алып келген.

Эртеси Азиз падыша, Толубай чалды -
Вазирден тез чакыртып жанына алды.
Астынан эсеп жеткис жылкы айдатып,
Ичинен тулпар тап деп кыйноо салды.

Куп дебей, жарайт дебей, же жок дебей,
Түнөрүп күзгү узун түн түнөргөндөй.
Көрөөгөч алп каракуш сыяктанып
Толубай бир туякты кур жибербей.

Алдыртан ичтен сынап карап турат,
Нечен бир жибек жал ат, камыш кулак,
Көрктөнүп көккө атылып көйрөңдөнөт,
Сынчынын көңүлү тойбойт, кандай кылдат.

Жортуулга тандап минчү шок боз балдар,
Буулуккан азоо күлүк, буудандар бар.
Сынчы аке кумурскадай кунсуз белс,
Ушунча жер жайнаган жаныбарлар?

Ошентип күн чак түштөн бешимге ооду,
Макталуу сан учкулдар өтүп болду,
Азиз хан бул көркко мас, бул көркко таң,
Бирок чал жерден башын албай койду.

Аңгыча, ай-жылдыздай асмандагы,
Асемдүү алтын тубар жабуулары.
Бир-бирден шаани менен өткөрүлдү,
Азиздин тулпар деген тулпарлары…

Эркс өскөн байдын жалгыз баласы окшойт,
Тулпарлар жибек килем үстүндө ойнойт.
Хан тиктейт эми сынчым эмне дейт, деп,
Бирок ал, каадасынча карап койбойт.

Азиз хан, ызаланат, жини кайнап,
Баркылдап, кулдарына минтип айтат:
"Шаардан ат бүткөндүн бирин койбой,
Кесирлүү сынчы алдынан өткөр айдап!"

Буйрук бир... кулдар макул, ошентишет,
Мейли антсин, баары бекер, пайдасыз тек.
Сынчы ата, бейит окшоп, үнсүз, сөзсүз,
Былк этпейт, дабыш бербейт, көз ирмебейт.

Улуу хан бул жорукка айран калды,
"Канакей, өткөргүлө дагы барбы!"
Дегенде жооп беришти чур этишип,
"Бир гана Кармыш кулдун бозу калды!"

Кырчаңгы, арык, ачка эшек кейпи,
Кыбырап сылтый басып боз да келди.
Кубанып, Толубай ыргып тура калып,
"Падышам, анык тулпар ушул" деди.

Азиз хан муну укканда калтырады,
Кабагын карыш түрүп, каарланды.
Арсыз чал шылдыңына жазаң бул деп,
Сынчынын эки көзүн оюп алды.

Бирок ал, бул бүтүмгө таарынган жок,
Оюлган эки көзүн эки колдоп -
Аярлап аккан канын басып туруп,
Муну айтты, хан алдына келип токтоп:

"Датымды ук, акыркы жол улуу ханым,
Жаман боз, көз куну үчүн мага калсын,
Тагдыр бир, жараткан бир калыс болсо, -
Ким-кимден жаңылганын талдап алсын".

Азиз хан ары кетти топтон чыгып,
Сынчыга "ал" дегендей белги кылып,
Жетелеп жаман бозду жолго түштү,
"Болду" деп Толубай ата ичтен тынып.

Ошентип көп күн батты, көп таң атты…
Шылдырлап бир калыпта суулар акты.
Көрсөтпөй эч адамга, жер түбүндө -
Толубай жаман бозду багып жатты.

Чаалыкпас, арбас кылып ашуу, зоодо,
Кайыкпас, талбас кылып борошого,
Кулпунтуп тулпар кылып минип чыкты.
Сынчы ата туура кырк бир күн болгондо.

Кемпирин (жолду көрбөйт) алдына алып,
Артына кең олтуруп, өзү учкашып.
Сейилден көңүл сергип келе жаткан
Хан жолун туура тосуп тура калып:

Сынчы айтты: Амансыңбы, Азиз "Ханым",
Биз минген өзүң көргөн боз жаманың.
Кош эми жигитчилик арың болсо,-
Бул тулпар сага ылайык, жетип алгын!

Кемпири аттын оозун коё берди,
Кара жер камгак болуп тегеренди.
Азиз хан өзү баштап: "жет, кармалап"
Ана көр көтөрүлүп кууган элди.

Аз-аздап барган сайын ызы-чуулар,
Алыстап калып жатты кууганчылар.
Аркырап учкан боздун арышына
Жер да тар, асман да тар, аалам да тар…

Шумдук ай, көзгө илешпейт эч бир нерсе,
Учат бейм, бул боз айбан чуркайт десе.
Арт жактан жалгыз дүбүрт дабыш чыкты
Толубайлар күндүк жерге жеткен кезде.

Деп сурайт, Толубай анда: "Бул кандай ат?"
Кемпири: "Чоң күрөң боз" деп унчугат.
Сынчы анда: "билем аны, жука туяк,
Күрөңдү кудай алсын таштакка тарт".

Боз тулпар шарт бурулду, аркырады,
Тоодой таш кумдай болуп быркыранды.
Чоң күрөң жолдон тажап, бутун силкип,
Жете албай ошол бойдон калып калды.

Эртеси, экинчи күн түш мезгилде,
Угулат жер силкинткен да бир нерсе.
Кемпири "Жээрде кашка" деп жооп берет,
Сынчы ата: "Бул кандай ат" дегенинче:

О билем, жээрде кашка жеңил кашка,
Карт эмес, эки жарым асый жашта,
Кемпирим күнгө салгын, эсимде бар,
Бир гана мээси жука, малдан башка.

Кемпири күнгө тартты боз тулпарды,
Ан сайын кызыгандай кош канаты,
Күн өтүп, Жээрде кашка чуркай албай,
Ыраактап, карга болуп, караандады.

Ал эми: үчүнчү күн таң алдында,
Эң сүрдүү дабыш чыгат бир башкача,
Кемпири жооп берет: "Жибек көкүл-
Жээрде ат деп, өзү окшойт деп,- Азиз падыша".

Сынчы анда "Жибек көкүл чын тулпар ат,
Бирок да бир айбы бар мактоо жакпайт,
Азиздин өзү эсени жакшы болду,
Кемпирим ханды беттеп алдына тарт!"

Кемпири ханга тартты сынчы айткандай,
Сынчы ата ачык ырай, жазы мандай,
Кашкайып күнгө карап көкүрөк тосуп,
Жээрде атка мактоо салды мына мындай:

Чиркин ай, Жибек көкүл не укмуш ат,
Чолпон көз, чүрөк моюн, алтын туяк,
Ракмат сымбатыңа деген кезде-
Жүрө албай туруп калды жер чапчылап.

Сынчы ата сөзүн буруп Азиз ханга,
"Жаман боз мен минген ат, таанып кара!
Падышам, сын баркына жете албадың,
Акыры ээн талаада сен маскара.

Менде жок арманды угар тууган досум,
Жана да өнөр билген жан жолдошум...
Кантейин, жаратканга айтарым бар,
Артымда, атымды айтар заман болсун".

Деди да камчы салды боз тулпарга,
Боз тулпар жакшы кызып эми гана,
Дайынсыз сапар алып зымырады,
Эли жок, жери жоктой бул ааламда.

Жер жүзү, жер бүткөндү бүт тебелеп,
Ай менен күн ортосун жалгыз ээлеп,
Акыры бир деңизге түшүп кетип,
Ошентип Толубай сынчы өлсө керек.

Аз кеп бар хан жөнүндө эки-үч сабак,
Кытайга аттанган дейт колун санап,
Кан этсин тулпары жок, канга батып,
Жеңилип кайтыптыр деп кеп кылышат.

26/XI 1944

Койсары

КҮЛҮЙПА

Жарышкан туш-тушунан туура суулар,
Жарашкан көлбүн ойноп өрдөк, куулар.
Сары өзөн, жумшак желдүү салкын саада,
Гүл жыттуу "Күмүш булак" колхозу бар.

Дал ошол "Күмүш булак" колхозунда,
Көп эмес, эки ай жүрдүм быйыл жайда,
Чын сүйүп, Мажнун өңдүү ашык болдум-
Кара көз Күлүйпа аттуу сулуусуна.

Билгенге чын ашыклык сүрү кандай,
Мас болгон илебине даап бара албай.
Балача сөз айтууга күчүм жетпей,
Бир күнү кат тапшырдым мына мындай:

"Таң нурум - таалай-бактым, Күлүйпажан!
Сен үчүн, кайгы, капа тарткан санаам,
Учалы, жүр алыска колуңду бер,
Сызалы, жибек булут арасынан"...

Кыз маган кыйналбады жооп берүүдөн,
Чакырып алып чыкты үйдө жүрсөм,
"Мен бүгүн зор кубаныч, урмат менен
Алыстан жандан артык жанды күтөм.

Эгерде чын сүйгөнүң ырас болсо,
Үйгө жүр, тосушууга бирге кошо.
Шерттешкен үч жыл мурда, теңим келет,
Эмне дейм, капа болбо, жообум ошо"...

Жер тиктеп көпкө турдум, айран калып,
Түбү жок ойго батып, кыялданып,
Так билдим, жаш жубайы келатканын
Согуштан бир жеринен жараланып.

От болуп, бирде ысып, бирде тоңуп,
Алсырап мас болгонсуп, кайра оңолуп,
Турдум да кыз үйүнө сапар алдым,
Калп эле этегимди каккан болуп.

Не бир көрк... кыздын үйү жасалгалуу,
Кызыл, көк жибек килем, кымбат баалуу...
Ким билет? Ата-энеге айтыла элек,
Аларда түшүнө албай таңыркануу:

Алыста… боз чаң чыгып зырылдаган,
Бир үндүү жылаажындар шыңшырлаган.
Айылга кош ат чеккен кире келет,
Ичинде мас жигиттер ыр ырдаган.

Сыр билги, Күлүйпанын жеңелери,
Тандалып, арасынан чеберлери,
Энени бери бөлүп ортого алып,
"Келаткан кызыңыздын жары" деди.

Бул курч сөз мындан мурда угулбаган,
Кыз сырын, эне момун сурабаган.
Андыктан чагылгандай жарк-журк этип,
Кубаныч өтүп кетти көз алдынан.

Сезгендей элдин тобун келаткандар,
Бир даары башка айылдык чоочун балдар.
Кайсы деп Күлүйпанын үйүн сурайт,
"Бери тарт, мында!" деген ызы-чуулар…

Кош атты үй жанына чукул бурду,
Күтүнгөн улуу-кичүү курдаш курбу,
Кадырлуу жаш күйөөнү көрүү үчүн,
Чуркашып, жол талашып, тегиз умтулду.

Аңгыча эки жигит эки жактан
Аярлап жумшак кармап колтугунан,
Жигитти кыз үйүнө алып кирди
Бир кезде келгендердин бардыгы таң.

Боз туман, уйгу-туйгу кар бороондоп,
Далайлар кайра кайтпас кандуу жолдон,
Азыркы келип турган жаш жигиттин
Катыгүн эки көзү бирдей соолгон.

Кыз көрөт, бирок кызды жигит көрбөйт,
Өчкөн көң, гүл сыяктуу кайра өнбөйт.
Кандайдыр өз-өз ара күбүр-шыбыр
Барлыгы жер карашат, баш көтөрбөйт.

Ошондо жигит кургур кайрат жыйнап,
Кыз жакты көрбөсө да болжоп карап,
Сөз сүйлөйт, эл көңүлүн өзүнө алып.
Жай гана, шашпай гана мындайчалап:

Күн элем, күлүп чыккан заманыма,
Мөмө элем, бышкан рахат сабагында,
Кезинде башка түшкөн ажал үчүн,
Жан кыйып, мен айландым караңгыга...

Жаңылбай көзгө тийди душман огу,
Башкача кайгылуу экен көздүн жогу.
Күлүйпа! Мына ошондо кыйын кезде,
Баягы айтылган шерт ошондогу.

"Күтүүсүз, таттуу түштөй, түштү эсиме,
Өмүргө таамай карап берген шертке.
Соңку ирет сыналууга сага келдим,
Жүрөк даап бара албадым ата-энеме.

"Кимдер бар, мен көрө албайм, айланамды,
Таба албайм, сен кайдасың, жер караңгы.
Жооп бер уят, намыс мындай турсун
Ошентип, акыркы сөз сенде калды!"

Жаш жигит айтып болуп мына ушуну,
Жарынан эң кымбат сөз күтүп турду,
Эл жым-жырт бир далайга үнсүз, сөзсүз,
Бат күчөп, бат тараган толкун курдуу.

Күлүйпа жашын аарчып мөл-мөлт аккан,
Сезими кайра жанып таң калуудан.
Себеби: кызга келген кат ичинде-
Жигиттин көрбөстүгү айтылбаган.

Жарына күлө карап жакын туруп,
Муну айтты: мөл булактай үнү тунук.
"Экөөбүз жаңы гана кошуларда
Тилекти тагдыр бөлдү кылыч уруп.

Акыры жүз көрүүгө мезгил келди,
Ата журт сүйгөнүмдү кайра берди.
Андыктан: уят эмес, айып эмес,
Сен өңдүү азаматтын кемтик жери!

Жашынып далдоо жерден чагып алган,
Күлө албас батыштагы чаар жылан:
Жообум бул: баштагыдан ысык сүйүп,
Душманды ыза кылып, өчүмдү алам.

"Рахмат! Майтарылбас тилегиңе,
Ушинтип мени унутпай келгениңе,
Руксат бер, өмүрлүккө бир болууга,
Руксат бер, жаным ата, жаным эне!"

Атасы эмне айтууга сөз таба албай,
Укмуштуу бул жорукка таң калгандай.
Көңүлүндө канткен менен кызын аяп,
Жигитке макул дешке оюу барбай.

Түшүнбөйм мен силерге, эмки балдар,
Кандайдыр бир башкача ачыксыңар,
Күлүйпа сен аркылуу тениңе айтам,
Чырагым деги кандай өнөрүң бар?

Бала анда: "Ырас башка биздин күндөр,
Адилдик жана чындык доорон сүрөр,
Чындыкты тааный билем, сүйө билем,
Менде жок андан башка эч бир өнөр..."

Бул кепке эне такыр түшүнө албай,
Балага көзү тойбой, кызын кыйбай,
Чалына: "Күлүйпанды кой десеңчи,
Уятко эл алдында катыгүн ай"...

Атасы, кыз энесин сүрдүү карап,
"Сынай бил адам уулун, туура баалап,
Бул өңдүү чындык сүйгөн эр жигиттен,
Заманга кара кулак эр туулат!

Разымын азыркы айткан ак сөзүңө,
Адилдик - тең эмесни миң өнөргө!
Көп жаша; уулум, кызым батам ушул,
Мен макул, жыргап, ойноп гүлдөгүлө!"

Келин-кыз муну укканда жөн турабы?
Урматтап эки ашыкты ортого алды.
Ыр-ырдоо, бийлөө менен сайран түшүп,
Созулду эки күнгөтой аягы...

Өзүмчө ойлой калып кээ бир маалда,
Таң калам, мен кат берген Күлүйпага:
Багынып эрк күчүнө кул болгонсуйм,
Колхоздун жөп-жөнөкөй бир кызына.

Бир күнү издеп таап кызды атайы,
"Катымды кайра бер дейм - жаштык айбы"...
"Катыңыз көп эссиздин бир каты деп,
Бек жерге катып койдум" деп жылмайды.

Жарышкан туш-тушунан туура суулар,
Жарашкан күлбүп ойноп, өрдөк-куулар,
Сары өзөн, жумшак желдүү салкын сайда
Гүл жыгуу "Күмүш булак" колхозу бар.

Дал ошол "Күмүш булак" колхозунда,
Көп эмес, эки ай жүрдүм быйыл жайда,
Чын сүйүп Мажнун өңдүү ашык болдум,
Кара көз Күлүйпа аттуу сулуусуна...

16/XII 1944

Койсары

МАЙДЫН ТҮНҮ

Ар башка, ар адамда, ар кыл кыял,
Бирөө куу, бирөө момун, бирөө кыяр,
Бирөө март, бирөө шайыр, дагы бирөө-
Кызганчаак, аялына жүрөгү тар.

Мына ушул көп мүнөздүн эң соңкусун
Май түнү, К. айлынан көргөнүм бар.

Жакшы кез… эл-журт түгөл, согуш жок кез…
О, ал күн, кайра айланып катса экен тез!
Жактырып Баян жигит, Бүбүш кызды,
Бир болгон, гүл бакчада эртели-кеч.
Ошентип, таттуу турмуш курган менен
Негедир Бүбүшкө эри ишенчү эмес.

Эмне үчүн? Түшүнө албайм, оюм туман,
Жайдарым, шаракташып көп боз улан.
Майрамдап үйлөрүнө келип калса,
Күйөөсү, терс тиктөөчү жер алдынан.
Тек ишке, неге мынча күнүлөйт деп,
Бүбүшжан бүлк-бүлк этип күлө турган.

Жыл учту, айлар акты, жазгы суудай,
Калкылдап канат каккан ак куулардай.
Кан күйгөн ата журттун чоң күнүнө
Багжандап Баян кетти мылтык кармай…
Журт сактоо, эл коргоону сүйүү менен
Ишенбей Бүбүшүнө зарлай… зарлай….

Бүркүттөй мыкчый кармай ажалдарды,
Өлтүрүп, Өпкөгө тээп, тажаалдарды,
Ал жакта, кыргыз деген атын актап,
Эр Манас бабасынча кармаша алды.
Айсыз түн, көктө жылдыз толгон маалда,
Чабуулда оң бутунан жараланды…

Козголбой үч ай жатты госпиталда,
Укмуштуу эң бир сонун чоң шаарда.
Өзүнүн бир боорундай алпештеген
Ак кыздар оң жагында, сол жагында.
Бир күнү күтүлбөгөн кабар келди,
Айлыңа жөнөйсүң деп эртең таңда.

Баяндын санаасы ырбап, тынчы кетти,
Алыста тууган элин элестетти.
Андан соң... Бүбүш жары келе түшүп,
Зырп этип жүрөк учу тыз-тыз этти.
Жан эркем кантип жүрөт болду экен деп,
Оюнун токтоор жерин минтип чечти.

"Кат алдым, мен да жаздым улам-улам,
Ыр тиздим уйкаштырып курам-курам,
Барам деп, же барбайм деп белги айтпаймын,
Себеби: майып буттан үмүт кылгам,
Күтүп ал, тосуп ал деп кабар бербей,
Түн менен андып барып, карап турам...

Бул кызык... кайталанбас бир гана учур,
Асылжар же кирдүүдүр, же тунуктур.
Эмесе ачыктыгын билүү үчүн
Чалмасын арам ойдун таамайлап ур!
Ичиң тар, арамзасың алтыным деп,
Жаш төгүп жалынчу эле Бүбүш кургур"...

Жел тынып, түн термелип ак таң атты,
Таң менен күн ойгонуп, нур таратты...
Баяндар машинадан түшөр замат,
Вокзалдын коңгуроосун эки какты.
Алдейлеп, жараланган баатырларды,
Күркүрөп күлүк поезд бара жатты.

Жол узак... вагон ичи бака-шака,
Чолпондой жаш өспүрүм теңтуш бала.
Көргөнүн бир бирине маек кылып,
Далайы оор жара, жеңил жара...
Туп-туура тогузунчу күн дегенде
Кеч кире келип түштү Фрунзеге.

Эртеси даңгыраган чоң кара жол,
Автобус зуу-зуу учат, тынбай оң-сол.
Бууданды тосуп туруп минген курдуу,
Бул жерде, тигил жерде, сунулган кол.

Жаңы элс Боом куйрук үзгөн кездс,
Көйкөлүп кең Ысык-Көл көрүндү ошол.

Эх, жер ай… жерин эри сагынганбы?..
Бошоңдоп анын муун тамырлары?
Кайран көл, энс жыттуу жер эмесни,
Көзүнүн эки-үч тамчы жашы тамды
Бах, десең… антпегенде анан кантет?
Көл чиркин анын жаны, анын багы.

Көңлү шат Баян бүгүн кемс ичинде,
Толкун жок… жумшак жылжып, илкс, илкс.
Ой-ойлойт, көзүн жумат, өмүр учат,
Кээде чоң, кээде болуп кип-кичинс.
Мына эми туулуп өскөн айлын көрдү
Май түнү айдын туура он бешинде.

Пароход кайра жылды кош! деп эми,
Жаш келгин ылдам түшүп кала берди.
Жаңылбайм, үч чакырымдан алыс эмес,
Жер карап, дүкүйгөн бак тээ-тетиги.
Кантсе да киндик кесип кирин жууган
Баяндын маркабаттуу бир боор жери.

Урматтап жарга урунуп, көл шырпылдайт,
Ак чабак, айга атылып, түн жаркылдайт.
Кайдадыр, көз жетпеген тереңдикте,
Канатын көлгө ургулап, каз каркылдайт.
Табият көк менен көл ортосунда
Өзүнчө селкинчек тээп, күлөт… ырдайт.

Ах, кандай, рахатка бай майдын түнү,
Ак, кызыл, жашыл, сары түркүн гүлү.
Акынды өз көркүнө ашык кылып,
Сайраган сан кубулткан булбул үнү.
Баян дос үйү алдына келип турду
Ушундай эң бактылуу жакшы күнү.

Айыл тынч, эч былк этпейт, кыймылдабайт,
Ай ач! Деп, дабыштоого оозу барбайт.
Өз үйү, өз короосу, өз чарбагы,
Бирок ал, буларды анча көзүнө албайт.
Энтигип, терезеге кол калкалап,
Үй ичин, Бүбүш жарын шектүү карайт.

…Караса, созулуңку жары жатат,
Ай тийип, ак жүзүнө болуп аппак,
О, шумдук, Баян азыр муну көрөт:
Оң колун Бүбүшжанга арта таштап,
Мемирейт, ашыклыктын илебине
Кер мурут, кең далылуу бир азамат…

Өңү өчүп, көтөрө албай бул укмушту,
Калтырап, каны кайнап, жүрөгү учту.
Кийикке тырмак салган жолборс курдуу,
Тез жетип, жез тутканы катуу булкту!
Ачылып, тааныш начар каалгасы
Көзүнөн от чачырап тиктеп турду.

Не кылат мындай кезде кандай айла?
Кол барбайт Отеллочо, муунтууга,
Эрки бош Тегерандын бозою эмес,
Сүйүүнүн намысы үчүн уу жутууга.
Бул жигит күнөөнү түк кечпей турган
Сабырлуу, бирок кекчил кыргыз бала.

"Заман март, же десең бар, бер деп кол сун,
Азаттык мансабынан, күндөн чоңсуң…
Андыктан бир-биринин көңлүн сыйлап,
Жаш-кары жыргалчылык балын сорсун…
Ак күнүн эрте булгап, кара кылган
Эси жок, Бүбүштөрдүн жолу болсун".

Деп ойлоп, Баян жигит демин алды,
Калп сүйүү, калп күлкүгө кол булгады.
Бирок ал, кан ичинде чарчоо билбей,
Үйүндө чарчаганга ызаланды.

Май түнүн жары ордуна эрксэлстип,
Акырын, коңур жумшак ыр ырдады:

"Сен элең, жандан кымбат ай жамалым,
Жаңылбай, жакшы тандап сүйгөн жарым.
Сен элең бай колхоздун бакчасынан
Өлбөстүн суусун берген махабатым.
Алыстан азып келген жолоочуга
Бир ууртам суу берүүгө жарабадың"...

Ырды угуп, ыргып турду сулуу Бүбүш,
Чүрөктөй сымбаты артык бою күмүш,
Бер жакта Баян турат күлүмсүрөп,
Ишенбейт... уйкулуу көз, көргөндөй түш.
Тааныды, күйөөсү экен... өбөт, ыйлайт...
Бирок ал боюн тартат, анткор күлүш.

Түшүнбөйт, Бүбүш буга, таң калгандай,
Жалынат, жароокерсип жаны калбай.
Кучактайт, сүйөт, кысат, жыттайт, ыйлайт,
Эң таттуу сөздөрдү айтып жаш баладай.
Унчукпайт Баян көзү канга толот,
Кер мурут азаматты карай, карай.

Кой Бүбүш, жалган ыйлап, жалган күлбө,
Бар болсо, кылдай чындык жүрөгүңдө.
Дүйнөгө бир келүү бар, ак жашоо бар,
Экөө эмес, таза сүйүү жалгыз бирөө!
Уят жок, сенде бет жок, жарың экөө,
Бирөө мен, бирөө менин төшөгүмдө!

Жаш Бүбүш байкоо бербей, күлөт ха... ха...
"Таарынба, койчу алтыным, жок кепти айтпа!"
Ачуулу Баян анда ого бетер,
"Таарынба!" Бу кандайча таарынбаска?!
Бүбүшжан: "Баян келди амандаш" дейт,
Баягы уктап жаткан азаматка.

Ал жигит, калдаң-кулдаң тура калып,
"Я… я"… лап, бүтүк көзүн жумуп, ачып
Аманбы, кагылайын абакс дсп,
Умтулат, алп көкүрөк койнун жазып,
"Тарт ары, мснин сендей иним жок!" деп,
Чегинет Баян боюн ала качып.

Кер мурут чоң каккы жсп, абдан сынып,
Баяндын кыялынан эси чыгып,
"Абакс, иниңмин деп айткан ким бар?
Деги айтор жакыныңмын иши кылып,
Кандайча тааныбайсың"… деген кездс,
Бүбүшжан кыт-кыт күлөт бстин чымчып:

"А… кокуй, катаны эми билбедимби,
Карачы күзгүдөн өз ирсңинди,
Сен Баян, жан урматым, мснин бактым,
Байкабай эркскпи деп ишсндиңби?
Көнүлүндү ач… Бул бир жаш кыз, сага тааныш,
Сеники үстүндөгү кийген кийми".

"Мендс айып, байкабаган, абакежан,
Колхоздо чоң той болуп, эң кеч кайткам.
Чарчоодон жана катуу иш кылуудан
Жуунбай ошол бойдон жатып калгам…
Кел аба, кайра баштап көрүшөм" дейт,
Караса тракторист чоң Батмажан.

Бул кездс жаш Баянды шаттык басат,
Ааламга сыйбоочудай, толкуйт, ташат.
Жоготкон жогун тапкан бактылуудай,
Жалжалын кубанычтуу өбөт, шашат.
Сүйүүдөй таза, таттуу, май түнүндө
Бул үчөө алмак-салмак кучакташат.

Сагыныч бир азыраак тараган соң,
Батмадан Баян сурайт, мунусу оң,
-"Эмнс үчүн сен эркскче кийиндиң?" дейт.
Батма айтат: "сага арнашып оюн койгон,

Оюнда жигит ролу кемчил болуп,
Анан мен арга жоктон эркек болгом"…

Кандайча мага арналган? Дейт жаш Баян,
Батма анда: "Кабар келди Москвадан,
"Ата журт орденинин биринчиси,
Бозоев Баянга деп так жазылган"
Кубаныч кайра басып бул үчөөнү
Өбүшөт, кучакташат, улам-улам.

Май түнү көзүн жумат, уяң карап,
Атар таң коңгуроосун шыңгыр кагат.
"Косм деп ишенбестик адатымды"…
Жаш Баян каталыгын мойнуна алат,
Ушинтип, нечен түрлүү сыноо алдында
Кымбаттуу кызык күндөр өтүп жатат.

Ошентсин, өтсүн күндөр чебер, кылдат,
Заманга адамдык парс, эмгек кылмак.
Жөн гана биздин күндүн бир адамы
Каарман Баянга даңк, Баянга урмат!
Себеби: Ата журтун сүйө билди,
Ата журт бардыгынан таттуу-кымбат!

Урматтап, жарга урунуп көл шарпылдайт,
Ак чабак айга атылып түн жаркылдайт,
Кайдадыр көз жетпеген терендикте
Канатын көлгө ургулап, каз каркылдайт…
Табият көк менен көл ортосунда
Өзүнчө селкинчек тээп, күлөт, ырдайт…

2/I 1945
Койсары

КИМ БОЛДУ ЭКЕН?

Жери асыл, ар жыл сайын түшүмдүү жыл,
Түз-оюу текши буудай, баары бир кыл,
Тагдырдын кырсыгынан сактап калчуу
Суусу бар, тынбай аккан шылдыр-шылдыр…

Кечке жуук май жыттанган тамдар менен
Орногон тоо алдына биздин айыл.

Айылда бир жаш кыз бар гүлдөй болгон.
Сыналып бойго жетип, сынга толгон.
Жакшы өңдүү, күлүк аттуу далайларга
Кашкайып өйдө карап күлбөй койгон.
Аялдар, Сонун атын, кери тергеп-
Аталган Күлбөс делип ошол бойдон.

Жана да Бактыбек деп ардакталган,
Момун бар, кой оозунан чөп албаган,
Көп жерден көңлү калган жеңелери:
"И байкуш барк албас"... деп шылдыңдаган
Балдар да, карылар да ушуну айтат,
Бирок анын баарын барк албаган.

Жаман көп, асыл да көп эл билбеген...
Барк албас, Күлбөс кызды сүйгөн белем?
Сөз айтпай, кызды алдыртан тиктей берип,
Үшкүрүп улам кайра кирс берген.
"Сен эмес, сельсоветке жок деп койдум"...
Деген соң катуу басып чыгып кеткен.

Ошондон бир жумача мезгил өтпөй,
Дүр эткен, зор ата журт күйгөн өрттөй,
Толкуган жер көтөргүч ыза менен
Кеч күздө долуланган Ысык-Көлдөй.
Бириндей - көп уулунун, кең замандын
Аттанган Барк албас да жоону көздөй

Ага-ини, дос-тууганы, жолдоштору-
Мындагы "Көк-Бел" аттуу колхоздогу,
"Э оён, кыйратарсың"... деп күлүшүп,
"Аман бол, кайран Бакем" дешкен болду.
Турмуштун арзан баалуу бир затындай
Эч кимге билинген жок анын жогу...

Билбесин... бирок муңдуу, дарттуу асман,
Заман да сабыры суз, өңдөн азган.

Ажалдын айбаалы окшоп танкелери
Калдандап улам бери, жакын баскан,
Маскөөнү дүрбү менен даана көрүп,
Немецтер санын сабап ха… халашкан.

Тынч уйку, таттуу тамак келбей эсke,
Тирешип, күч салышып, таңдан кечке.
Атанын намыска бек шер балдары
Эл үчүн курман болуп эрегиште:
Өлүмдүн кылдан ничке таразасы
Кылтылдап орто ченде турган кезде:

Адашпай кара туман, жаман түндөн,
Жигиттер улуу жолдо, шаңдуу жүргөн.
Фашисттин ажыдаарын белден кесип,
Жоо колун кыргынга алып кайра сүргөн.
Айнегин оңдоп кийип басып кеткен
Төрөлөр, "не болот"… деп кулак түргөн.

Таанылып мына ошондо ата журтка,
Жазылып эң ардактуу сыймыгына.
Такшалып, катуу багыт, кандуу жолдо,
Урматтуу жаңы аталган "Гвардия"….
Атагы дүйнө жарып, ааламды экчеп-
Дүңк эткен сегизинчи дивизия!

Өлкөнүн бир кенже уулу Кыргызстан
Мактанып, күлүмсүрөп күн чыгыштан,
Андагы баатырларга рахмат айтып,
Кары-жаш кат жазышып, ар бир туштан.
Жүктөлүп катары узун вагондорго
Эң кымбат, тартуу, белек кетип жаткан.

Ал элден Күлбөс кыз да четте калбай,
Жаш кездин көкүрөктөгү оту кандай,
Белгисиз көп эрлердин бирине арнап.
Жиберди: сүрсүгөн эт, бал, сары май,
Жана да, сонун жибек жоолук салды
Эт жүрөк мас болорлук, карай-карай…

Жоолуктун жазуусу бар, саймасы алтын,
Кармаса колго кубат, бетке салкын:
"Суранам: мениң ушул сыйлыгымды
Баатырдын чын азамат баатыры алсын,
Эгерде жүрөгүнө лайык келсе,
Болочок өмүр оту бирге жансын"...

...Штабда бир зарыл иш талкууланып,
Ал бүтүп, эр генерал ээн калып,
Көзүнөн жаш чыкканча жырган күлгөн,
Панфилов жоолукту улам эстеп алып...
Чакырткан Осмонбеков тез келсин деп,
Ошого кыз жоолугу лайыкталып.

Ал келип, ызат кылып тура калган,
Панфилов алкыш төгүп кабагынан.
"Кечээки эрдигиңе урмат ушул,
Болууга мындан өткүр, чындап кыраан"
Жаш каблан күмүш көлдөн суу ичкендей
Жанына жан кошкондой жагалданган.

Кубанып, сүрдөгөнсүп, ашыккансып,
Караса бери келип, жоолукту ачып,
"Баатырдын-баатырына" деп сайылган.
Жана да адреси бар айдан ачык...
Жаштыктын көйрөң каны сапырылат
Күчүнө жерди ийилтип көктү чапчып.

Окуйт да: "Кайыңды айлы,... "Көк-Бел" колхоз...
Шумдук ай, бул кандайча колхозу окшош?...
Айлы да... менин айлым... району да...
Бакыттын болгонубу, мага жолдош?
Бул кайсы Асанова?... аты Сонун?...
Атыр жыт жоолугундай, аты да кооз?"...

Кыруулап тегерегин ак жибектен,
Майдалап чын сүйүүнүн шертин чеккен,
Көрүнбөс эң бир чебер касиети бар,
Алыста жигит көңлүн элжиреткен.

Бул суроо азаматка түшүнүксүз:
"Бул өзү ким болду экен?.. Ким болду экен?..

Ал эми сүйлөп турган ушул сөздү,
Эң жаккан командирге күч-мүнөзү,
Майдандын кыйын-татаал жүгүн тарткан,
Чымыр бой, жазы маңдай, сүрдүү көзү,
Күлбөс кыз, бир убактарда сүйбөй койгон
Баягы Барк албастын таамай өзү.

Ары ойлоп... мындай ойлоп, жанып, тердеп...
Ыр менен жооп жазды эптеп-септеп,
"Эң назик, сиздин жылуу сыйыңызга,
Милдетим, чоң өч алып жооп бермек.
Барамын аман болсом, күткүн секет"...
Кол койду "Осмонбеков Бактыбек" деп.

Күлбөс кыз эч нерседен кабары жок,
Бир күнү, эң кеч кайткан, кызылча отоп,
Почтобай: "бул сизге" деп бир кат сунат,
Шашылып чаап баратып, чукул токтоп,
Тык этип эсине эми түшө калды
Ай-айлап күтүп жүргөн ардактуу жооп.

Олтуруп катты окуса, дал ошондой,
Чын эле өзү самап ойлогондой.
"Мен барам, күткүн секет, деген сөздү
Кайталап он сыйра окуйт, көзү тойбой,
"Бактыбек?.. Кулагыма жакшы угулат,
Чиркин-ай, ким болду экен?" - деген бир ой...

Ошентип бир жарым жыл өттү арадан
Кылымдын кийген кийми дагы эле кан,
Согуштун өлүк жегич элестери
Түшө элек, таш дөңгөлөк арабадан...
Бир тарап, далай чоочун дарбаза ачып,
Варшава... Будапештке барып калган.

Согуштун согуш деген аты катуу,
Кайгылуу, коркунучтуу, жаман аттуу.

Белгилүү, эки түрлүү тагдыры бар:
Окко учуп, жер кучактап өлүп жатуу.
Же сөзсүз, алгы сандын бирин берип,
Түк жанбас ачуу менен кайра кайтуу.

Бирок ал, эң адилет, ардактуу өлүм,
Эл сыйлайт, жер урматтайт жаткан көрүн,
Биз - бүтүп, жаңы эл өскөн, жаш доорлор,
Таз калат таап алып алтын сөөгүн,
Кор болбой түбөлүккө аман турат,
Чүй, Алай, зор Тянь-Шань, Ысык-Көлүм,

Баркалбас жараланып төртүнчү ирет,
Төрт жолу жыгылганын жакшы билет.
Бул жолу он бир айча жатып калды,
Шонтсе да тажаал немец канын тилеп,
Бул жаккан, өз айлына узатышты,
"Жок, укпайм, арзынды кой, жөнөгүн?" деп,

Кышкы убак, аккуу түстүү жердин үстү,
Үйүнө эл жатарда келип түштү.
Жыйналып чала уйкулуу кемпир-чалдар
Чай коюп, нан бышырып, бүлүнүштү.
"Буту аксак, сол колу жок, арык дешип,
Кемпирлер жашын арчып, үшкүрүштү.

Бах, чиркин, кыштын күнү айыл кандай,
Бозосу дөөнү алкымдап жыга ургандай,
Сүр, чучук, муздай кашка жал-жаясы,
Түпкүрдө дарт атасын сууругандай.
Баркалбас эки аптада тура келди
Энеден экинчи ирет туулгандай?

Тоё жеп түндөгү эттин калгандарын,
Токунуп жеңил аяк тор кунанын,
Күлбөстүн үйүн карай келе жатты,
Белендеп айтар сөздүн агымдарын.
Тоотпой, чып эттирбе бетке чаап,
Чыкыроон, темир аяз кар буваган.

Баркалбас дабыш берип үстүн кагат,
Күлбөс кыз жылуу-жумшак кабыл алат.
Төр жакта чылым күлүн чертип коюп,
Атайы көрбөгөнсүп кытмыр карап.
Кызыл бет сельсоветтин секретары
Чыйтайып кош жаздыкты чыкканактап:

"Ээ, баатыр, жол болсун"... дейт, өйдө турбай,
Беркинин сыпайы айткан жообун укпай:
Өзүнчө: "Ким болду экен?" деп күңк этет,
Тамшанып, кыздан сурап эки-үч курдай.
Кыз аган: "Мендеги сыр, мына ушундай,
Коюңуз, текке элирип, текке умтулбай...

Антым ак, убадам бир, күтөм... күтөм...
Айныбайм, үмүт үзбөйм, чыдайм, күтөм,
Жаштыктын салкын, чалкар мухитинде
Жеткирбей чабак урам, ойноойм, сүзөм.
Эгерде: кайтпай калса... тоо гүлүндөй
Өзүмдүн сабагымда соолуп бүтөм"...

Баркалбас күтүп туруп өз кезегин:
"Күкүшжан, сенин калбайт кесирлериң,
Эми да, тынч кезде да: "жок сүйбөйм" деп,
Томсорттуң жигиттердин нечендерин.
Какканың унутулбайт, баягыда
Ошонун кегин кууп, сага келдим.

Айтайын, андай болсо муну угуп ал,
Жазмыштын мага дагы жазганы бар.
Болжолдойм, көрө элекмин, бир бото көз,
Элестейт, карагансып мени жал-жал:
Эң назик... сага окшогон орой эмес,
Жүзү ачык, сөздөрү алтын, тили кант-бал.

Жана да сага окшогон Күлбөс да эмес,
Ал күлөт... күлбөс ишке, күлө бербес...
"Кайыңды"... "Арчалынын" жайлоосундай,
Өмүргө кызык сүрөт, кымбат элес.

Ал кызга өзүң менен баруу үчүн,
Ушинтип келип турмун, салып кеңеш"...

Кандайдыр, көңлү жылып, кыз жылмаят,
"Ах, кандай Баке, сенин жүрөгүң ак,
Атайы мага ишенип келгениңе -
Милдетим, жолдоштукка кызмат кылмак,
Баралы... үйү кайда? Кыз аты ким?
Жарыңды билүү кызык: сүйлө бол бат".

Сага окшоп билсем деген, тилек менде
Деп Бакең чай чынысын коёт жерге:
"Я, Күкүш... мен укпаган, мен көрбөгөн,
Айылда Сонун аттуу кыз бар беле?
Дал ошол акылдуу кыз тарабынан-
Командир жакшы белек берген эле".

Күлбөс кыз жүрөгүнө бал куйгандай,
Толкундап өзүн өзү токтото албай,
"Жок, жалган, жалган! Жалган! Андай эмес,
Сөзүңдүн ырасын айт, кур мактанбай!
Сен эмне
Сен эмне... журтка атыккан баатыр белең?
Колунан командирдин байге алгандай?

Кой, Баке, мени ишентпейт, андай дешиң,
Эрдиктин урматына тең эмессиң!
Кимдендир, сурап билген амалыңа-
Ишенчүү, жеңил кыял мен эмесмин.
Үмүт үз! Азыр да айтар жообум ушул,
Мен күнү, мен бактысы Бактыбектин!"...

Барк албас: "Бактыбектин?" деп таңыркап,
"Эмне үчүн, бул мынчалык туталанат?"
Ишенбейм... жалган... бекер мактанбагын...
Аябай намыстанат, ызаланат.
Андыктан жомоктой көп окуянын -
Бир-экөөн айтпай кантип чыдай алат?

"Күн суук. Н... суусунун боюндабыз,
Жарылып дүңк-дүңк эткен сүрлүүдабыш...
Мен солдат артиллерия бөлүгүндө
Карасам көз жиберип алып, алып.
Душмандын көп танкасы келе жатат,
Зымырап бизди көздөй күүлөп арыш.

Командир буйрук берет, бизге мындай:
"Аткыла, орто жерин болжоп таамай,
Чачкыла, танке тобун тараткыла!".
Биз куп деп атуудабыз ал ант кайда:
Аңгыча, буйтап чыгып алтоо, жетөө,
Ажылдап сала берди бизди карай.

Чынында бул болот деп күтүлбөгөн
Куу немец, биздин кылдат жайды көргөн!
Ушинтип, жандан артык зор замбирек,
Өлмүкпү? Жерди ыргытып, дүңгүрөгөн.
Билебиз, аны тосчуу тоскоол да жок,
Кумсарып, ачуу кайнап, кеттик өңдөн.

Бул кезде жүз кадамдай чуркап келип,
Чуңкурга жата калдым беленденип,
Бир танке кулач жетер жакындыкка,
Эпкиндеп тырмак салат ойду эңшерип,
Үч-төрттөн боо-боо болгон гранатымды
Ыргыттым, как маңдайга берип... берип...

Жумшалып, аз калганда бел кылганым,
Мен көрөм, үч танканын жалындарын,
Көркоонун төртүнчүсүн тооруй жылып,
Ошондо эң соңкусун колума алдым...
Жаш жаным сени менен кошо өчсүн деп,
Бек кысып танка жолуна жата калдым.

Бирок ал, төртүнчүсү басат десем,
Көргөн жок, шарт бурулду ошол жерден,
Коркkондой тиги үчөөнүн тагдырынан
Чегинип караан үзүп эрбең-эрбең,

Ага ээрчип башкасы да качып берди
Бүт бойдон үйрү менен, тобу менен.

Генерал: "Сенин мунуң эрдик деди,
Колумду катуу кысып, муну берди"...
Деп Бакең боз шинелин ачкан кезде,
Төшүндө жарк-журк этти ордендери.
Күлбөс кыз, мас болгондой туруп калып,
"Сельсовет"... оозу ачылып элеңдеди.

Баркалбас анан минтти сөзүн улап,
"Түгөнбөйт айта берсем, эң көп узак...
Эрдиктин да бирине жоолукту алдым,
Мынакей бүгүнкүдөй жыт буркурап.
Күкүшжан, ишендиңби? Жүр баралы,
Бол кийин... отурбайлы, күн бир убак"...

Күлбөс кыз: жарайт Бакс... маакул... жакшы...
Окугам, Сонун кызга келген катты.
Ал катта, жигит аты сага окшобойт,
Андыктан бузулбасын, кыздын анты"...
"Бактыбек өз атым деп күлүмсүрөйт,
Баркалбас келиндердин койгон аты".

Анда кыз: "Ак бозорот, кызыл оңот,
Бир гана жаштык үмүт бекем болот,
Мен Сонун! Күлбөс дешип эл аташат,
Ойнотсун! Адил заман бактыгаороп"...
Ошентип Бактыбектин кучагында
Сонун кыз, миң буралып, миң толгонот.

Ичигин чала кийип карбаластап,
Делдейген боз калпагын унут таштап,
Уялып... уятына чыдай албай
Акырын артка жылып чыга баштап...
Сельсовет көчө учунда чаап баратат
Кашка атын олбуй, солбуй сабап шак-шак...

Жат термел, бир аз эс ал, укта жаштык,
Алдыңда жибек шейшеп, жумшак жаздык,
Деп күлүп, тоюн тойлоп тиги экөөнүн,
Сыйына чын көңүлдөн ракмат айттык.
Буркурап арак, бозо, эт жытданып,
Шаттанып, колтукташып ырдап кайттык.

Күлбөс кыз, күлгөндө да шаңк-шаңк күлөт,
Чынардай, адам жеткис, бийик бүрдөп,
Бактылуу, Бактыбектин каршы алдынан
Өтө албайт, мен-менсинген жигит сүрдөп.
Замана, жаш өлбөсүн, жаш көгөрсүн,
Таалай бер, келечегин гүлдөнт, түрлөнт.

10/I 1945

Койсары

МАХАБАТ

Калаага бир иш менен шашып бардык,
Кайтарда көп таза пул сатып алдык.
Ат жүрбөй караңы алыс айлыбызга
Жете албай Күрмөнтүгө конуп калдык.

Конгон үй эң бир таза, кенен экен,
Мейманга аш-тамагы белен экен.
Үй ээси: сакалынан ырыс тамган
Ак көңүл Сагдат аке деген экен:

Каттама, мамиле чай, шекер, каймак,
Тамактын ар түркүмү бирден жайнап.
Насиптин буйругуна айла барбы,
Казанда сүрсүгөн эт бүлк-бүлк кайнап.

Чарчабай бир жаш улан кесе сунган,
Тартынбай канганча ичип бозосунан,
Оолжуп орто кызып алган кезде,
Муну уктук карыянын өз оозунан:

"Э балам, айланайын Алыкулум,
Сүйлөйүн жаңы кептен элден мурун…
Башкача ачык өсүп бара жатат,
Азыркы жаш өспүрүм, жаңы муун.

Эстүү кыз Күлшайы аттуу биздин жээн,
Касымга ашыктыгын билдирбеген,
Ашыга кан майданга жөнөгөндө
Ичинен бакыт тилеп жаш ирмеген.

Анысын Касым бала сезген да эмес,
Беттешип эки ооз сөзгө келген да эмес.
Махаббат ошондой бир ылдам нерсе,
Күтүүсүз жарк этери эске келбес.

Жигиттен туура эки жыл дайын чыкпай,
Жаш үмүт күтө… күтө жайдыр-кыштай,
Өңү өчүп күзгү гүлдөй болуп калды
Күлшайы буралган кыз тал чыбыктай.

Ашыклык махабаттын зардабынан,
Саргарып санаа тартып, ажарлуу ыраң,
Сүйүүнүн чындап күйгөн күйүтүнөн,
Таптакыр эки көзү соолуп калган

Бир күнү, күз айында, кечке таман,
Ок тийип эки аяктан ажыраган.
Касымжан кайтты деген кабар келди
Айылга көңүл ачык, эсен-аман.

Чакырат күндө бирөө, Касым барат,
Ошентип сагынышкан чери тарап,
Кез келип биздикине мейман болуп
Олтурду ойноп-күлүп тамашалап.

Шол замат көрбөй басып, басар жерди,
Күлшайы үстүбүзгө кирип келди:
"Аманбы, Касым курдаш, руксат болсо,
Бир суроо-суроо үчүн келдим," - деди.

Жаш жигит даана тиктеп таң калгандай
Сураңыз, эгер болсом - чече алгандай,
Кыз анда: "Махаббат дейт, ашыктык дейт,
Мааниси ушул сөздүн, курдаш, кандай?"...

Касымжан берер жообун белендеди,
Канжарын белиндеги кемердеги,
Тез гана шып эттире суурун алып:
"Кылда учун бул канжардын карма" деди....

Кыз ойлоп "канжарынан кандай ийги?"...
Сунду элс ак колуна учу тийди,
Мизинин ошончолук ысыгынан
Бир минут чыдай албай таштап ийди:

"Карындаш, деди жигит - аңдап алгын,
Махаббат мына ушундай ысык жалын,
Мен сүйдүм мекенимди, ата журтту,
Ошого бердим сүйүү ынак канын..."

Кыз анда: "Камчың болсо мага сунчу"
Касымжан камчы алууга өйдө турду,
Берди элс, кыз уч жагын кармап бир аз,
Жигитке: "карма, - деди мына муну"...

Ал анда: "Камчысынан кандай ийги?
Кармады, камчы учуна колу тийди,
Кыз колу, тийген жердин ысыгынан
Бир минут чыдай албай таштап ийди".

Кыз айтты: "Касым курдаш, аңдап алгын,
Махаббат мына ушундай ысык жалын...
Мен сүйдүм, сени сүйдүм, таза сүйдүм,
Сүйүүнүн сага бердим ынак канын".

Касымжан мени тиктейт, толкуп, кеңип,
Биз анда экөөң бирдей жүргүн дедик.
Той жасап, туш-тараптан эл чакырып,
Экөөнүн өмүрүнө алкыш бердик.

Ой, бали ай, ашыклыктын ана күчү!
Кырк күндөн, кырк биринс оогон түнү,
Уялтып биздин көздү жалжылдаган
Күлшайга эки кара кой көз бүттү.

Ой, бали, махабаттаттын ана күчү!
Кырк күндөн, кырк биринс оогон түнү,
Мсксиди жана жарды сүйүү эркинсн
Касымга кайра жаңы аяк бүттү"...

Биз конгон ошол күндүн таң эртеси,
Үйлөрү тстиги ойдо, баргын дсшти.
Сүйлөштүк Күлшайы тың саанчы эксн,
Касымжан шол колхоздун уй фермасы.

11/III 1945
Койсары

ЖЕҢИШБЕК

Ысык-Көл кээдс тынч да, кээдс толкун,
Толкуса толкунуна тең ортокмун.
Турмушта канча жолдош күтсөм дагы,
Бир сырлуу мындай жолдош күткөн жокмун.

Ысык-Көл кээдс тынч да, кээдс толкун,
Жарга уруп, жаркылдаткан жаштык отун.
Турмушта канча курдаш күтсөм дагы
Бир кыял мындай курдаш күткөн жокмун.

Ысык-Көл, ата журттун күчүн сынап,
Өзүнчө өйдө-төмөн жүрүш кылат.
Күчү ошол, күйбөй турган суу болсо да
Көк түтүн, ала буурул жалын чыгат.

Эл тынчып, журт кеңиген күнгө эркелеп,
Күйөөлөп, тынч өмүргө кызын берет.
Толтуруп жер сагынган уулдарын,
Көл менен көздөн учкан кеме келет.

Анткени: ар бир жандын күткөнү бар,
Ашык жар, тааныш, тууган, ини-агалар.
Адамзат көзү барда көп байкалбай.
Жок болсо "кайран ай" деп сагындырар.

Бул жерде эне-аталар, жаш-карылар,
Түрлүү түс, түрлүү улуттун барлыгы бар.
Адамзат тирүү жүрсөң көңүлгө албай,
Жок болсоң аттиң ай деп, арман кылар.

Эл түшөт, кеме токтойт, аркан салып,
Азоодой тизгин бербей, албуутланып,
Бирөөлөр: "абакебай", "байке" десе,
Бирөөлөр: "кулунум" дейт жашы тамып.

Бах, кандай бейпил күндүн берекети!
Тууган жер: түбү чалкар кең эмеспи,
Ушинтип кайра жанат жакшылыкка,
Кечеги кайгы-зардын кенемтеси.

Жөөлөр көп, арабачан-кээлери атчан,
Ар туштан кубанычтын суулары аккан.
Турмуштун жарык шамдуу шаарын карай,
Келгендер сүйүнүчтүүкетип жаткан.

Көчкө окшоп саптар чубап, тоону карап,
Жигиттер күлгүгө мас, кетип барат.
Ба, чиркин! Турмуш канча мол болсо да,
Ар дайым бир жеринен толбой калат.

Күткөндөр тарай-тарай суюлганда,
Аксакал бир чал калды пристанда.
Сүрдүгүп, ташка тийген тулпарга окшоп,
Жарыктык аяк шилтейт араң гана.

Ким десең бул карыя, Миңбай ата,
Көз салып эртели-кеч батыш жакка.
Көп менен бул да кошо уулун күтөт,
Күткөнү дайым чеки, дайымката...

Жеңишбек анын уулу жеңишке бек,
Жеңиш деп, жакшы үмүткө жеңиш тилеп,
Турмуштун Жеңип чыккан күнүнө арнап,
Ат койгон баласына Жеңишбек - деп.

Бир эмес, ындыны өчүп нечен курдай,
Кур кайткан азыркыдай шордуу Миңбай.
Бирок да үмүт чиркин курч эмеспи,
Терендеп оргуп чыгат тим тура албай.

Чалга айтпай эне келет кээ кездерде,
Толтуруп ууз кымыз ак кесеге
Ичкин деп жүргүнчүгө тартуу кылып,
Жаш төгөт: "кечигет деп уулум неге"?

Билгизбей ата-энеге кээ күндөрдө,
Токтоткон толкун уруп терең түндө,
Булардын кызы келет пароходго,
Ой жооруп, мундуу кайтат, нечен түргө…

Баары бир, азыркы бир Миңбай чалга.
Кур үмүт курч тийди бейм кары жанга.
Уулу жок… бир адам жок пристанда,
Бир гана жалкоо толкун тийген жарга.

Дүйнө - өмүр, уул бердиң, бала бердиң,
Дүйнө - өмүр алоолонуп жана бердиң.
Неге сен алыс кеткен сапарыңан
Ээриң жок жайдакталып кайра келдиң?

Дүйнө - өмүр, энчи бердиң, үй-жай бердиң,
Күн көр деп, бар керекти белендедиң.
Неге сен ыраак кеткен сапарыңан,
Эскиртип канатыңды кайра келдиң?

Миңбай көпкө олтурду ушуну ойлоп,
Элестеп Жеңишбеги алдында ойноп,
Ай жазган, бересиңби, аларыңбы,
Ким билсин - деп, өзүнчө күңк деп коёт.

Байлануу четте турган атын алып,
Бошобой; болочокко кайраттанып,
Жапжалгыз адетинче кайра кетти,
Көңүлсүз, күрөң атын камчыланып.

Барууга өз үйүнө дити барбай,
Үй-бүлөм эмне дейт деп, дагы кандай,
Ат оозун чукул тартып бери бурду,
Курдашы Курманбектин үйүн карай.

Курманбек эл кутманы жетимиш жашта,
Кемпири алтымыш жашта ушул жазда.
Небир алп уландарды кайкалатат
Экөө тең тамашалап учурашса.

Миңбай чал салам айтат эшик ачык,
Курманбек алик алат, бери басып;
Чай ичип, бир аз мезгил өткөн кезде,
Улууга улуу сүйлөйт жубаткансып.

Эй, Миңбай кайратың жок, кем экенсиң,
Күйүткө күйүп жүрөт эрте, кечиң:
Жалгызым, жалгызым деп арман кылып,
Жарабас башыңды ийип жер тиктешиң.

Замана бойго жетет айлап, жылдап,
Өзүңө эрлер канбайт тандап, кылдап:
Эр жигит эрте атганып, алыс кетет,
Ок учуп: ат кошкуруп, туу кылкылдап.

Соо болсо кайра келет күчүн сынап,
Жок өлсө, ата журту кайгы кылат.
Көмүлгөн боз топурак мүрзөсүнө -
Жыл өтсө бир түп чынар өсүп чыгат.

Ал эмес, алтоо кетти дал өзүмөн,
Канча экен уул, ини өзгөсүнөн…
Ошондон экөө кайтты жараланып,
Шондо да жаш тамган жок бул көзүмөн.

Тагдырга арман кылбайм, чексиз бактым,
Мөмөсү солуган жок карт бутактын,
Жетимиштен сексен жашка ооган кезде,
Карагын мына мындай уул таптым.

Замана керек десе, муну да алсын,
Журт коргоп, жарак кармап, жоого барсын
Күттүрсүн, эр азамат сагындырсын,
Мындагы аз уйкулуу эне-атасын!"

Дегенде Миңбай ата бешикти ачат,
Караса, аппак болгон уул жатат.
Жеңишбек аты болсун Курмаке деп
Кубанып, кубаттанып көңүлүн басат.

Өмүрдүн кар болгон жок конгон кушу,
Жетимиш жаш: жаштын алыс жолдогусу:
Жеңишбек, болсо-болсун, жеңиш күнү,
Дал бүгүн өткөн жылдын май тогузу.

Миңбай чал ат токунуп кайра аттанат,
Кайрылып, үйгө барбай көлгө барат.
Көл терең, шарпылдаган долу толкун,
Тереңден эмнени издеп, эмне табат!...

Жеңишбек жалгыз уулу, кайран бала,
Жаракөр, ыманы ысык эне-атага,
Ойгонбой, көпкө аралаш уктап жатат,
Күмбөздө, Варшаванын бер жагында...

Ал эми ата-энеге эркелебейт,
Биздерге абакелеп колун бербейт.
Канчалык үмүт үзбөй күткөн менен,
Калкылдап кеме минип кайра келбейт.

Жеңишбек, жеңиш тилеп курман болгон,
Ок тийип мандайына ара жолдон.
Атама мени өлдү деп айта бар деп,
Сөз айткан көл толкуткан борошодон.

Көл толкуйт, атасына белги берет,
Антпесе, кур толкундун неси керек…
Бирок да үмүт кургур кыйыц тура,
Атасы кайра кетет, кайра келет…

Кой ата, жолдош болбо жок пайдага,
Жол карап, көл боюна ат байлаба.
Жеңишбек сенин уулуң, Жеңиш күнү -
Жадырап келип турар жыл айлана.

Ысык-Көл, ата журттун күчүн сынап.
Өзүнчө өйдө-төмөн жүрүш кылат.
Күчү ошол, күйбөй турган суу болсо да,
Көк түтүн, ала буурул жалын чыгат.

13/12 1945

Койсары

МЫРЗА УУЛ

Алайдан чыккан Мырза уул жигит,
Кундуздан телпек кулпунта кийип,

Ноокаттан чыккан Ак Саткын сулуу,
Абайлап басса ак айдан сулуу.

Кербен жол баштап Мырза уул жигит,
Ноокаттан келген Саткынды билип.

Ак Саткын сулуу алдынан тосуп,
Ыргалып ырдап, аванга кошуп,

Жигиттин сугун суктанткан бала
Ырдаган ырын уксаңыз ана.

Алыс жол баскан атың бейм, жигит,
Алтындан жабдык салтың бейм, жигит

Узак жол баскан атың бейм, жигит,
Күмүштөн жабдык салтың бейм, жигит.

Түсполүң көрсөм туйгунсуң, жигит,
Көркүңдү көрсөм айкөлсүң, жигит.

Көздөрүң панар чачырайт, жигит,
Тилиңен тилле тамчылайт, жигит.

Сынында сурпат тапшадым, жигит,
Шондуктан сизди мактадым, жигит.

Бирок да бактың түюк бейм, жигит,
Не десең о да буйрук бейм, жигит.

Сундурган колуң сундурбайм, жигит,
Тилимди ал сага буйрулбайм, жигит.

Кайтар бир жолуң кандуу бейм, жигит.
Душманың сенден алдуу бейм, жигит.

Не десең мейлиң, каргыш айт, жигит,
Атыңды буруп, кайра кайт, жигит.

Саткындын сыны сур таштан сүрдүү,
Сүйлөгөн сөзү кырдуудан кырдуу.

Мырза уул мырза кезмегин алды,
Кериле карап, кеп жолун салды.

Күлүккө салган көрпөчөм, кыз эй,
Күлкүсү жакшы өзгөчөм, кыз эй.

Жакшы атка салган көрпөчөм, кыз эй,
Жакшы бир бала өзгөчөм, кыз эй.

Жомок бир жомок түйүнү, кыз эй,
Жакшы бир бала өзгөчөм, кыз эй.

Табышмак учу курамдыр, кыз эй,
Ойнуңду коюп кубандыр, кыз эй.

Үйүм бир үйүм желдедим, кыз эй,
Үйүмдү таштап сен дедим, кыз эй.

Малым бир малым тергемин, кыз эй,
Малымды таштап сен дедим, кыз эй.

Көңүлдү билбей неткенин, кыз эй,
Көрүнбөй жатып кет дедиң, кыз эй.

Тизгеним тилле сооруттум, кыз эй,
Неден бир көөнүң ооруттум, кыз эй?

Канжыгам кайыш сооруттум, кыз эй,
Кандай бир көөнүң ооруттум, кыз эй?

Адырда аркар аңкаят, кыз эй,
Алтүндө барам айлыңды айт, кыз эй.

Будурда бугу аңкаят, кыз эй,
Үйүңө барам, үйүңдү айт, кыз эй.

Убал бир сообум өзүмө, кыз эй,
Уктачуу жериң кай жерде, кыз эй?

Жабыр бир опа өзүмө, кыз эй,
Жатар бир жайың кай жерде, кыз эй?

Көңүлүн кыйбай Ак Саткын пери,
Муңая карап мындайча деди:

Айлыбыз жакын Акбашат, мырза,
Азамат жүзүн дат басат, мырза.

Үйүбүз четки ак өргө, мырза,
Зарыкпагын көрөргө, мырза.

Жатар бир жерим сурасаң, мырза,
Оң жак бир жүктүн бурчунда, мырза.

Арс ичигин төшөнүп, мырза,
Түлкү ичигин жамынып, мырза.

Ана шол жерде мен жатам, мырза,
Келбегин тил ал, бейжаздым кылба".

Алты аркар чыгып аңкаят асман,
Жети аркар чыгып чаңкаят асман.

Мырза уул келди ай чыккан тушка,
Атынан түштү аларман кушча.

Мырза уул келди үч үркөр тушка,
Атынан түштү кыраан көз кушча.

Өргөнүн өйдө капшытын ачты,
Ак Саткын кызга жүрөгү ташты.

Капшыттан кызга шыбырап жатты,
Качалы жүр деп чын сырын айтты.

Ак Саткын пери: "келбечи, койчу,
Сүйгүн да кет" деп ак бетин тосту.

Мырза уул кантсин сүйөйүн деди,
Артынан шап-шуп бир дабыш келди.

Жонуна келип күрс этти канжар,
Оргуштап агып, төгүлдү кандар.

Арбайган колдор көтөрүп алып,
Жашырып салды көк жонго барып.

Канжарды малган ким десең, курдаш,
Алтымыш ашкан Ажыбек куубаш…

Шамшарын малган ким десең, курдаш,
Жетимиш ашкан Ажыбек куубаш…

Ак Саткын кыздын калыңын берген
Алуучу күндүн учуру келген.

Мырза уул жаштын сүйгөнүн билип,
Жол андып жүргөн коңултка кирип

Артынан келип канжарын малган,
Ошентип жаштын эссбин алган…

Ай айга өтүп, ай башы тоңуп,
Мырза уул иши билинбес болуп,

Күн күнгө өтүп, күн башы тоңуп,
Күлүстөн иши билинбес болуп,

Куугунчу келип, куугундап келип,
Таба албай кеткен, кур бекер желип,

Чабарман келип, чалгындап келип,
Таба албай кеткен, чапкылап желип.

Атасы баштап, кырк жигит ээрчип,
Саткынга келди шектенип-шекип.

Ак Саткын бейбак жаштатып көзүн,
Ыр менен айтты жашынмак сөзүн:

- "Кой дедим коомай, күймөлдүң досум,
Каяша кайым сүйлөдүң досум:

Жөн дедим, жөнсүз күймөлдүң, досум,
Жүйөөлүү сөзгө сүйлөндүң, досум.

Тургун деп тушум көтөрдүм, досум,
Тура албай тушуң, алдырдың, досум.

Качкын деп, капшыт көтөрдүм, досум,
Кача албай, капшыт талдырдың, досум.

Жез камчы тийди соорусуна, досум.
Курч канжар тийди жонуна, досум.

Курч канжар мизи май болду, досум,
Көк жонго барып жай болду, досум".

Ак Саткын баштап, Көк жонду ачты,
Көк жонду ачып Мырзаны тапты.

Мырзанын сөөгү чирибейт бүтүн,
Кызыл нур баскан кыялкеч жүзүн.

Ашыктык жыты жыпардай аңкыйт,
Жыттаган адам жыргалга балкыйт.

Ак Саткын бейбак бетинен сүйдү,
Көрүнбөй түтөп, жалынсыз күйдү.

Мырза уул өлсө, куп болсун, калкым,
Ак Саткын менен жуп болсун, калкым.

Деди да Саткын саамайын кармап,
Шарк этти кулап, жүрөгүн кандап.

Мөңгүрөп текши, турган эл жардам,
Аза күн кылды, кыбыланы карап.

Арадан көп-көп замандар өттү,
Өчкөн жок бирок эки ашык көркү.

Көк жонго кош түп ак кайың өстү,
Саргайбай көктөп, жыл сайын өстү.

Түбүнөн тунук кош булак акты,
Чаңкасаң, суусун шип-ширин татты.

Кош кайың бактын ортосун жарып,
Көк тикен өстү, жашарбай карып.

Көк тикен ал ким? Ажыбек куубаш,
Анда жок көктөш, бир гана кувраш.

Кош булак суунун ортосун жарып,
Сасык суу акты, ылайга канып,

Сасык суу ал ким? Ажыбек какбаш,
Адамга жакпас, заманга батпас.

Кош кайың менен кош булак суусу,
Мырза уул менен Саткындын туусу

Кош кайың менен кош булак шары,
Мырза уул менен Ак Саткын жары.

Кайыңга келип карчыга сүйлөйт,
Булакка келип кабландар түнөйт.

Кайыңга келип кыргыек түлөйт,
Булакка келип арстандар түнөйт.

Майрамдап майрам, майрам күн дуулап,
Майрамдап келип боз балдар ырдап.

Сайрандап сайран, сайран күн дуулап,
Сайрандап келип жаш кыздар ырдап...

Ойгонуп кээде Ак Саткын, Мырза,
Кошулуп кетет ырдаган ырга.

Тирилип кээде Ак Саткын, Мырза,
Биригип кетет жыргалдуу жылга.

Кош кайың менен эки айрым булак,
Эки ашык жарды эстетип турат.

24/XII 1945

Койсары

ЭШИМКАНДЫН ТЕРЕГИ

Сүй курбум, заманымды жакшы сыйла,
Сыйлоонун салтанаттуу салты кыйла,
Адил бол, ак пейил бол, ак нист бол,
Биздин парс касистине кылмак ыйба.

Акыйкат анын көркү, анын күчү,
Адилдик анын нуру, анын жүзү,
Калыстык, туура жүрөк, таза көңүл,
Замандын эң бир зарыл керектүүсү.

Ушулар: байлык, бакыт, ырыскысы,
Ушулар: урмат, атак, даңк ырысы,
Булардын миллиондон бир сыныгына
Тең эмес жер алтыны, көк жылдызы.

Эшимкан биздин күндүн жай адамы,
Өзөндүн так боюнча үй-чарбагы.
Ал өзөн: шары катуу Жыламыш суу
Сан кылым танбай ичкен калк ардагы.

Дал ошол Жыламыштын берки өйүзүндө,
Кулпуруп көркүн төккөн күндөн-күнгө,
Колхозчу Эшимкандын ак пейлине
Кокустан пайда болгон жер үстүнө:

Саргайтпас күзгү бороон, суук, ызгаар,
Кууратпас, чилде аязы, жайкы ысыктар,
Дайым жаш, дайым жашыл жалбырактуу
Көз жеткис бийик өскөн бир терек бар.

Ал терек, бул теректен башка терек,
Жан курбум, сен да көрүп өтсөң керек.
Теректин "кыдыр ээси" кары Эшимкан,
Жомогу ал теректин мындай делет:

Эшикем бул турмушта көп жол баскан,
Күйүгүп нечен түтөк өрлөр ашкан,

Бирок да мындай заман көргөн эмес,
Бактылуу колхозчу бар, куп жарашкан.

Ал сүйүү колхоз журтун чын пейилден,
Ак нист, чын адилст пейли менен.
Ал деди заманына кенч үлүшүн
Ар жылы эмгек менен тапкан жерден.

Ак күчүн, ден кубатын, көкүрөк дилин,
Окубай, өзү үйрөнгөн көп билимин,
Колхоздун казынасына тартуу кылып
Байытып, эки кылып бирин-бирин;

Март кыял, дайым ачык куунак көңүлүн,
Тагдырдын сараң жазган бар өмүрүн
Колхоздун байлыгына мурас кылып,
Жүрөктүн ар-бир соккон дүрсүлдөгүн:

Эшимкан удаама-удаа, беш жыл удаа,
Сыйланып ударниктин сыймыгына,
Урматтап жаңы күндүн жаз элесин
Кубанды көтөрмөлөп айыл-калаа.

Беш эмес, бешке беш жыл, он жыл удаа,
Сыйланды ударниктин сыймыгына,
Замана Эшимканды дүңгүрөттү
Жашартып, карылыкка көрбөй ыраа.

Эшимдин ак көңүлү, ак нисти,
Ан сайын арбындалды, терендеди.
Багынып табигаттын жазмыш жолу
Берерин бербейм дебей бере берди:

Бир жылы: он эчкиси отуз тууду,
Отузу жыл айланбай жүздү тууду.
Ошентип майда жандык дүр дей түшүп,
Азайтпай жайдын жааны, күздүн суугу.

Бир жылы, көк кунаажын сыйлыкка алды,
Барк албай мал ичине кошуп салды,

Жаз алды кырк литрден ашып кетти
Үч жолу байбичэнин сааган сааны.

. .

Бир жылы: (эсимде жок кайсы эсни)
Эшимкан калаа жактан түндө келди,
Аялы ушул жашка төрөбөгөн
Ап-аппак эркек уул төрөп берди.

Эртеси эми бошоп коноктордон,
(Адсти кеч жатса да эртс ойгонгон;)
Эшимкан эшик ачып чыга калса,
Мамысы кучак жеткис терек болгон.

Ошондон терек деген ушул терек,
Эч бир жан билс албаган боюн ченеп…
Арбын эл ат мамыга айраң калып,
Аташкан: "Эшимкандын терегн" деп.

Ошондон терек делген, ушул терек
Жан курбум, сен да көрүп өтсөң керек.
Айныбай эч кырсыкка моюн бербей
Көгөрүп, көктөп, бүрдөп, гүлдөп келет.

Ал өспөйт, башка бактай: айлап, жылдап,
Ал өсөт биздин күндөй: күлүп ырдап,
"Жарыктык, жакшылыктын терегн" деп,
Суу үзбөй колхозчулар урмат кылат.

Картайып кары кышта кары болбойт,
Саргайып сары күздө сарыга оңбойт.
Жашарып, жай күнүндөй дайым жашыл,
Анткени ак ниеттин күчү колдойт.

Эс алып колхозчу ава кайткан чардап,
Бир азга терин арчып, демин басат.
Күч берип терек түбү ошол замат
Боюна кубат толуп ишке шашат.

Теректи мына ушинтип пайдаланат,
Колхоздор байлыгына пайда табат.

Оорулар, бир түн конуп түнөп кетсе:
Үч күндө сак-саламат соого айланат.

Аз болсо мындагылар жүзгө жашап,
Жүз эмес кай бирлери андан ашат.
Оору аты ойго келбей унутулуп,
Заманды соо денелүү калктар басат.

Уландар ырдап, бийлеп, оюн курат,
Секирип жаш селкилер кошо чуулап,
Кыз-күйөө турмуш куруп кошулушат,
Теректен өмүрүнө бакыт сурап.

Андайлар өмүр бою көңүлү шат,
Олжолуу, кайда барса жолу жумшак.
"Ай сен" деп бир бирине терс айтпаган
Эң ысык, айрылгысыз жар болушат.

Жыргалда жылжып өтүп, жылдар өттү,
Жыл сайын көркко толуп терек көркү,
Кучагы нечен кулач жеткис болуп,
Жарашып бойго толуп далайга өстү:

Кубаты медер кылган, жан эрмеги,
Баягы эркек уулу үчкө келди.
Эшимкан баласына сүннөт жасап,
Эл жайнап, эстен кеткис чоң той берди.

Той берди, тойго тойду далай адам,
Бир базар мезгил өттү эки арадан.
Таңга жуук дабыш угуп тартка чыкса,
Тереги саргыч ирең тартып калган.

Эшимкан өз көзүнө өзү ынанбай,
Дааналап көпкө турду карай, карай...
"Э, кудай терегиме не болду" деп,
Таң калды бул жорукка шек табалбай,

Ал күнү адетинче түнгө калды,
Кеч жатып, талаа жакка кулак салды,

Тыңшаса: терек ичи күңгүрөнөт-
Билинбей ырдаганы, ыйлаганы.

Көз жумбай кузгун заар ылдам туруп,
Терекке ак ниеттик жүзүн буруп,
Караса, саргыч өңү кеткендир деп,
Көркү жок, андан жаман, андан суук.

Бул мезгил жай айынын биринчи айы,
Теректин саргайганы бул кандайы?...
Эшимкан түлөө кылып, коюн союп,
Түрүлө түгөл келди барлык айлы.

Жабыла колхоз журту жарданышып,
Терекке не болду деп таң калышып,
"Колхоздон ак ниеттик оюн бузган:
Мен эмес, мен эмес" деп карганышып.

Дегенде терек барки жерге түштү,
Кандайдыр, суук шамал элди үшүттү.
"Эй терек, менин кандай күнөөм бар" - деп,
Эшимкан ылдый карап тизе бүктү.

Бүккөндө, келген элдин алды-кийни,
"Айткын" деп баары тегиз башын ийди.
Термелип терек бир аз күтүп туруп,
Баркинен кыпкызыл кан төгүп ийди.

Жалпы журт жабалактап жарданышты,
Терекке не болгон деп таң калышты.
"А... кокуй... кан төгүлөт турбайбы" деп...
Карылар жакаларын карманышты.

Калп эмес, ошол күндүн эртесинде,
Ошол күн бүгүнкүдөй али эсимде,
Күтүүсүз ажал душман согуш ачты,
Ата журт, бүткүл Совет жергесине.

Намыска жарак кармап азаматтар,
Жаркылдап оттой жанып ошол чактар,

Душмандан кек алууга кетип жатты,
Толкундай бирдей тийип барлык жактар.

Жар калды, сүйгөн калды, сулуу калды,
Сулуудан ысык болду жер ардагы.
Бул жакта ата калды, эне калды,
Турмушта туулган жерден кымбат барбы?...

Нечен бир мен-менсинген боз уландар,
Нечен бир кырчын талдай ууз балдар...
Кез келсе, мекен үчүн жан бергүгө
Жөнөштү күн батышка, күчөп шандар.

Батыштын басаңдабай кандуу өртү,
Эң кыйын, эң бир татаал күндөр өттү.
Согуштун соргок мүнөз арааны өсүп,
Азайтты, айыл ичин көп бөксөрттү.

Эшимкан терек сырын эми билип,
Кыштактан бери чыкты, атын минип,
Эрте-кеч жолугары: кемпир, чалдар,
Жаштардын жаш кубаты эриктирип:

Өзүнчө арман кылып жаш күнүнө,
Аттиң ай, жаш болсом деп ушул күндө,
Кемитип алтымыш жашын кырк беш жашка
Жөнөдү бул да кошо чоң дүбүргө.

Кетерде аялына насаат айтып:
"Туз буйруп мен келгенче кайра кайтып,
Өзүмдөй терегимди жакшы сакта
Чакырат мени алыста октор кайкып"...

Дүңгүрөп согуш күнү өтүп жатты,
Шаркырап сай-сай толуп кандар акты,
Немецтер улам бери жакын келип,
Каптатып танкелерин калдаңдатты.

Бул кезде терек муңдуу күңгүрөнүп,
Майышып жерге ийилип, аз көгөрүп,

Калкына коркунучтуу белги берет,
Баркинен шуудур-шуудур мөндүр төгүп.

О чиркин, элдин күчү кандай ачтык,
Кеменгер сөзүн сүйлөйт кайраттанып,
Биздин эл атырылат алга карай
Душмандар чегинишет кайра тартып.

Бул кезде Терек шаттуу күңгүрөнүп,
Бат бүрдөп, баштагыдай бат көгөрүп,
Калкына кубанычтуу белги берет:
Баркинен өрүк менен мейиз төгүп.

Баатырлар ажал колун артка сүрүп,
Замана раазы болуп шак-шак күлүп,
Бир күндө нечен-нечен шаарды ээлеп,
Жакшылык биз жакка ооду мына ушинтип.

Аз-аздап, кеткен кайтып эл-жерине,
Ок тийип жаралантып кээлерине,
Ушундай укмуштуу ыкчам бир күндөрдө
Дарт түштүЭшимкандын терегине.

Түшкөн дарт кандай десең, мындай эле:
Дарт эмес, нээти жаман кастык эле:
Эзелден эмгек күндөн энчи албаган
Атыккан кош жалкоо бар ушул элде.

Ким десең: бири Калмат, бири Шоорук,
Кур эмес, ар күн сайын бир жери "ооруп"
Жумушка кыш күнүндөй сейрек чыгат.
Шылтоолоп: "карттык басты" деген болуп.

Карматпайт чебер кылган кылмыштарын,
Союп жейт, кээ-бир үйдүн майда малын,
Из куруп, түтүн улап, шек кылганча,
Сыр бербейт, карганышып сабап санын.

Зайбы жок, экөөнүн тең балдары жок,
Чынында кара нээт шундай болот.
Малы жок, ак үйлөрү кара болгон,
Чыгынбайт эч нерсеге, ниетен, коркот.

Калматтын бир кездеги жакшы тамы,
Эскирип, бир жак боору кулап калды.
"Кой Шокс бир туралы экообүз" деп,
Шоорукка Калмат досу көчүп барды.

Досуна досу шонтип көчүп барды,
Бул кыштын кары өзгөчө калың жаады,
Шоорuктун кайран тамы көтөрө албай
Дүрс этип дал төбөсү түшүп калды.

Отурду эки жалкоо далайга ойлоп,
"Кап атаан… үй эле" деп кейип коёт,
"Суук ий"… деп бойлорун кымтынышат,
Баштадан бейкут өскөн эки "бойдок"

"А… Шокс, акыл таптым"… деди Калмат:
"Үйүнө Эшимкандын бизге бармак,
Өзү жок, энтеп-септеп зайбын алдап,
Терегин карылыкка сурап алмак"…

"Хаа… ха…" лап, бүтүк коздүү күлдү Шоорук;
"Буюрса эртең кайра тамдуу болдук"…
Чын эле эртесинде эки жалкоо
Барышты Эшимкандын үйүн тооруп.

Айтышты: "терегинди кесебиз" деп,
"Көп акча акысына беребиз" деп,
Аялы Эшимкандын куун чыкты
Экөөнү эки коюп, катуу тилдеп.

Камынып эки жалкоо ошол түнү,
Теректи кеемек болуп билек түрдү.
Араалап, эки-үч тартып алган кезде,
Араасы ары барбай тарс бөлүндү.

Корс мүнөз, кара ниэт, ожөр Калмат,
Терекке сокмок болду балта кармап,
Ар качан ак ниеттин күчү күчтүү,
Жыгылды Калмат кулап калды алактап.

Шек бербей үлөрүнө кетип калды.
Бурушун жайларына жатып калды.
Күн өттү... айлар өттү... жылдар өттү...
Жарашып биздин терек жашылданды.

Жакындап жеңиш күнү мүнөт санап,
Биздин эл күндө бирден бакыт табат.
Сайратып жер кушгарын кубулжутуп.
Колхозго Терек шаттуу кабар салат.

Ал кабар: Май тогузу, Жеңиш Күнү,
Жоголгон келбес болуп согуш түнү.
Биз турган, биз жашаган планетке
Ай берген. Чолпон берген сүйүнчүнү.

Кайтчуулар тынбай агып, кайтып жатты,
Кайрадан калкка толду колхоз айлы.
Бирок да Эшимкандын кабары жок,
Билинбей кайда экени, чыкпай дайны.

Жок эмес, кары Эшимкан тирүү, аман,
Айбы бар, орусча сөз айта албаган,
Билгичтер карылыгын байкап коюп,
Кемеге жүкчү кылып кабыл алган.

Ал кайда? Ленинград тарабында,
Жүк салат, жүк көтөрөт анда, мында.
Эшикем ак ниеттик пейли менен
Дагы эле урмат, кадыр ардагында.

Кечигип бир топ элден кеч бошогон,
Кош айтып, барыңыз деп кармап колдон,
Узаткан өз айлына аидагылар,
Эшикем жерин көрүп кушбак болгон.

Тереги баягыдай өз көркүндө,
Саламат жүзү жарык, барлык бүлө.
Канетсин, карылыктын салдары окшойт,
Эс алды сыртка чыкпай эки-үч күнгө.

Бул кезде Калмат, Шоорук кулак кагып,
Той түшкөн, кой союлган үйлөрдү аңдып,
Сорпо ичип, этти жайкап, арак серпип,
Күүлдөп мас болушат чери канып.

Ошондой көп мастыктын бир масында,
(Жараткан жанды мындай кылбасын да)
Эки шум үйлөрүнө араң жетип,
Ой тапты ошол мастык арасында.

Терегин неге бербейт биз сурасак,
Үйүбүз жаңы үй болмок биздин эчак.
Зайбына Эшимканды өлүптүр - деп,-
Өкүрүп, жалган ыйлап кабар салсак.

"Өлүптүр Эшимиң" деп кабар салсак,
"Кайраным... ардагым"... деп ыйлап калсак,
"Ээси өлдү... терегиңди телмиртпе" деп,
Өзүнөн ыраазылык жооп алсак...

"Өзүнөн ыраазылык жооп алсак,
Теректи как түбүнөн кыйып салсак,
Түз жерин, жоон жерин кары кылып,
Үч кесип отун кылып жарып жаксак"...

Дешти да тамтаң-тумтаң басып барып,
Туралбай бир жайында буту ыргалып,
"Эшимим... Эшимим" деп өкүрүштү
Бул экөө эки колун бооруна алып.

Эшимкан коюу чыккан чайга тердеп,
Оронуп төрдө олтурган жел тиет деп.
"Өлүптүр эсил кайран Эшимканым"
Эки шум ушуну айтып ыйлап келет.

Аялы Эшимкандын байкай коюп,
Сүйлөдү болгон иштин баарын толук;
"Булардын жаман ою мага маалим,
Оолугат терегинди кыймак болуп"...

Эшимкан ачууланып тура калды,
Экөөнү бирден-бирден жыгып алды.
Сүйрөлтүп короо ичине алып чыгып,
Терекке бекем чырмап байлап салды.

Терекке бекем чырмап байлап салды,
Бул экөө үч күн калды... төрт күн калды...
Үч күндө эки шумдун биздин терек,-
Бар бүткөн арамдыгын соруп алды.

Эки ууру эки сонун адам болду,
Таптакыр жалкоолугу тамам болду.
Ичкилик, жолдошуна кастык кылуу
Буларга мындан ары арам болду.

Экөө тең ак ниеттүү адам болду,
Сыйлады бакыт берип заман жолу.
Ак үйдө, ак бешикте баласы ыйлап,
Энчи алып эмгек күндөн байлык толду.

Эки шум эки акылдуу адам болду,
Үйүнөн мейман кетпей ырыс толду.
Жалкоолук, арамзалык колхоздо жок
Алмашты ак ниетке анын орду.

Бай терек, баатыр Терек, көркүн курап,
Бир укмуш шаани төгүп көктөп турат.
Эшимкан салты менен, даңкы менен
Жадырап өмүр сүрөт, дайым куунак.

Саргайбайт, мындан ары түк картайбайт,
Кайгылуу кабар берип кайгыланбайт.
Ак ниет, адилдиктей өлбөй жашайт,
Жан курбум сен да барып, бир көрүп кайт.

Ар түнү жаштар келип оюн курат,
Теректин өмүрүнө бакыт сурап,
Жок дебейт, күлкү берет, шаттык берет,
Ушинтип биздин жаштар өсөт дуулап.

Ар туштан жаралуулар келип жатат,
Пайдасын биздин терек берип жатат.
Кол бүтүп, аяк бүтүп, жүрөк бүтүп,
Айгып баары үйүнө кетип жатат.

Ошондон Терек деген ушул терек,
Эч бир жан көргөн эмес аны ченеп,
Арбын эл ат мамыга айран калып,
Аташкан: "Эшимкандын тереги" деп.

Дал ошол Жыламыштын берки өйүзүндө,
Кулпуруп көркүн төккөн күндөн-күнгө,
Колхозчу Эшимкандын ак пейлинен
Кокустан пайда болгон жер үстүнө.

Саргайтпас күзгү бороон, суук, ызгаар,
Кууратпас чилде аязы, жайкы ысыктар,
Дайым жаш, дайым жашыл жалбырактуу,
Көз жеткис бийик өскөн бир Терек бар.

7/I 1946

Койсары

КОТОРМОЛОР

А. С. ПУШКИН

(Орустун улуу акыны)

БИР ГҮЛ

Үзүлгөн гүл, бир китептен
Унут калган көрөм мен.
Карачы эми, жылжып бирден
Санаа ысык дем менен:

Кайда, качан, кайсы жазда өстү экен?
Көпкөбү, байкушту ким үздү экен?
Же бир чоочун кол жулуп алдыбы,
Эмне үчүн? Китепке неге түштү экен?

Же назик сүйүү, жолугуу,
Же алыс кеткенге алыс ажырап,
Же бир түнкү чыккан сонун уу
Же тынч талаа, токой жашынмак?

Кыз да, жигит, же чын бекен бардыгы?
Күңүрттүү күн… Алар да орун алдыбы?
Же шордуулар, китептеги гүлгө окшоп,
Дал ушинтип эртс солуп калдыбы?

КЫШКЫ КЕЧ

Чүмкөп бороон, көккө уюлгуйт,
Карлуу куюн карандай.
Кээде долу аңдарча улуйт,
Ыйлайт кээде баладай.

Тозгон үйүм, тамтык калбай
Саманы учуп шуулдайт.
Түнгө калган жолоочудай
Тереземди ургулайт.

Жарды "алачык" күңүрт бөлмө,
Канчалык бук, көңүлсүз.
Кемпирим сен, тереземде
Неге олтурдуң бир үнсүз.

Же бороондон ызгарды урган
Достум менин эң жүдөп.
Ийигиңдин зырлашынан
Кеткениңби үргүлөп.

Кел ичели, урматтуу дос,
Шордуу жаштык кезге арнап.
Күйүт үчүн ичели тос!
Шок жүрөктү буга алдап.

Ырда мага, тынч дайрада
Эркин өскөн чымчыкча.
Ырда мага таң алдында
Суга чыккан кызча ырда.

Чүмкөп бороон көккө уюлгуйт
Карлуу куюн карандай:
Кээде долу андарча улуйт
Ыйлайт кээде баладай.

Кел ичели, урматтуу дос.
Шордуу жаштык кезге арнап.
Күйүт үчүн ичели тос!
Шок жүрөктү буга алдап.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ
(Орустун улуу акыны)

ЖАЛГЫЗДЫК

Ой канчалык турмуш оор,
Жалгыз калуу мага окшоп.
Жыргал болсо баары бир боор,
Капама орток неге жок.

Мен асмандын кудайындай
Жалгыз, жүрөк жаралуу.
Жылдар зуулап өтөт тынбай
Түндө көргөн түш курдуу.

Жылдар тосом убайымдуу
Баягы эски санаалар.
Күтөт мени көрүм ымдуу
Мен даярмын мына ал.

Эч ким мага төкпөс жашты
Билем ачык бул мага.
Көргө кирип өлгөн жакшы
Мынча жашап турганча.

ТУТКУН

Каалгамды ачкыла,
Күн жарыгын чачкыла,
Сулуу кыз, күлүк атымды
Келтирсеңер астыма
Жаш сулууну эң мурда
Таттуу өбөйүн кучактай,
Анан минип атыма
Сызайын соккон шамалдай.
Бирок жатам камакта,
Кулпулуу темир каалга
Кара көзүм ыраакта.
Өзүнүн салкын багында,
Күлүгүм жашыл мейкинде,

Жүгөнсүз, ээсиз эркинде,
Секирип ойнойт оргуштап
Куйругун желге жошултат.
Кайгым оор мен жалгыз,
Үстүм чууда астым сыз,
Күүгүмдөп күйөт чыракдан
Булбулдөп өчүп бараткан
Биздин эшик артында,
Караңгы түндүү тынчтыкта,
Басып турат токтобой,
Үнсүз-сөзсүз часовой.

ЖЕЛ КЕМЕ

Булбулдөйт жалгыз жел кеме,
Тумандуу деңиз бетинде,
Ал эмне издейт болду экен,
Адашып тууган жеринен?

Толкун ойнойт, жел жүрөт,
Кычырап мачта бүгүлөт,
О, кокуй бакты карабайт
Бактыдан качып баратпайт,

Астында деңиз тынч жатат,
Үстүнөн күн нур чачат.
Бороонго сызат бул кандай
Бороондон жай алчудай.

КОШ БОЛ КАЙРАН РОССИЯ

Кош бол, кайран ыйлуу, мундуу Россия,
Бул бий жери, баткан терең кайгыга,
Кош болгула, жашыл мундир кийгендер,
Кош коркок эл, ошолордун алдында.
Тетиги көккө тийип аскаланган
Кавказдын тоолоруна жашырынсам,
Балким мен кутулармын падышандан,
Көрөр көз, анын угар кулагынан.

И. А. КРЫЛОВ
(Орустун улуу тамсилчиси)

БАКА МЕНЕН ӨГҮЗ

Бир өгүз көк шиберлүү суу жээгинде
Капасыз оттоп жүрөт өз эркинче.
Бир кезде чөпкө тоюп токтоп калды
Ээн-эркин ошол жердин суусун ичe.

Тушуна бул өгүздүн бака келди
Жанында жолдошуна: Кара мени!
Досум мен өзүмдү өзүм чоң кыламын,
Байкагын дал өгүздөй болом, - деди.

Толтуруп эки-үч эсе жыйды демди:
Кандаймын жолдошуна кара, -.деди.
-Баягы кейпиң такыр өзгөргөн жок,
Чоңойгон эч бир сенде жокко белги.

-Эмичи, кара, досум, кандай болдум?
-Азыраак баягыдан жоон болдуң.
Өгүздүн туягынан чоң эмессиң
Эч пайда чыкпас досум эми койгун.

Кара деп бардык болгон демин алды,
Алайып эки көзү чыгып калды,
-Эмичти, эми кара,-деген кезде,
Жел толуп ошол жерде тарс жарылды.

ЖАЯН, АККУУ, ЧАЯН

Эгер сенин ырксыз болсо жолдошуң,
Ишке кылат бекер мээнет жолтоосуң,
Туура ишиңден бекер азап чегесиң,
Андай ырктын билгин пайда болбосун.

Бир күнү жаян, аккуу жана чаян,
Тартышты жеңил гана жүктү алган.
Үчөөнүн ыркы үч жакта, жүк бир жакта,
Ордунан былк эткен жок ошондуктан.

Жулкунуп, тартып учат аккуу көккө,
Кур сүйрөйт чаян четке, жаян көлгө,
Жеңил жүк бир ордунан кыймылдабайт
Ыркына бири көнбөйт, бири көнсө.

Тартышты үчөө үч жакка далай убак,
Былк этпей дал ошол жүк дале турат.
Байкачы бул үчөөнүн growing
Билесиң кимден билип, кимден сурап.

ТҮЛКҮ МЕНЕН ЖҮЗҮМ

Күн чыга бир куу түлкү чыкты ийинден,
Секирип түштү бакка өзү билген.
Шимшилеп үстү жагын карап көрсө
Мөлтүрөп жүзүм турат шагы ийилген.

Мезгили жүзүм толук бышкан убак,
Үзүлүп жерге түшөт бирден убап.
Жетсем дейт, куу түлкүнүн көзү күйөт
Секирет бирок жүзүм бийик турат.

Жалдырап бир топ саат турду мында,
Жете албай ыза болуп акырында:
"Анчейин көзгө жакшы көрүнүптүр,
Быша элек көпкөк бойдон чийки тура" -
Деди да түлкү кайра жөнөп кетти
"Не керек тиш каматып бекер буга?"

ГЕНРИХ ГЕЙНЕ
(Немис акыны)

ДЕҢИЗГЕ СҮЗҮҮ

Кол куушуруп өзүм гана турам тим,
Көбүктөнгөн толкун сүрөт бир-бирин.
Кош бол менин туулган жерим, аман бол,
Сенден мени ажыратты корабил.

Мына менин, сүйгөн айлым балбырайт,
Күйгөн чыраак шооласы өчүп жалдырайт,
Көз айырбай карасам да көп жолу,
Сапарыма салам айтар табылбайт.

Кой бекерге чөкпөгүлө көз жашка,
Ачыгырак кирүү үчүн жашашка.
Жарылбагын жүрөгүм кыл чыдамкай.
Ушул азап ууктуруп кысса да.

ГЕЙНЕДЕН

Май айында көз тойбогон көрк болот
Талааларга жаңы ачылган гүл толот.
Мына ошондо жүрөгүмдөн гүл ачып
Жашырынган жаңы сүйүү ойгонот.

Май айында көз тойбогон көрк болот
Түркүн куштар, токойлордон үн созот.
Мен ошондо моюнга алып көп айттым
Өз талабым, өз санаамдан муң козгоп.

Көз жашымдан көп нерселер туулат
Саймаланган жашыл гүлдүү сулуу убак.
Күйүт менен менден чыккан үшкүрүк
Түндө ырдаган булбулдарга угулат.

Сен чын сүйсөң, мен да сүйүп дос кылам,
Өзүм сага тандап үзүп гүл сунам,
Таң атарда терезеңди ачтырып,
Булбулдарга гүл сайратып тостурам.

Жерден алыс кыймылы жок жылдыздар
Көктө турат нечен-нечен кылымдар.
Бирин-бири сүйүү менен карашат
Аларда да сүйүү оту бар чыгар.

Таң атарда ушул үйдүн жанынан,
Мен өтөрдө терең капа жарым жан,
Терезеде олтурса экен уулдар
Бир топ жаңы кубат жыйнап, ала алам.

Ойноктогон сенин кара көзүң ай,
Көп карайсың менден көздү айырбай.
Бул шордуууга эмне керек болду экен
Оор үшкүрүп, эмне ооруу байкуш ай.

Бөбөкторүм, мен немецтин акыны
Тааныш кылдым, кең жер немец калкыны.
Андан чыккан улуу аттарды айтканда
Санап кетет менин дагы атымды.

Я. ФИРТАНЕН
(Испан жазуучусу)

ЭНЕ

Уулу жөнөйт жалдыратып энесин:
-Садагасы, кайра келер бекенсиң?
Жеке колго ону келсе экен дейт.
Кымтып, ороп денелерин бекемдейт.
Үй бурчунда турган мылтык жөлөнүп,
Колго алат да: -Эмесе, эне жөнөдүк…
Кош, көрбөсмүн кайраттуу бол, энеке,
Качан эми, жарамакмын керекке?
Кош энеке… Уулум баатыр деп калгын
Мен кайтпасмын, кайраттуураак дем алгын.
Эне байкуш, уулун бекем кучактап
Жолуң үчүн азык-түлүк көп сактап
Берсем дедим… эт да азыраак, май түк жок,
-Ал көп эмес… Сен дегенде уулуң ток…
Согуш жакта, эне биздин туугандар,
Кайрат менен атышууга тамак бар!…
Эне уулуна согуш киймин кийгизет:
-Мейличи, уулум, кайда жүрсөң, болгун бек!-
Мончок, мончок жаш эненин көзүндө
Бирок кайра, кайрат байлайт өзүнө;
Уулу жөнөйт жалдыратып энесин…
-Балам Кассил кайра келер бекенсиң?
Бир минутча, тымтырс… анан кайрадан:
-Кош, кош уулум, баатырымсың садагам!
-Э, шордуу эне, биздин Кассил өлдү дейт…
Мылтыгы анын жетим калып, жер тиктейт.
Андан үмүт… биздин болот катарга,

Баатыр керек: Кассилче ок атарга.
Анын орду бош калды го, жарайбы!
Атасы анда: -Бердик окко далайды!...
Тан тилеп өл... көз жетет түз атарга:
Кассилимдин, барам ордун басарга!
Биз жашоодо, өлүк дейбиз ошону:
Майданда жок... өзүнчө арып-тозгонду!
Чалы жөнөйт, жааган окко туруугa.
Кемпиринен күтөт бир кеп угууга,
Ар бир аккан кан үчүн кун алалы
Эне сүрдүү - "бар!" дегендей карады...
-Көп, көп жылдар чалым бирге жашадык,
Күрөштөн биз эми кантип качалык?
Ыйлоо, капа керги жок биз үчүн,
Эрдик кылып, тааныта алгын жер жүзүн!
Мылтыкты ата, шарт эткизип асынды,
-Жаштык эмес... көздөгү жаш басылды...
Эрк тилеп өл... көз жетет түз аларга
Кассилимдин, жөнөйм ордун басарга...
Солдаттыкты үйрөнбөпмүн жаш чакта,
Бирок баарын үйрөтөтко ал жакта!
Кемпирим кош! Бошотпочу муунуңду,
Эсте ар убак... баатыр Кассил уулуңду!
Жөнөйүнчү, барайынчы, келдим деп,
Кол алышты тынчтык басты мемиреп.
Таң атканча, көз ирмебей шордуу эне
Угулгансыйт кулагыма бирдеме...
Келатышат... тиги кимдин өлүгү?
Кассил атаң... көзүм чындап көрдүбү?
"Эчтеке эмес, күйөр өчкөн чырагым,
Бергин мылтык, эми өзүм чыгамын!"

Х. Б. МУТАЛИЕВ
(Ингуш акыны)

БАЛДАР

Жаз жадырап нур чачып,
Жыттуу жашыл гүл ачып.
Барабан кагып жаш балдар
Сонун ырлар ырдашып,
Келатышат тигине,
Окшош бири-бирине.
Кошулар эле көпөлөк
Түшүнбөйт балдар тилине.
Балалык булбул сайраган,
Балалык бакты жайнаган.
Тилесем көңүл сооротуп,
Бир келбессиң кайрадан.
Аталары болуп шат,
Колхоздо иш кылышат.
Балдары эми жакында
Жигит болуп чыгышат.
Туруктуу өмүр кармабай,
Жаштыкка кейип зарлабай,
Бир калыпта өссөмчү
Гүлдөй өскөн балдарай.
Балалык булбул сайраган,
Балалык бакты жайнаган.
Тилесе көңүл сооротуп,
Бир келбессиң кайрадан.

ТОО КЫЗЫ

Өткөн күндө зарланып,
Көзүңдөн селдей жаш төккөн.
Сен элең го кор болуп,
Кайгынын, зардын каары өткөн.

Кем элең го, тоо кызы,
Турмуштун ээрчип артынан.

Кор элең го, тоо кызы,
Калың үчүн сатылган.

Жаш кургабай мөлтүлдөп
Аккан нурдуу бетиңден.
Ошол сенсиң тоо кызы
Азап көрүп жетилген.

Тоо айбаны күркүрөп
Күчөп турган кезинде -
"Аял деген акылсыз"
Деп айтканы эсимде.

Тоонун кызы карачы
Бактыга кол сунасың.
Тоонун кызы тим эле
Айдай балкып турасың.

Бир кезекте соолуган
Жалбыраксыз шак болдуң.
Эми көккө тирешкен
Мөмөлүү алма бак болдуң.

Тоо омкорор кубат бар,
Тоо кызы сенин өзүңдө.
Эркиндиктин шооласы
Ойноп турат көзүңдө.

Айбандар жүргөн чоң тоодо
Курулуш толду саначы.
Өз жериңди тоо кызы
Канакей эми карачы!

Билесиң го, сайрайт деп
Жаштар үмүт кылганын.
Тоонун кызы кана эми
Булбулча созуп ырдагын!

Я. ШИВАЗЕ
(Дунган акыны)

КЫТАЙДАГЫ ЭНЕМЕ

Санааңды айтып зар ыйлап
Мени, энеке, чакырба.
Жеңил пикир экен деп,
Жокторду айтып азгырба.

Канткен менен кызыңмын
Ойлор ойлоп сагындың.
Кетирдиң эне мен үчүн,
Жүрөгүңдүн жалынын.

Көзүңдөн селдей жаш төгүп,
Кызыңдын тартпа азабын.
Жаңы элде жаңы жаралып,
Жыргалда жашап жатамын.

Айтчы, энеке, ал жерде,
Ыракатты ким көрөт?
Билем, эне, кан соргуч
Байлар жыргал өткөрөт.

Кытай жакта дүркүрөп,
Байып калдым дептирсиң.
Барбайм, эне, үмүт үз,
Бул сөзүмдү кечиргин.

Жаман көрсөң мейли, эне,
Байлыгыңды көрө албайм.
Кан жуткучтар жериңе,
Барууга, эне, көнө албайм.

Жыргал десең биз жакта,
Өткөрөм турмуш кызыгын.
Эмгектүү шайдоот элимдин
Чолпондой болгон кызымын.

Убактым жок, энеке,
Талаага эми чыгабыз.
Колхоздор менен жарышып
Эпкиндүү иш кылабыз.

Кош, энеке, зар ыйлап,
Мени бекер чакырба.
Барбайм, мында жашаймын
Жооп ушул катыңа.

ШОТА РУСТАВЕЛИ
(Грузин акыны-дастанчысы)

ЖОЛБОРС ТЕРИСИН КИЙГЕН БААТЫР

(Үзүндү)

ТАРИЭЛДИН АВТАНДИЛГЕ АЙТКАН СЫРЫ

"Эмесе сырды айтайын чын курбулук
Автандил талаа шери кангын угуп.
Ашыктык-сырдын ушул түйүндөрү
Ашыктык ооруу кылды тумчуктуруп.
Ашыктык - досум менин кууган кушум,
Алдында жатпайынбы алдас уруп.

Муну айтсам: тилим сөзгө араң келет
О жүрөк сокконун көр, элеп-желеп
Автандил, күнүм оор сүйлөө кыйын,
Көздөн жаш кан аралаш тегеренет.
Адашкан гүл бакчадан мен бир булбул
Ашыктык - бардыгына болду себеп.

Айыкпас илдет ооруу, менин оорум
Жаралуу көтөрүлбөйт, жерден боорум,
О, курдаш мен да бирди сүйгөн элем.
Сүйгөнүм калды ичинде темир тордун.
Жете албай акырында мына минтип -
Карчыты талкаланган шумкар болдум.

Жети хан болгондугун Индостанда
Айтпайын - бул белгилүү бардык жанга.
Акылман алты ханы Индостандын-
Караган жалгыз гана Парсаданга.
Парсадан өзү баатыр, жоомарт келип
Ала алган ошондуктан кол алдына.

Өзүнчө өкүм кылып, хандык курган,
Нечен жыл доорон сүрүп жашап турган.
Оң колу, алтын чеби Индостандын-
Жетинчи ханы болгон: менин атам.
Келген жоо, нечен ирет майтарылып
Экен го - дешип кеткен алп Саридан.

Бир күнү: атам элге той өткөзөт
Жатканы бейиш багы, алтын төшөк.
Дүйнөнү көздөн чуурул, ойлоп келип
Негедир өзүн-өзү жалгыз сезет.
Деп чечет: "Өзүм барып хандыгымды,
Өткөрүп Парсаданга берсем кантет".

Нөкөрүн Парсаданга бар деп жумшайт,
Дейт атам: "Хан алдында мындай деп айт:
"Хандыктын көктөгү алтын казыгысың,
Индостан сен куурасаң, кошо куурайт,
Журтумду, жер-энчимди, бийлигимди-
Алсын деп Саридан хан Сизден сурайт".

Парсадан бул кабарды алар замат
Ойрот эл алты ханга жар чакырат.
Бир колу Индияга татый турган
Кошулду жетинчи хан бали ыракмат.
Өрлүктөп кут болсун деп жаңы конуш,
Той жасап, анан мындай жооп жазат:

"Саридан Индостандын жылдызысың,
Күчүңө далай ирет түшкөн ышкым.
Калкыма жоо баса албас чеп согулду -
Зардалдуу сенин мындай иш кылышың.
Жаш жетти, жол берилсин жаш балдарга
Жай эс ал, жаа тартуудан кол да тынсын".

Дагы атам, улуу жерден орун алды
Мурунку хан делинген аты калды.
Аскери Парсадандын бир уучунда;

Султаны Индостандын Амирбары
Жана да бир милдети саркерликте
Атамдын өзгөргөн жок алтын тагы.

Парсадан: "Сен кыраан куш, күйкө алар,
Алты эрдин кабыланысың" дегени бар.
Казатта кан жыттанган эркин, сезип -
Атамдын адети эле өрттөй жанар.
Мен анын өзү эмесмин - чыпалагы
О, курдаш, чамамда жок караанданар.

Мен киммин - мен кумурска жөрмөлөгөн,
Мен киммин - мен бир кайың сазда өнгөн.
Атам ким - ал бир укмуш, алтын чынар,
Ал жакут - кыз колунда өнөрлөнгөн...
Ал баатыр - сен да ушуну айтар элең
Эгерде болгон болсоң - өзүң көргөн.

О, азап курдаш эми нени айтайын?
Тоо гүлү соолугандан кеп баштайын;
Нуруна кара булут калкаланды,
Таалайсыз келечегин сезбес айдын.
Махабат, согуп турган эт жүрөккө
Уу менен сугарылган жебе сайдың.

Хан, ханша көп жыл зарлап дарт оронгон
Баласыз как баш деген атка конгон.
Бир күнү Амирбардан мен туулам,
Уу дүйнө не жараттың о оңбогон!
Хан алат мага медер болсунчу деп,
Ошентип асыранды бала болгом.

Кошуп, айтсам, десин Асмат: -бул жалган.
Сырым чындык, эмес сага мактанган.
Күрөшүүгө даабаган соң адамзат
Беш жашымда арстандарга аттангам.
Сынап туруп: "Болсочу ушу өз балам
Ай аттиңай" дегени чын Парсадан.

Тартып алып, жайдын таттуу түндөрү
Эркелеткен өөп бейиш гүлдөрүн,
Мезгилинде каухар нурлуу күн элем
Булбулу элем гүлдүү ыракат үйлөрдүн.
Автандил дос, мындай бекен Тариэл -
Ал көркүм жок, жалаң гана сүлдөрүм.

Беш жашыма атам үлпөт өткөрдү,
Учкан куштай беш жыл колдон жөнөдү.
Мына ошентип мен беш жашка чыкканда -
Күндөй сулуу ханша бир кыз төрөдү. -
Деди дагы эстен танды Тариэл...
Суу тамызып Асмат башын жөлөдү.

Кыз тапты Индостандын Парсаданы,
Туш-туш сүйүнчүлөп келип жатты,
Ошондо ай менен күн токтоп туруп
Бири алтын, бири күмүш шоола чачты.
Кызынын бешик боосу бек болсун деп
Үлпөттүү, сөөлөт менен той жасашты.

Мүлк салган кампасы оозун ача берди
Жамгырдай дилделерди чача берди,
Байкуш бар үйүрү менен жылкы айдаган,
Буларга Парсадандан бакты келди.
Жыргаттың учуң дагы узарсын деп
Кол жайып бей-бечара бата берди.

Бетинен ошондо эле шоола чачкан,-
Кыз болду адамзаттан башкача жан.
Булбулдуу гүл бакчада бирге өстүрдү,
Кем көрбөйт, өз кызынан, мени да хан.
Жүрөккө кызыл алоо күйүт жаккан:
Ал эми ошол кыздын атын айтам.

Деди да Тариэл шер эстен танды
Кантсин ал, Автандил да бышактады.
Суу куюп чекесине Асмат кургур
Таалайсыз ырысы жок ушул маңдай.

Үшкүрүп бур эттире жалын чачып,
Эс алып мына мындай сөз баштады:

Дал ошол туулган кыз Парсадандан
Паризат канаты бар көктөгү учкан...
Нариссте жети жашка чыккан кезде
Жүрөктү махабаты жараланткан.
Күн сулуу... ал мен шордуу ашык болгом...
"Аты ким?" деп сурасаң, аты Нестан.

Мен чынар - ал бир кооз булбул элс,
Мен шумкар - ал бир чүрөк кургур элс,
Мен ага, ал мен үчүн жаратылган,
Кучагы балдай таттуу курбум элс.
Жүрөктү алмаз менен кессе дагы -
Айрылбас бир асыл зат сулуу элс.

Кыз өстү, алтын бейиш чынарындай,
Көркүнө көзүм түштү, кургап таңдай
Парсадан кайра берди өз атама,
Таалайсыз ырысы жок ушул маңдай.
Сейилде арстандарды мышыктардай-
Ыргытам желкесинен мыкчый кармай.

Кызы үчүн хан калкына жардык жазган,
Баа жетпес мунарга жакыт таштан-
Атайы ошол жерге гүл өстүрүп
Алтындан келиштирип үй жасаткан.
Кулпунуп Нестан сулуу саат сайын
Жаркырап Индостанга нурун чачкан.

Термелип гүл ичинде ыр ырдаган
Кайгысыз тентек сулуу шыңкылдаган,
Өзү эмес күндөй нурлуу сулуулугу
Келбети, көктөгү айды шылдыңдаган.
Маанайы таалайлуубу, таалайсызбы
Жашырып, алтын булак шылдырлаган.

Үйүнөн кээде сулуу желге чыгып,
Чер жазган жалгыз жүрүп гүл кыдырып.
Эжеси Парсадандын: Давар деген-
Кажеттик, жесир кылган бакытсыздык.
Кокустан көз тиет деп элкин багып,
Беришкен мына ушуну жеңе кылып.

Жаркынын төгүп турган күн ободо
Мемиреп жылынабыз биз ошого.
Суусасаң кылк эттирип жутуп коёр,
Ал эле, тунук кашка булак тоодо.
Жыт бурат ошол булак жээгинде өскөн,
О чиркин, Нестан кызыл гүл эле го.

Ошондо, он беш жашка чыккан кезим,
Чагы эле балдай таттуу жаштык кездин,
Жанында дайым жүрөм Парсадандын
Тариэл деген атты ким билбесин?
Күчүм алп, жүзүм күндү уялткан соң
Дешкен эл: "Сүйгөн анык шер экенсиң".

Таймашып жеңе жүрдүм салышканды,
Бүркүттөй иле жүрдүм алышканды.
Найзасын калкан менен кагып салып,
Оодардым ат үстүнөн чабышканды.
Жатарда күндө сонун той өткөрөм
Ал күндөр кайра келбес, алыс калды.

Жыргал күн, колдон аккан суудай болду,
Ичкен бал, эми өзүмө уудай болду.
Бир кезде курбуң алтын чынар эле -
Тариэл-каны качкан куурай болду.
Э, курдаш хандын ошол сулуу кызы:
Жүрөктөн кетпей турган убай болду.

Атамды таш боор өлүм өзүнө алды,
Кантейин кайран атам өлүп калды.
Кайгылуу жарлык басып Индостанды,
Безгектей калтыратты Парсаданды...

Орноткон намыс туусу кулачуудай
Индостан душманына табаланды.

Гүлдүү кез, уу ичинде туталанды,
Күлгүндөй он беш жашым кусаланды.
Түшүрбөй бир жыл бою аза киймин
Жаш жаным, аза үйүндө жараланды,
Парсадан жигитинен айттырыптыр:
"Кой балам ажал жетсе чара барбы".

"Мен атаң - сен эмнеге жетимсиң - дейт,
Үстүңдөн аза кийим чечилсин - дейт.
Жан жактан, жарданышкан душмандарга,
Мына деп колго кармар сесимсиң - дейт.
Сен эми ата ордуна Амирбар бол -
Баласы ата колун жеткирсин" - дейт.

Кантейин ата өлүмү жанга батты,
Он беш жаш амирликти колго алмакпы?
Чирийин кайгы ичинде десем дагы
Жалынып хан нөкөрү колдон тартты.
Үшкүрүп аза үйүнөн чыккан кезде -
Колмо-кол өткөрүшүп өөп жатты.

"Жазмыштын кылганына барбы айла?
Таалайсыз мага окшогон жарты жанга -
Болоюн көп катарлуу аскер шери
Бир колум татый алам душмандарга" -
Жаккан жок алты ханга ушул сөзүм,
Амирбар болуп калдым Индостанга.

Жыйылып Индия эли бүт келишти,
Атама ошол күнү аш беришти.
"Биз элиң, биз журтуңуз" деп калың кол
"Биздин ал" деп ат үстүндө теминишти.
Милдетин амирликтин - айтып берип,
Индостан тең жарылып, беришти ишти.

Амири санат жетпес нечен миндин -
Тагдыры нечен-нечен чечен тилдин,
Жолборстой алптуу кыраан баатырлардын
Оң көзү экенимди эми билдим.
Ант берип кылкылдаган кол алдында,
Жай гана басып барып такка миндим".

Автандил муну укканда тиштеп эрдин,
"О жалган тозок экен үстү жердин".
Деп алып, бир саатча карап турду,
Жаралуу кайгылуу өңүн - Тарэлдин.
"Кайрылган канатыңды кайра оңдоп.
Учуруп мурадыңа жеткиремин".

Автандил сөзүн улап мындай деди:
"Тартса да уу тозоктун тегирмени,
Жетермин, бейиш кушун учурармын,
Бузармын кандуу капас темирлерди.
Кайрылар тай-тайлаган балдай жаштык -
Күндөрү сенин ошол кезиңдеги".

Асмат куш, чарк айланган жердин жүзүн,
Эмесе ойлоп-ойлоп, көзүн сүзсүн,
Аңгыча эки эрге мындай деди:
"Бактысыз, бизге жардам берүү үчүн,
Кол жайсын, жары алдында эртин берсин,
Автандил көп кечикпей жолго түшсүн".

Тариэл эң акыркы сөзүн айтты:
Э, досум бул дүйнөдөн көңүл кайтты
Махабат көлөмү асман деңиз экен,
Бирок да кол кыска да, өмүр тайкы…
Үшүтөт жүрөгүмдү кылчылдатып,
Жаркындуу болгон менен күндөр жайкы.

О, кайда, далай-далай жылдар өттү,
Эсимден чыгарыпмын досум көптү.
Бардыгын айтып берүү кандай кыйын.
Бул дүйнө дайым мага уусун төктү.
Айла жок тагдыр күчү зор болгон соң,
Кантейин көл түбүнө көңүл чөктү".

НЕСТАН-ДАРЕЖАНДЫН АШЫГЫНА ЖАЗГАН БИРИНЧИ КАТЫ

Окусам, ашыгымдын жазганы экен:
"Не болдуң баарын билем, баарын сезем.
Махабат санаа ордуна эрдик күтөт
Кабыланга ый ылайык келет бекен?
Жаркыным кайгырбачы мен сеники,
Калганын айтып берет Асмат эжем.

Ашыгым мени сүйсөң эрдик көрсөт,
Майданда күчүңүздү сынап көрсөк?
Талоого Индостанды, Хатавалар,
Ракатка уу төгүүгө жүрөт көксөп.
Жаркыным ашыктыктын дабасы үчүн
Астына тартып кайтсаң кандуу төшөк.

Мен сени сүйгөнүмө көп күн болду
Болбоду сүйлөшүүгө иштин орду.
Булактын жээгинде өскөн бир гүл элем,
Жүрөгүм сен деп жүрүп дартка толду.
Эсиң ооп бая күнү жыгылганың,
Мага да тиешелүү ошол "оору".

Жарасын жүрөгүмдүн ырбатпагын,
Ушул кат тиер замат жарактангын.
Дагы айтам: мени сүйсөң эрдик көрсөт
Эр болсоң - кана эмесе жоого аттангын
Согушуп Хатаваны жеңип кайтсаң:
Аларсың махабаттын балдай даамын.

Алдыңдан утурулап тосуп алып,
Ошондо урмат менен атыңды алып,
Сүйүүнүн дайрасында калкуу үчүн
Гүл бакка моюн алыщып басып барып
Эрдикке баа коюшкан мезгил келер.
Өзүбүз түн болсо да ай чыгарып".

ТАРИЭЛДИН СҮЙГӨНҮНӨ ЖАЗГАН КАТЫ

"Курдашым, ошол катты колго алганда
Каламым жорголоду ак кагазга,
Чаар ала куш жүнүндөй жазууну ээрчип
Көз жашым тамчылады анда-санда.
Түшүмбү, өңүмбү дейм... ашык жарым,
Жазыптыр, ар бир сөзүн кошуп балга.

Асматка өзүм жазган катты берем,
Курдашым ал катымда мындай дегем:
О Нестан жаркыраган жаз күнүмсүң.
Индостан шоолаңа эрип мемиреген.
Баатырдын колундагы алтын жаасың,
Мен жебе атылууга бelenденген".

Асмат мага: "Дагы айтты эле жубайың,
Тариэлдин сак болушун сураймын,
Айт деди эле; сыр бербесин эч кимге
Бир минут кез, мезгилиндей бир айдын.
Мен мас болуп жаш махабат антына
Шерттен тайбай мезгил күтүп турайын".

Э, Автандил эстен чыкпайт ошонум,
Түлөк кушу - махабаттын - колдогум
Кыргый эле... шумкар эле махабат,
Биле албаган кайда барып конорун.
Мен ошондо көргөн элем ыраактан,
Чын сүйүүнүн жалгыз аяк жолдорун...

Мен Асматка кымбат тартуу бааларын,-
Жана бердим ороп эки үч жамбы алтын
Асмат анда: "Сактайм амир белегин.
Эртең эле алтын шакек жасалсын..."
Асыл жигит артык болор башкасы
Мен кетейин, сен бактылуу жол алгын!

Жарым Нестан кыз алдымда буралып,
Жер жүзүнө жарык айдай нурданып.
Андай учур, кандай кыйын сүйүүдө
Эки жүрөк оксандай бууланып.
Ысык үмүт таттуу тилек талашуу,
Бал махабат ошол алтын убакыт.

Шерт айтыштык күтүп сүйүү саатын,
"Эртең жоого аттанам" деп мен айттым
Кайра келдим, достор күтүп олтурган.
Кайра кирдим дайрасына шараптын.
Оюн-күлкү. Дагы нечен тартууну
Адатымча марттык менен тараттым.

БАТМАНЫН НЕСТАН ДАРЕЖАНГА ЖАЗГАН КАТЫ

"О күнүм, бул ааламды жарык кылган!
Сен күлбөсөң чыга албайм караңгыдан,
Үнүң назик булактай шылдырлаган
Сөз таба албайм мүчөңдү айта турган.
Салкын демиң өлбөстүн дарысындай
Буркурап эскен желдей ойдон, кырдан.

Жашырдың сурасам да сырларыңды
Алдыңда токсон айла кылбадымбы?
Кокустан сен ачпаган сырды билдим,
Катылган тумандаган мундарыңды.
Тезинен Тариэлге кат жиберткин!
Кор кылбай кур азапка курманыңды.

Өзүң да кызыл гүлдөй көркүңдү ачкын
Жүзүңдөн шоолаларды чачыраткын,
Күнөөсүз көз жашыңар селдей болду
Убалын тагдыр билер - махабаттын:
Бир сен деп элден, жерден безип кеткен
Эс алсын Тариэлдей арстаның.

Өзүңдү туткундуктан кутултууга,
Алыстан Автандил шер келди мында.
Улуу хан Ростевандын көрөр көзү
Күчүнө титиреги Аравия!
Билгениңдин бардыгын, ушуга жаз,
Жаралган чын сүйүүнүн таалайына.

Жаркыным! Билгим келет мен буларды:
Кажеттин качан кайтмак падышасы?
Сепилдин кандай татаал зынданы бар,
Коргоого дөөлөрүнөн канчоо калды?
Канткенде сага күнүм кире алмакпыз,
Мындагы шерлеринин көппү саны?

Катыңда билгениңдин барлыгын жаз,
Өткөрбөй бир минутту учууга шаш!
Ишенсин бардыгына Тариэлиң
Колуңдан белек берип көңүлүн бас.
Биз болсок: экөөңөрдү кошултууга
Күзгүдөй жол салабыз, жааса да таш!

Шыйкырдын чапанынын эки бурчу
Диркиреп канат болуп куштай учту.
Кажетке бир дегенче жетип келди
Билген жок, көргөн да жок кароолчусу.
Шыпылдап эшиктерден эшиктерге,
Баратты жаратканддын тири укмушу.

"Суф" деди, кайра киши болуп алды
Кыз олтурган төркү үйгө кирип барды.
Колундагы түрмөктү тапшырганда,
Нестан сулуу шашылып ача салды.
Нечен жүз жыл булутка бүркөлгөн ай
Тагдырымдан эрк келип жаркырады.

Шыйкыр айтты: "Кулумун Батмажандын
Көркүн ачам санаада саргайгандын,
Мезгил жетти сен гүлдөп көрк алмаксың!
Кайра тиймек колуңа махабатың.

Билерсиң мен айтпайын акым да жок -
Сөздөрүн окуп чыксаң ушул каттын".

Дарежан мына ошондо кубанганы
Элчини улам-улам кучактады.
Көзүнөн ашыктыктын оттору ойноп,
Толгон айдай толгонуп, тура калды.
Эмне дээрин биле албайт шаттык кандай?
Кубанычтык жашына кат сууланды.

"Мен миннин туткундукка түтүлганды,
Баатырга ким айтты экен" деп сурады.
Шыйкыр кул: "Менде дагы кемчилик бар
Күнү-түн ойлой берип амалдарды;
Турмуштун көэ бир изин таппай калам
Айтайын айым мындай аз кабарды:

Өзүңдөн айрылган соң Батма жаркын,
Агызды сел-сел кылып көз жаштарын,
"Сактангын кызга бүгүн жамандык бар"
Деп ага эки-үч жолу кайталадым.
Бирок да кол булгады: "Жалган кеп" деп
Ал кийин мойнуна алды айынтарын.

Кайдандыр чоочун жактан бир шер келди,
Сен экен жер үстүнөн издегени.
Батмажан ракатпуу бир учурда
Баатырга көргөндөрүн айтып берди:
Ошентип мени сага жиберишти,
Мен жеттим бузуп көктү, тешип жерди!"

Кыз анда: "Болду ишендим айтканыңа
Билди экен Батма мени каптин гана?
Сүйгөнүм ашык жарым бирөө үчүн,
Калкыдым кең кайгынын дайрасында.
Өзүңдөн жооп жазып жиберейин
Тапшыргын муну алпарып Батмажанга"

НЕСТАН-ДАРЕЖАНДЫН БАТМАГА ЖАЗГАН КАТЫ

"Батмажан сени энемден артык көром
Кантейин, кайгы зарга башым көнгөн,
Тагдырым сүйгөнүмдөн ажыратты,
Өзүмдү жеткис кылып алыс болгон,
Ал түгүл талоон кылып тозокторго
Өткөрдү эсеби жок өлүмдөрдөн.

Катыңда: кутултабыз деп жазыпсың
Бир азыраак токтоду аккан жашым.
Кажеттер тегерете коргон сокту
Көчүрүп кара тоону аска ташын,
Миң-миңден курчап турган сакчылар бар
Алардан оңой мени өтө албассың.

Ханшасы кажеттердин жолго аттанган
Жакында кайтмак эмес ал сапардан.
Бирок да сепилинин бекемдиги
Кулабас күч келмейин махабаттан.
Шерлерин өзү тандап коюп кеткен
Барлыгы болот алптар канга канган.

Автандил ал да өзүнчө баатыр чыгар,
Бирок да өзү жалгыз эмне кылар?
Ошончо, эрди кырып түгөтө албас
Сан-миңдердин артында - сан-миңдер бар.
Шонтсе да мага тоодой кубат берди
Бир өзүңдөн угулган жакшы кабар.

Кордуктарды, өткөргөн айтканым жок
Ал өзүнчө түгөнгүс узун жомок.
Батма өзүңдөн суранам: сүйгөнүмө
Кат жаза көр мени айтып терең ойлоп.
Муну да жаз: сүйүүдөн түңүлбөсүн
Акыр бир күн бизге да бакыт конот.

Жетер эми тагдырдын кордуктары.
Боло бербес жамандык мындан ары.
Махабатка угулар канткен менен
Эки ашыктын, миң жылдык кайгылары.
Эгер жарым азапка моюн сунса:
Сынына махабаттын жыгылганы!

Жибердим, белек кылып ушул жоолук
Бир кезде өз колунан берген жоолук!
Түшүнсүн Тариэлим бул белгиден
Кайгыда жатканымды туткун болуп.
Жок менде мындан башка көңүл басар.
Жатканым караңгыда кайгы оронуп"...

НЕСТАН-ДАРЕЖАНДЫН АШЫГЫНА ЖАЗГАН КАТЫ

Кат жазат ашыгына күйүп-жанып,
Токсон ирет толгонуп туталанып,
Кирпигин калам кылып жашка аралаш,-
Канына жүрөгүнүн малып алып.
Ал сөздөр окуучуну кошо эритет
Найзадай көкүрөгүнө тик кадалып.

"Жан шоолам, баштан өткөн окуяны,-
Алыстан кат жазышып айтышалы.
Көңүлүмдүн сен бир нурлуу айы болдуң
Унутпайм көргө кирип жатсам дагы.
Кордуктун нечен түрүн кечип өттүм,
Жетс албай сүйгөнүмө асмандагы.

Сүйгөнүм. Бул дүйнөнүн даамы ачуу
О чиркин, сүйүү деген балдай таттуу.
Айрылуу - ашыгынан кыйын экен
Көз туман, кулак дүйлөй, көкүрөк дарттуу,
Күндө ыйлайм жүрөгүмө тамак барбайт,
Шондуктан бал ичсем да баары бир уу.

Кыянат экөөбүздү ажыратты,
Кошулчуу кош жүрөктү алыстатты.
Сендеги терең баткан жаанын огун
Мендеги бек мыкчыган уу тырмакты,
Кандай жан сууруп алып соол алмак?
Кор кылбай күнөөсү жок махабатты.

Кээде ыйлап өлдүбү деп ойлогонмун.
Күйүттүн далай кечтим кызыл чогун.
Кубат аз тагдыр күчтүү дегени эрк
Шондуктан зарлап-зарлап тим болгонмун;
А, бүгүн соолугунду угуп алып,
Жеткендей асмандагы айга колум.

Мен жүрөм бир өзүңдүн багың үчүн,
Жашабайм байлык, дөөлөт тагың үчүн,
Адамзат - жашайт, өлөт унутулат
Махабат - кошо берс күчкө күчүн.
Биздин гүл кайра гүлдөйт соолубай да,
Мүлдө аалам болсо дагы астын-үстүн.

Жан эркем айта берсем толуп жатат
Сен үчүн болуп өттү далай азап,
Кагазга анын баарын жаза да албайм,
Балаадан Батма деген алды сактап.
Кайрадан тагдыр тору чырмап калды
Сүйгөнүң кайда качып кутула алмак?

Абалым баштагыдан кыйыныраак,
Өчүүгө айландың го сен шам чырак,
Кантели, тагдыр бизди табалады,
Торунан чыга албайбыз тыбырчылап.
Кажеттер сепилине камап салды,
Буларды: жеңүү үчүн жетпейт кубат.

Караса көз жетпеген бийиктемин,
Өңкөй шер коргоп турат тегерегин,
Жолдору мында кирер жер алдында
Эч бир жан ошондуктан таппайт эбин.

Күнү-түн кирпик какпайт эсепсиз дөө
Сазайын берс бермек келгендердин.

Баярак көп сөз жаздым соороторлук,
Айтайын айкын-ачык буларды ук:
Биз эми өмүрлүккө айрылыштык
Эстебе, мындан ары такыр унут.
Себеби - мен чыга алгыс капастамын,
Өлмөкмүн көктөн жерге өзүмдү уруп.

Жылдызым ылаажым жок айрылбаска,
Бүттү үмүт жаным анан айла канча?
Соолуймун, саргаямын гүлдөй албайм,
Арам кол бирөөлөрдүн бакчасында.
Кандай оор, ар бир жуткан дем алышым
Жашоодо кызыгым жок сенден башка.

Сен болор жалынып көр махабатка
Аскадай бекем болгун кайратыңа.
Тагдырым канат берсе учуп чыгам
Күн болом чачыраган ай-ааламга.
Сүйүүнүн ширин балын шимирсели,
Эгерде биздейлерге райым кылса.

Күн болбос - бул дүйнөдөн сен жок болсоң
Себеби - багыңарды бирге кошкон,
Шооланды мага энчилү төгүп турсаң -
Түрлөнөм кайгы-мунду тоотпостон.
Ошондо - өлсөм анан арманым жок,
Мемиреп уктай берем козголбостон.

Бел байлайм бир өзүңдөн кубат ала
Коркпоймун ошондуктан өлүмдөн да.
Сактадым чын сүйүүнү кайраттана
Сен үчүн мен даярмын өлүмгө да.
Бул күндө жаралаган зил ооруга
Бир гана чын ашыгым сенсиң даба.

Дароо жет, туулган жер Индостанга!
Жардам бер, баштагыңдай жан атама.
Душмандар туш-тушунан курчап алып,
Калың журт кагылышат кан майданда.
Жоосун жең, мени да айт сагынгандыр
Ырдай жүр, кошуп алып арфаларга.

Берерим ушул жаным кайгы жоолук
Кайгынын тумандары чөккөн бизге
Бул өзү - махабаттын элестери
Жаш гүлдөр жамгыр жаабай турган солуп.
Кайгынын тумандары чөккөн бизге
Эмесе азырынча коштошолук".

Деп Нестан ушул сөзүн жазып бүттү.
Сыртынан жибек чулгап түрмөктөдү,
Негедир кайра келип жаштык көркү
Каптады жарык нуру жерди-көктү.
Нестан ай жал-жал карап кең асманды
Таң калат ишене албай өзүнө-өзү.

Аяры Батмажандын илип алды,
Ичинен бирдеме деп шыбырады.
Жылт этип көздөн кайып жок болду да,
Батмага бир дегенче алып барды.
Автандил таң калгандан тобо кылып,
Баатырдын жаны калбай кубанганы.

Батмага: "Тагдырымдан келди бакыт!
Берсем да жүрөгүмдү кылар аздык.
Жетти учур! Тездик менен камданалы,
Бул тууралуу Баатырга угузалык.
Кол жыйнап кажеттерге чабуул жасап,
Кимдер эр кан майданда сынашалык!"

Батма айтат: "Кетсең мага оор болор,
Үйүлөр маңдайыма жазылган шор.
Бирок да, ал сөз эмес жөнө күнүм,-
Кор болбосун сүйүүгө эки бир боор.

Кажеттер кайрылганча шашуу керек,
Биздерди, кубаты мол, достук колдор".

Автандил мындай деди шерлерине:
(Аларды Фридон досу берген эле);
"Биз мурун алсыз элек эми достор,-
Баатырбыз тике тиер менсингенге.
Жогорку кабарды угуп кайгым кетти,
Кайрадан туулгандай бул дүйнөгө.

Падышаңар Фридонго муну айткыла:
Чамам жок убакыт тар - жолугууга,
Жан кыйышпас жан досум угуп калсын
Жакын күндө атганам чоң чабуулга.
Каракчыдан түшүргөн олжолорду
Тартуу кылам курдаштар баарыңарга.

Адал кызмат кылдыңар унутпасмын,
Жардамына Фридон жаш курдаштын.
Мындан башка дүнүйөм жок, берер элем
Алтын, күмүш, ар түрлүү каухар ташын-
Бөлүштүрүп алгыла бергенимден-
Араңардан эч кимиң кур калбасын.

Ойногула, күлгүлө, жыргагыла!
Мас болгула жаштыктын жылдарына.
Бир жашайсың экинчи туулмай жок,
Ашыктыкка кош көңүл кылбагыла.
Өзүңөрдөн кат жазып жиберейин-
Фридондой курдашка тапшыргыла".

АВТАНДИЛДИН НУРАДИН-ФРИДОНГО ЖАЗГАН КАТЫ

"Баатырсың, падышалардын - падышасысың
Сүрдөнтөт арстанды да бир карашың.
Бет алган душманыңдын сөөгүн чагып,

Каарыңа тийгендерден кек алгычсың.
Уялтып жарык күндү жүзүң менен
Куурабас ак гүлүсүң, жайдын, кыштын.

Өткөрдүм бир башымдан көп жамандык
Болгон жок бирок такыр чарчагандык,
Качырган кушка жеттим кармоо үчүн-
Көрмөкмүн мурункудан зор кыйындык.
Дарегин күн сулуунун билдим, досум
Баатырдын багын ачам жашын тыйып.

Ай жамалдуу жаш сулуу туткунда экен,
Жубайы үчүн ал дагы кайгы чеккен.
Жолу татаал шери көп орлору бар,
Корко турган эмесмин эчтекеден!
Кырк катарлуу сепилге камаптыр - дейт,
Асман күндү коркуткан кажет деген.

Досум болсоң - достук кыл ушундайда
Даярдангын кол курап, кан майданга.
Не кылам деп ойлосоң кыла аласың
Сенден качып кутулбайт, токсон айла.
Бузам десең: бузасың аскар тоону;
Жетем десең: жетесиң асманда айга.

Ачмакмын булут баскан ай шооласын,
Басмакмын кайга дартын жан курдаштын.
Өзүнө жолуга албай, шаша аттандым
Фридон ошондуктан таарынбассың!
Айтарым: жардам көрсөт баатыр болсоң
Бакка бүткөн эрдикти эл сынасын!

Ыраазымын, кошуп берген кулдарыңа -
Кул эмес көк чапчыган баатырларга.
Кыйындыктын баарында бирге болду,
Түк жазбай дегенимдей толду сынга.
"Жакшыдан - жакшы туулат" деген ошол
Падышасы - эр Фридон да не кылса да.

Жибертти муну жазып чабармандан
Шер өзү атка минген, жарактанган,
"Калганын оозеки айт - деп мен тууралу"
Тулпарын көккө учуруп бара жаткан.
Эч бир күч бул сапарын токтото албайт,
Тоо урап, жериң түшсүн - сел басмактан!

Автандил өткөөл тапты чоң деңизден,
Карады Батмажанды аркы өйүздөн.
Шол бойдон октой сызды кеме менен.
Жүрөгү ачышса да сыр бербестен.
Бейиш шаар Гуланшоро алыс калды,
Эндей армандууга бал эмизген.

АВТАНДИЛ ТАРИЭЛГЕ КАРАЙ ЖӨНӨДҮ

Ошентип жээк менен зымырады,
Тең бөлүп шарпылдаган толкундарды
Токтолбой күн-түн сүзгөн күлүк кеме
Деңизден деңизге өтүп алыстады.
Курдашын Тариэлдей кубандырмак -
Достукта шаттык барбы - мындан дагы!

Өткөн жыл жаз да кеткен, жаз да кайтты.
Ак жашыл гүлгө толгон түш тарабы.
Булбулдар миң-бир түрлүү күү куюлтуп
Таратат көкүрөктөгү кайгыларды.
Мас кылды Автандилди теңселдирди,
Бул жактын жадыраган жазгы маалы.

Аңгыча күн күркүрөп, жамгыр жаады,
Ылайланган суу каптап, сай-сайларды.
Ал - гүлдөрдүн өмүрү, ансыз гүл жок
Кайра ачылып күн нуру жадырады.
Куттуктайбы? Алде эмне, кулак тунат,
Түркүн куштун түрлүүчө табыштары.

Баягы, жерге барды: айрылышкан
Чакырып Тариэл деп айтты атынан.
Жооп жок. Кайталаган кур жаңырык
Бастырды дагы арылап тура албастан.
Курдаштар элестетсин өздөрүнө,
Кыйын го: издөө деген арстанды - арстан.

Үңкүрдү аска алдында көрүп калды
Тулпарын үстү-үстүнө камчылады.
Бир болсо - мында болор жок болсо - жок
Жүрөгү ташкындады, албууттанды:
"Баары бир издеп табам аман болсо,
Кыдырам он кайтара мүлдө ааламды!"

Бирде жай, бирде катуу келе жатты,
Өзүнчө күңгүрөнүп ыр ырдады:
"Тариэлди, көрсөм ээ" деген тилек
Санаа ушул, Автандилдин оюндагы.
Колоттон гүр-гүр эткен, кылыч чапкан,
Кандайдыр бир шумдукту көрүп калды.

Байкаса: Тариэл экен! Кылычы кан.
Алдында кулап жатат бир арстан.
Атынын кайда экени дайыны жок,
Артына бурулду элс байкабастан;
Абтандил досун көрдү Тариэл шер.
Ошентип эки курдаш, кучакташкан.

Далай жыл - ай тутулган, күн тутулган;
Асман, жерди каптаган кара туман.
Кечиккен жай да, жаз да, күз да, кыш да,
Келишпей - убагында келе турган.
Кайрадан дүйнө алмашты, бакыт жыкты
Ар кими өз жолдорун табышты араң.

Ыйлады Тариэл шер кубангандан,
Жибербей Автандилди кучагынан,
Көңүлгө катуу тийген бакытсыздык -
Шол кезде унут калды чынын айтсам.

Ал айтты: "Жан курдашын келдиңби аман,
Бүт денеме ырбаган бүттү жарам!"

Автандил Тариэлди сооротту да,
Көзүнөн кубанычтык отун чача:
"Ук курдаш, ук атайын жакшы кабар
Гүлдөмөк кызыл гүлүң гүлүн ача;
сүйлөйүн: туткундалган Ай тууралу
Сен чыда жүрөгүңдүн отун баса.

Тариэл шер: "Кубанычтуу көз карашың
Курдашың сага жанын, курман чалсын,
Чыгардың баткан күндү соолгон гүлдү,
Кургаткын сел-сел аккан көздүн жашын.
Өмүрдө - ансыз менде ракат жок,
Өмүрдө - ансыз бир күн жашабасмын".

Экөө тең жакында атар, жыргалга эрип,
Сүйүүдөн - күүгүмдөнгөн элес келип,
Автандил, Дарежандын катын сунду
Ошондо: Тириэлге, жер түнөрүп,
Чын эле ашыгынын ырын көрдү.
Түрмөктү жарк эттирс жаза берип.

Тариэл - шердик кылды чымырканды,
Шонтсе да аягына чыга албады,
Күн катын, жүрөгүнө бекем кысып,
Эс-учунан айрылып жатып калды.
Соломон, Кайын аттуу берендер да
Көрбөгөн мындай кыйын азаптарды.

Тариэл ошол бойдон козголбоду,
Тийгендей чагылгандын шайтан огу.
Дем чыкпайт, дем да ала албайт кантсин анан,
Төшөлүп муздак жерге ысык боору.

Жан тирилтер, табыштар киришсе да
О чиркин сүйүү деген - кайтпас оору.

Канетсин Автандил да кошо ыйлады,
Себеби - экөөнүн бир, махабаты.
Муңканды, буркурады жаш көлдөдү,
Окшоду: арманы мол саз аваны.
Көтөргөн жер үстүнүн кайгы жүгү
Тагдырым неге көрбөйт, мындайларды?

Өзүнчө Автандил шер: "мен жаманмын
Ар дайым кыйын иштин билбейм ыгын,
Досумду сүйүнтөм деп акырында,
Карачы, о тагдырым эмне кылдым.
Дүйнө кең, бассам десем бут байлануу
О таалай айтсаң боло не шылдыңың!"

Шер жатты арасында камыштардын
Автандил биле койду суусаганын.
Шашылат ары чуркайт, бери чуркайт
Эч суу жок, биле албады не кыларын.
Уурттатты суу ордуна шер оозуна
Баягы арстандын ысык канын.

Тариэл ошондо араң эсин жыйды,
Үшкүрүп жаткан жерден өйдө турду,
Жүзүнөн ойноктоду жаркын нуру,
Жараткан тагдырымдын жалгыз кулу.
Индостан туутан жери алыстагы
Элестеп көз алдына келип турду.

Кайрадан чүмкөп алат кайгы-санаа.
Дене үшүйт кыш кайрылып жаз чыкса да,
Көктөгү күн бүркөлүп каарын төгөт
Он сегиз миң ааламды ызаланта.

Кулакка: карга үнүндөй жагымы жок
Булбулдар безелентип сайраса да.

Шордуунун жолу туюк кайда барат?
Сүйүүнүн ак жолунан адаштырат,
Өмүргө - эрдик менен умтулса да -
Кайрадан басып коёт ызалантат.
Тамтык жок, жүрөгүнүн бир жеринде
Махабат үстү-үстүнө канжар малат.

Акыры чымырканып окуп болду
Баягы белекти алып шолоктоду,
Жарык нур кара нурдай Тариэлге -
Көрүнөт жер үстүнүн тозоктору.
Автандил кайрат кылып кой дейт шерге;
Жазалй курдаштарга мына ошону:

"Тариэл кур кайгыдан пайда чыкпас,
Кайгыңды кайга экен деп эч ким укпас
Белдй буу, кубат жыйна, аттаналы
Туткунду куткаралы жүргүн курдаш!
Жеткирем сүйгөнүңө жолду баштап
Болду эми жетер баатыр ыйыңды бас.

Көңүлүңдү ач, кыздан кабар укпадыңбы,
Шашалы кажеттерге бат баралы,
Аларга кыргын салып, шаарын бузуп,
Кайгылуу капастагы кушту алалы.
Жеңели ору терен душмандарды,
Кудайын тааныбаса - тааныталы".

Тариэл калыбына кайра келди,
Сурады Автандилден кажеттерди,
Жаз жайнап, булбул сайрап, суулар ташып,
Түрлөнүп порумданып гүл теңселди.
Баатырдын кыялына аралашты,
Сүйгөнү Нестан менен жүргөн кези.

"Не десем чын азамат - сендей эрге?
Актармын акыркы күч болсо менде,
Биз үчүн сенин кылган жакшылыгың
Эч качан эстен чыкпас өмүрүмдө.
Суу септиң бой көтөрүп соолгон гүлгө"
Тариэл ушуну айтты Автандилге.

Жөнөштү аттарына ыргып минип,
Тоо-таштар калып жатты чимирилип,
Табуута Асматжанды баратышат
Ар дайым максаттары: достук бирдик.
Айчылык жол жүрсө да арыбас аттар,
Жакындап кара үңкүргө келди кирип.

Асматжан: олтурган кез аска үстүндө
Кайгырып минтип тентип жүрүшүнө,
Жакындан дүбүрт чыгат караса: экөө!
Ырдашат овон салып шат күүсүнө.
Делбелектеп жүгүрдү ич кийимчен,
Таң калат Тариэлдин күлкүсүнө.

Ар дайым ыйлап кайтар - Тариэл жок
Жулкунат жер тепкилеп аты ойноктоп.
Баягы унутулган сүйүүнү ырдай
Көзүнөн адеттенген жашы токтоп.
Асматжан өзү ишенбейт көргөнүнө,
Бул шаттык анын жалган түшүнө окшоп.

Эки дос эки жактан жылмайышат,
Асматка кубанычтуу сөз айтышат:
"Кеткен бак, учкан куштун дайнын таптык!
Тагдырым күлгүлө деп берди руксат.
Асматжан биз көтөргөн кайгы жүгү
Бүт кетип, мындан ары - болмокчу сап".

Автандил эркелетет Асматжанды,
Бетинде тамылжыган качкан каны,
Асматжан сүйүнгөндөн толуп, ташып,
Мойнунан бир боорунун кучактады.
Сурады: "Айтчы баарын каякта экен,
Жоголгон бул дүйнөнүн шам чырагы".

Автандил: "ай жамалдуу, чынар мүчө
Алтын күн тийип турган төбөбүздө-
Нестандын кайда экенин айта турган,
Каты бар өзү жазган сүйгөнүнө.
Оку көр түшүнөрсүң мына ашондо
Асматжан колуң жетер, көктөгүгө".

Чын эле Дарежанжын тааныш колу,
Ырдачуу, муңдуу назик овондору,
Асматжан Автандилден жулуп алып
Он кайталап шондо араң, окуп болду.
"Өңүмбү, түшүмбү" дейт башка сөз жок
Ал экөө махабаттын бир боорлору.

Анда шер: "Жалганы жок баары тең чын,
Сүйүүгө туталанган үмүт тынсын,
Кайгыны - шаттык жеңди акырында!
Узартмак жаркын күн да өз жылышын.
Дүйнөнүн жамандыгы тапталмакчы,
Жакшылык мындан ары өкүм кылсын".

Кайра айтты, барлык болгон окуяны:
О чиркин, ай тууралу туткундагы,
Сүйүүнүн үч жолдошу бирдей ыйлап,
От болуп жүрөктөрү жалындады.
Турмушка жасайт экен бир гана ирет
Сүйүүгө ак нээттүү, мындайларды.

Тариэл: "о ашыктык! Шоолаң тийип,
Райым кыл шордууларга өзүң билип".
Дегенде: тиги экөө да колун жайды:
"Адашкан ашыктарды бириктирип!"
Мындан соң тамак берди баатырларга-
Асматжан үңкүрүнө алып кирип.

Шер сүйлөйт: Автандилге: "Кулак салгын
Чынары - эркин өскөн алыс жактын;
Жез тумшук, балаалардан бул үңкүрдү-
Согушуп араң зорго алып калдым.
Мындагы дүнүйөлөрдүн көбүн айтпа,
Жакыт таш, каухар жана ар түрлүү алтын.

Чынында: көргөнүм жок канча экенин,
Көрмөк түгүл дүнүйөңдү эскербедим.
Жүрчү курдаш карайлы бирге барып,
Касиетин байкайлы тапкан кендин".
Ээрчип басып калышты ошол жакка
Маакул көрүп, баатырдын айткан кебин.

Асмат жүрдү жол баштап эң алдыда
Бет келишти, көз көргүс караңгыга
Жылт-жылт этет бир нерсе ар жагында
Ачык жүрүп олтурса, кырк бир каалга.
"Бул неси - деп чоочушуп таңкалышса:
Кырк бир бөлмө - үй турат оң тарапта.

Ар үйүндө, ар түрлүү буюмдар бар
Чебер колдон иштелген - жоо жарактар,
Өмүр бою санасаң эсеп жеткис -
Алтындан да кымбат баа, жаркырактар.
Эч бир хандын үйүндө мындайлар жок
Көркү он түрлүү кубулуп көздү уялтар.

Кыдырата илинген кылыч, найза,
Кош мизделген сапталуу, ак ай балта,

Кичине, чоңго ченелүү болот соот,
Жете турган миң-сандан кол болсо да.
Маңдайында жазылуу жазуу турат,
Эң төркү үйгө тиги үчөө кирип барса.

Ал жазуунун алдында бир чоң сандык,
Болгондо да ар адам, таң каларлык,
Үчөөнүн тең жүрөгү шуу дей түшүп.
Кайра жакын басышты кайраттанып.
Ал жазууну окушса мындай экен,-
(Ар сөзүнө абайлап назар салып)

"Бул сандыкты ачпасын: күнөөлү адам
Күйүп өлөр андайлар, турган жайдан.
Сандыкты ачсын: кубатсыз бечара адам,
Күч сураган жалынып, махабаттан.
Шилтегенде: узарчуу кылычтар бар,
Бир чапканда сан жоону кыра турган.

Багынтсын деп, өзүнө дүйнө жүзүн
Кошсун деп, баатыр болсо - күчкө күчүн,
Жасалды сандыктагы жарак-жабдык
Кажетти, жез тумшукту, кыруу үчүн".
Буюрду таалайына мына ушинтип,
Тагдырым шордууларды сүйгөнү үчүн!

Таш менен зор кулпусун талкалашты.
Сандыкты ошол жерден шарт ачышты.
Чарайна, чопкут, соот, кылыч, мылтык
Эки шер ок өтпөстөй жасанышты.
Өздөрү эмне кийсе - дал ошондой
Бир шерлик, эр кийимине дагы алышты.

Чабышса-кылычтары болот кесет;
Сайышса - найзалары тоону тешет;
Атышса - мылтыктары ок себелейт
Октору - айлык алыс жолго жетет.

Болгондой миң баатырга ар бири тең!
Булар менен бет багып ким беттешет?

Эки шер даярданды чоң чабуулга,
Кажеттин шаарын бузуп чаң кылууга,
Баягы жабдыктардын үчүнчүсүн:
Арнашкан Фридондой жан курбуга;
Аныкын байлап койду канжыгага
Автандил баатыр өзү тапшырууга.

Тиллеген бир азыраак алышты да,
Коюшту үйдөй ташты кен оозуна.
Автандил: "бир түн түнөп кара үңкүргө
Жөнөйлү эртең" - деди курдашына.
Алар да маакул көрдү анын оюн,
Аңгыча уясына батты күн да.

Мына акын өз алдында эки бир боор,
Ырдай билсең түгөнгүс ырын болор.
Эки дос - ашыктыктын алтын күнү
Ой кыйын, булак өткөн татаал жолдор.
Чыгышмак: эртең кайра, кан майданга
Дагы бар түбү терең зындан, орлор.

МАЗМУНУ

Жазуучулук баяным 5

ЫРЛАР

Биздин жер 11
Темир жол 11
Таңда 11
Менде 12
Жеңиш нуру 12
Эмгек кызы 12
Шамалга 13
Эркин кыз 13
Түндөгү үн 14
Кызыл учкучтар 15
Жүр, жолдоштор 16
Тап коргоочу болобуз 17
Жаңы уул 18
Акын Жоомартка 19
Миллиондор 19
Бийик жерим 20
Жолдошторум менен 21
Жолдо 21
Чайханада 22
"Правда" 23
Сага 23
Жашчылык 23
Келечекте 24
Алтымыш беш 24
Чапаев 24
Партбилет 25
Курбуларыма 25
Жаңы тескей 26

Түштүктөн сулуу таң атты 28
Пахта талаасы 28
Теңтуштарыма 29
Таңшы булбул 30
Фрунзе 30
Бүгүн 31
Чоң күйүт 31
Биз Ленинсиз 32
Гүлүмө 32
Уктаарымда 32
Бир түнү 33
Өзүм 34
Жолдош Киров 34
Ойгонордо 35
Кубанам, бирок айыбым бар 36
Мен өз жүрөгүм менен 37
Жашчылык, кош 37
Командир кыргыз 38
Ачуума 42
Жакында 42
Кагазыма 43
Сыяма 43
Каламыма 43
Сүйүү 44
Эми бир келгенче 47
Учкан булбулга 49
Окуу мага 49
Төрт жылдан кийин 50
Маяковскийге 52
Бир жолдошума 54
Ой, жер ай 54
Шумкарга 59
Гүл менен куш 59
Курбуларга 60
Сен жана мен 61
Музыка 62
Акыркы балалыкка 63
Сүйүктүү түн 65
Таң атарда кол бети 65
Түнкү кайык 66
Боз үй 67
Билинбеген үч мезгилге 73

Дүйнөгө көз кароо 75
Портретке 78
Сулуулукка 78
Бешик ыры 80
Булбулдун биринчи үнү 83
Жолум 83
Күндөр жөнүндө лирика 85
Жумушчу деген ким 86
Үстөл үстүндөгү күзгү 87
Бал 87
Нан менен акчанын мелдеши 88
Сүйлөшүү 88
Санаам 92
Бир айлык дем алышта 92
Койчунун ыры 94
Түнкү күзөт 94
Жер жүзүнүн картасы 95
Жаңы тамдар 96
Биз 96
Ата менен эне эмне кичүү
Баласын жакшы көрөт 97
Жайлоо 97
Жашасын жүрөк, Жашасын акыл 98
Чын жолдош 100
Бөбөккө 101
Жамандоо 102
Менин жылдызым 103
Уйкум келет… 104
Шота Руставелиге 105
Ичке суу 106
Каркыра 107
Сырт жайлоо 108
Түп суусу 109
Отуз жаш 110
Чөп чабык 112
Эркин ыр 112
Мен эмнеден уялам 113
Комбайн 114
Сүйүү жана мен 115
Алданба 116
Айга 117
Мага күлбө 117

Жети-Өгүз 118
Жалгыз өрүк 119
Кара көпөлөк 120
Неге кечигет 121
Табыят менен музыка 122
Покрышкинге 122
Күзгүгө каранган жеңеме 123
Бүкөн 124
Вага 125
Катына жооп 125
Адилдиктин кушу 126
Учкуч күүсү 127
Көтөрүү ыры 128
Тосуп алуу 129
Кайда барсам эсимде 129
Замана 130
Жигиттердин үлпөт ыры 130
Осуят 131
Гитар күүсү 132
Аккуунун көрдүм учканын 133
Музыка 133
Кылымдар 134
Академик Скрябинге 134
Россия 134
Сүйбөйм сени 135
Жаштыкка 135
Ысык-Көл 136
Жалжалым ой 137
Жакшы китеп 137
Кайыңды 138
Акын 139
Оорулуу акын 139
Адамзат 140
Каламга 141
Курдаштык сөзүм 143
Сулууга 143
Биринчи депутат 144
Замандашыма 145
Адамга 146
Салют 146
Үлпөт ыры 147
Өзүмдүн өскөн жеримден 148

Келсем жоксуң 149
Жеңеме 150
Балыкчыдан фрунзеге 151
Боз бала 152
Бешик ыры 152
Тегирмен 153
Корукчу 153
Аккан суу 154
Комбайн маалы 155
Сугатчы 156
Темин 157
Саанчы жене 157
Жар көрүү 158
Башкарма 162
Унутпа 162
Жылкычы 163
Күн чыгыш күн батышта 163
Мансап 164
Сабыр кыл, курбум, сабыр кыл 164
Калмак чайы 165
Кытмырга 165
Кызылча казган келинчек 166
Жүрөгү 167
Беш жашарга бербеймин 167
Толкуйт да кайра басылат 168
Сүйүмкулдун айлында 168
"Коммунизм" колхозунда 169
Көңүл куунак 170
1946-жыл, 1-январь 170
Эскерме 171
Тирүүлүк 171
Истребителге 172
Өлгөн жоксуңар 172
Сен айтпа 173
Дагы сага 173
Мен бул жакта жүргөндө 174
Сенин поэмаң 174
Кыргыз көлү 175
Дүйнө жүзү тынч алсын 175
Орус калкым - тууганым 176
Ысык-Көл - Нева суунун сүйгөн жары 176
Жибек кийген эрке кыз 177

Катынды колго таштадым 177
Бирге жүрдүк 178
Замандын жолу улук жол 178
Сүйдүм сени 179
Уяң келин 179
Ай, ай, так, так буурул ат 180
Качса бакыт 180
Сүйөм десең 181
Сүйүү кыял 181
Мен өтпөдүм 182
Белгилер 182
Фрунзе 183
1945-жыл, 31-декабрь 185
Жок, ал маяк эмес 186
Жазгы суу 187
Жүйөлүү сөз 187
Дүнүйө 188
Ракыя 188
Кыргызстан 188
Колхоз бакчасы 189
Сабира 189
Камбаралы 190
Молдокулдун үйү 190
Тилек 190
Толкун эмес, ал ак куу 191
Бригадирдин кыялы 192
Звеновой Зыйнатжан 192
Атама осуят 193
Жетиген 193
Көлүмө 193
Таң калуу 194
Жоготуу 194
Грунья Савельевнага 195
Курбума кат 196
Аялга 197
Буудай сапыруу 197
Өбөм деген сөзүңө 198
Шекердин жоругу 198
Ысык-Көлдо төрт мезгил 199
Акын 200
Ай, балажан, балажан 200
Соко жыгуу 201

Акылдуу атым тил албайт 201
Саман тартуу 202
Быстровка-Балыкчы темир жолу 202
Ат-башынын чымчыгы 202
Беш бармак 203
Ат-башы 203
Көл толкуйт да, кайра басылат 204
Таарынба курбум, таарынба 204
Автобус 205
Айлыма 205
Ракмандын илими 206
Бээ саамай 206
Бекенбиз 207
Комуз 207
Ай көрүү 207
Күн күркүрөө 208
Мен кеттим алча бышкан мезгилде 208
Менин колуктум 209
Бүркүт таптоо 210
Орус кызы 211
Кыздын сүрү 211
Кой 211
Байтал бээнин бал кымыз 212
Тарт, эркечим, тарт 213
Кыргыз тоолору 213
Уурулук деген эмне? 214
Жаныбарым Ысык-Көл 215
Кечирегөр 215
Арпа жайлоосунда бир түн 215
Илбирс уя 216
Мен айылга келгенде 217
Кой саадырган келинчек 217
Коргон-ташты жайладык 217
Эненин күчү 218
Башкарманын аялы 218
Тоо ичинде мектеп бар 219
Айчүрөктүн ак шумкар 219
Көл ата 219
Майчы менен мал доктур 220
Чапак 220
Күндөр 221
Жездем келе жатыры 221

Туюк аска 222
Кошумча эмгек 222
Парторг келет райондон 222
Жайлоо 223
Баатыр энс 223
Күйгөн 224
Жылкычы 224
Нарын дайра 225
Ай, Жамийла, Жамийла 225
Жеңемдин сөзү 226
Мария 226
Чөп үймөк 226
Мен, почтобай, почтобай 227
Артиллеристтердин маршы 227
Жеңиш ыры 228
Кыздардын күүсү 229
Алма жыйноо 230
Москва 231
Кой төлдөтүү 232
Жүзүм алуу 232
Физкультурниктердин маршы 233
Коон үзмөй 233
Кыз өпмөй 234
Мурaптын ыры 234
Узатуу 235
Ботоюм 235
Тосуп алуу 235
Бекбекей 236
Өмүгө 237
Ким болсом 238
Лениндин күмбөзүнө 238
Качкынбай качак 238
Мен көлүмө келгенде 239
Ата-Журтум 240
Көлдүн кечки көрүнүшү 240
Ак кайың 241
Жоготтум 241
Бир чака суу 242
Коштошуу 242
Аккан суу 243
Секидеги жапыс там 243
Учкучтардын ыры 243

Сагатыма 244
Жеңемдин ыры 245
Ырларым 245
Балалык 245
Эмгек күн 246
Жетим козу 246
Кышкы бороон 247
Кош айдоо 247
Айрок 247
Чолпон-Ата 248
Мен Маскөөнү көргөндө 248
Үйдүн тили 249
Таранчы 250
Жазыма 250
Менин күнүм 251
Бизге түнөй кет 252
Байка, жигиттер 252
Көңүл айталык 253
Бул кандайча 254
Мен кыргыздын акыны 255
Көзүм өткүр 256
Тооңду бер 256
Мен кеме 257
Дагы аял жөнүндө 258
Сөзү бар 258
Эне тили 259
Кубанам 259
Жактырдым 260
Бул турмушта 261
Прагада 261
Фрунзенин түнү 262
Жаңылуу 262
Кызыл жүк 263
Дан жомогу 264
Ата-журт 265
Эмгегиң 265
Ташчылар 266
Менин үйүм 267
Ысык-Көл 268
Казакбай 269
Кар жаады 270
Күз 271

Мен жүгүнчү 272
Ден соолук 272
Музыка 273
Жүзүм айы 274
Өзүмдү өзүм 274
Жаз 275
Суу келатат 276
Шаарым - асыл Фрунзам 278
Коончу 279
Бөк, бөк бөдөнөм 280
Коммунизм колхозу 281
Памидор 282
Вино 282
Жумушчунун мүнөзү 283
Күнгө 284
Биздин кызылча 284
Кечки убак 285
ФЗОдогу инимс 285
Маляр 286
Жумушчу 287
Дубалчы 287
Завод көрдүм 288
Пржевальскийге 289
Плотник 290
Устанын сөзү 290
Карабек 291
Маржанкул 292
Турсун сакчы 292
Паровоз 293
Жоголгон дептер 294
Келип кеткен мейманга 295
Сагынуу 296
Арык суусу 296
Жаралдым 297
Василийдин сары тору ат 298
Сугат маалы 298
Сүйүнүү 300
Кетменим 300
Колхоздогу түн 301
Райкомдун секретары 302
Жамгыр жаады 303
Балалык 304

Орус эли 304
Жылдыз калаа 305
Түңкү кеңеш 306
Эриккенде 307
Жеңишкандын атасы 307
Коштошуу 308
Москва 308
Пушкинге 310
Колхозчуга 311
Күлжамал 311

БАЛДАР ҮЧҮН

Түлкү менен каздар 312
Бат айтма 313
Жаш жеткинчиктер 314
Коля 314
Чымын-чиркей ырлары 315
Жамгыр ыры 316
Кара чыйырчык 317
Балдар менен турналар 317
Самолет ыры 318
Нургүл 318
"2" менен Эмилбек 319
Калпычы Канымкүл 319
Тай күлүк 320
Кулой, кулой, торпогум 321
Физкультура 321
Бала тили 322
Тору тай 322
Телибай тентек 322
Эки метр Эсенкул 323
Учкаяк болгон балапан 324
Китептин душманы 324
Биринчи сентябрь 324
Китепти сүй 325
Күштар кетти 325
Бак тигели 326
Мугалим 326
Пионер ким 326
Пионер ыры 327

УЛАМЫШТАР

Кайгы 328
Мүнөз ойну 330
Ысык-Көл 334
Куу кумпай 335
Балта жутар (таз жору) 336
Домонун кызы 337
Калп айтуу 341
Алдар 341
Мартчылык 342
Шумкардын туулушу 342
Уурулук 343
Жаман көз 343
Жер албагыр 344
Кыдыр, Бакыт 345
Кашабан 345
Жыл талашуу 346
Чилде 347

ПОЭМАЛАР

Толубай сынчы 351
Күлүйпа 357
Майдын түнү 362
Ким болду экен? 369
Махабат 379
Женишбек 382
Мырза уул 387
Эшимкандын терсги 394

КОТОРМОЛОР

А. С. ПУШКИН
Бир гүл 406
Кышкы кеч 406

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ
Жалгыздык 408
Туткун 408
Жел кеме 409
Кош бол кайран Россия 409

И. А. КРЫЛОВ
Бака менен өгүз 410

Жаян, аккуу, чаян 410
Түлкү менен жүзүм 411

Генрих ГЕЙНЕ
Деңизге сүзүү 412
Гейнеден 412

Я. ФИРТАНЕН
Энс 414

Х. Б. МУТАЛИЕВ
Тоо кызы 416
Балдар 416

Я. ШИВАЗЕ
Кытайдагы энеме 418

Шота РУСТАВЕЛИ
Жолборс терисин кийген баатыр
Тариэлдин Автандилге айткан сыры 419
Нестан-Дарежандын ашыгына жазган биринчи каты 427
Тариэлдин сүйгөнүнө жазган каты 428
Батманын Нестан Дарежанга жазган каты 429
Нестан-Дарежандын Батмага жазган каты 432
Нестан-Дарежандын ашыгына жазган каты 433
Автандилдин Нурадин-Фридонго жазган каты 437
Автандил Тариэлге карай жөнөдү 439

Составил:
ЖЕКШЕН ЖЕТИГЕН
(Турусбеков Джекшенбек Джакыпбекович)

АЛЫКУЛ

(Избранные произведения кыргызского поэта А. Осмонова)

Художник - **А. Бейшеев**

Фотограф - **Э. Мусаев**

Корректор - **А. Касманкулова**

Комп/верстка - **О. Грачева**

Формат 176х118. Печать офсетная. Усл. печ. л. 28,40
Заказ 1249, Тираж 500

Кыргызская Республика, г. Карабалта, ул. Т. Кожомбердиева, 13
Типография ОАО «КГРК»